

Almanah turistic'90

MUZEUL PRESEI SEVER BOCU
JIMBOLIA
Nr. 17-21

Almanah turistic'90

românia
RP.
17-21
pitoreasca

TEXT

Poate că ne-am săturat și noi pînă la urmă
să ni se spună lacrima că-i aur,
să ni se spună lînă că e turma
Și boul junghiat, că este taur.

Stăm drepti, așa ne este natul
oprit la alte stele puse-n sus,
dar vieții noastre cînd i-a fost veleatul,
noi pîine am mîncat, iar nu cuvîntul spus

Aceștia care facem trupul țării
sătui sîntem și pîn' la gît
de mult ilustre vorbe ale uitării,
că ne-a fost foame și ne-a fost urît

Ci iată laudă plugului prin care
noi înșine pre noi ne-am fost arat,
să dăm dreptății de mîncare,
nu în vorbiri, ci viu și-adevărat.

NICHITA STĂNESCU

MĂRTURISIRE

Acest almanah fusese sortit inițial unei mari dureri: casa românească. Ideea se născuse în timpul unei vizite pe care, împreună cu câțiva colegi din redacție, o făcusem cunoscutului arhitect Constantin Joja. Acolo, în locuința sa din apropierea Pieții Romane, ascultând secvențe din frământările, demersurile și neîmpăcărilor de-o viață ale distinsului specialist, răsfoind albume ori imagini din expoziții dedicate de domnia-sa unor nobile obsesii întru supraviețuirea arhitecturii naționale, am avut deodată revelația temei, căreia ar fi fost atât de frumos să-i închinăm paginile acestei cărți. Dacă gândul meu pentru ediția anterioară a almanahului nostru - Dunărea - își găsise, mai mult sau mai puțin, împlinire, de data asta, casa românească avea să cunoască opreliștea sigură, pe care, cu strângere de inimă, o și întrezărisem. Făcusem un amplu sumar, textele începuseră deja să se adune, când am fost obligată să părăsesc redacția. Bunul meu coleg, domnul Traian Caraciuc, rămânea să ducă la bun sfârșit lucrarea. Chiar a existat iluzia că așa se va și întâmpla. Almanahul era aproape în întregime scris și urma să fie predat în tipografie. Există, însă, neiertătorul obstacol: secția de presă a „ceceului”.

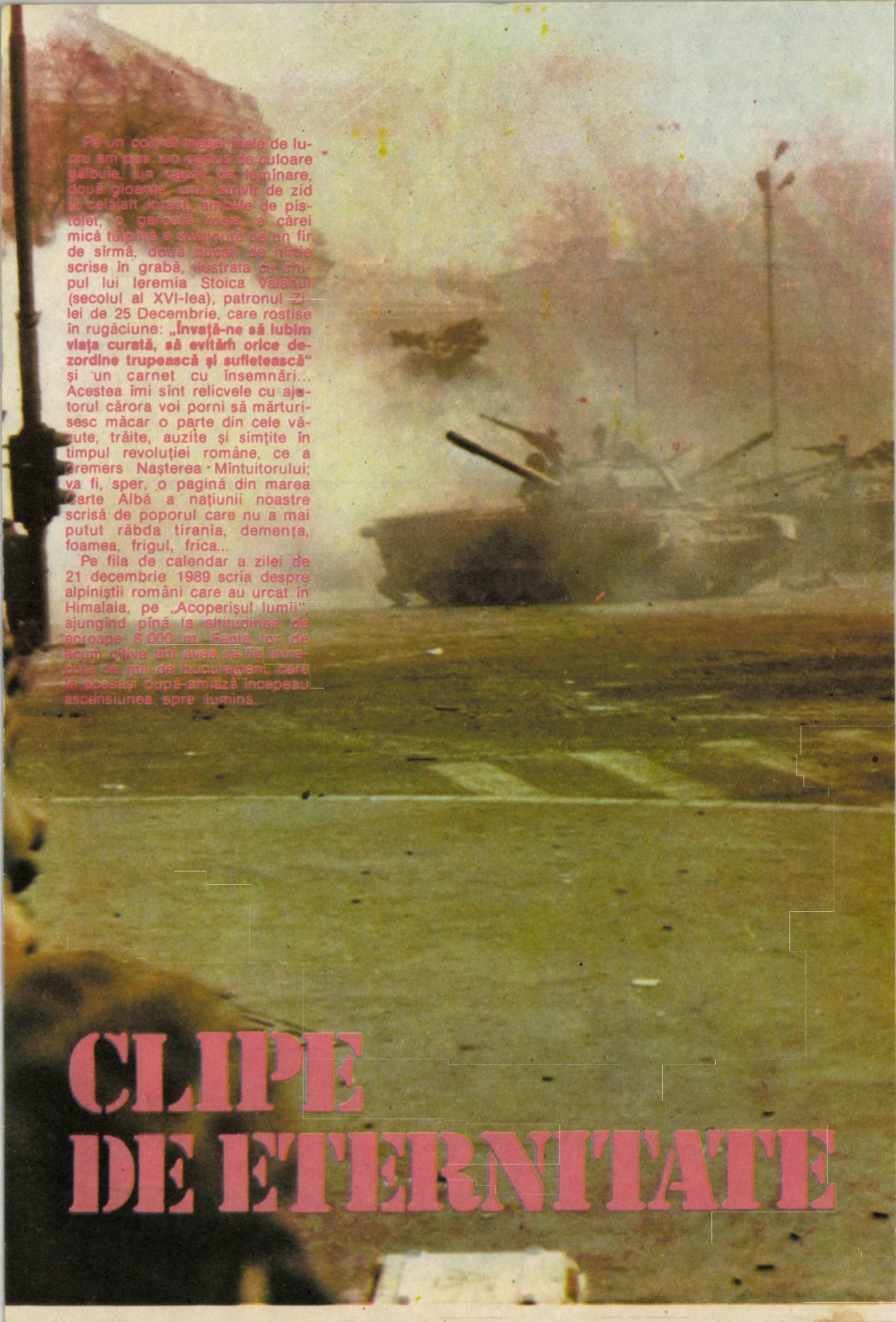
Primind la cerere sumarul, slujbașii ceaușiști au stopat almanahul, fără să cunoască nici un text măcar, numai din cauza temei și a unor autori indezirabili. Cum se putea vorbi de casa românească într-o țară în care bulldozerul dictatorial căuta să distrugă orice urme ale uneia din cele mai expresive arhitecturi tradiționale din Europa?

La timpul convenit, o bună parte din autorii textelor au fost șocați de soarta acestei frumoase intenții. Iadul pavat cu intenții bune își arăta, prin cerberii regimului, întreaga beznă. Astfel, am fost nevoiți să schimbăm în grabă subiectul almanahului, nu însă și atitudinea noastră în a aborda, cu aceeași lipsă de resemnare, un domeniu la fel de pîngărit. Carpații rămîn statornic în dragostea și demnitatea neamului nostru. Ceea ce s-a scris aici întruchipează, ca intenție, o obsesie la fel de cutremurătoare. Eventualele neîmpliniri se datoresc nu lipsei unei trăiri intense a fiecărei realități a munților noștri, ci acelorși furci caudine, tot mai neîngăduitoare cu orice aluzie, cu orice rază de adevăr. Nu ne-am resemnat în fața nici unui pericol - ne place să credem - și paginile care urmează stau mărturie unei credințe reale. De altfel, almanahul, în actuala lui

structură, înfățișează - cu excepția unui nesemnificativ grupaj de moloz dispărut odată cu revoluția - alcătuirea inițială a convingerilor noastre. Sinceritatea ne obligă să recunoaștem, că alta ar fi fost, totuși, întruparea liberă a meditațiilor despre Carpați. Soarta munților noștri - adevărată coloană a existenței neamului - se va regăsi, nădăjduim, în tot ceea ce publicațiile pe care le edităm vor întreprinde de acum înainte.

N-am sperat că Dumnezeu ne va da șansa, atât de repede, de a ne întoarce cu toată credința spre obîrșiile strămoșești. Acum, cînd Cel de Sus ne-a izbăvit, ne vom izbăvi și noi, încet-încet, sufletele întinate. Casa românească va fi din nou o oglindă a icoanei dumnezeiești, așa cum si-au zidit-o în conștiința lor străbunii noștri. Ne bucurăm de pe acum să anunțăm, deci, împlinirea, în almanahul turistic viitor, a chinuitoarei dorințe ce nu ne-a părăsit nici o clipă. Casa noastră românească și-a avut dintotdeauna reazem în tîmpla veșnică a Carpaților. Carpații înșiși, nu de puține ori, ne-au fost casă în cel mai strict sens al cuvîntului. Cu asemenea gânduri punem la îndemîna cititorului această carte, ea însăși o casă - chiar dacă modestă acum - a sufletului românesc.

ANDA RAICU

Pe un colț al mesei mele de lucru am pus: un cadus de culoare galbui, un capăt de luminare, două gioante, una servit de zid și celălalt intact, ambele de pistol, o garoafă roșie, a cărei mică tulpină e susținută de un fir de sirmă, două bucașe de hirtie scrise în grabă, ilustrată cu chipul lui Ieremia Stoica Văranul (secolul al XVI-lea), patronul 21-lei de 25 Decembrie, care rostise în rugăciune: „**Învăță-ne să iubim viața curată, să evităm orice dezordine trupească și sufletească**” și un carnet cu însemnări... Acestea îmi sînt relicvele cu ajutorul cărora voi porni să mărturisesc măcar o parte din cele văzute, trăite, auzite și simțite în timpul revoluției române, ce a premers Nașterea-Mintuitorului; va fi, sper, o pagină din marea Carte Albă a națiunii noastre scrisă de poporul care nu a mai putut răbda tirania, demența, foamea, frigul, frica...

Pe fila de calendar a zilei de 21 decembrie 1989 scria despre alpinistii români care au urcat în Himalaia, pe „Acoperișul lumii”, ajungînd pînă la altitudinea de aproape 8.000 m. Faptă lor de acum cîțiva ani avea să ne întreabă de mi de bucurărenți, care în aceeași după-amiază începeau ascensiunea spre lumina...

CLIPPE DE ETERNITATE

Cu Golgota în suflet

Timișoara singera din mii de răni. Nu le vedeam. La Radio „Europa liberă” știrile se precipitau, năvăleau peste noi cu fapte incredibile, odioase, paranoice. Auzeam despre masacru în plină Europă pașnică, la sfîrșit de mileniu! Ziarele noastre de duminică 17 și luni 18 decembrie nu pomeneau nimic despre acea mulțime care scanda, în fața tancurilor și mitralierelor: **„Noi simțem poporul! Vol pe cine apărăm!”**. Timișoara devenise un vulcan al miniei, solidarității și în același timp un altar pe care erau jertfiți copii, tineri, maturi, vîrstnici — tot ce era suflare omenească. Și totuși, N.C., „cel mai iubit fiu”, „părintele patriei” etc., pleacă să viziteze Iranul. Unde-i adevărul, pe cine să crezi? Apoi, ziarul scriu că se alocă pentru serbările Pomului de iarnă niște milioane de lei; despre pogrom, nimic...

Și se întoarce din voiaj, ordonînd să-i fie adus Bucureștiul la picioare, adică sub balconul „ceceist”. Mergeam spre redacție și

vedeam coloanele de manifestanți apatici îndreptîndu-se cu mii de portrete ale cușplului și pancarte roșii cu lozincile arhicunoscute. Îi mînau, ca pe niște animale, tot soiul de activiști, organizatori, lătrători. Ajunși în Piața Palatului Republicii, oamenii aceștia scoși de la muncă și hrăniți „rațional”, purtîndu-și Golgota în suflet, au fost înconjurați cu un cordon viu bine înarmat și antrenat: soldați, milițieni și securiști; între cei în civil recunosc pe mulți din „băieții” ce făceau zilnic trotuarul pe „Magheru”, „Victoriei”, „Dorobanți”... Știam ce urmează, și-mi vîd de drum spre redacție. **Toarășu** se referă la patriotism, **Independență**, fericire și condamnă cu toată fermitatea manifestările de huli-ganism din **municipiul** Timișoara, puse la cale de imperialism și alte forțe ostile...

A doua zi dimineată, prima parte a scenei se derulează aproape identic. Trec prin fața Ateneului. Începe **metlagu** și vreau nu vreau ascult, prin megafonele-ciupeceri otrăvite, **adeziunii** unuia, altuia, de care nu scap nici în birou. Vine și clipa

cînd **Eroul păcii**, **Geniul Carpaților**, **Stejarul din Scornicești**, **Bravul între bravii neamului** (vai, Doamne, cînd vom scăpa de aceste obsesii aberante?) vorbește despre bunăstare, recolte record, dar nu apucă să-și termine fraza că face o pauză și transmisia în direct se întrerupe. Un vuiet surd pătrunde prin ușa de la balconul nostru, spre care ne repezim toți cei din încăperea. Stupoare! Pe străduța ce intră în piață aleargă zeci, sute de bărbați și femei, aruncînd pancartele, tablourile, steagurile roșii, florile din plastic, stemele de placaj, angajamentele, panourile cu indici de dezvoltare și grafice scoase din burtă pe bandă rulantă. Toate sînt zdrobite, făcute zob. În locul ovațiilor, huiduieli; în locul uralelor prelungite, fluierături! Vreau să cobor, dar sînt oprit. Au trecut 3 minute. Cuvîntarea-i reluată de la întrerupere, dar glasul lui **nece** e altul. Înfricoșat, bîlbîit, voit amenințător. Promite bani: vrea să-i cumpere pe copii, pensionari, femei, bolnavi, țărani, muncitori. Parcă și-ar da și haina de pe el pentru fericirea poporului...

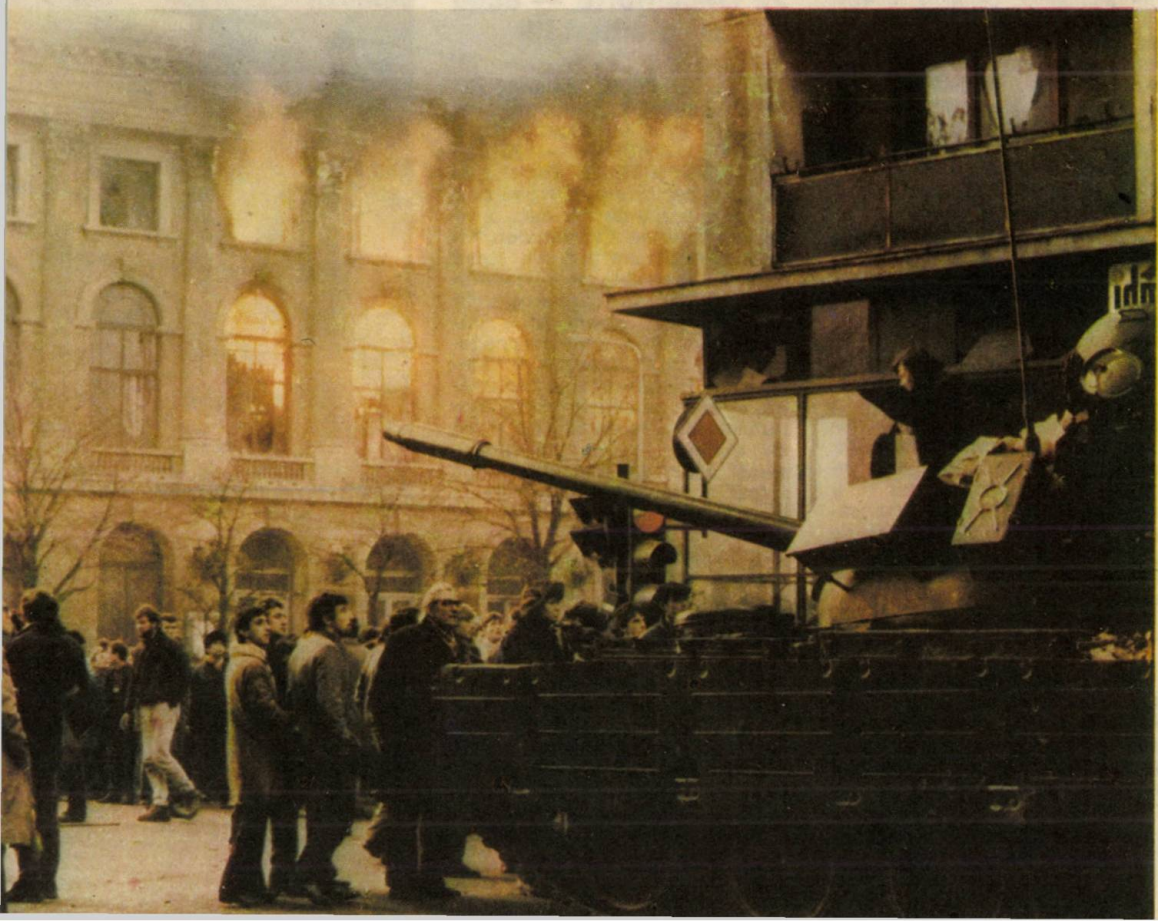
Cui vorbea? Cobor. Imaginea pieței frizează incredibilul. Caldarimul e acoperit cu portrete călcate în picioare. În fața hotelului „Athénée Palace”, în parcul Ateneului, pe lângă zidul Bibliotecii Centrale Universitare și de-a lungul gardului Palatului Republicii s-au strîns zeci de mormane de butaforie propagandistică. Doar acolo, în fața sedii lui, sub balcon mai rămăseseră cîteva rînduri de fideli reprezentanți, ale căror băți din palme se transformau miraculos, prin stația de emisie, în aplauze frenetice. Așa s-a încheiat cea mai lamentabilă cuvîntare în public a **Titanului**, care la un moment dat a primit din partea consoartei indicația auzită de toată lumea: „Mai promită-le!”...

Privirea lui de gheață nu prevestea nimic bun. Bun era doar cerul, învăluind de cîteva zile acest decembrie într-o mantie primăvăratecă. În drum spre casă, pe bulevardul Magheru și-n special în dreptul Intercontinentalului, constat că mulți dintre cei prezenți la adunare n-au de gînd să plece; staționare erau și

cordoanele de securiști, milițieni, gărzi patriotice, soldați. Dar era prea liniște. Și ei parcă prea tineri. În galbenul tricolorurilor purtate cu semeție se căscaseră găuri de-o palmă: drapelul național fără stemă devenea un simbol, o armă pașnică și un îndemn la libertate. Cu agilitate de alpinist, un student se urcă pe statuia ecvestră a lui Mihai Viteazul și reușește să fixeze steagul lângă brațul de bronz ridicat spre cer al voievodului întregitor de țară; cei din jur îl aplaudă și întonează „**Deșteaptă-te române!**”. Entuziasmul crește, molipsește și alte grupuri din apropiere. I se întinde încă un drapel și studentul îl leagă de șa. A tras însă atenția asupra lui și cînd a fost să pună picioarele pe pămînt l-au arestat niște ostași îmbrăcați în albastru. Tinerii încep să hui-duie, dar pînă să se dezmeticească — doar nu făcuse nici un rău! — colegul lor, care nu opusese rezistență, se și afla vîrît într-un ARO, tot albastru. Am scos carnetul și am întrebat cum îl cheamă. Uitîndu-se pieziș, cineva a zis cu obidă și răutate:

— Lasă, dom'le, că află securiștii mai repede decît crezi...

În seara aceea n-am mai încercat să notez nume și am memorat doar o parte din numeroasele înscrisuri de pe ziduri, asfalt, vitrine, cartoane purtate deasupra capetelor. Pe clădirea Universității: **JOS CIZMARUL ȘI ANALFABETA**; pe pavaj: **TRĂIASCĂ DOINA CORNEA, MOARTE CEAUȘEȘTILOR, VREM LIBERTATE**; pe zidul Ministerului Agriculturii: **JOS TIRANUL — 21.12.89**. Și alte zeci și zeci, glăsind laconic și dur despre dorul de libertate și democrație al poporului care vreme de un sfert de veac a fost înfeudat unei clii infame, abjecte, tiranice. Litterele erau proaspăt vopsite, cu mină fermă sau tremurîndă, unele de-o șchioapă, altele cît brațul. Cînd le-au scris, că începuse vîltoarea?!... Ei scandau: „**Fără violență**”, „**Nu sîntem huliganii!**” și ceilalți au început să tragă. Miile de oameni, majoritatea tineri și foarte tineri, elevi, studenți, muncitori, intelectuali, își cereau pașnic dreptul la viață în libertate și li s-a răspuns cu feroci-

tate animalică, demență și iresponsabilitate. Ei strigau „Și voi siniteți românii!”, dar li s-a răspuns cu iureșul tanchetelor, sub care rămăneau trupuri măcinate de mințile programate să urască, să ucidă, să distrugă. Sînge și cadavre, Clopotul de la biserica Colței bate continuu. Doi băieți duc spre spital trupul sfîrtecat al unei fete. Cum e posibil? Cine i-a crescut pe acești criminali de profesie? Tunurile cu apă mătură multimea și explodează bombe cu gaze lacrimogene. Ei strigă „Ieri în Timișoara, mîine-n toată țara!” și neoamenii cu căști, scuturi și bastoane nu înțeleg, nu vor să priceapă că dictatura clanului ceaușist nu poate dura la infinit, că a venit timpul să dea socoteală poporului batjocorit, înfometat, marginalizat. Lîngă Institutul de arhitectură, un tînar merge cu pas grăbit printre oameni și împarte niște jumătăți de coli de hîrtie: „Tineri, bătrîni, copii. Scrieți manifeste și cereți alungarea criminalului Ceaușescu. Semnați-le cu inițialele noului partid DEMOCRAȚIA ROMÂNĂ, dîndu-vă astfel adeziune”. În fața sălii Dalles se produce un adevărat măcel, dar multimea umple golurile și-și reface poziția de apărare, scînd, „Fără violență, fără violență!”...

22 Decembrie — acea zi a libertății

În cursul nopții, pe unul din pereții hotelului Intercontinental apăruse scris cu vopsea roșie: JOS COMUNISMUL — ARUNCAȚI CARNEȚELE! Zorile zilei de 22 decembrie acopereau orașul cu o boare de aer cald. E vinerea dinaintea Crăciunului. Nimeni n-a părăsit locurile luptei pentru libertate; manifestații erau blocați de cordoane militare, ce tăiau legătura dintre grupurile masate în zona Universității — Teatrul Național — Magheru — Piața Romană. Din contră, străzile ce converg spre centru sînt ocupate de alte mii și mii de oameni, în special tineri, ajunși acum să stea chiar lîngă soldații care lăsaseră armele în jos, fumînd și discutînd liniștiți.

Pe cele trei tancuri aflate în fața Ministerului Agriculturii se urcaseră civili, împodobind mașinăria de război cu flori, panglici multicolore, drapele. În țeva dăătoare de moarte a unuia era infipt un Brad; simbol al nașterii-renășterii țării, el reprezenta speranța, credința și hotărîrea de a sîrbători, după credința străbună, Nașterea Domnului nostru Iisus Hristos. Era semnul Renașterii demnității românilor din ce-

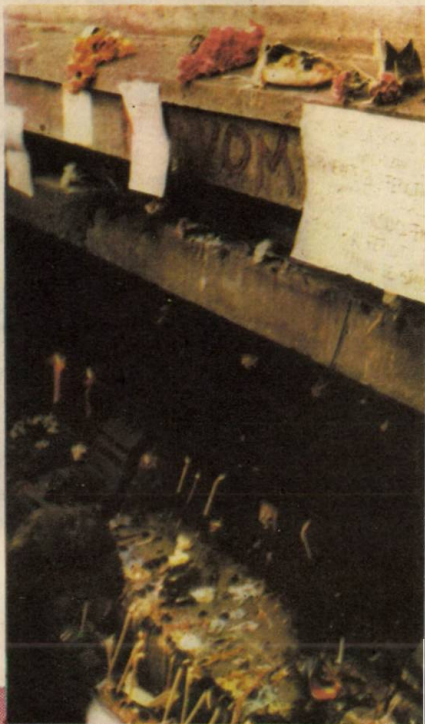
nușa așternută peste țară timp de aproape o jumătate de secol. Locuitorii din zonă aduceau tanchiștilor sandvișuri, ceai cald, țigări. Tricolorul flutura peste tot; grupul din porțiunea aceasta a „Republicii” era relativ mic și despărțit de restul „Jumii” chiar prin barajul de fierărie motorizată. Un tânăr ne face semn să stăm chirciți, pe vine dar nu în genunchi (!) și începe să strige, urmat de întregul cor: **„Nu plecăm de-aici, nu plecăm de-aici!”**. Trec câteva minute și dinspre Piața Rosetti se apropie o coloană imensă împinsă de urale de satisfacție, mândrie și siguranță: **„Vin muncitorii, vin muncitorii!”** Se face joncțiunea. Zid de trupuri. Conștiința forței populare. Încredere în revoluție. Prin geamurile sparte ale micului magazin alimentar de pe strada Slănic, lucrătoarele cu halate albe peste paltoane întind manifestanților conserve, borcane cu compot, salam. Solidaritatea e deplină, oamenii se regăsesc oameni, indiferent de profesii, vîrste, credințe. Toți sînt conștienți că trăiesc ORA reintrării României în adevărata Istorie. Cu jertfe și calm, cu lacrimi și încredere, cu patos și curaj. Se scandează mereu: **„Armata e cu noi”, „Jos dictatura!”, „Venii cu noi”, „Haldeți la palat!”**...

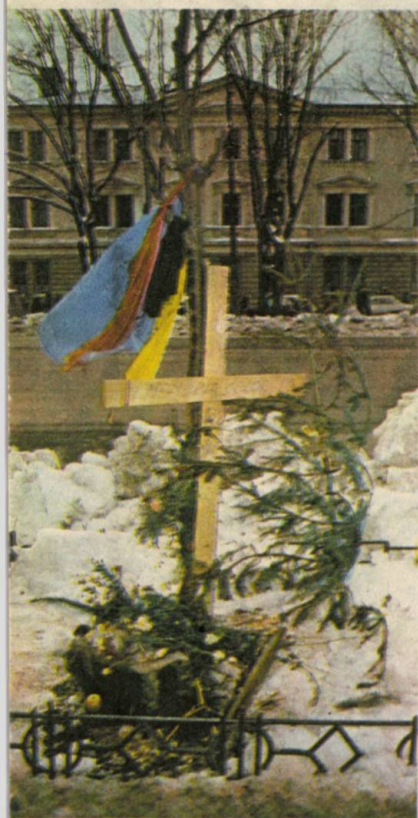
Tancurile ambalează motoarele. Se lasă o tăcere de mormînt. Încet, turelele se rotesc spre stînga, șenilele scîrțîie surd

și un ofițer ridică tricolorul de pe teava tunului, îndreptîndu-l spre Universitate: semn că se retrag! Emoția a atins punctul culminant. Oamenii sînt în delir. Da, armata e cu noi, face parte din revoluție. De acum înainte o va apăra, i se va dărui, îi va aduce jertfe de nimeni bătute în acea clipă. N-am notat ora; era dimineață limpede și așa se vor fi întîmplat lucrurile și-n alte părți. Drumul spre Piața Palatului e deschis...

Clădirea „ceceului” e înconjurată de lume. Zeci de mii de suflete și inimi doritoare de libertate. Un tânăr împarte mici bucăți de hîrtie scrise, cred, la o mașină de calcul: „Acest criminal împreună cu slugile care îl înconjoară trebuie să plece de la putere **ASTĂZI 22-12-1989**. Demonstrațiile trebuie să aibă caracterul lor **PAȘNIC DAR HOTĂRÎT**. Frontul Unității și Democrației Naționale. **JOS CEAUȘESCU! CETĂTENI AI BUCUREȘTIULUI: Asasinul Ceaușescu a ordonat uciderea a sute, poate chiar mii, de oameni nevinovați, care nu doreau altceva decît LIBERTATE!**”... Păstrez cu sfințenie acest document, ca o mărturie peste timp a felului în care au gîndit românii, pe parcursul a cîtorva zile, sfîrșitul dictaturii și începutul noului lor destin. O revoluție cu piepturile goale împotriva celui mai cumplit mecanism de distrugere pregătit într-un sfert de veac pe acest pămînt, cum se va dovedi

chiar din acea după-amiază. Criminalii își arătasera la Timișoara doar o infimă parte din arsenalul de cinism, bestialitate, ipocrizie, cruzime, demență și rafinament în omucidere. Aproape nimeni nu bănuia ce avea să urmeze; poate doar cuplul de analfabeți care înarmase și antrenase o marfă umană asmutită să tran-

storme România într-o baie de sînge.

Acum, către ora prînzului, după ce cizmarul fusese alungat cu pietre, huiduieli și bețe din balconul „ceceist”, elicopterul de pe acoperiș avea să-i ducă într-o direcție numai de ei știută. Acum, ca o supremă eliberare, tinerii încep să scandeze un „îmn” închinat victoriei poporului: „Ole, ole, ole, Ceaușescu nu mai e!”, de parcă toate stadioanele țării s-ar fi concentrat în Piața Palatului. Ieșirea tiranului din istorie a fost astfel întovărită cu cel mai spontan și în același timp popular vers născut într-o revoluție — „Ole, ole, ole, Ceaușescu nu mai e!” — întrerupt numai de valuri de urale cum nu s-au mai auzit nicăieri, nicidec.

Entuziasmul spulberă masivele uși de fier și o parte din mulțime pătrunde în sediu; despre cele aproape zece ore petrecute în interiorul acestui odios edificiu am relatat, pe scurt, în numărul 1 al revistei noastre „România pitorească” și, detaliat, în volumul „CLIPSE DE ETERNITATE” aflat sub tipar la Editura Eminescu. Printre zeci și sute de tineri și soldați care descoperiseră un depozit de arme și muniții, ducîndu-le apoi la loc mai sigur, intraseră în „cabinetul 1” și „cabi-

netul 2”, vorbeau la microfonul instalat în balcon, găseau documente ultrascrete cu ordine criminale, beau ape minerale din sticle nemaivăzute pînă atunci, priveau mobile și tablouri demne de muzee, prin acest furnicar insolit și-au făcut apariția cîțiva din foștii demnitari, cu intenția expusă fătîș de a forma un nou guvern, împotriva dictatorului!

●
Timp în care Radioul și Televiziunea transmiteau continuu știri despre atmosfera incendiară din zonele respective. Printre alții, la televizor apare un căpitan, venit direct de la Statul Major al M.A.N., lansînd un apel către armată, pentru a ajuta forțele patriotice să reziste în fața trupelor de securiști-teroriști care încercă să pătrundă în clădire. Din Sibiu se anunța că a început mărșul împotriva populației, la ordinul expres dat de „prîntșorul”, prim-secretar al județului, înainte de a fugi să-și întâlnească familia. Vroiau să fie la adăpost pînă ce vor pune în aplicare planul monstruos al uciderii întregului popor sau se vor salva, plecînd într-o altă țară (cine, dracul, îi primea?), variantă pentru care își pregătiseră avion special și depuseseră în bănci străine peste un miliard de dolari!

Orele se precipitau, ca și evenimentele. Începuse să se întunece. La televizor apare Ion Iliescu și comunică țării și lumii întregi constituirea Frontului Salvării Naționale, menit să desăvîrșească revoluția începută de popor și să pună capăt dictaturii ceaușiste. Consensul este general, dar libertatea întrezărită avea să facă încă și mai multe victime decât pînă acum. Ghearele și colții hidrei apar în toată hidoșenia lor de-abia pe la orele 17,30. Din clădirile înconjurătoare „ceceului” începe să se tragă. Mulțimea se retrage, mulțimea revine. Victime. În sediu vîlmășeala e aproape totală. Se împart arme tinerilor — unii dintre ei nici nu făcuseră armata (!), iar „obiectele” erau foarte sofisticate (...). Trebuia apărut, cu orice preț, ceea ce se cîștigase. Din afunduri de culoare și birouri pînă atunci închise izbucnesc rafale ucigătoare. Ostașii iau poziție de luptă. Fără panică, fără răgaz. În balcon, continuă să vorbească Poporul. Glasul său e acoperit de bubuitul tunurilor de pe tancuri. Canonadă. Tirul e îndreptat — culmea! — spre Biblioteca Centrală Universitară și Muzeul de Artă, de unde trăgeau cu ferocitate securiștii!

Între timp, din sediu dispărușeră foștii demnitari. Sosește un

grup masiv de bărbați ce-l înconjură pe Ion Iliescu. Acesta, cu zîmbetul atît de bine cunoscut încă din anii tinereții, cere celor prezenți să-l scuze, pentru a intra într-un birou, să-și adune gîndurile și să anunțe familia că a ajuns cu bine aici. Firesc, omeneste... Din acel moment, am simțit că atmosfera de tensiune, nesiguranță și incertitudine s-a destrămat, chit că în scurtă vreme avea să se declanșeze „războiul împotriva poporului”... Pentru început ardeau tezaurele de cultură și artă românească, iar pe caldarîm rămăseseră trupuri străpunse de gloanțe...

Spre miezul nopții, reușesc să ajung la Radio. Urc direct în studioul de emisie (fusesem, la începutul anilor '70, reporter special la „actualități”) și foștii colegi mă invită să vorbesc „în direct”. Anunț ce se întîmplă în Piață și cer să fie trimise urgent formațiuni de pompieri, pentru a stăvi incendiul la cele două temple în care-și făcuseră posturi de comando securiștii din U.S.L.A. (culmea, formațiunile acestea de bandiți se numeau „unități speciale de luptă antiteroristiști”), minați împotriva unui popor format deopotrivă din bărbați și femei, români și unguri, germani și evrei, tineri și bătrîni, ortodocși, greco-catolici, lute-

rani, romano-catolici, protestanți, mozaici sau liber-cugetători; în mintea lor „comandată electronic”, toți erau dușmani ai clanului ceaușist, drept care, neavînd mîrghă și tată, se lăsau dirijați de o singură voință distructivă...

Tîrziu, pornesc spre casă. Ziua de 22 Decembrie (cu literă mare), născută din singele vărsat la Timișoara și apoi la Sibiu și București, se încheia în răpăit de mitraliere și lovituri de tun, cu numeroase victime și pierderi ireparabile, dar cu fermitatea întregii suflări de a arăta lumii că-n România începe o nouă viață, viața cu moartea pre moarte călîcînd! Clipa de eternitate intra în marele sanctuar al libertății. Pecetea ei am aflat-o tot în Piața Palatului, unde printre rafale auzeam glasul tinerilor: „Ole, ole, Ceaușescu nu mai e! Ole, ole, Ceaușescu nu mai e!”... Nu, nu era vis, iar gloanțele pătrundeau în carne vie! Acea zi scîldată în singe nevinovat avea să declanșeze cea mai nobilă acțiune de emancipare a României, reintroducînd-o în circuitul valorilor universale.

VALENTIN HOSSU-LONGIN

PĂRINȚII NOȘTRI, CARPAȚII

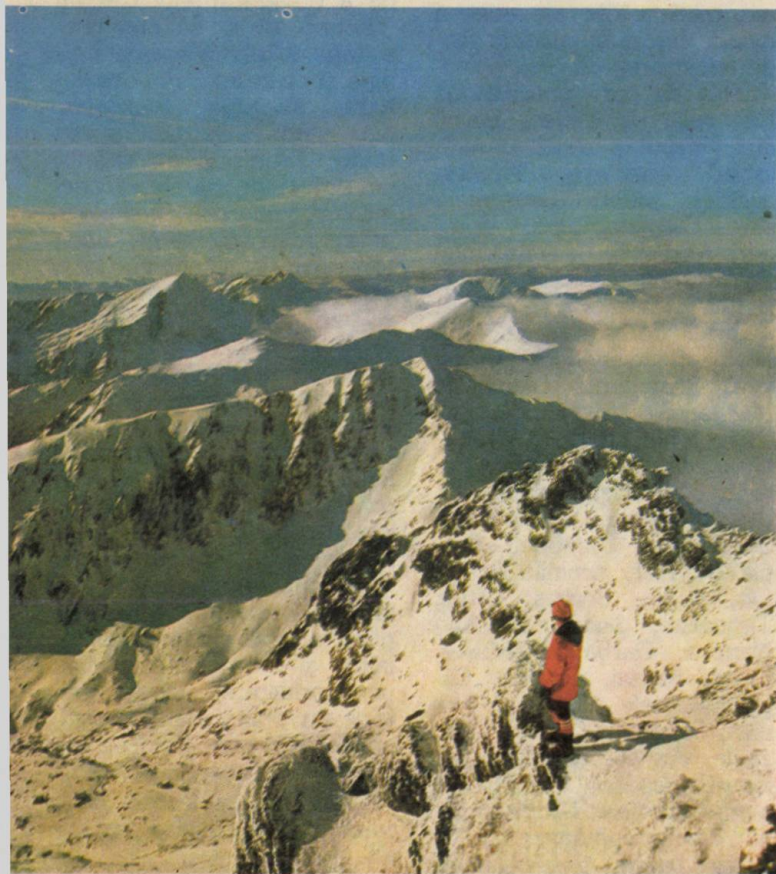
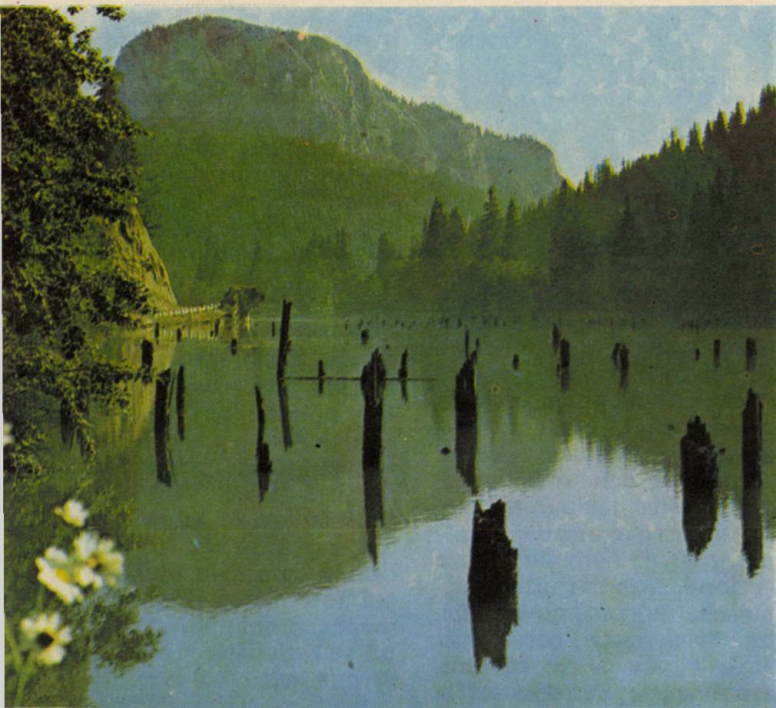

Vîrsta Carpaților se cifrează la 200 milioane de ani, spun învățații; este un argument destul de „solid”, după opinia mea, să ne încredem în acești martori statornici, alfa și omega viețuirii noastre în leagănul Europei, corăbii de piatră care ne poartă în carenele lor veșnic verzi din timpuri imemorabile, din zărilor insondabile ale omenirii și ne duc în veșnicie. Sînt înaintemergătorii. Sînt salahorii Sînt părinții.

Carpații însumează o treime din corpul sfînt al patriei; alt argument să ne înclinăm genunchiul și fruntea și inima și verbul și cugetul departe-văzător dinaintea treimei care arborează România la cota cea mai înaltă de altitudine, în aerul tare al înălțimilor, luînd cerul cu asalt, spre a impune o țară în reliefurile pretutindeni vizibile ale planetei Pămînt. Carpații sînt coloanele țării. Carpații sînt cetățile noastre inexpugna-

bile. Carpații sînt străjerii. Carpații sînt coloana vertebrală a acelei țări nepereche despre care scriitorul antic Florus spunea *Dacii montibus inharent*, dacii se țin strîns lipiți (țintuiți) de munți. Carpații sînt corabia nicodată părăsită a românilor. Carpații sînt catargul. Carpații sînt coloana lor infinită.

În imaginația poporului român, Carpații sînt Cununa așezată cu magnificență pe fruntea țării. Este podoaba

pe care România o binemerită. La drept vorbind, Carpații chiar scriu în orizontul lumii conturul țării. Dacă „ochiul cosmic” (ca să nu zic extraterestrii) ar voi să distingă dintr-o repede privire unde anume pe planeta albastră se află **țara în formă de inimă**, Carpații o semnalează numaidecît, cu scriitura propriului lor trup și cu strigătul verde al pădurilor lor: aici! aici! Luați aminte! Aici, în curbura Carpaților. Aici în pîntecele atoatenăscător. Aici, în sînul dulce și înmiresmat. Aici, pe un picior de plai; pe o gură de rai, se află România, țara în formă de inimă.

Carpații sînt imaginea concentrată a poporului care viețuiește în acest templu natural, unde el s-a statomicit de la începuturi pentru vecie. Sau, altfel spus, Carpații sînt relieful pietrificat al moralității celor pe care îi adăpostește: oamenii din țara de cremene, dîrzi, cutezători, harnici, persuasivi, liberi, neîngenuncheați, nemuritori precum scoica ce-i încape, precum leagănul care-i leagănă la scară universală.

Carpații sînt lada de zestre a unei țări întru toate bogată și de natură înzestrată, seiful niciodată secăt de comori al României, visteria sa multimilenară, care se află mai în siguranță decît cele mai sofisticate seifuri și bănci ale lumii. Este o visterie de sine și pentru sine, sigilată cu șapte pecetei. Este o visterie de taină, păstrătoarea acelor comori pe care nici o minte sau vreun computer nu le poate estima, număra, înregistra, cataloga, alinia: *aurul galben* al subpămîntului (pe care încă romanii l-au rîvnit și jefuit, motiv să-și piardă mintea și orgoliul dominator în labirinturile de piatră ale „băilor” de aur ale Daciei libere); *aurul verde* al păduri-

PĂRINȚII NOȘTRI, CARPAȚII

lor, poate cel mai apropiat, mai statornic și mai scump firii și naturii noastre de oameni ai naturii, pentru că - știți dumneavoastră - *codrul e frate cu românul*, sfântă conjurație care a rodit înmii în istoria națională, a devenit trăsătură de destin, semnă a continuității și permanenței etnice; *aurul alb*, al luceferilor smulși din riurile carpatine și din zăcămintele de cărbune ale munților noștri pe care se bizuie constelația de hidrocentrale pe întreaga încrengătură a apelor curgătoare din Carpați, arborînd astfel diadema de nestemate ale electricității, singele energetic al României moderne; în sfârșit, *aurul roșu*, al sănătății și tămăduirii noastre, tot aici sălășluiește, în munții Carpați, cărora le-a fost dat să fie păstrătorii unei treimi din izvoarele dătătoare de sănătate ale Europei, încît termalismul și cura balneară care se exercită cu efecte miraculoase pe continent este de neimaginat fără România și în afara ei, balneologia românească asumîndu-și un primat de invidiat.

O hartă oricît de sumară a munților Carpați așează sub ochii minții și inimii noastre nu doar vechi, bine întemeiate și strălucitoare orașe, nu doar cetăți cu faimă, aureolate de istorie, nu doar întinse păduri, dumbrăvi de aur și plaiuri mioritice, nu doar vetre de țărani vechi de cînd lumea. O hartă oricît de sumară a munților Carpați așează sub ochii minții și inimii noastre tabloul tulburător și întreg al omeniei românești: istoria fierbinte, datina și dorul, meșteșugurile tradiționale, monumente de cultură și civilizație, ceremoniarurile agrare și de păstorit, așezămintele de sănătate și odihnă, vetre din care s-au ivit mari spirite ale acestui neam, ctitorii și citadele moderne, mierea de grai, splendoarea de port, aburirea de joc, ruga de cîntec, fluviul fără început și sfârșit al mitologiei românești. Numele acestor valori neasemeni sînt: Sarmizegetusa, Vornet, Alba Iulia, munții Orăștiei, Bobîlna, Cîmpeni, Putna, Brașov, Herculane, Covasna, Tușnad, Borsec, Sinaia, Predeal, Ipotești, Hobița, Liveni, Lancrăm, Vălenii de Munte, Sisești, Stupca, Bălcești, Virfu cu Dor, Babele, Omu, Durău, Semenici, Poiana, Transfăgărășanul, Bicaș, Mînciu, Hunedoara, Salva-Vișeu, Bumbești, Porțile de Fier, luminile de pe Olt, Argeș, Someș, Oituz, Tîrgoviște, Suceava, Cluj-Napoca, Oarba de Mureș, Carei, Moisei, Săpînța, Căpîlna, Muntele Găina, Novaci, Sighișoara, Șchei, Ieud, zările Vrancei și atîtea alte locuri, puzderie! sfînte de mintea, brațele, istoria și geniul creator românesc.

Nu putem zice Carpați fără să rostim deopotrivă și

numaidecît Dunăre și Marea Neagră; *sfînta treime* de nedesfăcut ce este spațiul de geneză, viețuire și împlinire al românilor, bazinul carpatodanubiano-pontic. Fluviului Dunărea, arborelui de apă continental, slujitorii revistei „România pitorească” i-au închinat Almanahul turistic al anului 1989, prin „Cartea Dunării” pe care au oferit-o cititorilor. Siguri sîntem că este rîndul Munților Carpați să binemerite un asemenea op colectiv, realizat cu multă osîrdie documentară și bine decantat suflor românesc; adică o rostitie cu caracter enciclopedic, în care drumețul potențial (ori numai drumețul cu mintea și spiritul!) să afle totul sau aproape totul despre *Părinții noștri, Carpații*.

S-au asociat ideii noastre de a omagia munții Carpați (fie prin scris, fie prin consultație științifică) oameni de bine și de frumos din absolut toate straturile populației, din toate zările țării și din toate profesiunile: călători pe poteci de munte, academicieni, miniștri, politologi, profesori universitari, scriitori, istorici, medici, geografi, monografi, ingineri topografi, ghizi (le-aș spune călăuze), muzeografi, etnografi, oameni cu duh și har proveniți din artele populare și din meșteșugurile tradiționale, cititori în stele (ca să nu le zic astronomi), cititori în soare, ploaie și vînt, cu crenșile la pămînt (ca să nu le zic meteorologi) și atîția alții.

Deschidem, așadar, sperăm sub cele mai bune auspicii, această carte de minte, inimă și drumeție carpatină, pe frontispiciul căreia gravăm cu colțul inimii deviza, credința și jurămîntul de vatră: *Părinții noștri, Carpații*.

Ceas bun și lectură dătătoare de bunăstare spiritu-ală.

POP SIMION

TURISM ÎN CARPAȚI

O țară ca a noastră, cu un potențial turistic deosebit de bogat, munții, cu înălțimi nu de nebiruit, cu văi adânci, brăzdate de ape repezi, cu priveliști odihnitoare, învăluite în verdele crud al pădurilor sau în haina multicoloră a poienilor înflorite, a reprezentat dintotdeauna o atracție, o dorință irezistibilă de a-i cuceri și de a-i străbate dintr-o parte în cealaltă, de a le descoperi, pas cu pas, frumusețile. Au descris farmecul și măreția Carpaților Dimitrie Cantemir, Sadoveanu, Vlahuță, mulți dintre marii noștri scriitori care s-au încumetat să le urce potecile sau să-i privească de aproape, îmbogățind literatura română cu pagini nepieritoare. Unul dintre cei mai de

seamă geografi ai epocii moderne, profesorul francez Emmanuel de Martonne, a consacrat ani îndelungați din neobosită sa activitate cercetării pe teren a întregului spațiu românesc, Carpaților, îndeosebi. Una dintre constatările făcute avea în vedere faptul că lanțul carpatic, în care erau cuprinși și subcarpații, munții înalți, cu văi priporoase și înguste, ținuturile deluroase, acoperite pe mari suprafețe cu pădure, au constituit principala arie de etnogeneză a poporului român. Primele texte în care este

pomenit numele de român se referă la ținuturile carpatice; primele voievodate românești s-au format la poalele sau chiar în interiorul munților.

Drumeția montană a fost cea dintâi formă de activitate turistică din țara noastră, practică cu mult timp înainte de a fi fost oficializată, în anul 1936, în Legea pentru organizarea turismului în România. Încă de atunci au apărut primele adăposturi, primele cabane, primele asociații turistice, în ale căror programe figurau cunoașterea frumuseților peisagistice, a monumentelor istorice, a inestimabilului tezaur de artă populară, foarte bine conservat, mai ales în satele de munte.

În anii de „glorie” ceașistă, investițiile alocate turismului au fost dirijate, în general, în construcții care purtau amprenta aceleiași grandomanii a dictaturii: hoteluri mari, costisitoare, chiar și în inima muntelui, cu un confort de care turistul adevărat, obișnuit cu atmosfera vieții de

cabană, nu avea nevoie. Celor mai mulți, tarifele practicate pentru hoteluri de categoria întâi le erau inaccesibile. Aceeași „politică” a fost aplicată, nediferențiat, și în cazul stațiunilor balneoclimaterice. Această orientare, care n-a ținut nicio dată seama de veniturile reale ale majorității covârșitoare a populației, explică gradul redus de ocupare a rețelei hoteliere. Hoteluri goale, nerentabile, un personal numeros, care nu-și primea integral retribuția, zeci și sute de mii de oameni lipsiți de posibilitatea de a se odihni, de a se reconforta, de a-și îngriji sănătatea în mijlocul naturii. Iată rezultatul acestei valorificări „pe baze profund științifice” a potențialului turistic de care dispun Carpații românești.

Turismul de masă, turismul pentru tineret are nevoie de construcții simple, necostisitoare, capabile să creeze condiții bune, la îndemina tuturor, pentru practicarea drumeției montane.

N. DOCSĂNESCU

Aflăm de la Ministerul Turismului

Au fost reluate excursiile la minăstiri. Nu ne mai este teamă că vom fi „filați” de securiști, că „misticismul” de care eram acuzați atârna greu în dosarele noastre de cadre. Putna, Voronețul, Moldovița, Sucevița, Neamțul, Curtea de Argeș, Hurezul, Tismana și alte câteva zeci de monumente, mărturii de istorie și de străveche cultură românească,

ne vor însenina cugetul și ne vor încălzi inimile.

Se organizează noi tabere de vacanță pentru elevi și studenți. Restricția ca taberele de vacanță să funcționeze numai în județele de reședință ale tineretului școlar — o altă dispoziție aberantă — a fost ridicată. Elevii și studenții vor cunoaște astfel cât mai multe din frumusețile patriei.

Se ia din nou în discuție propunerea ca activitatea de ghid să devină o profesie. Până la înlăturarea odioasei dictaturi, demersurile făcute de Ministerul Turismului se loveau de pretextul nomenclatorului de profesii „înghețat”, în care ghizii nu figurau.

Discotecile, videotecile, jocurile mecanice și electronice funcționează pentru toată lumea. Biletul de intrare nu va mai fi achitat în valută.

«UN TRECUR PENTRU VIITORUL NOSTRU»

Legea ocrotirii patrimoniului cultural național și alte acte normative aferente ei (în anii 1974-1975) aducea speranța pentru posibila europeanizare a valorilor culturii și artei românești. Cine putea ști atunci ca abnegația și stăruința unui eminent corp de specialiști - istorici, arheologi, arhitecți, istorici de artă, restauratori și ingineri - pregătiți, mulți cu sacrificii, în afara țării, prin programele UNESCO, daruiți meseriei lor mesianice, se vor lăsa de desconsiderarea brutala, de ignoranța și rea intenție, de disprețul față de cultura ale unei pletoare de potențați politici. Această, împotriva unor realizări - ale cercetării și conservării - ca în cazul cetăților dacice din Munții Orăștiei și al obiectivelor de epoca română și daco-română, al unei largi palete de monumente medievale, mai ales a celor cu fresca, dar și a bisericilor de lemn din cuprinsul cununii carpatice.

Asemenea realizări stîrniseră deja un larg interes pentru arta și cultura veche și modernă din România, au atras admirația și fluxul turistic spre asemenea centre de interes mai puțin cunoscute în afara granițelor. În locul suplimentării cuantumului financiar oficial pentru a perfecționa și mari asemenea activități, ce ne racordau lumii civilizate, în loc de a proteja profesile interdisciplinare complexe pe care ocrotirea patrimonială le presupune și a susține concret o lege bună doar în teorie, a urmat în mod terifiant, la 1 septembrie 1977, decizia de desființare a activității instituționalizate și de distrugere a structurilor unei fundamentale și utile activități.

Un întreg mecanism național - cu personal specializat, de peste 170 de cadre cu pregătire superioară, și cu peste 700 de muncitori de înaltă calificare, organizați model - a fost fracțional anulat. Toată strategia de cercetare,

evidență, proiectare, investigare tehnică, conservare-restaurare și metodologia lor au fost practic anulate. Aceasta, după ce ele au funcționat mai bine de un veac! Și, în pofida unor demagogice declarații pe linia susținerii istoriei naționale prin argumentele ei cele mai palpabile!

Este adevărat, măsura coincidea cu consecințele dramatice ale unui teribil cutremur - cel din 4 martie 1977 - când au fost afectate, unele pierind definitiv, peste 1 100 de monumente istorice. Dar tot așa de adevărat este că, în urma cutremurului din 10 noiembrie 1940, asemănător prin efecte, oficialitățile de atunci găsiseră de cuviință să acorde fonduri bănești majorate, pentru refacerea, consolidarea, repararea monumentelor istorice. Privind acum consecințele aberante ale acestei decizii, ne înfioară dimensiunile lor. Am trecut, așadar, în ultimii ani, prin inundații, prin două cutremure, dar și printr-o înimaginabilă și catastrofica ofensivă în contra avuții culturale, mai ales a monumentelor istorice și de artă. Din care, cele din urma, confruntate cu consecințele absenței unui organism specializat, a fondurilor de stat necesare, neapărate de lege decît formal, stînd în calea sistematizatorilor grabiți în asigurarea unui nou „facies” cultural, care și-a dovedit „calitățile”, monumentele au ieșit lovite, dărîmate, schingiuite, mutilate, mutate. Ne este greu acum să arătăm cîte asemenea obiective de mare valoare au fost pagubite, în ciuda protestului multor specialiști.

O carte recent editată de istoricul Dinu C. Giurescu, în S.U.A., le înregistrează într-un inventar ce se cere completat. O evidență a eroicelor biserici și documente ale arhitecturii orașenești ori țărănești - cele mai multe fiind în Capitală - trebuie de urgență întocmită. Nu e locul și nici timpul analizei comportamentului unora

dintre cei care au răspuns de soarta monumentelor istorice în ultimii ani - cei mai mulți slujind interesele dictatorului - dar culpabilitatea trebuie, cînd va fi dovedită, sever pedepsită. Ne marginim să amintim doar ca, prin 1925, celebrul arhitect N. Ghica-Budești afirma: „Este barbar a dărîma o biserică moștenită de la strămoși!”

S-au gîndit oare cei care aprobau demolarea și o executau, ca în acele lăcașuri înaintașii și-au forțat credința în neam și țară? Cum au putut oare dormi liniștiți după ce le-au văzut acoperite de betoanele blocurilor? Cine poate uita, oare, zilele și nopțile dintre 18 și 20 iunie 1987 - anul nefast al căderii celebrei minastiri de la Văcărești - cînd au fost dărîmate zidurile bisericii Sf. Vineri din București? Cu greu am putea evoca dramatismul și neputința din privirile bucureștenilor cînd biserica Olari sau cea ctitorită de bravul Mihai Voda erau tirite între blocuri! Nu-i vorba că de un asemenea tratament brabar n-au scapat alte numeroase obiective arhitecturale din orașe, multe ridicate cu veacuri înainte, solide, încăpățînîndu-se să cedeze fara dinamită. Rezultatul: desfigurarea multora din cele mai pitorești și tipice orașe românești, ca și crearea confuziei atestate între autentic și imitație. Deci un real atentat reușit la adresa identității naționale.

Sa ne aducem aminte în final că cele ce le putem spune și face azi le-au gîndit și uneori le-au făcut oamenii de bine. În cugetele lor asemenea idei au trăit mereu. Cînd au dorit unii să strice așezările rasirate pe culmi carpatice, țărani de la Boșorod și Luncani, din Munții Orăștiei, au strigat ca ei sînt acolo de mii de ani ca străjeri ai cetăților dacice! Noi nu plecăm - spuneau ei - caci cetățile ni le-au juruit să le fim chiar Decebal! Cînd la Petrova și în alte sate maramureșene, nevrednicii au purces

la stricarea vechilor rînduiri, sătenii au invocat că nu pot părăsi vetrele atestate în prag de ev mediu. Așa au făcut și cei din satele Obcinelor Bucovinei. Iar alții s-au opus - tot cu minile goale - la spolierea nedreaptă a lăcașurilor bisericești de icoanele strămoșești. Cînd secretarul general UNESCO a oferit, prin 1980, posibilitatea de a înscrive celebrele cetăți dacice din Munții Orăștiei în lista Patrimoniului Cultural Mondial, ca și a altor valori de arhitectură veche românească, refuzul celor ce decideau soarta culturii a umplut de lacrimi ochii lui Emi

Condurachi, Hadrian Daicoviciu și Vasile Drăguț, ca să-i evocăm doar pe cei ce nu mai sînt acum printre noi cît s-ar fi putut bucura de renașterea această! În loc de încheiere, să lăsăm cîteva rînduri sintagmei favorite a celui ce semnase, alături de alți inimoși oameni de cultură, protestul contra demolării mînistirii Văcărești, Vasile Drăguț. Un trecut pentru viitorul nostru! Un trecut reflectat prin zestrea monumentelor și a muzeelor, prin salba colecțiilor și a locurilor memoriale, evidențiind faptele de bine și de progres. Un trecut pe care îl iubim și de care putem

fi mîndri, iar a cărui păstrare trebuie să intre în orgoliile noastre de neam civilizat. Un trecut de care avem imperioasă nevoie în cetatea noastră națională, în orașul și satul global al Europei și al lumii contemporane. Să ne ștergem deci lacrimile, deschizînd largi porți șantierelor de restaurare a monumentelor istorice. Printr-o instituție națională, cu oameni calificați și devotați, prin sprijinul statului ca și al celor ce beneficiază direct de virtuțile obiectului cultural, cu sprijinul deci al fiecărei comunități și al fiecărui cetățean.

IOAN OPRIȘ

Cronică

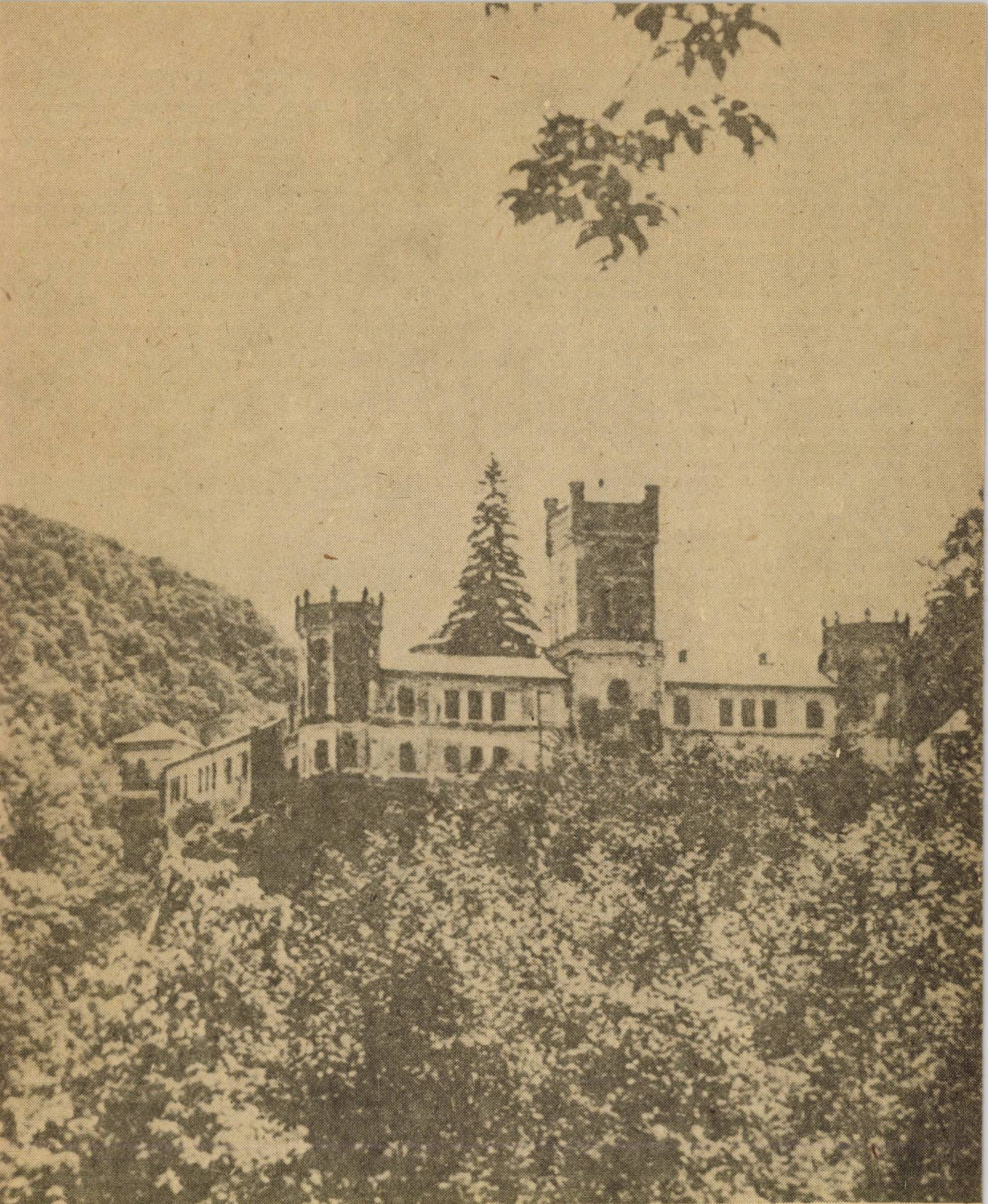
„În a brazilor desime“

Ctitorie a voievozilor Basarabi, întemeietori de țară, puternic centru de cultură al evului mediu românesc, străvechi monument de arhitectură și artă, mănăstirea Tismana a vegheat, timp de șase secole, istoria zbuciumată a ținutului ce se așterne, tulburător de frumos, la poalele munților Vlcan. Zidită în 1380, la numai cincizeci de ani după strălucita victorie de la Posada, cînd Basarab I însemna cu sabia momentul întemeierii statului muntean, asigurîndu-i independența și libera dezvoltare, lăcașul intrat în legendă a jucat un rol semnificativ în programul de luptă al celor dintii domnitori, care urmăreau întărirea politică a Țării Românești. În a doua jumătate a secolului al XIV-lea au fost ridicate, la adăpostul munților, nu departe de granița nord-vestică, Vratna, Vodița, Mănăstirița, Prislopul, Tismana, „cetăți spirituale“, din rîndul cărora ultima avea să devină cea mai importantă.

Construită pe vîrfurile unei stînci împădurite, din care izbucnește vijelios, prăvălindu-se, într-o cascadă zgomotoasă, torentul Gurniei, edificiul cu ziduri de piatră și turnuri de castel medieval, apărut strategic de stîncării sălbătice, pare o cetate la poarta munților, ca niște giganți. Impresionat de măreția privești ce i se oferea, Paul de Alep nota, la 27 iulie 1657: „Într-adevăr, ea nu mai are seamăn, nici în această țară, nici în alta, prin frumusețea locului și a așezării, prin mulțimea apelor sale și întărirea naturală pe care o are, ajutată și de ocrotirea zidurilor sale înconjurătoare“.

Temelia i-a fost pusă în timpul domniei lui Vlaicu (Vladislav I) Voievod, nepotul lui Basarab I, aflat în scaunul Țării Românești între 1362 și 1375. Potrivit tradiției, Nicodim Valahul și ucenicii săi, bucurîndu-se de sprijinul domnului, „făcu o

biserică mică de lemn dintr-un tis mare, ce era, înaintea peșterii celei mari", apoi sădi vii și pădurea de castani pe dealul din față, „unde se face și vinul și poamele de care numai la mese împărătești se găsesc”.

În „Pomelnicul” mănăstirii, în frunte este scris numele lui Vladislav, „voievod transalpin, ban de Severin, duce de Făgăraș”. Unii specialiști au

emis părerea că se află îngropat aici, identificându-i, după coroana de aur, rămășițele pămîntești, în mormîntul de piatră din pronaos. Sub Radu I (1375—1385), legendarul Radu Negru, mica biserică din lemn de tisă a fost înlocuită cu o construcție de zid, inaugurată în 1378. Dan I (1385—1386) și, mai ales, Mircea cel Bătrîn (1386—1416) desăvîrșesc așezămîntul monahal,

acordându-i danii și privilegii. Tabloul votiv, pictat în naos, de Dobromir din Tirgoviște, același care lucrase și la Curtea de Argeș, îi înfățișează pe ctitori, Radu I și Mircea cel Bătrîn, ținînd în mîini biserica miniată. Amîndoi poartă veșminte somptuoase și podoabe de preț, mărturie ale fastului și strălucirii practicate la palatul domnesc de la Curtea de Argeș, cu nimic mai prejos decît la palatele marilor monarhi din apusul Europei. În fresca de la Tismana, Mircea poartă pe cap o coroană de aur, mantie de brocart verde, înflorată cu fir de aur. Chipul său exprimă hotărîre și înțelepciune, dirzenie și voință, măreția înfăptuirilor pe care le-a lăsat urmașilor. „Principe între creștini, cel mai viteaz și mai ager”, cum l-a descris cu admirație cronicarul Leunclavius, el a stat neclintit în fruntea luptei pentru apărarea ființei țării, considerat în acele timpuri cel mai de temut obstacol în calea pătrunderii armatelor otomane spre centrul Europei, înălțînd prestigiul Țării Românești în fața întregii lumi. Cei ce l-au urmat la tron, perpetuînd, de-a lungul a trei secole, numele glorioasei dinastii a Basarabilor, au înfrumusețat vrednicul lăcaș, l-au întărit sau l-au refăcut după distrugerile pe care urgia vremurilor le-a abătut asupra ținutului din dreapta Oltului. În lunga succesiune a ctitorilor Basarabi se înscriu, mai ales, învățatul Neagoe (1512—1521), cel ce găsește zidirea strămoșilor săi pustiită, jefuită, arsă în urma incursiunilor turcești, ale tătarilor sau ale oștilor ungare, și Matei Basarab (1632—1654), care, la rîndu-i, reface și consolidează construcțiile, ridică altele noi, dăruiește splendide obiecte de cult și un clopot avînd simbolic încrustată stema Munteniei. Tismana a fost martora a numeroase evenimente politice, diplomatice, militare. În arhiva ei au fost păstrate cele mai vechi documente — unele întocmite chiar acolo — care stau la baza istoriografiei țării, atît pentru începuturile vieții culturale și de stat, cît și pentru cunoașterea filiației și a succesiunii domnitorilor. Aici s-au retras în siguranță Neagoe Basarab și Aga din Brîncoveni, viitorul domn Matei Basarab. La mănăstirea Tismana au făcut popas Vlad Tepeș și Mihai Viteazul, Șerban Cantacuzino și Constantin Brîncoveanu. Protejat de liniștea pădurilor din jur, Tudor Vladimirescu și-a făurit planul luptei de eliberare socială și națională. La făclia palidă a unei luminări a scris, în ianuarie 1821, prima sa Proclamație și tot aici a pregătit lupta pentru rezistența armată. În 1971, la 4 iunie, cînd se împlineau 150 de ani de la revoluție, a fost fixată sub clopotniță o placă pe care stă scris, pentru aducere aminte: „Tudor Vladimirescu a organizat la Mănăstirea Tismana o bază de pregătire și rezistență a mișcării revoluționare din 1821”.

Cu sprijinul voievozilor Basarabi, Tismana a devenit, de-a lungul anilor, cel mai important centru cultural al Munteniei. Influența și renumele său au trecut și dincolo de hotarele țării. În chiliile ei au funcționat primele școli pentru pregătirea viitorilor dieci ai cancelariilor domnești și ecleziastice, viitorii episcopi și mitropoliți, dregătorii treburilor publice. Tot în acest centru de învățatură s-a înfiripat cea dintîi școală în care se deprindeau arta scrierii și a miniaturii, unde-și făceau ucenicia copişti și zugravi, îndrumați în tehnica ornămăntării manuscriselor. Înzestrată cu o bogată bibliotecă de manuscrise și cu un „scriptorium” dotat cu tot ce era necesar pentru întocmirea scrierilor — pergamene și hîrtie aduse de la fabrici din Veneția, Silezia și, mai tîrziu, din Transilvania, culori, chinovar —, Tismana a dăruit culturii românești opere de preț, de mare rafinament artistic. Aici începeau să se scrie primele cronici

ale istoriei muntenești. Prin porțile larg deschise au pornit către diferite colțuri de țară cărturari, cronicari, caligrafi, care au dus mai departe arta scrisului, a ilustrării și împodobirii cărților, pictori și miniaturişti. Acolo unde s-au oprit, au întemeiat la rîndul lor școli în care specificul național începea să-și dovedească forța creativă.

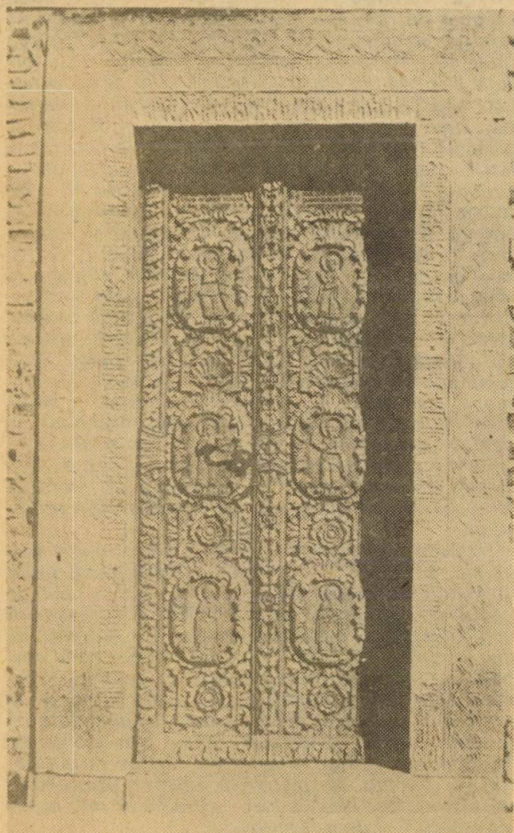
Cele dintîi manifestări culturale petrecute între zidurile minăstirii poartă girul personalității, întru totul remarcabile, a călugărului Nicodim. Format în regiunile cele mai înzestrate sub raport artistic ale vechii Serbii și în mediul cărturăresc de la muntele Athos, unde a stat patruzeci de ani, mai ales la mănăstirea Cutlumas, ridicată de Vlaicu Vodă, într-o perioadă de maximă înflorire a vieții cărturărești, bucurîndu-se de posibilitatea de a cerceta operele de seamă ale antichității, dar și sursele directe ale literaturii bizantine și slavone, Nicodim își însușise principalele învățături filosofice, teologice, literare și artistice cunoscute pînă

în vremea sa. Vorbea curent greaca și limbile slave, era un bun orator, stăpînea deplin știința diplomatiei și a politicii. Era în același timp un caligraf de mare talent, dovadă „Tetraevanghelul”, pe care l-a scris și l-a împodobit cu mîna sa la vîrsta de 94 de ani, cu puțin înainte de moarte. Este cel mai vechi manuscris miniat din Țara Românească, încins cu cea mai veche ferecătură de argint aflată la noi, care dă adevărată măsură a talentului acestui artist de excepție.

Filosof, artist, cărturar cu orizonturi largi, cu o înzestrare multilaterală. Nu este de mirare că Nicodim a reușit să întemeieze o școală atît de strălucită într-un climat favorabil dezvoltării artei și meșteșugurilor, oferite de domnia lui Mircea cel Bătrîn.

Minăstirea Tismana este ea însăși un monument de arhitectură și de artă românească. Lucrările de restaurare la care a fost supusă în mai multe etape, ultimele, după 1970, însoțite și de cercetări arheologice, valorificarea colecțiilor, organizarea unui muzeu, au pus în evidență origina-

litatea arhitecturii sale, au readus la lumină valori de primă mărime ale artei înaintașilor, au reparat și înlăturat erori făcute cu prilejul unor restaurări anterioare.

Vechiul edificiu al Basarabilor se dezvăluie acum în toată splendoarea lui. O splendoare născută din nevoia de simplitate, de durabilitate. În-săși construirea direct pe stîncă, zidurile groase, contrafortii de cetate reprezintă un simbol al dăinuirii prin timp. De la concepția arhitectonică, pînă la structura și motivele decorative, totul poartă pecetea unei creații originale, autohtone.

Lucrîndu-se la refacerea picturii, s-a dat, înlăturîndu-se straturi mai vechi, peste o frescă realizată la 1766, în stil brîncovenesc și atonist, iar în pronaos, sub acest strat, peste opera marelui artist Dobromir de la Argeș, care a săvîrșit-o în anul 1564. El este cel ce a pictat vechiul monument de la Curtea de Argeș al cărui decor original nu mai există.

Scoase la lumină, frescele lui Dobromir reînvie o amintire. Una din cele multe, despre ce a însemnat, timp de șase secole, pentru istoria și cultura Țării Românești, vrednicul așezămînt din ținutul Gorjului. Dintr-un tablou de ctitori, Mircea, tînăr, cu privirea pătrunzătoare apare înconjurat de nobili pe cai. Stă în fața lui Nicodim, venit să-l întîmpine în fața porților masive de fier. Călugărul, primul dascăl român, s-a înclinat înaintea voievodului, dînd să-i sărute mina. Atunci, Mircea, care primise de la bătrînul înțelept lumina slovei, i-a luat mina într-a sa, zicîndu-i: „Adu-ți aminte, părinte, că m-ai învățat și cartel”.

Ale noastre sînt amintirile... În amurg, Matei Basarab iese din paraclisul pe care l-a zidit lîngă cimitirul cu osemintele uitate ale monahilor, drept mulțumire că, urmărit cîndva de furia lui Leon Vodă Tomșa, a găsit la Tismana adăpost și înțelegere. Îmbrăcat în scumpe straie domnești, cu încălțări ușoare, de nu i se auzeau pașii, trecuse fără grabă alături, pe pridvorul lung, sprijinit pe coloane albe, pentru ceasuri de reculegere în fața tabloului minunat al naturii. „În a brazilor desime, în pădurea-ntunecată” avea să se lase furat de priveliștea deschisă către munte. „O priveliște c-aceea, ochii n-au putut să vadă...”, mărturisește Grigore Alexandrescu.

Întă-l și pe Domnul Tudor, înălțat ca o stîncă deasupra mulțimii adunate în incinta minăstirii, citindu-și cu voce gravă Proclamația, înainte de a coborî la Padeș, unde îl așteptau, nerăbdători, pandurii. Îi disting apoi pe rînd, pe Văcărești, pe Coșbuc, Vlahuță, Alexandrescu, Rebreanu, atrași cu toții de măreția naturii. George Coșbuc a venit la Tismana aproape douăzeci de veri la rînd. Avea, pe-aproape, o casă în care sta, o masă la care scria. Aici a tradus „Divina comedie”. Nu sta numai în casă. Cei ce l-au cunoscut au povestit întîmplări amuzante. De pildă că, pe cînd tălmăcea versurile lui Dante, în clipele de mare încordare, pe care i le provoca textul, intra în mijlocul rîului și se așeza pe un bolovan, cu picioarele în apă și cu un caiet pe genunchi. Treceau oamenii prin sat și-l întrebau: „Ce ți-ai găsit locul tocmai acolo, bade Gheorghe?” Iar el le răspundea: „S-a cam înfierbîntat creierul și-l țin să se mai răcorescă”.

Amintirile vin năvalnic spre noi, ne răscolesc inimile, pentru că sînt ale noastre...

NICOLAE DOCSĂNESCU

Un veac de singurătate...

Într-o inserare de prin apusul veacului trecut, când un an se mîntuia de bătrînețe spre a renaște, cu alt chip, chiar a doua zi, Ion Creangă, încolțit de lăcomia năzbitilor, s-a lăsat amăgit de cel mai straniu joc. Mahalaua Țicăului, albită de pătura zăpezii – pe atunci nu se pomenea iarnă lipsită de veșminte – vuia de pocnetele harapnicelor și de zvonul clopoțelilor, cercevele geamurilor zbîrniiau de mugetul buhaielor cu căluș din păr de cal, iar copiii colindători aduceau la glas cu îngerii. Pesemne că de bucurie humuleșteanul a închis oleacă ochii, să mai tragă o fugă, măcar cu gîndul, la el în sat, să mai umble și el o țiră cu uratul, fiindcă așa erau toți moldovenii, nu rămîneau nici o clipă îndatorați visului. Avea și el o slăbiciune, că doar o slăbiciune e tot omul... Ceva nu i-a ieșit la socoteală, de data asta, lui Nică, de vreme ce se pare că a cam încurcat lucrurile. Ba s-a mai învelit și cu omăt – gros, poate, de vreo palmă domnească – spre a-l mai slobozi gerul. Nu știu alții ce cred, dar eu nu mi-l pot închipui în această a sa ultimă călătorie decît ajuns acasă, trăgîndu-și sufletul... Acasă, adică la Humulești! Și n-avea cum să se rătăcească, fiindcă toată viața asta a făcut după ce hăt-vreme, a șters-o din ogradă, împins de „stăruința mamei”, s-a tot întors, fără istov, după geamurile dintîi să revadă lumea prin lumina lor...

Humuleștiul nu mai seamănă demult, nici cu Nică a lui Ștefan a Petrii, și nici cu viața din povestirile lui Creangă. Nici nu se putea altfel. Și hora, ca și suveica, se învîrt tot mai rar, clăcile și-au pierdut și ele rostul, ca și, din păcate, apa Ozanei cristalul. „Altă faină se macină acum la moară”, ar spune el, Humuleștiul nu mai este sat, ci cartier al orașului Tîrgu Neamț. Neschimbat a mai rămas doar cerul ce se tot înalță din valea veacurilor, păstrîndu-și, în veghea lui, privirea și culoarea aidoma ochilor povestitorului. Hîtru și chibzuit ca orice țaran moldovean, Creangă – bănuitor pe vremea ce părăduiește totul – și-a agnostic, partea lui de sat, în cel mai trainic sipet cu puțință, ce dovedește pînă și îndărătnicia timpului: pagina de carte. Un astfel de sipet nu putea fi decît magic, fiindcă magică era însăși retrăirea magicului anotimp care este copilăria. Creangă și-a trăit opera tot așa cum opera și-a trăit creatorul. Nu-i nevoie de vorbe mari: viața genialului humuleștean s-a săvîrșit din momentul cînd s-a așezat la scris. Din această clipă n-au mai existat prezent și viitor, ci numai trecut – un trecut fabulos și fără vîrstă, purificat și decantat în unghere tainice, care îngemăna sublim viața și destinul într-o curgere inversă, spre obîrșii. O asemenea stare de grație – ce-l sortea singurătății – n-avea

cum să nu provoace autorului „Amintirilor din copilărie” destule și împovărătoare tribulații. Desi, în aparență, privea lucrarea scrisului ca pe orice îndeletnicire firească – la fel ca pe înalțarea unei case, bunăoară – Creangă, neslăbit nici o clipă de sfînta măsură a țaranului moldovean, a înțeles ca nimeni altul că ispititorul meșteșug căruia i se înrobise era îngrijorător de nou și de viclean nu numai pentru el, ci pentru întregul lui neam așezat din care provenea. Țaran ca toți țărării, cu un acut simț pentru frumos și adevăr, el nu numai că intuia, ci era perfect conștient – ironia nu-i decît o voit-îșelătoare pavază – că ceea ce face „e treabă de gust, nu de silință”.

Fiecare generație își are paradisul ei pierdut. Pentru Creangă Humuleștiul era mai mult decît „o gură de rai”. Era viața însăși, condensată pînă la roua esenței și încăpătoare cît nemărginirea unui mit. Mahalaua ieșeană a Țicăului – cu forfota și tihnă de sat, cu vorbă veche și cu privești largi ce puteau fi cuprinse chiar prin geamul bojdeucii – a avut darul unui paradis de tranzit, popasul reculegerii de dinaintea întoarcerii definitive. Să-l mai fi primit însă Humuleștiul pe Creangă? Odată povestit, nu s-a jertfit el oare tocmai spre a veșnici „țărăniile” fiului risipitor, spre a se reîntrupa într-un „maximum de românism”? Humuleștiul nu mai este un sat – și nici nu-i de mirare, fiindcă toate așezările arhaice au îmbrăcat haina, dacă nu și spiritul, altor vremi – ci un alt chip al Anei care s-a lăsat zidit în construcție – de data asta în pagină de care – tocmai ca neiertătoarea lucrare să nu aibă moarte. Străluminată de privirea și cugetul demonic ale geniului, așezarea moldavă s-a strămutat în vadul cuvintelor, ca un basm nepereche, împlinind un destin privilegiat. Humuleștiul l-a născut pe Creangă ca să se salveze pe sine. De atunci, el a rămas ca și Ipoteștiul lui Eminescu ori Hordoul lui Coșbuc, simbolul unei întregi eternități românești.

Doldora de veșnicie – doar la sat e matca ei – opera lui Creangă a descumpanit o bună parte din spiritele subțiri ale epocii. Nu-i chiar atît de păgubitor faptul că, de pildă, Titu Maiorescu ori Iacob Negruzzi n-au regăsit nici în „Amintiri” și nici în „Moș Nichifor Coțcariul” chipul unui real paradis. Surprinzătoare le este, în schimb, judecata: Creangă le apărea ca un „talent primitiv și necioplit”, ale căruia scrieri – de o originalitate izbitoare – erau „prețioase” doar „prin elementul lor popular”. Singurul care l-a înțeles cu adevărat, și dincolo de marginile rostirii, insuflîndu-i un binefăcător elan, a fost – pe cine ar mai putea surprinde? – doar Eminescu.

Ca și în cazul omului însuși, receptarea operei marelui humuleștean a fost plină de contradicții. La un veac de la stingerea sa, contradicțiile nu mai dănuie, poate, în schimb, ne rămâne mai departe de dezlegat tulburătoarea întrebare: ciți dintre noi cunoșc cu adevărat și în profunzime aceste inegalabile pagini pe care, de cele mai multe ori, le socotim știute de pe băncile școlii, din litera manualelor sau a antologiilor? Și oare este Creangă doar un prozator al universului copilăriei, vîrstă în seama căreia lăsăm tot farmecul lecturii povestirilor lui? În „veacul de singurătate” ce l-a troienit în neînișă, multe sînt întrebările care s-au strîns nu numai pentru el, ci și pentru alte spirite ale literaturii și culturii românești. Ce și pe Miron Costin, Cantemir, Heliade Rădulescu ori Hasdeu, nu ne mulțumim oare să ni-l apro-

piem și pe Creangă doar prin aburul „amintirilor” sub care ni l-a statornicit eligia de „clasic”, în locul unei autentice și necesare revelații pe care numai recitarea neconținută a operei ne-o poate împlini?

Ninge și acum, ca și în basmul fără sfîrșit – basm al tuturor vîrstelor, al tuturor anotimpurilor noastre tainuite și furate – pe ulițele Humuleștiului, peste Ticăul acestui sfîrșit de mileniu. În prag de An Nou, așezînd lîngă tîmpla sărbătorilor amintirea lui Ion Creangă, cel mai frumos omagiu, care se cuvine să-l aducem acestui netihnit și îndurerat suflet de țaran – care a plămădit în scrisul lui uriașul duh al satului românesc – nu poate fi decît recitarea maestrei lui cărți, purtînd sigiliul de lumină al eternității.

MIHAI OGRINJI

CREDINȚA ÎN NEMŪRIREA PĂDURII

Cu ani în urmă, Aula mare a Academiei Române găzduia un simpozion închinat pădurii românești. Printre cei ce au contribuit la reușita manifestării de aleasă ținută științifică s-a aflat și istoricul Dinu C. Giurescu. Comunicarea sa, cu titlul de mai sus, a stîrnit un interes deosebit. Reputatul om de cultură nu se mulțumise cu evocarea – strălucită de altfel – a rolului pe care i-a avut pădurea în istoria poporului român. El acuza o stare de lucruri agravată serios în ultimele decenii și cerea să se ia măsuri neîntîrziate pentru înlăturarea ei.

Publicăm, după înregistrarea făcută pe bandă de magnetofon, textul comunicării lui Dinu C. Giurescu.

„Aș dori să subliniez cîteva elemente dominante despre felul în care pădurea s-a reflectat în viața poporului nostru. Din antichitate, ne vine un mesaj foarte clar. Moștenirea dacică, moștenirea daco-romană ne-au lăsat termeni în denumirea diferitelor specii de arbori, pe care îi folosim și astăzi, de la copac, codru și bunget, care ne vin din limba dacilor, la termenii mult mai numeroși, care ne vin din limba latină, începînd cu frasinul, fagul, ulmul, arțarul, salcia, socul, adăugîndu-le rădăcină, trunchi, scoarță, ramură, pentru a nu le aminti decît pe cele mai importante, și a ajunge, în cele din urmă, la termenul generic de pădure. Găsim pădurea în antichitate, o găsim de-a lungul celor o mie de ani, cît eu durat migrațiile popoarelor și ale diferitelor triburi și popoare, asupra poporului nostru. Pe parcursul acestui mileniu,

daco-romanii, și mai tîrziu românii, s-au retras la pădure; retragerea lor a fost atestată de numeroase mărturii mai tîrzii, de după înființarea țărilor române, dar ea poate să fie socotită ca sigură și în vremea migrațiilor. Pădurea ne-a oferit atunci adăpost temporar în fața unui dominator mai puternic, hrană, posibilitatea de a cîștiga timp și a ajunge la un compromis cu stăpînul vremelnice al pămîntului românesc de-atunci. Ajungem astfel la cea de a treia perioadă, la secolele XIV-XVIII. Era perioada în care s-a dezvoltat ceea ce istoricii numesc civilizația tradițională românească.

Pentru istorici, cîteva aspecte sînt de reținut în legătură cu pădurea: cît de mare, cît de întinsă era aceasta pe solul românesc. După părerea noastră, de la șazececi, pînă la șaptezece și cinci la sută. Important, în momentul de față, nu este să stabilim exact procentul, pe care, dacă îl apreciem la șaptezece la sută, cred că ne aflăm destul de aproape de adevăr. Important este că atît Transilvania – numele însuși, „țara de dincolo de pădure”, este evocator –, cît și Moldova, pînă la izvoarele Siretului și Prutului, și Muntenia, din Carpații Meridionali, pînă la Dunăre și Marea Neagră, erau, cu mici excepții, acoperite de păduri foarte întinse. Eram o țară de pădure, în care omul trăia împreună cu ea. Acesta cred că este lucrul cel mai important din epoca amintită. O recentă cercetare apărută la Editura „Scrisul Românesc” din Craiova, „Oltenia, geografie istorică în hărțile din secolul al XVIII”, ne aduce o dovadă în plus asupra întinderii acestor păduri în spațiul românesc. Este vorba de o hartă aus-

triacă, întocmită la 1790-1791, pe baza căreia s-a făcut reconstituirea pădurilor de pe teritoriul Olteniei. Ele acopereau șaiseci și cinci - șaptezeci la sută din suprafața acestei regiuni. Dar, nu numai atîta: aceeași lucrare ne dă și satele de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea. Dacă suprapunem cele două hărți, satele se așează peste pădure. Omul trăia în imediata ei vecinătate, pădurea începea chiar din marginea satului, legătura era directă și nemijlocită.

A fost evocat aici rolul pe care l-a avut pădurea în apărarea colectivităților românești. Marile bătălii au fost purtate la adăpost și cu flancurile armatelor acoperite de codru. Trebuie să mai evoc o singură mărturie oferită, la mijlocul secolului al XVII-lea, de marele vornic Preda Brîncoveanu, lui Paul de Alep, călătorul sirian ce a străbătut de două ori țărilor române și care a notat cu grijă tot ceea ce văzuse și auzise. Spunea marele vornic, încercînd să explice oaspetelui său de ce nu avem cetăți din zid sau din piatră: „Drept castele și fortărețe, avem munți și păduri împotriva căroră nici un dușman nu poate birui. Dacă ar fi fost altfel, și am fi avut cetăți pe pămîntul nostru, turcii de mult ne-ar fi scos din ele”.

Mărturiile cu privire la rolul pădurii se pot înmulți. Unul se referă la delimitarea pămînturilor. Oamenii aveau în proprietate pămînturile lor, pe care vroiau să le transmită ca atare urmașilor. Se adresau cancelariilor domnești, împuternicite să emită acte, pentru a delimita hotarele acestor pămînturi. Să ascultăm un act elaborat de Ștefan cel Mare, la 3 aprilie 1488, prin care se delimita hotarul satului Cozmin. El începe de la stejarul înclinat peste zăpodini, ajunge la un ulm și, de aici, drept peste cîmp, la un măr, în marginea pădurii; apoi, prin pădure, între două poieni, prin făget, în jos, unde iese poteca din bucovină, adică din pădurea de fag și, de-a curmezeții codrului, la stejarul înclinat, de unde pornise. Nu este numai faptul că delimitarea pădurilor se făcea cu ajutorul copacilor; poate că este mai mult decît atîta: credința oamenilor din acele vremuri în nemurirea pădurii, în faptul că ulmul, stejarul, înclinat, pădurea de fag, bucovina, vor dăinui veșnic, așa cum veșnică trebuie să fie și proprietatea țăranului asupra pămîntului. Acesta este unul din mesajele pe care atele de hotărnicie ni le trimit în legătură cu pădurea. Sigur, ea a determinat o întreagă civilizație, cuprinzînd toate sectoarele vieții materiale. Din lemn au fost clădite casa, biserică, instalațiile tehnice, în marea lor majoritate; tot din lemn, și uneltele principale ale românului. Expresia este fericită și cred că putem să o înregistrăm ca atare în cercetările noastre.

Pădurea s-a reflectat și asupra mentalului oamenilor. Ei au avut simțăminte, credințe, au iubit și au urît și și-au exprimat aceste sentimente în legătură cu copacul, cu bradul, cu foaia verde, atît de frecvente în versul popular. Invocarea bradului la naștere, la căsătorie, la construcția unei case și în momentul suprem al morții, este, de fapt, reflectarea pădurii în mentalul nostru.

Ce putem conchide despre perioada aceasta, dintre secolele XIV și XVIII? Că între om și pădure a existat o simbioză, dar o simbioză aparte: pădurea poate să trăiască fără om, pe cîtă vreme omul plaiurilor noastre nu poate să trăiască fără pădure. El s-a exprimat în versuri pe care le știm prea bine. Două poezii, culese de Lucian Blaga, mi-au atras atenția: „Codrule cu frunză lată, / Că mi-ai fost tare bun tată, / Cînd m-au oprit lumea toată. / Codrule cu frunza lungă, / Că mi-ai ținut cîndva umbră, / Mi-ai fost ca o mamă dragă, / Cînd m-au urît lumea-ntr-oagă. / Codrule cu frunză domnească, / Cerul nu te vestejească, / Că ești

casă românească”. Și, cînd este vorba de iubire: „Tu te-ai dus și m-ai lăsat. / Cine, bade, ți-a dat sfat? / Sfat mi-a dat frunza de fag, / Să iubesc cine mi-e drag. / Sfat mi-a dat frunza de prun, / Să iubesc și să nu spun. / Sfat mi-a dat frunza de nuc, / Să iubesc și să mă duc”. S-a spus foarte bine că în cartea ființei noastre sufletești o notă constitutivă a noțiunii de român este cuprinsă în acest codru.

Abia în ultimele decenii ale secolului al XVIII-lea a început alarma. Oamenii și-au dat seama că tăierile afectau acest factor esențial în viața lor, în echilibrul și existența colectivităților românești. Între 1781 și 1793 au apărut primele reglementări pentru tăierea și exploatarea pădurilor. Ceea ce a urmat, se știe. Dacă omul a trăit în interdependență cu pădurea pînă la începutul secolului trecut, locuitorul plaiurilor noastre s-a întors împotriva pădurii începînd de pe la anul 1800. Această acțiune devastatoare pe care a exercitat-o asupra pădurilor s-a extins peste un secol și jumătate, pînă în anii de după cel de al doilea război mondial. O admirabilă monografie, „Pădurile României”, pe care istoricul o citește cu deosebit interes, întrucît pentru a înțelege trecutul trebuie să cunoști bine prezentul; această monografie vorbește foarte limpede despre prezent, despre un prezent în care se spune că două milioane și jumătate de hectare tăiate peste măsură au degradat pădurile noastre. Fără a se opri asupra cifrelor, istoricul constată perceperea acestei situații la nivel popular. Există un cuvînt pe care l-am găsit consemnat într-o carte; acest cuvînt a fost spus în 1974 de Ion Tatu din Popești, sat din Vrancea, zonă în care pădurea a fost spulberată de acțiunea omului. Zice Tatu, pe-atunci centenar: „Cînd eram fecior, pădurea era pînă-n poarta ogrăzii; azi, mergi o zi ca să-l încerci cărarea”. Aceasta era percepția omului simplu, că acum trebuie să meargă o zi ca să poată întîlni cărarea pădurii. Am acceptat procentul de șaptezeci la sută din solul țării care, în secolele XIV-XV, era atribuit pădurilor. Astăzi, au rămas mai puțin de douăzeci și șapte de procente, în condițiile în care populația este de 4-5 ori mai deasă decît atunci. Evoluția în această direcție are loc în întreaga lume, dar faptul că și alții au greșit tot atît de grav nu ne absolvă pe noi, colectivitatea noastră, de răspundere, de obligația de a lua măsurile care se impun.

Ce am mai putea spune în încheiere? Că de două sute de ani, omenirea trăiește aventura revoluției industriale și a tehnicii. Îmbătățită de succesele ei, a crezut că poate să violenteze natura, să rupă echilibrul ecologic. Lucrurile se întorc împotriva omenirii. Știința și tehnica pot să ne amelioreze viața, dar pot să ne-o facă și mai grea. Tehnica și știința reprezintă un mijloc, nu un scop în sine. Ne aflăm într-un moment de răscruce, fiindcă trebuie să ne întrebăm ce avem de făcut. Există o foarte mare grijă față de armele de distrugere în masă și este firesc să fie așa, dar trebuie să se manifeste o preocupare tot atît de mare și față de distrugerea mediului ambiant. Armele de distrugere în masă omoră imediat; distrugerea mediului ambiant omoră lent, încetul cu încetul. Viața noastră, a tuturor, va deveni din ce în ce mai grea, pe măsură ce pădurea va dispărea. Este momentul să facem un bilanț întemeiat pe date statistice reale. În monografia „Pădurile României” se spune, pe drept cuvînt, că un popor se judecă și după respectul lui față de pădure. Dacă vom ști să refacem fondul forestier, ne vom asigura viitorul, al nostru și al copiilor noștri. Dacă nu, consecințele le vom resimți fiecare dintre noi.”

Castelul Peleş

Două obiective „furate” turismului. Pe cînd redarea lor în circuitul turistic?

Cazinoul din Sînaia

GEO BOGZA

OPT JUDECĂȚI ASUPRA MUNȚILOR CARPAȚI

I
Fantastici sînt - dacă stăm să ne gîndim bine -
acești munți.
Ei sînt căptușiți cu tot felul de minerale, de la aur
pînă la uraniu. Și tot ei ne parfumează gura cu
fragi.

II
Fantastici sînt - dacă stăm să ne gîndim bine -
acești munți.
Ei pot adăposti tot felul de vietăți, dintre care nu
lipsește vipera, a cărei mușcătură e fatală. Și tot ei
ne parfumează gura cu fragi.

III
Fantastici sînt - dacă stăm să ne gîndim bine -
acești munți.
Ei sînt acoperiți de uriașe păduri, în care lumea de-
vine mai solemnă decît într-un templu. Și tot ei ne
parfumează gura cu fragi.

IV
Fantastici sînt - dacă stăm să ne gîndim bine -
acești munți.
Ei sînt cea dintîi și cea mai neclintită cetate a nea-
mului nostru, cea care ne îngăduie să ne măsurăm
istoria în mii de ani. Și tot ei ne parfumează gura cu
fragi.

V
Fantastici sînt - dacă stăm să ne gîndim bine -
acești munți.
Ei adăpostesc cuiburi inaccesibile, cele mai îndrăz-
nețe păsări dintre cîte străbat azurul. Și tot ei ne
parfumează gura cu fragi.

VI
Fantastici sînt - dacă stăm să ne gîndim bine -
acești munți.
Ei zîmțuiesc zarea cu piscuri, pe care fulgerele cad
năpraznic, cutremurînd sub sărutarea lor de foc te-
melliile lumii. Și tot ei ne parfumează gura cu fragi.

VII
Fantastici sînt - dacă stăm să ne gîndim bine -
acești munți.
Ei dau la iveală o puzderie de riuri, care pornesc
spre miazănoapte și răsărit, spre miazăzi și apus,
făcînd din teritoriul țării o roată cu spițe de argint.
Și tot ei ne parfumează gura cu fragi.

VIII
Fantastici sînt - dacă stăm să ne gîndim bine -
acești munți.
Ei păstrează pe fiecare stîncă amintirea sfîntă a
unui strop de singe. Și tot ei ne parfumează gura cu
fragi.

CUNUNA de PIATRĂ

Urmărind harta Europei privirea îți rămîne ațintită
asupra unei regiuni, singulară în ansamblul acesteia, în
care se desfășoară un lanț montan dispus aproape
sub forma unui cerc de la care dealurile și apoi cîmpe-
ile coboară lin. La marginea sudică, fluviul Dunărea și
mai la est Marea Neagră vin să întregescă această
complexitate peisagistică creînd cu munții, dealurile și
șesurile un ansamblu de pămînt și ape ce-au statorni-
cit de milenii un popor cu o cultură materială și spiri-
tuală de o inestimabilă valoare în tezaurul mondial.

Carpații nu reprezintă numai osatura pe care s-a
grefat un ansamblu de peisaje geografice aparte, care
a condiționat apariția și dezvoltarea altora cu poziție
periferică dar, după cum arăta savantul geograf Ge-
orge Vâlsan - a fost „un cuib de munți, destul de vast
ca să ocrotească la nevoie un popor întreg față de
stolurile migratoare care s-au abătut timp de mii de
ani din șesul deschis al Europei”.

*Vedere de pe vîrfurile Inău spre vîrfurile Tomnatec,
Cișia și Gărgălău*

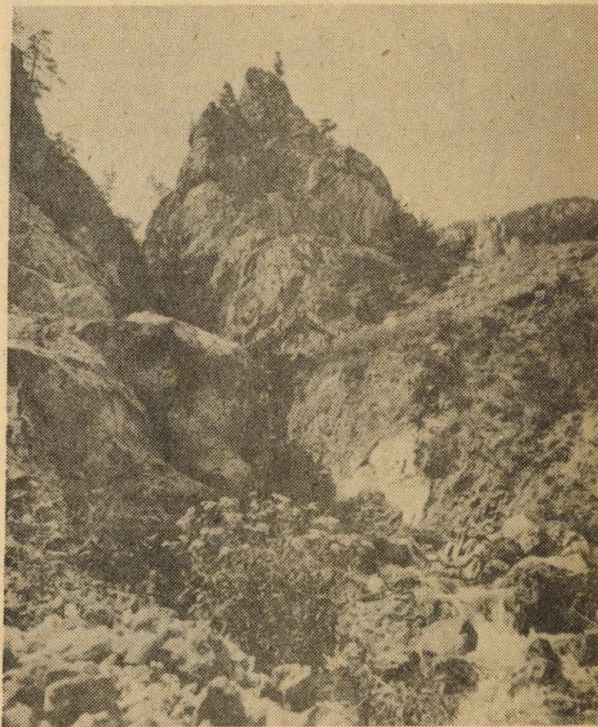
Dar această cunună de piatră și păduri care a impus întreaga arhitectură a pământului românesc are o istorie proprie durată pe parcursul a sute de milioane de ani. În zorii începutului constituirii Europei aici exista un vast ocean în care se adunau sedimente bogate și pe fundul cărui aveau loc erupții vulcanice. Mișcările scoarței le-au frământat, le-au schimbat structura inițială transformându-le în masa de roci cristaline prezente în multe masive carpatice. Această îndelungată metamorfozare s-a realizat în peste 400 milioane de ani, adică în erele numite de geologi Protozoic, Paleozoic și Mezozoic. La sfârșitul ultimei, a rezultat un vast întins de uscat de roci cristaline ce cuprindea nu numai spațiul carpatic, pe care-l cunoaștem astăzi, dar și zone largi din interiorul și exteriorul acestuia. În cadrul lui, treptat, anumite zone au suferit coboriri la începutul celei mai noi ere din evoluția pământului (Neozoic) rezultând, pe de o parte, bazine acoperite de ape, iar pe de altă parte, individualizarea Carpaților, ca lanț montan cu forma pe care sîntem obișnuiți să o urmărim astăzi. În ultima eră însă se mai produc cîteva evenimente care duc în final la desăvîrșirea lor. Mai întîi mișcările tectonice au produs cretarea sedimentelor acumulate în bazinele vecine lanțului cristalin creînd munți ce s-au atașat acestuia (îndeosebi în Carpații Orientali), apoi în lungul unor linii de fractură ce pătrundeau adînc în scoarța pământului materia vulcanică și-a făcut loc la suprafață, unde a clădit atît șirul de munți din vestul Carpaților Orientali (din Oaș și pînă în Harghita), cît și pe cei din Munții Apuseni. Către sfîrșitul acestei ere geologice Carpații s-au ridicat treptat ajungînd la altitudinile pe care le cunoaștem astăzi. Totodată ei au antrenat în înălțare și regiunile vecine de unde apele ultimelor lacuri s-au retras creîndu-se porțiuni de uscat pe care rîurile s-au organizat și s-au adîncit sacadat dînd văile de azi.

Clima rece care s-a stabilit în Europa în Cuaternar a făcut ca în spațiul carpatic la înălțimi de peste 1800 m să se dezvolte mase de gheață cantonate la obîrșile văilor. Au rezultat o mulțime de ghețari din care cei mai mari și-au trimis pe văi limbi de gheață pe mai mulți kilometri. Topirea acestora s-a făcut acum 10 000-12 000 ani pe măsura încălzirii climatei și trecerii ei treptate la caracteristicile actuale. În locul maselor de gheață au rămas circuri, văi, praguri și morene glaciare. În porțiunile mai joase, apa acumulată din ploi și topirea zăpezii a creat o salbă de lacuri (iezere, tauri), adevărate mărgăritare presărate la cele mai mari altitudini din țara noastră.

Această evoluție îndelungată a definit Carpații ca osatură a sistemului reliefului României, și le-a creat numeroase caracteristici. Principala trăsătură a lor este desfășurarea sub forma unei uriașe cununi alcătuită din grupări de masive ce nu depășesc decît rareori lățimi de 80 km și care prin raportare la punctele cardinale au fost numite Carpații Răsăriteni, Carpații Meridionali și Carpații Occidentali. În lungul acestora există aproape 300 de vîrfuri ce se înalță la mai mult de 2000 m și 13 care sar peste 2500 m, între care și Moldoveanu (2544 m), care prin poziție și înfățișare se impune ca un staroste. Cea mai mare parte a culmilor carpatice se mențin însă la 1000-1800 m, dar în depresiuni și pe văile principale ele coboară la sub 700 m. Deși prima impresie creează imaginea unui lanț muntos compact în realitate reprezintă un grupaj de masivi și depresiuni, de munți și culoare de vale, de munți ferestruți de defilee, chei și care au numeroase trecători joase. Toate acestea au asigurat nu numai largi posibilități de dezvoltare a așezărilor, dar și lesnicioase comunicații între regiunile de la interiorul și exteriorul arcului carpatic. Aproape un sfert din suprafața Carpaților aparține depresiunilor din care unele au întinderi foarte mari (Brașov, Ciuc, Giurgeu), ele constituind importante zone de polarizare a activi-

tăților omului, iar în anumite etape istorice dinaintea constituirii statelor românești unele alcătuiind baza unor formațiuni de tipul „tărilor“, ce-au jucat un rol însemnat în dezvoltarea etnică a poporului nostru.

Pasurile carpatice se află în mod frecvent la 400-1200 m, dar față de zonele vecine între care asigură legătura diferența de nivel este mult mai mică (la cele mai înalte de cîteva sute de metri). De aceea încă din cele mai vechi timpuri ele au reprezentat porțile naturale ale unei intense circulații. Lor li s-au adăugat trecătorile din lungul văilor mari, care ferestrează total sau în bună parte munții, sectoarele cele mai greu de parcurs (cheile și defileele) ale acestora fiind amenajate mai ales în ultimul secol (Jiu, Olt, Mureș).

„Stîncării” în Carpați (M. Suhart)

Cei care parcurg crestele carpatice sînt impresionați de peisajul zonelor glaciare, inedit de la un masiv la altul. Ceea ce le este comun este sălbăticia abrupturilor versanților, custurile dantelate, care bordează circurile, masele de grohotiș și prezența lacurilor. Aceste masive din Carpații Meridionali, ca și Munții Rodnei sînt singurele unde iese în evidență fizionomia alpină care poate, într-un fel, atrage aț de an tot mai mulți iubitori ai drumeției montane. În alte masive (Bucegi, Ciucas, Ceahlău, Hășmaș etc), unde precum-pănesc conglomeratele sau stîncile de calcar, natura s-a dovedit a fi un sculptor de neegalat oferind gigantice opere în jurul cărora s-au țesut legende din cele mai frumoase. Între acestea se impun stîncile cu profil uman (sfîncii din Bucegi, Bratocea, de la Toplet, Oaș; turnurile din Ceahlău), turnurile și coloanele cu înfățișare de ciuperci uriașe (Babele), virfurile transformate în metereze de cetate (Tigăile de Ciucas, Toaca din Ceahlău, Piatra Singuratică din Hășmaș, Pietrele Doamnei din Rarău etc). Solitare, dar cu înfățișări maiestuoase, sînt și crestele și virfurile dantelate create de eroziune în rocile vulcanice. Impresionante

La marginea pădurii...

sînt coioanele Detunatelor din Munții Apuseni ce par a constitui, prin forma și amplificarea sunetului – o uriașă orgă naturală, celebra „Creastă a cocoșului” din Munții Gutii, rest dintr-un crater vulcanic, stîncile vestite din nordul Munților Călimani (12 Apostoli, Moșul, Pietrele Roșii).

Deși ocupă suprafețe restrînse în Carpați, calcarele ies pretutindeni în evidență prin peisajul aparte. La suprafață se impun privirii cheile în care unele (pe riurile Bicaz, Ialomița, Dimbovicioara, Olteț, Caraș, Hășdate etc.) sînt de-a dreptul impresionante prin dimensiuni și sălbăticie – omul pare un pitic la baza unor versanți abrupti, stîncoși pe care cu greu pîlcuri de arbuști și pomi singuratici și-au făcut loc. Cei care pătrund în inima Apusenilor, în Munții Pădurea Craiului, în Munții Aninei au posibilitatea să urmărească un peisaj de platouri calcaroase cu depresiuni mai mici (doline, avene) sau mai mari (uvale, polii), să încerce descifrarea șirurilor de șentulețe (lapiezuri), create pretutindeni pe fețele calcaroase, sau să înțeleagă tainele evoluției piraieiilor a căror apă ba se pierde la baza unor pereți, ba apare sub formă de izvoare năvalnice. Speologii, cercetătorii adîncurilor calcaroase, au identificat în Carpați peste 5 500 goluri subterane, unele dintre acestea prin mărime și spectaculosul ansambluri-

lor formelor de precipitare fiind deja recunoscute în Europa și în lume. În cîteva din peșterile Apusenilor și Carpaților Meridionali se păstrează și mase de gheață, iar în altele au fost descoperite urme ale prezenței omului încă din zorii istoriei umane. Un loc distinct în Carpați îl are creasta calcaroasă a Pietrei Craiului, o uriașă lamă de ferăstrău ce domină culoarul Rucăr-Bran prin versanți abrupti de peste 800 m.

Carpații nu înseamnă numai aceste forme de relief spectaculoase, ci în primul rînd culmile prelungi și netede aflate la altitudini diferite și pe care există cele mai multe pășuni folosite. Însemnată este pășunea alpină (2000–2400 m), unde oieritul tradițional se desfășoară 3–5 luni din an. În celelalte locuri, mai ales în vecinătatea așezărilor, iarba este pășunată primăvara și toamna tîrziu, pe cînd în restul anului ea este cosită. Cea mai mare parte din Carpați este însă acoperită de pădure (gorun și fag la poale, fag și apoi fag în amestec cu molid pe culmile mijlocii pînă la 1200 m și molid cu brazi și uneori cu pin, tisă și zădă pe culmile mai înalte). Ele reprezintă nu numai rezerva de materie primă pentru industrie, ci și elementul de bază în realizarea unui echilibru ecologic. Distribuția etajată a vegetației în Carpați reflectă diferențele climatice evidente pe mai multe trepte. Pe culmile cele mai înalte, alpine, cu pășuni și stîncărie se înregistrează temperaturi scăzute (media anuală de 0°–4°); cantități de precipitații de peste 1 000 ml anual. Aici zăpada se menține 7–9 luni, favorizînd practicarea sporturilor de iarnă, dar și producerea de avalanșe. Vînturile au viteze mari iar ploile, îndeosebi în sezonul cald, sînt posibile în fiecare zi. Pe măsură ce coborîm spre baza Carpaților temperaturile cresc iar precipitațiile scad puțin ca valoare (800–1000 ml). Situații aparte există în depresiunile largi și pe culoarele de vale unde stagnarea maselor de aer rece, în timpul iernii, favorizează răcirii intense și ca urmare producerea gerurilor ce coboară frecvent temperatura la valori sub –30°. La Bod, în 1942, ea a fost de –38,5°; în depresiunile Ciuc și Gheorgheni sînt cele mai multe valori înregistrate sub –30°, ceea ce le-a atras denumirea de arelele cele mai reci din țara noastră.

Arcul Carpatic prin desfășurarea sa constituie un important obstacol în calea maselor de aer ce ajung din diferite părți ale Europei. Cele mai frecvente sînt cele din vest care, deși străbat tot cuprinsul țării, își lasă amprentă climatică moderată în partea central-vestică. Masele continentale din est, care iarna dau scăderi mari de temperatură și produc viscole iar vara uscăciune, cu greu și rar depășesc bariera Carpaților Orientali. În mai mică măsură aerul polar rece și umed influențează nordul Carpaților; masele calde umede sau uscate din sudul continentului determina modificări climatice în sudul și sud-vestul regiunii montane.

Carpații au fost considerați un uriaș „castel de ape”, denumire ce se explică prin mulțimea izvoarelor bogate care dau naștere la piraie care se unesc din aproape în aproape creînd marile artere hidrografice ce coboară muntele spre zonele deluroase vecine. Desfășurarea arcului carpatic a impus însă, alături de dezvoltarea divergentă a riurilor ce străbat latura lor exterioară, cît și o concentrare în Podișul Transilvaniei a celor care vin de pe rama interioară.

Acestea din urmă sînt adunate de Mureș, Olt și Someș, care apoi străbat trei mari porți carpatine.

La acestea se adaugă mulțimea lacurilor prezente pretutindeni și care au origine diferită. La cele glaciare se adaugă unele aparute prin bararea albiilor riurilor fie prin alunecări de proporții (Lacul Roșu), fie prin construirea de baraje, apa acestora (pe Bistrița, Ialomița, Olt, Lotru, Sebeș, Riu Mare, Someșu Cald, Dunăre) fiind folosită la punerea în mișcare a turbinelor. Doar în Ciomatu se păstrează singurul lac de crater vulcanic din țara noastră iar pe platourile carstice cîteva ochiuri de apă.

În zona masivelor vulcanice și în vecinătatea acestora din adâncul scoarței ajung la suprafață în lungul unor linii de falii ape minerale și gaze (mofete); legat de ele s-au dezvoltat mai multe stațiuni balneoclimaterice cu profil larg, iar în unele localități unități de îmbuteliere.

Carpații reprezintă o regiune proporționat populată. În mulțimea depresiunilor și pe culoarele largi ale văilor se găsesc numeroase așezări. Între acestea sînt 60 de orașe, cîteva situîndu-se ca număr de locuitori în primele 20 ale țării (Brașovul este al doilea după București), 8 sînt municipii (6 și reședință de județ), iar 12 au și funcție balneoclimaterică. Satele însă urcă și pe culmile montane. În Munții Apuseni, în Banat și Maramureș, în Culoarul Rucăr-Bran ele se ridică la peste 1000 m. De altfel, în inima Bihorului, mica așezare de la Tomnatic deține recordul de altitudine din țara noastră - 1600 m. Marea majoritate a așezărilor montane sînt localități vechi în care ocupațiile de bază au fost legate de păstorit, exploatarea și prelucrarea lemnului, minerit. Cele din lungul căilor de comunicație principale și mai ales din depresiuni, de-a lungul secolelor, au fost tirguri și orașe meșteșugărești importante. Intervenția nerațională, uneori de-a dreptul brutală, asupra multor zone - exploatarea de mine-reuri complexe în Maramureș, Munții Apuseni, Munții Banatului, Munții Bistriței, cărbune în bazinele Petroșani, Comănești, Brad, Banat, materiale de construc-

ție - calcar, roci vulcanice, marmură etc., a lemnului de conifere, dar și de foioase, a bogatului potențial hidroenergetic și a întinselor pajiști montane - a dus la mari dezechilibre naturale, despre care vom relata în paginile revistei „România pitorească”.

Numeroase elemente conferă Carpaților și un potențial turistic extrem de bogat și variat. Spre virtuțile importante și pe majoritatea culmilor și creștelor duc poteci marcate, în multe masive au fost construite cabane, instalații pentru practicarea sporturilor de iarnă, telescaune, telecabine; în unele zone cu condiții naturale favorabile desfășurării unei activități turistice complexe s-au realizat stațiuni climaterice (Poiana Brașov, Semenic, Muntele Mic, Stîna de Vale, Belș etc.), iar în cele cu ape minerale s-au dezvoltat stațiuni balneoclimaterice, multe cu renume internațional (Baile Herculane, Vatra Dornei, Baile Tușnad, Covasna, Slanic Moldova, Călimănești-Căciulata și altele).

Carpații reprezintă astfel nu numai o uriașă cetate de piatră, acoperită de haina pădurii și a pajiștilor, ci elementul definitoriu pentru structura peisajelor din țara noastră, ei constituie o importantă vatră în formarea și dezvoltarea poporului nostru, o însemnată bază de resurse pentru evoluția ascendentă a economiei și turismului în țara noastră.

prof. dr. MIHAI IELENICI

Drum de munte

PĂRINȚII NOSTRI, CARPAȚII

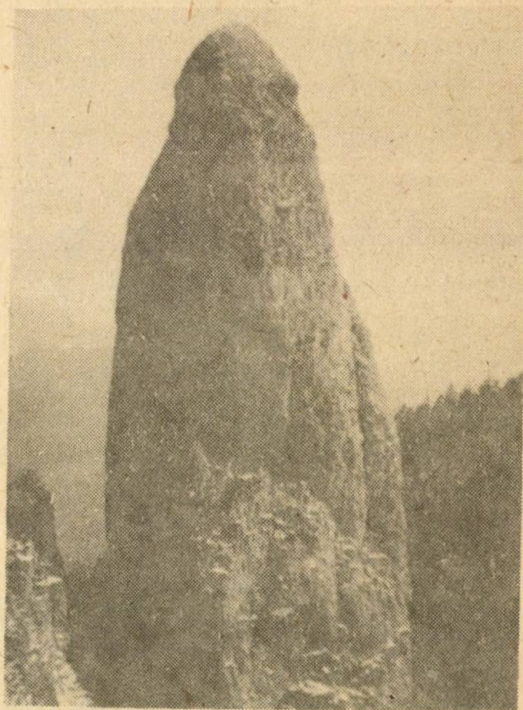
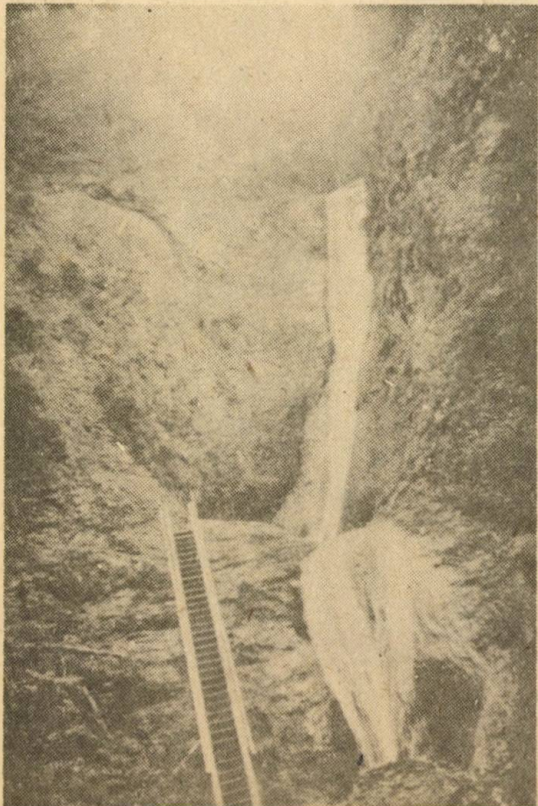

OLIMPUL MOLDOVEI

Situați la intersecția căilor rutiere de legătură dintre trei ținuturi istorice românești, Moldova, Bucovina și Transilvania, Munții Ceahlău se evidențiază printr-o alcatuire geologică deosebit de variată, printr-o mare diversitate a covorului vegetal. Ceahlăul este cea mai interesantă zonă montană din partea centrală a Carpaților Răsăriteni. Marele lac de acumulare Izvorul Muntelui, care îmbrățișează poalele masivului montan la nord și răsărit, ca și tinăra stațiune turistică Durau, aflata într-o continuă dezvoltare, nu fac decât să întregască faima turistică a Ceahlăului.

Ceahlăul nu este numai un munte. Este măreție, cutezanță, poezie, este natura complexă și frumoasă! Natura, acest meșter care a modelat cu deosebită măiestrie chipul multor stinci din munții noștri, s-a întrecut pe sine și a creat în Ceahlău plasmuiri fantastice care au capatat, din gura local-

Cascada Durmitoarea

Clăia lui Miron

nicilor și turiștilor, denumirile cele mai expresive: Căciula Dorobanțului, Piatra Lacramată, Santinela, Clăia lui Miron, Stogul lui Albu, Pavilionul, Stinca Dochiei, Piatra cu Bani, Faraonul, Coloana Dorica ș.a. Pe seama lor au circulat și mai circulă o sumedenie de legende.

Ceahlăul însumează pe teritoriul lui un bogat tezaur de obiective de atracție turistică, fiind cel mai circulat masiv montan din Moldova, numărându-se, în acest sens, și printre primele din țară. Este primul munte din România care a intrat în literatură (1716), primul masiv din Carpații românești care a fost urcat în scopuri turistice (1809) și primul pentru care s-a scris un ghid, o călăuză turistică (Iasi, 1840). Este muntele cel mai des menționat și cîntat de scriitori. Dimitrie Cantemir, cunoscutul domn și carturar

Grupul stîncos: Turnul lui Budu

al Moldovei, a asemuit Ceahlăul cu munții vestiți ca Olimpul și Pindul, iar mai recent, alții, l-au numit „coroana de ametist așezată pe fruntea Moldovei”, „monument al naturii”, „domn al munților Moldovei”, „Olimpul Moldovei”.

Munții Ceahlău sînt situați în grupa centrală a Carpaților Orientali, la intersecția meridianului de 26° longitudine estică, cu paralela de 47° latitudine nordică. Față de unitățile de relief din jur, ei prezintă un aspect morfologic individual, bine conturat și clar delimitat, iar văile adînci, care îi înconjură aproape pe toate laturile contribuie la evidențierea ca masiv izolat. Rîurile Bistricioara, Bistrița și Bicaz creează pe trei laturi adevărate culoare depresionare de altitudine, care separa Ceahlăul de unitățile montane vecine.

Constituția geologică a Munților Ceahlău este foarte variată. Ei sînt alcătuiți, în cea mai mare parte, din rocile flișului intern, roci sedimentare detritice (marne, argile, șisturi argiloase, gresii și conglomerate); straturi de Sinaia, straturi de Audia. Aceste straturi sînt depuse în fișii paralele, cu grosimi și durități diferite; în unele zone, peste marne s-au depus gresii și peste acestea conglomeratele. Conglomeratul, roca de baza în realizarea fantasticei și impunătorului relief din zona înaltă a Ceahlăului, seamănă cu un beton ciclopian rău omogenizat. Acesta formează abrupturile Ocolășului Mare, Ocolășului Mic și Gardului Stanilelor, cele două forme proeminente, Toaca și Panaghia, precum și micul grup stîncos și izolat, Piatra Sură.

Cercetînd formele de relief ale acestor munți vom constata existența a două subunități: una centrală, înaltă și alta exterioară, mai joasă. Subunitatea înaltă se ridică cu 600-700 m față de culmile din jur, datorită, în primul rînd, rezistenței mari a conglomeratelor de Ceahlău. Ne găsim, de fapt, în fața unui platou limitat de virfurile Ocolășul Mare (1907 m) și Toaca (1900 m), și ondulat, ca urmare a existenței virfurilor mult mai mici Bitca lui Ghedeon (1845 m) și Lespezi (1805 m) la extremitatea căruia abrupturile impresionante coboară pînă la înălțimea celei de a doua subunități (1200-1300 m). Subunitatea joasă este constituită dintr-un complex de culmi, dispuse radial față de zona înaltă, separate de văi adînci și terminate prin bitci cu altitudini de 800 - 1 000 m, în special spre est și nord. Aceste culmi prelungi, ca niște contraforturi, sînt numite obține doar aici și în continuarea munților Moldovei spre nord.

Relieful ruinos în întîlnit în zona superioară a masivului este specific munților cu structura din conglomerate, aceleași forme apărînd în munții Ciucas

și Bucegi. Procesele de dezăgregare au creat un microrelief de turnuri, colți și stînci izolate, cu forme bizare, îngropate la bază în grohotisuri, mai mult sau mai puțin fixate. În Ceahlău, conglomeratele predomină la limita dintre pădure și zona alpină, cît și în zona alpină, oferînd drumetilor un extraordinar peisaj turistic. Din masa acestuia apar cunoscutele calcare de la Piatra cu Apă, obîrșia Izvorului Alb, Ocolășul Mic și cele de sub masivul stîncos cunoscut sub numele de Turnul lui Budu.

Această circufată zonă montană se încadrează în limitele climatului temperat-moderat-continental, caracteristicile sale climatice fiind influențate de altitudine (se produc pe verticală). În zona înaltă apare un climat montan relativ aspru. O trăsătură a climatului în Ceahlău o formează schimbarea neașteptată a vremii. În zona platoului, precipitațiile sub formă de ninsoare se pot produce în tot timpul anului. Cu toate aceste capricii, în Munții Ceahlău și chiar în zona sa înaltă, drumeția poate fi practică în tot timpul anului, perioada cea mai bună se remarcă în lunile mai-octombrie.

Pentru protejarea cadrului natural de excepție al Munților Ceahlău, ce prezintă o deosebită importanță științifică, turistică și economică, a fost creat Parcul Național Ceahlău. Această rezervație complexă, în suprafață totală de 58 km², înglobează și cunoscuta rezervație de larice, numită Polița cu Crini, protejată de lege cu aproape o jumătate de secol în urmă. În bogata floră a Ceahlăului se vor putea întîlni cîteva relicte terțiare și cuaternare, cît și endemisme carpatice. Varietatea floristică este deosebită, fiind egalată doar de Munții Bucegi și cuprinde o treime din speciile constituînd flora României. Cinci specii sînt declarate monumente ale naturii: floarea de colț, papucul doamnei, singele voinicului, bulbucii de munte și ghințura galbenă; alte specii sînt ocrotite în cadrul masivului montan: tulichina, crucea voinicului, foaie grasă, rușcuța de primăvară, vuitoarea, barba ungurului, pinul. Fauna Munților Ceahlău cuprinde și specii protejate de lege, cum sînt: risul, capra neagră, cocoșul de munte, corbul, pajura și loștriuța.

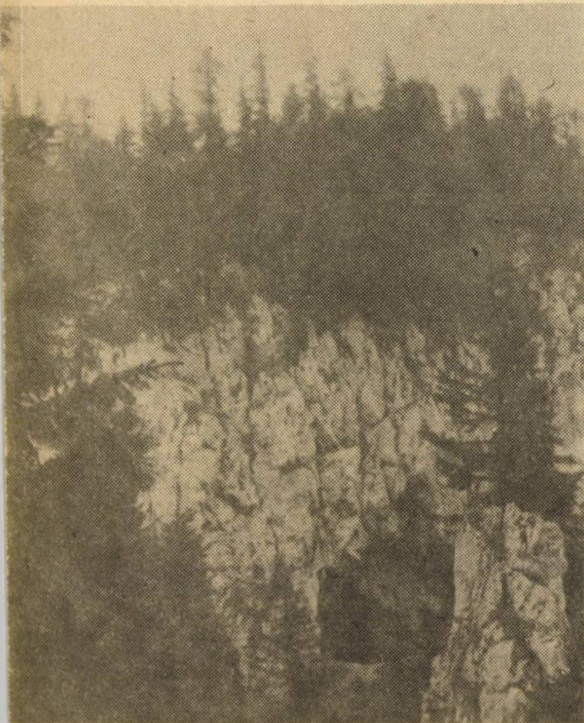
Prezența în mare număr a turiștilor în tot cursul anului în Munții Ceahlău și, în special, în perioada vară-toamnă se explică prin bogatul potențial turistic de care beneficiază această zonă. Elementele potențialului turistic natural (peisaj geografic, rezervații naturale și monumente ale naturii, forme stîncose cu înfățișări bizare) se îmbină armonios cu elementele potențialului turistic antropic (monumente istorice și de arhitectură, muzee, stațiunea

Prapăștiile Stănilor și Ocolășul Mare

turistică, barajul și lacul de acumulare Izvorul Muntelui) oferind, atât celor veniți pentru un turism staționar, cât și celor sosiți pentru a practica un turism itinerant, numeroase obiective deosebit de interesante. Aproape toate aceste obiective turistice sînt ușor accesibile, de pe potecile marcate sau nemarcate, de pe șoselele modernizate sau drumurile forestiere. Excepționalul cadru natural este întregit prin crearea și dezvoltarea dotărilor turistice (poteci marcate, adăposturi, cabane, popasuri turistice, drumuri de altitudine, stațiunea Durău).

„Moșul” de la grotă Piatra cu Apa

Menționăm pe scurt, principalele obiective de interes turistic: grupuri stîlcoase spectaculoase (Turnul lui Budu, Piatra Sură, Detunatele, Pietrele lui Baci); turnuri și stîlci izolate (Panaghia, Stîlca Dochiei, Stîlca lui Cobal, Piatra cu Apa, Pavilionul, Piatra Ciobanului, Turnul Sihastrului, Piatra cu Bani, Acele Caprei, Piatra Teiului – monument al naturii); abrupturi impresionante (ale Ocolășului Mare, ale Ocolășului Mic, Prapăștiile Stănilor, Fundul Ghedeonului, Gardul Stănilor); virfuri din care sînt priveliști deosebite (Toaca, Ocolășul Mare, Bitca Fintinele, Piatra Sură); stîlci cu forme specifice sau ciudate (Caciula Dorobanțului, Clăia lui Miron, Piatra Lacramată, Coioana Dorica, Vulturul lui Traian, Santinela, Faraonul, Castelul, Stogolul lui Albu); chei și cascade (Duruitoarea, cheile și cascadele de pe piraiele Bistra Mare și Stănila), brîne (brînele Ocolășului Mare și Ocolășului Mic, Polițele lui Duman); jgheaburi și hornuri (Jgheabul cu Turnu, Jgheabul Armenilor, Jgheabul lui Vodă, Jgheabul cu Hotaru, Jgheabul Mare, Jgheabul Oilor, Jgheabul Lupilor, Jgheabul Fintinii, Jgheabul Panaghia, Jgheabul Nicanului ș.a.); peșteri și avene (Grotă lui Savu, Peștera din Ocolăș, avenul din Ocolăș, Peștera cu Terasă, Peștera cu Chiața, Peștera Groapa cu Var ș.a.); polițe cu crini (cu zădă sau larice), Polița cu crini, rezervație naturală, Polița Piatra cu Apa, Polița lui Cozma, Polița din Cremenii, Polița lui Pirhan, Polița lui Prună); monumente istorice, și de arhitectură (Palatul Cneșilor, Mănăstirea Durău, bisericile de lemn din satele Ceahlău, Bistrișoara și Grințieș); muzee și colecții muzeale (Muzeul de Istorie din Bicăz, colecțiile etnografice din localitățile Ceahlău, Grințieș și Teleac).

Multe aspecte ale cadrului natural al Munților Ceahlău sînt unicate sau rarități în peisajul țării noastre. În legătură cu numeroase formațiuni stîlcoase menționate circula impresionante povești, Ceahlăul constituind, după cum s-a afirmat, o frumoasă lume de legende.

MIHAIL GABRIEL ALBOTĂ
fotografiile autorului

ALP11

TRANSILVANIEI

Complexul muntos din Carpații Meridionali cuprins între Dimbovița (est) și Olt (vest) constituie Grupa Munților Făgărașului. În cadrul acestuia se disting două șiruri de munți, unul nordic, neîntrerupt - Munții Făgărașului propriu ziși - și altul sudic, fragmentat de ape în mai mulți componenți, cei mai importanți fiind munții Păpușa-lezer, Ghițu, Munișoru-Frunții și Cozia. Cele două șiruri sînt despărțite, în partea estică, de bazinul Dimboviței superioare, iar în partea vestică de Depresiunea Loviștei.

Munții Făgărașului se prezintă sub forma unei creste principale orientată pe direcția est-vest, între abruptul Pietrei Craiului și defileul Oltului de la Turnu Roșu-Cîineni, din care se desprind mai multe culmi la terale atît spre nord cît și spre sud.

Creasta principală apare ca o înșiruire de vîrfuri se parate prin șei puțin adînci. În partea centrală vîrfurile au un aspect semeț iar spre extremități ele devin mai domoale și mai scunde. Către Piatra Craiului, punctul cel mai de jos al crestei principale este Curmătura

Tăul și masivul Viștea Moldoveanu

Foii (1367 m). De aici pînă în defileul Oltului (la gura Văii Rindiboilor) ea măsoară 72 km în linie dreaptă și 87 km efectiv pe creastă. Între vîrfurile Lutele (2176 m) la est și vîrfurile Lăcustele (Găvanul, 2153 m) la vest, pe lungimea de 55 km, creasta principală nu scade sub altitudinea de 2100 m decît într-un singur loc - Curmătura Zirnei, 1923 m - iar pe lungimea de 42 km ea se menține încontinuu deasupra acestei valori.

Culmile nordice sînt scurte (pînă la cca 10 km), accidentate, paralele între ele și se ramifică foarte puțin. Mai ascuțite și mai impresionante sînt cele din zona centrală, pe care localnicii le-au denumit „muchii” sau „piscuri”. De la est la vest se întîlnesc următoarele culmi mai lungi de 4 km: Culmea Scaurței, Culmea Babei, Culmea Langa - Scărișoara, Culmea Moșului, Muchia Simbetei, Muchia Drăgușului, Muchia Zănoaga, Muchia Viștei Mari, Muchia Gîrdomanu, Muchia Tărița, Piscul Podragului, Muchia Albota, Muchia Buteanu, Piscul Bilei, Piscul Doamnei (Laita), Muchia (Piscul) Sărătii, Piscul Șerbotei, Muchia Puha, Culmea Bîrcăciului, Culmea Racoviceanului, Piscul Surului, Culmea Moașei, Culmea Tătarului, Muchia lui Fătu, Piciorul Schiau și Culmea Pietricelei. Dintre acestea, 17 ajung la marginea Depresiunii Făgărașului, cinci se termină în apropierea depresiunii și doar patru sînt mai scurte.

Culmile sudice, mai domoale decît cele nordice, sînt, în general, mult mai întinse și cu ramificații. Reprezentative sînt șase culmi, din care patru (Mezeu-Oticu-lezer, Moldoveanu-Scărișoara-Piciuța, Lespezi-Clăbucet-Munțișoru și Mizgavu - Pietrosu - Cozia), lungi de peste 30 km, fac legătura cu munții sudici ai

grupeii Făgărașului, iar două sînt mai scurte (Dara-Mușetescu - Bourețu de 13 km și Rîiosu - Mușeteica - Piscul Negru de 20 km). Celelalte culmi sudice, desprinse din creasta principală, cu lungimi cuprinse între 4 km și 12 km se aseamănă celor nordice. Ele sînt: Culmea Luțelor, Culmea Berevoescului, Culmea Ludișorului, Culmea Leaota - Zirna, Piciorul Mircii, Culmea Paltinului, Culmea Olanului, Culmea Coților și Zănoaga Ciinenilor. Culmea Moldoveanu - Scărișoara - Piciuța este cea mai înaltă creastă de munte din țară. Ea atinge 2544 m și pe lungimea de cca 450 m se menține în jurul altitudinii de 2500 m, iar pe 8 km nu scade în nici un punct sub 2300 m.

Munții Făgărașului sînt cei mai înalți munți ai României. În cuprinsul lor se află opt din cele 13 vîrfuri ale munților țării care ating 2500 m: Moldoveanu, Negoiu, Viștea Mare, Lespezi, Vînațoarea lui Buteanu, Hîrtopu, Cornu Căltunului și Dara. Tot aici se găsesc peste 42 vîrfuri cu altitudini cuprinse între 2400 m și 2500 m.

Relieful din zona înaltă a fost modelat de ghețari, care au lăsat în urma lor circuri și văi glaciare despărțite de costuri ascuțite ce conferă masivului nota de măreție. Zona glaciară se întinde în sens longitudinal pe 48 km.

În microdepresiunile din circuri apa s-a adunat formînd lacuri, nestemate ce strălucesc în bătaia razelor de soare. Lacurile glaciare din Munții Făgărașului nu ajung la numărul și la dimensiunile celor din Retezat, dar ca frumusețe pot sta alături de ele. Cel mai mare lac glaciă din masiv este Bilea (4,65 ha).

În Munții Făgărașului se găsesc, în schimb, lacurile cu altitudinea cea mai mare din țară. Recordul îl deține Lacul Mioarelor (din Hirtopul Leaotei) cu 2282 m. Alte lacuri de mare altitudine sînt Scărișoara (cca 2265 m), Podul Giurguiului (2264 m), lăculețele din Căldărușa Lungă a Caprei (2251 m și 2250 m), lacul Vilsanului (2250 m) și Capra (2249 m).

Numărul lacurilor antropice din masiv a crescut în ultima perioadă. Cel mai mare este Vidraru (893 ha), de pe Argeș, urmat de Pecineagu (170 ha) din Valea Dimboviței. Alte lacuri antropice sînt Cumpăna (3 ha), Văsălatu (Baciu, 2,5 ha) și Vilsan (2 ha).

Văile glaciare au profil transversal în formă de „U” și profil longitudinal în trepte despărțite de praguri. Apele care curg prin ulucul văii se aruncă peste praguri formînd cascade. Pe versantul nordic sînt de menționat cascadele Bilei, Serbotei, Sărății, Podragului, Ucei Mari, Ucișoarei, Moșei, iar pe cel sudic ale Văii Rele, ale Galbenei, a Caprei și a Negoilului.

Apele curgătoare din Munții Făgărașului sînt culese de riurile Olt și Argeș. Oltul adună toate apele de pe versantul nordic – multe la număr, dar cu debite relativ mici – cît și pe cele de la capetele masivului. Cursurile de apă de pe versantul sudic formează cîteva grupe din care ale Topologului ajung în Olt, iar celelalte – ale Caprei, ale Budei, ale Vilsanului, ale Riului Doamnei, ale Riului Tîrgului (din Iezer-Păpușa) și ale Dimboviței – în Argeș.

Munții Făgărașului, cu versantul lor nordic care impresionează, au atras de timpuriu pe turiști. În cuprinsul acestui versant s-a dezvoltat o rețea de poteci marcate care, pînă în prezent, este sensibil mai densă decît cea de pe versantul sudic. În anul 1974 a fost

inaugurat Transfăgărașanul, care taie masivul de la sud la nord prin una din cele mai frumoase zone montane și străbate creasta principală printr-un tunel, lung de 887 m, cel mai înalt tunel rutier din țară. Deschiderea acestei artere de circulație modernă a contribuit mult la dezvoltarea circulației turistice, îndeosebi pe versantul sudic și a promovat autoturismul de munte.

Unitățile de cazare pentru turiști s-au dezvoltat și ele începînd cu 1881, anul construirii primei cabane din masiv. În prezent în Munții Făgărașului funcționează 17 cabane și un complex turistic, din care 14 unități (inclusiv complexul turistic) se găsesc pe versantul nordic și doar patru pe cel sudic, ultimele situate în lungul Transfăgărașanului.

Formațiile Salvamont care își desfășoară activitatea în Munții Făgărașului au construit în apropierea crestei principale mai multe refugii, foarte utile mai ales pe timp nefavorabil. În prezent sînt în funcțiune cinci refugii Salvamont.

Constituția geologică (predominant din șisturi cristaline) nu a contribuit la dezvoltarea cățărături pe stîncă, astfel că în masiv s-au deschis puține trasee de cățărare. În schimb conformația și altitudinea mare a acestuia a atras pe alpiști în timpul iernii. Traseul de iarnă pe creasta principală făgărașană este considerat un traseu de referință. Muchiile nordice, ascuțite, constituie și ele trasee valoroase de iarnă.

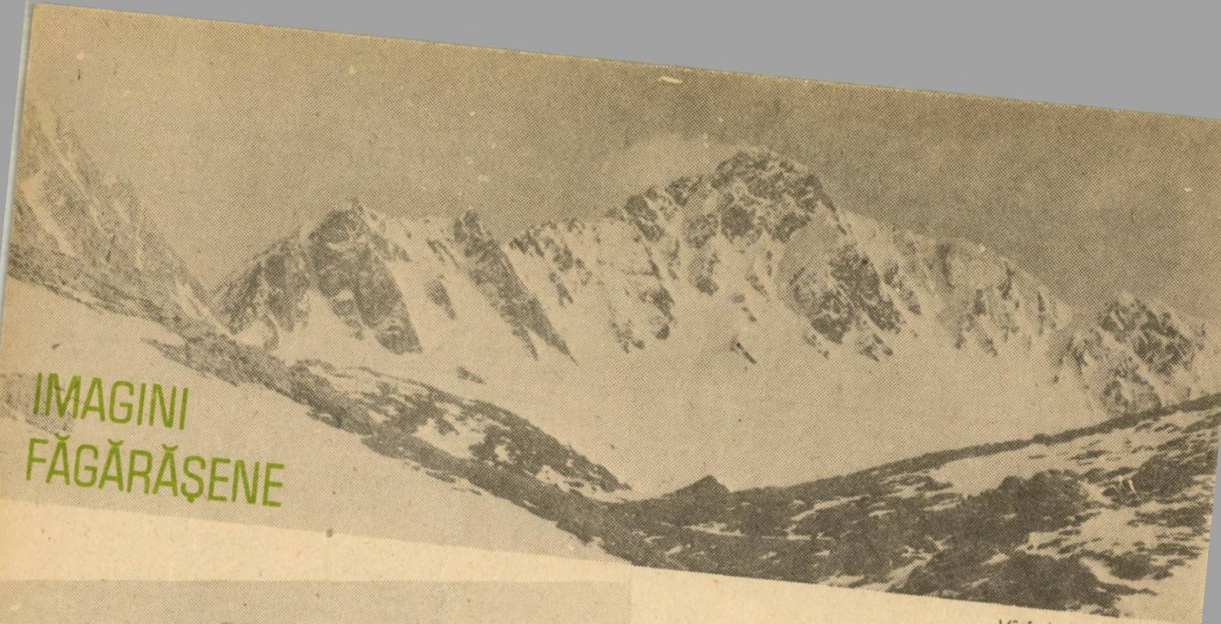
În Munții Făgărașului se găsesc mai multe zone propice practicării sporturilor de iarnă. Pentru a ușura accesul pe perioada anotimpului rece în valea Bilei a fost instalată o linie de telecabină.

ILIE FRATU

O curiozitate a naturii – lacul Urlea

IMAGINI FĂGĂRĂȘENE

Vîrful Tarița

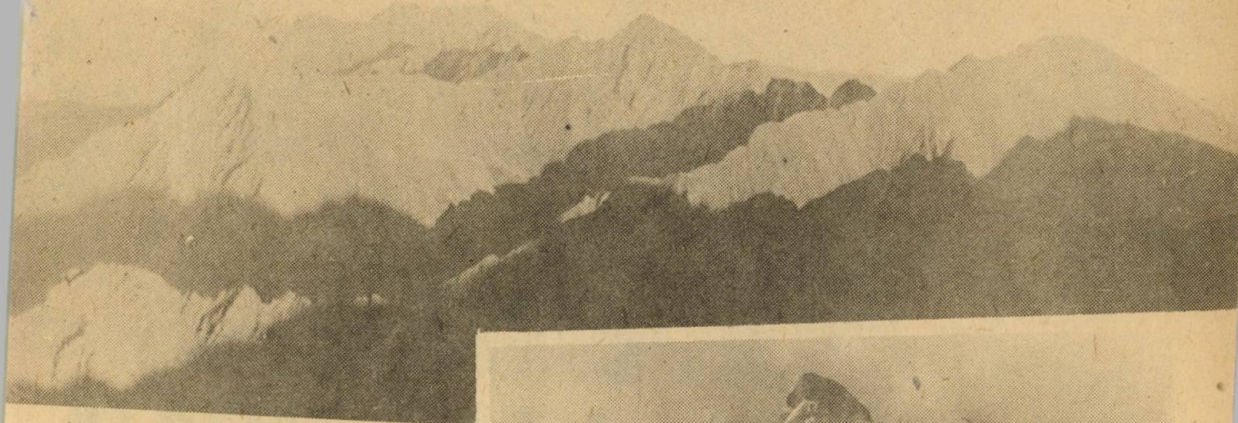
Impresia pe care o creează privitorului turist sau alpinist versantul nordic făgărașan este a unui univers alpin plin de măreție și dinamism. Semețele creste nordice prin paralelismul lor dau Munților Făgărașului un aspect deosebit, poate chiar unic. Cel care urcă pe una din aceste „muchii” sau „piscuri” cum le numesc localnicii și îndeosebi pe cele din zona centrală este uimit de desfășurarea de creste și vîrfuri care se suprapun spre est sau vest în planuri aproape paralele.

Vîrful Ursului

Pe muchia Viștei

*Muchia Albotei, muchia Hîrtopului
și Piscul Podragului*

Virful Netedul (2 351 m) de pe Muchia Buteanului ne oferă o perspectivă emoționantă asupra celei mai sălbatice zone din masiv. Astfel, spre sud se ridică impresionant virful Vînătoarea lui Buteanu (2 506 m), acesta fiind cel mai înalt de pe versantul nordic făgărășan. În estul lui se desfășoară cea mai dificilă porțiune a crestei principale — Creasta Arpășelului.

Pe timpul iernii Munții Făgărășului își schimbă aspectul căpătînd parcă o altă dimensiune. Creștele înzăpezite devin trasee alpine redutabile oferind alpinștilor un minunat și totodată dificil teren „de joacă”. Punct de excepțională perspectivă virful Hăițășel (2 048) din Muchia Viștei ne prezintă spre sud-est o imagine deosebită asupra scurtei și abrupte muchii a Hîrtopului Ursului (Muchia la Padina Otelei), iar spre vest dincolo de sălbatica muchie a Gîrdomanului virfurile ascuțite ale Târîței și Podragului. De pe Virful Spintecăturii (2 313 m) al aceleiași creste spre est se zăresc abrupturile Gălbenelelor și Hîrtopului Ursului. Pe creștele înalte ale Munților Făgărășului iarna este anotimpul cel mai lung. În timp ce la poale primăvara trezește la viață întreaga natură, sus la golul alpin iarna rămîne stăpînă încă multe săptămîni. Chiar dacă această lume de virfuri și creste își dezvăluie frumusețile după zile cu furtuni și cețuri și după obositoare și dificile ore de urcuș sînt momente în care ea își răsplătește „cuceritorii” cu minunatele și inconfundabilele ei imagini.

ANDREI BELEAUA
fotografiile autorului

Virful Burianu Mare

Virful Vînatoarea lui Buteanu

MARAMA ALBĂ A RETEZATULUI

Pereții de vest ai Iorgovanului

Jocul creștelor spre Albele și Piule

De treci Jiul sau Streiul spre apus pădurile Vilcanului sau Tulîșei nu te fac să bănuiești Giganții Retezatului. Suri și pleșuvi, masivi și modelați de ghețari, Munții Retezatului poartă cu semeție faima „brazului frumos” al Carpaților. În vădit contrast cu peisajul închis la culoare, chiar și cu formele copleșitoare ale Custurii, Păpușii, Pelegii, Slăveului, o diademă suavă dalbă de zici că zăpezile adastă aici fără frică se intercalează între Drăgșanul și Palatina. Sintem oare în Piatra Craiului? Nu! În Piatra lui Iorgovan! Fără să treacă de 2 100 m piscurile avîntate, creștele ascuțite, dar mai ales văile și flancurile acestora cu comorile lor subpămîntene ne fac să uităm, pentru o clipă, chemarea Bucurei, Anei, Gemenelor, Pelegii.

Piatră seacă și „gilgoaică”, piatră curată și pernuța de flori, păduri mîndre și putreziciuni infundate în scocuri, soare și umbră, platforme suspendate între abrupturi și padini odihnitoare ocrotesc aici floarea de colț și ștergoaia, ursul și ierunca, vipera cu corn și pescărelul de stîncă.

Doar piuitul vulturilor s-a stins, nu de mult, rămînînd ca amintire în toponimul Piule!

Blocul Piule, cel mai înalt, este sfișiat de Jgheabul Scorotei, canion în care poți atinge pereții cu minile, călcînd în „rîul de piatră”. Mai sus valea se răsfață între pereți cu poarte, din care răsare Muchia cu Lăstuni. De la stîna Scorotei în sus moli-draperi jalonează poteca oilor de la Stîna Tomii, pe care se bulucesc spre apa cristalină din vale. Dacă întilnești speoalpiniști în preajma avenului, întilnire de altfel foarte rară, nu scapi ușor de întilnirea cu măgărușii poznași, care nu se dau din potecă, sau dacă au „inspirație” fac tumburi. Ursul privește din birlog, dar „friptura” lui nu e de prins ziua în amiaza mare!

Dacă ieșim pe pajiștile de sub Pe-
reții Lăstunilor găsim izvor și loc de
cort, în apropierea caprelor negre.
Sus spre Bolboroși platoul cristali-
nului „șterge” puțin calcarele. Se
aude răsufllarea pământului, lacrimi
curate ies în buza ripelor și pornesc
săltăreț pe lespezi, ca să se piardă
mai jos în calcare. Iată Căpățina
Albelor, al doilea bloc în care se „unesc”
Albele, Stănuleții Mici și Dîlma cu
Brazi! Ciocanele țîșnesc cu sclipiri
de zăpadă din molidișuri, mestecă-
nișuri și arinișuri. De aici de pe Al-
bele, podul înalt al crestei duce lin
spre Perla Iorgovanului.

Blocul Iorgovanul pare o piatră
despicată de paloș, așa cum ne
apare și nouă. Legenda este vie: iată
Oslea, urma balaurului, iată Ciuce-
vele și Cîntarul, iată însăși „casa”
Iorgovanului.

Fie că urci din Găuroane, fie de
pe Dîlma Iorgovanului sau poate
din Seocul cu Arcade ieși sus cu
greu. Fie un perete, fie brine ameti-
toare, fie săritori, fie în îngustimea
stîncilor, fie că dai față-n față cu
Moș Martin, răsulii ușurat cînd
calci pe piscul alb de unde zările se
desfac ca în vis.

Iată „Retezatul Mare”, necuprins
și pătat de jocul norilor, iată Al-
bele, iată Piule, iată Seocul Jiului,
cu Cîmpușelul cel pitoresc, iată Os-
lea de legendă, Pasul Râții și crim-
pele din Cernișoara! Ba dacă țîn-
tești bine privirea vezi și Piatra Clo-
șanilor, ca un dinte în „gura Gorju-
lui”.

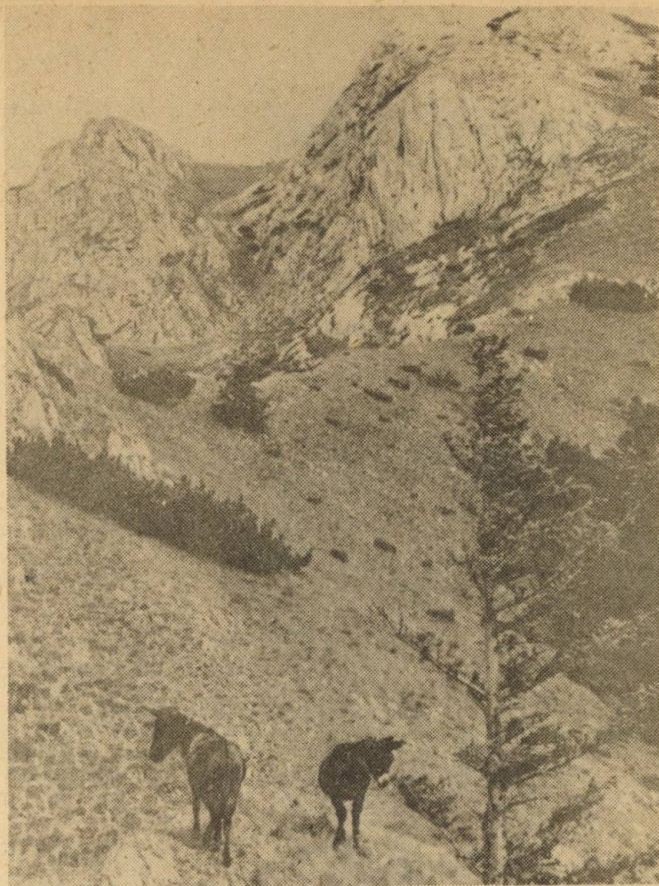
Coborîrea din Iorgovan, ca de pe
casă ne conduce la poteca dăcică ce
lega Sarmizegetusa de Herculane și
Dunăre.

Coborînd pe la Locul Rău, cu
jîgheab și pajiști cu flori neasemuite,
ieșim în fața Stănuleților Mari.
Grandoarea Iorgovanului, rămas în
urmă, crește odată cu mările perete
vestic, cu hăurile Iarului. Un ultim
efort spre virtul Stănuleților Mari
ne aduce la hotarul calcarelor, pus
jos în saua Paltîna ca o despărțitură
alb și negru, calcare și lespezi crista-
line.

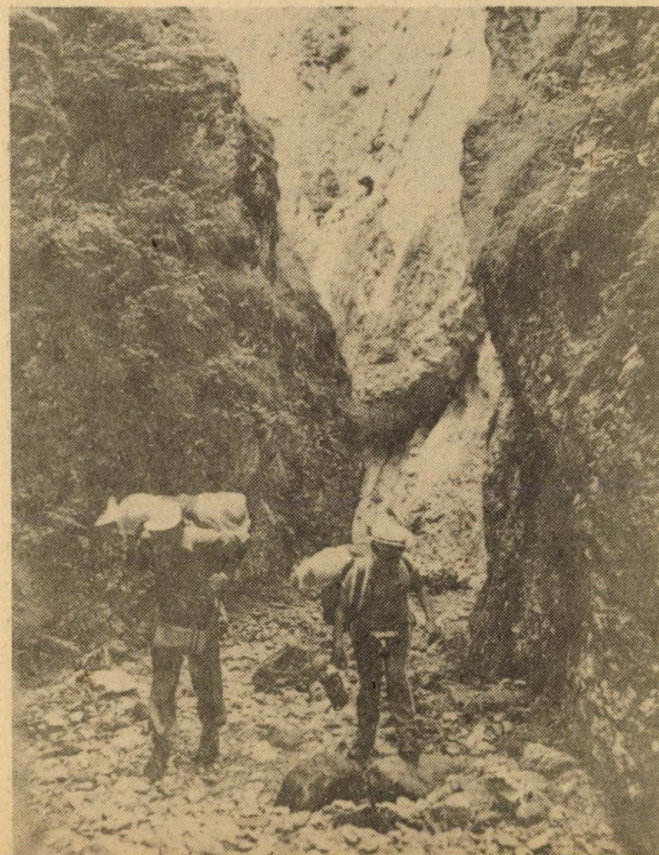
Stănuleții Mari ne duc cu privirea
înapoi spre Drăgsanu, Buta și Cus-
tura, spre Peleaga, dar ne duc cu
privirea și spre Paltîna, Galbena,
Borăscu, frunțile Godeanului, o
avere de frumusețe a Gorjului, Ba-
natului și Hunedoarei.

Imaginile luminoase ale acestor
creste de calcar din Piule, Albele,
Iorgovanu și Stănuleții vor rămîne
mereu proaspete pentru toți cei ce
au străbătut acest ținut, pe care Jiul
de Vest și Lăpușnicul Mare îl ocro-
tesc de-o parte și de alta, fără să
țină seama că apele culese pe aceste
jîgheaburi pleacă hoinare spre Cerna!

NAE POPESCU

În sus pe Seocul Scorotei

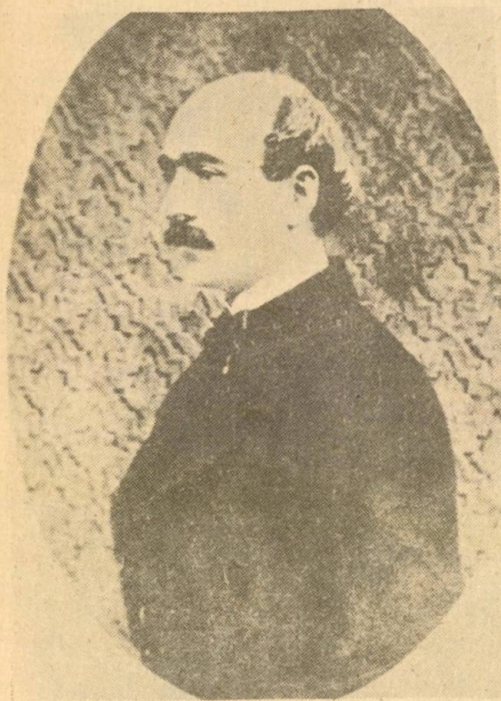

ANIVERSĂRI 1990

VASILE ALECSANDRI

(21 iulie 1821 — 22 august 1890)

100 de ani de la moarte

„Acel rege-al poeziei” (Mihai Eminescu), pe care Hasdeu îl considera cel mai de seamă scriitor român al secolului al XIX-lea, s-a născut la 21 iulie 1821, după unii biografi, sau la 14 iunie 1818 (după G. Calinescu), la Bacău, și a murit la 22 august 1890, la Mircești (siciul a fost dus pe umeri a nouă doroșanți și ai unui sergent și așezat în mormântul din grădina casei).

Copilăria i-a fost fericită, și-a petrecut-o la Mircești, la moșia părinților săi. Primele bucurii românești le-a învățat de la dascălul maramureșean Gherman Vida. La 1829 a fost dat la pensionul lui Cușeni. În 1834 este trimis la studii la Paris (unde stă până în 1839), cu diligență, într-un grup de copii, între care se aflau Cuza și Neguțici. Baccalaureatul și l-a luat la Paris cu profesorul Cotte. S-a înscris la facultatea de medicină pe care n-a urmat-o, pentru că nu i-a plăcut, ca și la facultatea de drept, părăsind-o și pe aceasta în scurtă vreme. Face un voiaj în Italia, care-i lasă dulci amintiri. Întors în țară, este numit „șef de masă”, în funcția aceasta nu rămâne multă vreme. În 1840 este chemat la conducerea Teatrului Național din Iași, alături de Kogălniceanu și Negruzzi (până în 1842). Între 1842—1843 călătorește în Munții Moldovei, de unde va culege poezii populare. În 1844 este redactor la revista „Proșpărea”. În 1846 călătorește în Orient și pe țărmurile Mediteranei, în Italia, mai cu seamă, se oprește mult timp, unde trăiește idila cu Elena Negri. În 1848, Alecsandri va fi alături

de revoluționari, scriind poezii agitatorice: *Către români*, *Deșteptarea României*. După înăbușirea revoluției, se retrage în Bucovina și Transilvania. Astfel, compune un vehement memoriu politic *Protestație în numele Moldovei, a Omeniei și a lui Dumnezeu*: „Lupta nu ne sperie — scria Alecsandri — căci ne susține și ne animează speranța izbinderi”.

Activitatea unionistă o desfășoară abia în țară cit și la Paris, redactând diverse proclamații, memorii, scrisori către personalitățile politice influente din Franța și Italia. Între 1850—1853 conduce Arhivele Statului din Iași. În 1852 scoate „România literară”, care va fi suspendată la scurtă vreme de la apariție. Călătorește în Anglia, Franța, Germania, Spania, Rusia. Pentru unire nu-și precupește deloc eforturile, de aceea este ales în Comitetul central al Unirii. Scrie poezii mobilizatoare (*Hora Unirii*, 1856). Ministru de externe al Moldovei (1858—1859) și al Principatelor Unite (1859—1860). După unire, este trimisul lui Cuza la Napoleon al III-lea și la Victor Emmanuel al IX-lea, pentru a-i determina să recunoască Unirea Principatelor. În 1860 este ministru de externe în guvernul prezidat de Ion Ghica. În 1867 este ales membru al Societății Academice Române. În 1871 compune un himn lui Ștefan cel Mare, la solicitarea Comitetului pentru organizarea serbării de la Putna. În 1879, juriul felibrilor, de la Montpellier, la propunerea poetului Fr. Mistral, îi decernează premiul pentru *Cîntecul gîntei latine*. Este recunoscut poetul nostru național. Onorurile, sărbătoririle se fac cu mare fast, încît invidiile se nasc ușor. Astfel, Al. Macedonski, B. Delavrancea, Vlahtuță și Tr. Demetrescu îl contestă. Alecsandri va fi rezervat la început, apoi răspunde foarte sever. Titu Maiorescu îi ia apărarea, situîndu-l în fruntea direcției noi a poeziei române. În 1883, conferențiază în beneficiul lui Eminescu. În 1884 este numit senator, iar în 1885 ministru plenipotențiar la Paris.

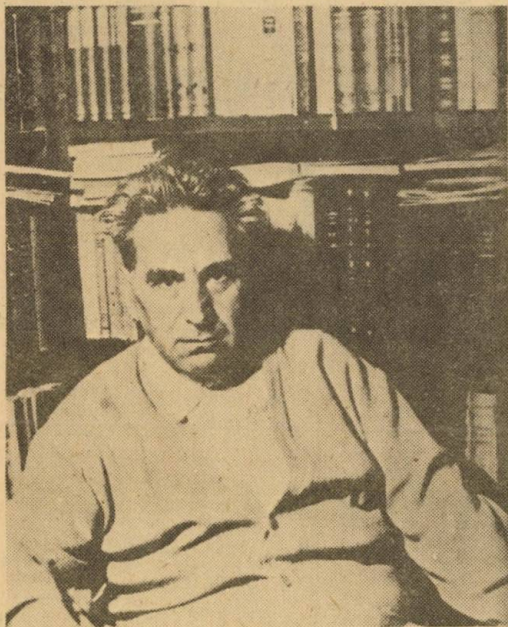
Toată viața a fost un înflăcărat și un duros, un echilibrat și un generos. Cele două mari evenimente ale țării, Unirea și Independența, au fost cîntate de el, aflîndu-se cu însuflețire în slujba țării și poporului. Considerînd că teatrul, literatura trebuie să servească cauzelor nobile, că sînt factorii indispensabili instrucției și educației, Alecsandri a fost unul din pionierii ce au strălătit epoca. El însuși se socotea bard al națiunii. Colaborările sale în mai toate revistele vremii l-au impus atenției publice. La „Convorbiri literare” a publicat încă din 1867, el nefiind de fapt un junimist, deși cu Junimea relațiile sale erau cordiale. Primele lucrări publicate sînt: „Farmazonul din Hirfău”, apărută în 1841 la Iași, apoi „Modista și cinovnicul”, „Iorgu de la Sagadură”, „Creditori”, „Un rătăcitor”, „Piatra din casă”, „Nunta țărănească”. Alecsandri strînge poeziile populare culese din Munții Moldovei în volumul *Balade adunate și îndreptate* (1852—1853) și în ediția din 1866, *Poezii populare ale românilor*. El consideră că folclorul românesc este foarte unitar. Lui i se datorează prima clasificare pe specii a folclorului: cîntece bătrînești (balade), doine (cîntece de dor), cîntece haiducești (de codru), hore sau cîntece de jale. El publică și o variantă a lor în limba franceză. A reconstituit „Miorița” și „Toma Almoș”. Va compune „Doină” între 1840—1862. Unele dintre doine îl vor influența pe Eminescu. Al doilea ciclu *Lăcrămioare* (1845—1847) din volumul „Doină și lăcrămioare” celebrează dragostea poetului pentru Elena Negri. Volumul „Mărgăritarele” (1852—1862) conține și el poezii de dragoste frumoase, doruri gingașe. Ciclul „Pasteluri” (1867—1869) este contemplarea peisajului rustic, cîntarea anotimpurilor. Poemele istorice sînt strînse în volumul „Legende” (1864—1875). Ciclul *Ostași noștri* preamărește vitejia soldaților români pentru independența țării. Dramaturgia lui Alecsandri are o eficiență politică imediată. Satiric, indulgent și șugubăț în *Iorgu de la Sagadură*, critică demagogia și parvenismul în „Cucoana Chirja”, corupția în „Lipitorile satului”. Scriitorul e un moralist. Critica politicianismului o va face în „Boieri și ciocoi” (1873). Feeria *Sinziana și Pepelea* (1880), de inspirație folclorică, este presărată cu filcuri politice. „Despot Vodă” e o dramă în genul lui „Ruy Blas” de Victor Hugo. Capodopera lui Alecsandri rămîne „Fintina Blanduziei” (1883), în care scriitorul face o profesiune de credință. În „Ovidiu” reia idealurile pașoptiste.

Vasile Alecsandri este un narator virtuos, un umanist grațios, mereu cu vervă. Epistolier de rasă, scrie în limba franceză și în românește. El este și autorul unei *Grammaire de la langue roumaine*, în care susține principiul fonetic în ortografie. El se îngrijește de editarea operei lui Alecu Russo. Literatura română modernă îl are în centrul său; rolul lui Alecsandri la dezvoltarea ei a fost covârșitor.

GEORGE CĂLINESCU

(19 iunie 1899 — 12 martie 1965)

25 de ani de la moarte

Critic, istoric literar, poet și prozator, publicist. S-a născut la București, dar o parte din copilărie și-a petrecut-o la Botoșani și Iași, apoi din nou la București. Licențiat în litere și filosofie (1923) al Universității din București. După cum însuși Călinescu scrie în „Istoria literaturii române”: „debut în literatură prin câteva poezii improvizate, în „Universul literar” (dir. Perpessicius) și „Sburătorul”, care fură semnalate, dar reprezentau un material prea sărac pentru caracterizare”. Călătorește în Italia, traduce „Un om știșit” de Giovanni Papini. Participă, împreună cu Ramiro Ortiz, la înființarea revistei „Roma”. Profesor de liceu la București și Timișoara.

Din anul 1924, colaborează la revistele „Roma”, „Universul literar”, „Viața literară”, „Sburătorul”, „Gândirea”. Conduce revistele „Sinteza” (din 1927) și „Capricorn” (din 1930). Din 1933, codirector la „Viața românească”, împreună cu Mihai Ralea (timp de doi ani). Tot din acest an susține „Cronica mizantropului” în „Adevărul literar și artistic”, semnând Al. și Aristarc. Doctor în litere, în 1937, al Universității din Iași, cu teza „Avatarii țărănului Tlă - Analiza literară a unui manuscris eminescian”. Conferențiar (din 1937) de estetică și critică literară la Facultatea de litere din Iași. În 1939 publică „Jurnalul literar”, foaie de critică și istorie literară, la Iași.

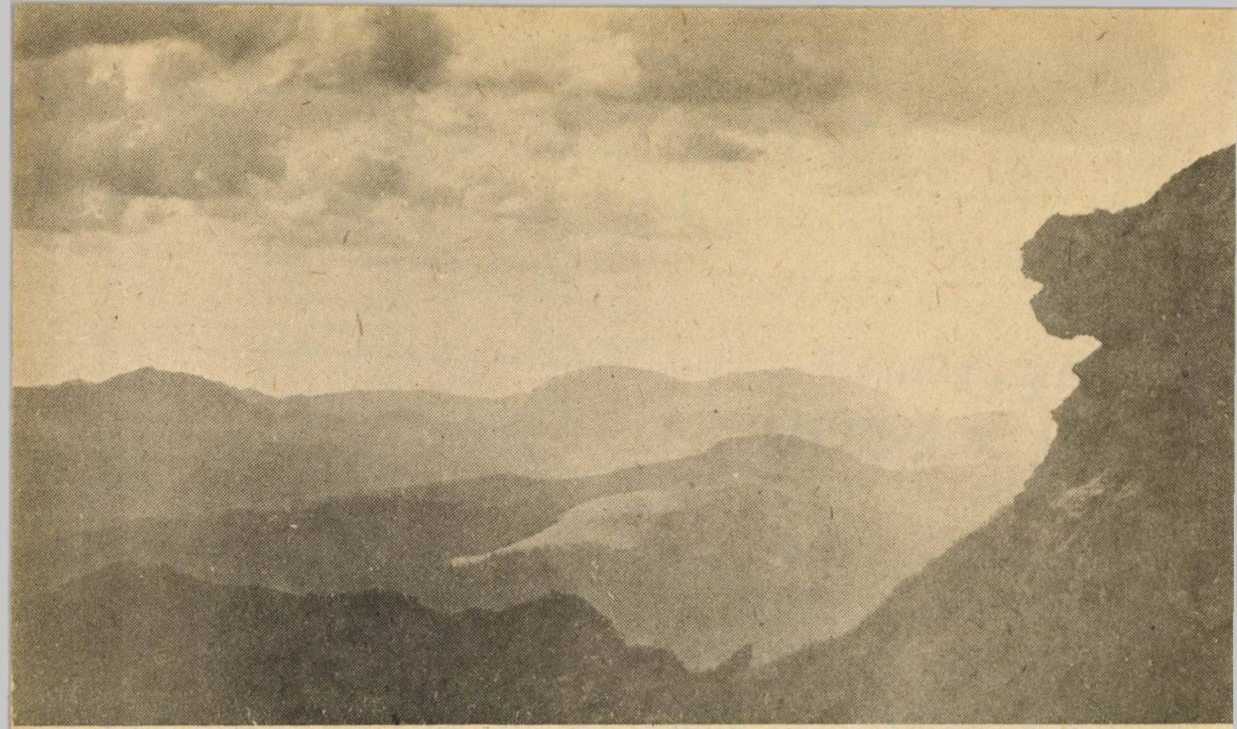
Din 1945, profesor de istoria literaturii române moderne, șeful catedrei la Facultatea de filosofie și litere din București, deputat în Marea Adunare Națională, din 1946, și membru al Academiei, din 1948. Din 1946 până în 1949 conduce ziarul „Națiunea”. Din 1949 este directorul „Institutului de istorie literară și folclor” al Academiei. A dirijat ziarele „Tribuna poporului” (1944) și „Națiunea” (1946), revista „Lumea” (1945) și „Studii și cercetări de istorie literară și folclor” (1952). Din 1961 este rechemat profesor onorific la Facultatea de filologie, unde susține prelegeri despre Gr. Alexandrescu, V. Alecsandri, M. Eminescu și I. Creangă. A publicat monografii consacrate lui M. Eminescu, I. Creangă, N. Filimon (1959), Gr. Alexandrescu (1962), V. Alecsandri (1965).

Întitul său studiu de amploare este „Viața lui Mihai Eminescu”, 1932, „lucrare de avdă documentație și de neșovărelică pătrundere” (Perpessicius), urmat de „Opera lui Mihai Eminescu” în cinci volume (1934-1936), lucrare încununată de către Academie cu un premiu. În 1938 apare „Viața lui Ion Creangă” (în 1964 a II-a ediție, „Ion Creangă, Viața și opera”) despre care G. Călinescu spune, în prefața din 1964: „Ca și în cazul lui Eminescu, am încercat a face portretul lui Creangă interpretând documentele”.

În 1941, publică „Istoria literaturii române de la origini până în prezent”, operă monumentală, de vastă cuprindere și incitantă originalitate, care va fi revăzută și adăugită de autor, dar reeditată postum, în 1982, sub îngrijirea lui Al. Piru. Metodele și principiul său în materie de literatură, G. Călinescu le-a precizat în „Principii de estetică” (1939) și „Istoria literară ca știință inefabilă și sinteză epică” (1947). În 1945 scoate compendul de „Istoria literaturii române”. Nimic până la G. Călinescu nu dăduse o asemenea „istorie” (și nici după aceea), emanația unei minți strălucite, de geniu în domeniul istoriei și criticii literare a îmbogățit patrimoniul nostru cu alte lucrări despre autori români și străini, despre stiluri și curente, despre tipuri și modalități de creație: „Impresii asupra literaturii spaniole” (1946), „Universul poeziei” (1947), „Studii și conferințe” (1956), „Croniclele optimistului” (1964), „Estetica basmului” (1965).

Spirit pătrunzător, multilateral în preocupări, G. Călinescu a scris cu mare succes poezie, proză, teatru, note de călătorie. Două volume de versuri „Poesii” (1937) și „Lauda lucrurilor” (1963) arată o excelentă cunoaștere a prozodiei, o spontaneitate a imaginii; poezii de fină observație a metamorfozei naturii, de autentice emoții și trăiri. Este un poet al contrastelor, un temperament neliniștit sub aripa fulgurantă a lirismului. Primul roman călinescian este „Cartea nunții” (1933), după care urmează, în 1938, „Enigma Otiliei”. Primirea a fost favorabilă în epocă. Pompiliu Constantinescu nota imediat în „Vremea”: „Romanul de astăzi este construit cu un meșteșug sigur, cu o detașare epică întru totul stăpînă pe materialul uman atât de divers și de încheagat în fizionomia lui, G. Călinescu nu s-a preocupat de nici o teorie la modă asupra romanului, de nici o tehnică pretențioasă și cu veleități de sincronizare. A procedat clasic, după metoda balzaciană, a faptului concret, a experienței comune, fixind în niște cadre sociale bine precizate o frescă din viața burgheziei bucureștene. Nimic livresc, nimic inventat, impresia de realism, de experiență treptată, așa cum o imprimă viața, cu simozitățile, cu surprizele, cu umbrele și luminile ei, este covârșitoare”. Alte două romane, „Bietul Ioanide” (1953 - perioadă tulbură a anilor 1938-1941, drama intelectualului în confruntarea dură a acestuia cu societatea, extraordinară galerie de personaje) și „Scribul negru” (1960, „unul din romanele cele mai originale și mai izbutite din epoca noastră, una din operele cele mai valoroase din multipla activitate literară a lui G. Călinescu” - George Ivașcu). G. Călinescu a mai publicat, în 1949, „Treizece povești” de Ion Balcescu, Catina damiatul, Noi vrem pământ și două volume cu note de călătorie „Kiev, Moscova, Leningrad” (1949), „Am fost în China nouă” (1955). Merită desigur să amintim și piesele de teatru: „Șun sau calea neturburată - mit mongol” (1943), „Ludovic al XIX-lea”.

Personalitate renașcentistă, creator de școală, titan al culturii române în constelația Cantemir, Hasdeu, Iorga, George Călinescu este cel mai de seamă critic și istoric literar al nostru.

MĂREȚUL SPECTACOL

...unul din acele spectacole grandioase, mărețe, care au intrat în galeria valorilor universale și au rămas acolo, dincolo de timp și spațiu; ...iar excursia la munte trebuie să fie o bucurie, o plăcere, un eveniment așteptat cu aceeași bucurie și plăcere, ca vizionarea unui spectacol de excepție;

se vorbește despre legi scrise și nescrise ale muntelui, ceea ce este — evident — o metaforă, fiindcă asemenea legi nu există și nici nu ar trebui să existe, multe din ele existând de la natură;

este nevoie, însă, de BUN SIMȚ, de același bun simț și respect și cumințenie, de care ai nevoie într-o „sală” de spectacol;

alegești un tovarăș de excursie care iubește muntele ca spectacol și urmărește-i comportamentul: cum stabilește traseul, cum pregătește excursia, ce pune în rucsac, cum se echipază, ce mănâncă, unde face popasurile, care îi este ritmul de mers, ce face la cabană, cum rezolvă situațiile grele ivite într-o excursie, ce și când fotografiază, într-un cuvânt, observă-l și imită-l, fiindcă aceasta este cea mai bună școală;

printre milioanele de drumeși „cuminți”, care iubesc muntele și îl respectă, mai sînt și cei care vor să devină eroi ai rubricii Evenimentele muntelui din revista „România pitorească” și accentuează asupra acestui „vor”, fiindcă nu-i obligă nimeni să

se comporte ca niște extravaganti;

cînd mi s-au cerut „sfaturi” despre drumeție, nu m-am simțit capabil să le dau; dar în discuții libere, neconvenționale și neorganizate special, oricînd și oriunde a venit vorba despre un asemenea subiect — am povestit cum am făcut eu în cei peste 30 de ani de mers pe munte, timp în care nu am avut nici măcar o entorsă, nici cînd am fost concurent la orientare turistică, nici în vacanțele, pe absolut toate marcasele de creastă din Carpații românești, ori pe potecile marcate din Tatra Mare, Rilla și Pirin;

astfel:

— pentru mine, poteca marcată este o certitudine, fiindcă pleacă dintr-un loc de popas și ajunge la un alt loc de popas;

— loc de popas înseamnă patru pereți, plafoan, o podea și un ceai cald;

— nu sînt adeptul cortului, fiindcă nu vreau să-l car în spate și nici nu vreau să-mi asum riscurile intemperilor sau ale unor întâlniri nedorite, cu un urs, spre exemplu;

— mi-am ales traseele în așa fel încît să merg numai ziua, după răsăritul soarelui și pînă la apusul lui, fiindcă numai la lumina zilei pot să văd spectacolul muntelui;

— nu sînt un adept al cuceririi muntelui, deoarece el este o creație

a naturii, o capodoperă a acesteia, care trebuie admirată și iubită fără explicații și fără demonstrații „de forță”;

— am prelungit totdeauna plăcerea dintr-un loc de belvedere și nu am simțit nici o plăcere în hornurile cu sîlnca la cîțiva centimetri de vârful nasului, acestea netratîndu-le decît ca puncte obligatorii de trecere;

— așa cum nu pot să beau apă de izvor și ceai la circiumă, tot așa nu pot să beau coniac sau vodcă la un popas de prînz pe munte sau la cabană, pentru că după ce te-ai îmbătat la circiumă, poți să cazi pe trotuar, dar după ce te-ai îmbătat pe munte, cazi în prăpastie și nu este tot una;

— niciodată muntele nu și-a ascuns frumusețea și nu a alergat după un drumeț să-i facă rău, iar cei care se accidentează pe munte, nu sînt victimele muntelui — cum greșit se spune —, ei sînt exclusiv victimele propriei inconștiențe și imprudențe.

●
Nu aș vrea să fiu greșit înțeles; cele de mai sus nu sînt decît simple puncte de vedere, exprimate de un septuagenar pentru mai tinerii iubitori de drumeție, iar aceste puncte de vedere nu au la origine decît un singur mare adevăr: „MUNTELE oferă UN MĂREȚ SPECTACOL!”

MIRCEA DUMITRESCU

PRIMELE TREI MINUTE ALE UNIVERSULUI...

Cu mult înainte de a fi ajuns la gândul că este miezul universului, măsură a tuturor lucrurilor, el, Omul — aflat în dimineata conștiinței sale —, privind la ceea ce îl înconjură, a învățat să citească semnele pământului și ale cerului. Acesta a fost primul alfabet, din care s-a întrupat treptat gândul omenesc.

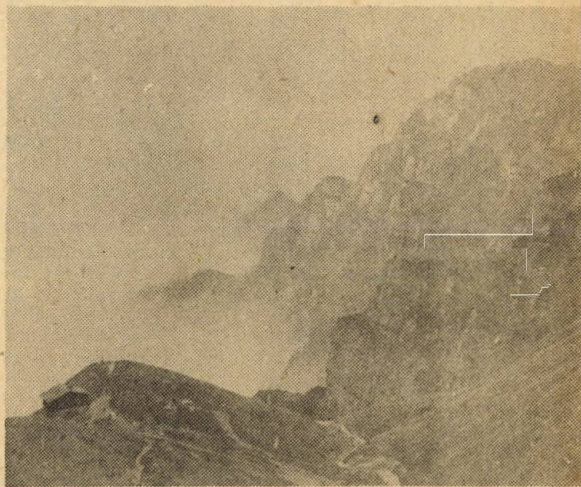
Poate că și acum 1 800 000—2 000 000 de ani i.e.n., pentru hominidii de la Bugilești — primii strămoși îndepărtați ai omului de pe meleagurile noastre — vânătoarea acvideelor, girafelor, rinocerilor și castorilor nu era numai o modalitate de supraviețuire, ci și un ritual menit să îmbuneze pământul, cu munții și pădurile sale.

Ne putem imagina cum în decorul „romantic” al originilor, zguduit de procesul dramatic de consolidare a lanțului muntos al Carpaților băteau primele secunde ale pleistocenului... pe atunci grupuri de hominizi urmăreau înspăimântați sușii și coborișul soarelui pe muntele nevăzut din înalțuri, întinericul nopții pîndind lumina zilei... Poate că pe atunci primul „astronom” paleolitic contemplînd depărtările, precum mai târziu „gînditori” de la Tirpești și Hamangia, a văzut și i-a învățat și pe semenii săi să vadă cît de mult semăna „vânătoarea” din cer cu cea de pe pămînt. Pe intuiția lui s-au întemeiat apoi „gramatici” și „dicționare” pentru tălmăcirea Naturii — ritualurile, ceremoniile, cultul soarelui și al fecundității. Dacă savanții știu, fără alte mărturii arheologice decît... muzica sferelor celeste, acel „zgomot de fond”, că materialul de compoziție cu care stelele și-au început existența a fost preparat în primele trei minute ale universului din lumină, neutrini și antineutrini, din 73% hidrogen și 27% heliu, dintr-un mic număr de electroni rămași din era anihilării electronilor cu pozitronii, de ce oricare dintre noi, „înarmat” cu miliardele de mărturii arheologice, nu s-ar încumeta să imagineze un scenariu, să „regizeze” un film pentru răsfațarea propriilor nostalgii despre **primele trei minute ale conștiinței umane.**

Un film care ne-ar ajuta să înțelegem cum a fost posibilă acea uimitoare esențializare a marilor legi ale universului, despre care vorbesc falanga de ecvideu (8 000—10 000 i.e.n.), descoperită la nivelul II de săpături de la Cuina Turcului, un unicat în epipaleoliticul european; suportul de tip „Horă” (cultura Cucuteni), urna de la Lăpuș (cultura Suciului de Sus, 1 300—1 200 i.e.n.), grupul de semne enigmatice din grotă Fereastră Chindiei

de pe malul Dunării, elementele decorative tip ideogramă, înscrise pe ceramica neoliticului târziu (culturile Gumelnița, Săcuța, Cucuteni, Petrești, Decea Muresului etc). Căci începînd cu ideogramele scrijelite pe falanga de ecvideu din epipaleolitic pînă la motivele abstract-geometrice imboldind strachinile și vasele din cultura Vădastra, Valea Lupului, Cîrna-Dunăreni, de la „îndragostiții” din Sultana (cultura Gumelnița) și „gînditori” de la Tirpești-Hamangia pînă la modelul de sanctuar descoperit la Căscioarele, sanctuarele geto-dacice din Munții Orăștiei sau la „soarele de piatră” de la Sarmizegetusa, toate aceste „incunabule”, „hărți”, „diagrame” ale cerului și pămîntului vorbesc despre vatra matrice, vatra arhetipală a ceea ce binecunoscuta cercetătoare americană Marija Chimbutas numește Vechea Europă, o entitate culturală cuprinsă între 6 500—3 500 i.e.n., precedînd așadar cu cîteva milenii civilizația sumeriană, considerată pînă nu demult a fi fost cea mai timpurie de pe Terra.

Carpații vorbesc despre aceste taine! Cine-i curețieră lăsîndu-se amețit de abisurile prăpăstiilor sau de semeția creștelor, de freamătul de codru va auzi, poate, într-o clipă de asfințit și mugetul mărilor de odinioară tălăzuind peste milenii, dar, sigur, va înțelege — nu se poate altfel — epopeea sublimă a omului de pe aceste meleaguri, străfările sale neștiute de a „miniaturiza” universul reducîndu-l la cîteva linii și puncte incizate pe un os sau un ciob de lut, tălmăcindu-l astfel cu o precizie surprinzătoare, comparabilă cu aceea a piramelor egiptene și mezoamericane. **Iată despre ce taine ne vorbesc Carpații!** Cine, va urca în pridvorul lui Deceneu, al lui Burebista și Decebal va trebui să afle că anul calendarului dacic de la Sarmizegetusa avea 365,240384 de zile, iar după un multisecol corectat (520 de ani!), număra 365,242197 de zile, adică NUMAI CU O ZI MAI PUȚIN față de anul tropic de 365,242198 de zile, calculat cu aparatură electronică. Identificarea direcțiilor de orientare a pietrelor misteriosului templu carpatic în raport cu echinocțiile și solstițiile furnizează noi argumente care susțin teza că dacii știau să citească ineputabilă carte a cerului, înainte de Kepler și Copernic, posedînd o știință cu nimic mai prejos decît aceea a „atlantilor”; „hiperboreilor” sau „druizilor” de la Stonehenge. În acest sens, un istoric antic, Jordanes, notează că „Deceneu, demonstrînd dacilor teoria celor douăsprezece semne ale zodiacului, le-a

aratat mersul planetelor și toate secretele astronomiei; cum crește și scade orbita lunii și cu cât globul de foc al soarelui întrece Pamântul, și le-a expus sub ce nume și sub ce semne trec în drumul lor cel repede, de la rasarit spre apus, cele trei sute patruzeci și șase de stele, spre a se apropia sau îndepărta de polul ceresc".

DESPRE CE NE VORBESC CARPAȚII? Despre „Sfinxul” de la Turda, descoperit în 1847, a cărui misterioasă inscripție — NAOLRAFEREI — ISAMIAMI — avea să fie descifrata de Hasdeu. Cînd-o de la dreapta la stînga, marelă învățat descoperea un verset de o stranie frumusețe: „Ima, ima și thi ere/farloan”, care ar însemna „lui, lui fie-i data marirea!” Carpații ne spun basmul despre cele „trei colonne ale cerului”. Nicolae Densusianu, acest Thor Heyerdahl al oceanului carpatic, va încerca să meargă pe urma misterioșilor sculptori ai nu mai puțin misterioasei „colonne a cerului și a pămîntului” aflată pe Muntele Caraiman și descrisă de Eschil. Oare ce taine cosmologice și religioase ascund enigmaticele chipuri de piatră, pe care tradiția populară le-a botezat cu nume de împrumut: Spînul, Barbosul, Sarutul Babelor, Turtudaul (pe valea Sbircioarei), Sfinșii de la Piatra Arsa, din Bratocea, Pietrele lui Solomon, Porumbelul, Elefantul, Faunul, Tracul, Sfatul Babelor, Miresele, Testamentul? Să existe oare vreo legatură nebanuită între aceste „formațiuni” de piatră și cele 80 de piramide ale Egiptului antic sau cele aproximativ 400 de temple grecești? Să interpretăm acele „personaje” drept elemente ale unui sanctuar megalitic, similar celui de la Stonehenge, studiat de Flonders Petrie și William Stukeley, ca reprezentări ale strămoșilor, apropiate simbolic de monumentele preistorice din Indochina, Indonezia, Oceania și Polinezia sau doar ca fantezii ale vîntului și apei asemănătoare sculpturilor naturale din Glen Canyon (Colorado) sau de la Mada'in Salih, pe drumul spre Mecca? Sînt oare acești megaliti repere pentru o hartă a cerului, un zodiac ciclic? Poate că am fi ispiți chiar să vedem aici semnele unui megalafabet, fragmente dintr-un mesaj transmis viitorului de o supercivilizație, capabilă să modifice formele de relief sau să le ia drept model pentru „sintetizarea” unor informații etern valabile?

Carpații ne deapănă, într-o limbă doar parțial cunoscută de noi, aceași poveste poate rostită la „gura sobei” altor meridiane de ciudatele mounds americane, de „marele zid peruvian”, descoperit de expediția Johnson, de celebrele „desene” lizibile numai de la altitudine, tip Cuzco-Nazca sau de... sfinxul și piramidele încă inaccesibile turismului estival, deoarece se afla (O.N.T.-urile au circumstanțe atenuante!) pe planeta Marte! Deși Carpații ca oricare dintre munții Terrei ne-ar putea furniza într-o zi informații despre civilizații trăind sau sînsse de mult, la milioane de ani lumina. Sa ne mulțumim deocamdată cu ipoteze mai mult sau mai puțin plauzibile „limitate” la... sistemul nostru solar și să așteptăm ca noile cercetări topometrice, paleogeomagnetice, stratigrafice sau arheologice să recupereze „memoriile”, „jurnalele”, „albumele de familie” ale strămoșilor noștri născuți în aerul mioritic, pe pămînturile viitoarelor Dacii, sau veniți, de ce nu? doar s-au mai văzut cazuri!, din îndepărtate spații siderale, înfășurați în lumina stelei ce-a murit — cum spune Poetul — și pe care vom reuși s-o vedem poate într-o zi și s-o înțelegem. „Icoana stelei ce-a murit/ Încet pe cer se suie...” S-o privim cu dragoste și multa, multa atenție! Ea ne vorbește. Să învățăm s-o ascultăm!

dr. NARCIS ZĂRNESCU

PAȘI ÎN MILENIUL III

Înima mereu vie, așezată în pieptul Țării, Carpații stau cetate păstrătoare de noi înșine, de toate ce le-a avut și le are mai scumpe și mai neîntinate poporul român. Privind spre Carpați, românii se recunosc ca într-o oglindă în codrii de brazi, în florile și verdele paștilor, în firul de apă al izvoarelor, în turmele de oi și de vite, în stînele și bacia chibzuți, în boncanitul cerbilor, în luciul metalelor din strafunduri, în susurul apei lor cristaline, în fruntea plecată a pomilor plini de roade și în zumzetul albinelor, în cîntecul pasărilor ori în stîncă mareață, în mantia alba de nea, în vuiet de viitor și în pocnet de ger napraznic. Și se mai recunosc ei, românii, în case și staule durate pe vai și poiene de meșteri în minile carora lemnul și piatră cîntă, în noile ctitorii și împliniri socialiste, în zimbetul și în parul balai sau de abanos al pruncilor, în doine molcome și durute, în hore și sirbe iuți, în ii și cojoace, cusute maestru și mai presus de toate în țaria, cîntea și demnitatea omului traitor în Carpați — mesager din trecute spre viitoare vremi.

Aici, în Carpați, s-a faurit și refaurit mereu poporul român și tot aici faurise-vor generații pașitoare cîrînd pe sub portalul mileniului III, acelea care vor duce mai departe continuitatea, abnegația și cutezanța națiunii noastre multiseculare.

Ce urări de bine și mai ales ce sentimente și gînduri puse în ordine, fauritoare de viață binefacătoare și cruțătoare putem noi nutri pentru Carpații mileniului și secolelor care vin?

Ce mare noroc pe o țară, mai ales o țară din greu încercată și mereu rîvnită, să aiba ea munți, inima de piatră și cit de mult s-au înălțat acești munți, cit le-a crescut valoarea și importanța de-a lungul timpului și mai ales de cîrînd, de cînd poluarea devine noxa fundamentală, omul riscînd a se pierde pe sine și pe ai săi, copleșiți de efecte ce-i amenință înșiși spița.

Și iată cum și de ce gîndurile pentru Carpații mileniului III vor fi mai întîi și întîi de cruțare, de păstrare a naturii, de un nou mod de dialogare, învățînd oamenii să trăiască umăr la umăr cu natura montană, folosind-o rațional în fiecare zi.

Creșterea spectaculoasă a poluării și importanța sa pravietuirii omului pe planetă, impun munții verzi — verzi de păduri, de lînețe și pașți naturale — aer curat, puternic ozonat și datorator de sănătate, ape curate, limpezi ca cristalul — orice punere în opera aici necesi-

tind componenta ecologică ca un important criteriu de acceptare a proiectării și dezvoltării în Carpați.

Țara noastră va aplica un vast program de împăduriri, ce cuprinde mai ales zonele muntoase; se va practica tot mai mult o agricultură de tip „biologic”, bazată pe îngrășăminte naturale; apele vor fi puse și ele la lucru, rămânând, în general, curate, multe se fac și multe mai sînt de făcut pentru PASTRAREA și înflorirea acestui mare dar oferit de natură. Munții Carpați vor rămîne plămînul aducător de șanse sporite de viață, o oază de liniște și izvor de sănătate și binefăcere pentru națiune și oamenii de oriunde.

Reflectînd la ceea ce ar fi de dorit pentru mai departe, la intramontanul carpatic românesc trebuie să ne referim la plantații și la păduri mai ales pe pante cu grade înalte de înclinație, pe terenuri aride, pietroase, fără sau cu prea neînsemnate șanse agricole, la izvoare amenajate, piraie și riuri cu ape curate și dens populate piscicol, la faună bogată în specii, dar mai ales în specii neantagonice altor activități omenești, la o bogăție sporită în fructe de pădure, la forme de exploatare și valorificare cît mai completa a acestora și altor resurse ale pădurii. Energia, în diversele sale forme, dar mai ales energia reciclabilă, rămîne un scop major: energia gravitațională, în primul rînd, și multe se arată legate de acest factor încă insuficient exploatat. Va trebui să învățăm să realizăm noi drumuri, cu utilitate multiplă - agrozootehnică, silvică și turistică, dar nu oriunde, ci acolo unde acestea se impun cu o componentă a unei ample dezvoltări. Dacă noile drumuri vor fi amenajate chiar pe treimea superioară a pantelor, atunci multe tone de îngrășăminte organice vor putea fi dăruite pajiștilor și ogoarelor; astfel vor putea spori finețele și se va ameliora și structura floristică. Fără îngrășăminte organice nu este cu putință a face bună agricultura la munte, pămîntul aici s-a dovedit a fi prea acid și rolul acestor îngrășăminte este mai complex decît la cîmpie.

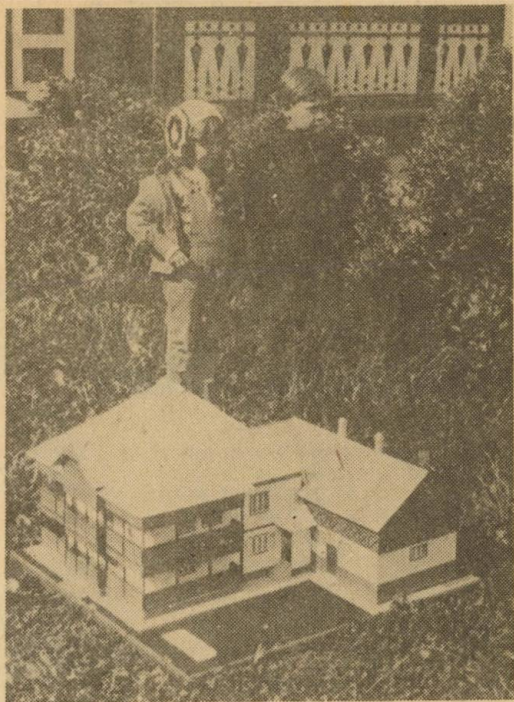
Și tot energie vor furniza cursurile mici de apă, prin microturbine și instalațiile eoliene, dar și caili și boii de muncă, al căror număr și calitate se cer mereu sporite, iar omul de munte, prin brațele sale, va continua milenara-i mînire. Iată cum munții și ape, și vînt, și plante, și animale, și oameni vor furniza energie mereu, fără riscul epuizării resurselor, în esența lor reciclabile.

Carpații mileniului III vor mai însemna și rase de animale bune valorificate a vegetației și rezistente în condiții de exploatare montane, rasele de bovine ca Bruna de Maramureș sau Pinzgau de Dorna, cele de ovine, ca Țurcana, de cabaline, ca cea Huțulă, și alte rase și variații ce sînt sau vor fi create, intrate sub auspiciile unei neîntrerupte și riguroase selecții.

Turme mai numeroase de oi mulgătoare în Carpați vor însemna producerea, transportul și împrăștierea aproape gratuită a îngrășămintelor naturale. Cu carne, cu lapte, cu fructe „ produse biologice”, de calitate superioară și în sortimente de mare căutare și inspirat prezentate Carpații vor oferi țării și lumii parte din seva lor sortită să aducă sănătate și putere, și bine, și pace.

Și multe se mai cer ele știute la munte, unde șansele sau neșansele geoclimatice, microclima devin hotărîtoare și variația este mare; ce merge la Sibiu ori în Caraș nu merge la Dorna sau Cîmpulung și nu la fel arată și se interpretează o zonă montană cu fructe și cereale, față de o altă lipsită de astfel de șanse și aservită numai creșterii animalelor, cu ierni din octombrie pînă-n mai și cu vara-ntr-o joi, și unde noi ocupații, ca turismul gospodăresc și mica industrie sînt devenite speranțe de viață și de stabilitate.

Gospodăria de munte, locuința omului și adăpostul animalelor vor trebui mai bine gîndite ca mod de realizare și funcționalitate, astfel ca prin construcție să se rezolve economii de energie și de teren, de materiale de construcție, asigurîndu-se confort de viață și munca

sporite, microclimat igienic, valorificarea mai bună a unor resurse. Va apune ideea gospodăriei „aerisite”, „cu casa-ntr-o parte și grajdul departe” și veni-va timpul „gospodăriei compacte” cu locuința, anexe și grajdul încorporate și legături logice între ele, dar desigur cu apă curentă și canalizare, și bazin colector, și platformă pentru îngrășăminte naturale. Și încă românii secolului XX au făcut dăruitori mecanice și aparate de muls, și făuri-vor și mult așteptat tractoraș de munte ce nu are foarte mulți cai-putere, dar de mare nevoie.

Carpații mileniului III se cer a reprezenta o creație aparte, pentru munte și de către oamenii de la munte, cunoscători profunzi ai vieții și muncii în condiții montane-carpătice. Știința obținerii și punerii în valoare a resurselor în condiții montane se va putea însuși prin noi instituții de cercetare și aplicare creatoare a noilor cuceriri ale științei în forme selective și adaptate, după relief, microclima și experiența tradițională.

Noua configurație a Carpaților se va putea făuri într-o Românie cu adevărat liberă, cu o generație tină, instruită, dornică și aptă fizico-psihic pentru rămînerea în sate și angrenarea lor cu pasiune la creșterea animalelor și agricultura montană. O școală înnoită, o școală lumina, cu pedagogi tineri cunoscători ai specificului montan, cu microferme educative, cu ateliere practice, o școală în care să se însușească cu cunoștințe teoretice și de cultură generală dar și, chiar mai ales, cunoștințe practice de agricultură și zootehnică - montane - de bătut și de ciobanit, de silvicultură și de construcții rurale, de mecanică, electricitate și nu în ultimul rînd, cunoștințe despre ecologie, turism, comportament și de igienă, etc.

Omul mileniului III, traitor în satul carpatic, îl dorim un om cu dragoste de munte și țară, cu profund respect față de natura montană. Carpații mileniului III se vor impune ca un spațiu ecologic-productiv specific, o „rezervație” de vechi și noi tradiții, de valori perene puse în slujba națiunii române, a vieții însăși.

dr. RADU REY

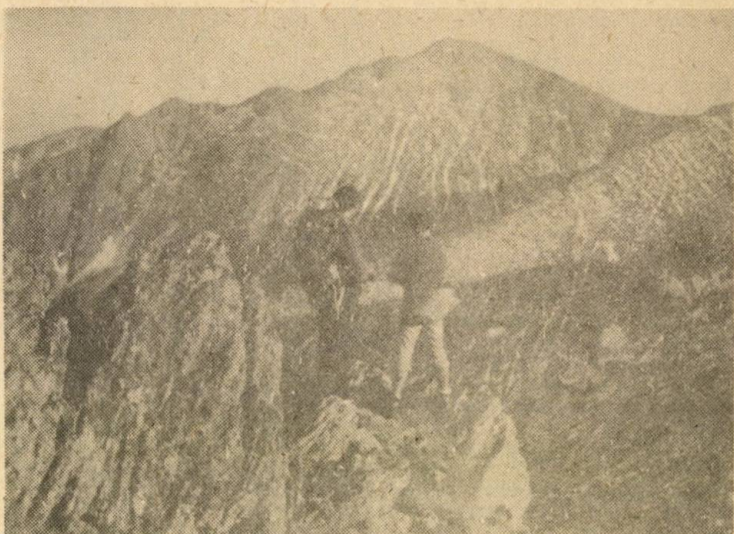

Vîrful DARA

Între giganții Făgărașului, masivul Dara, „cel mai mic” dintre aceștia, se ridică la peste 2 500 m cu o spinare masivă, imitînd așezarea Căltunului, Arpașului Mic și Moldoveanului, față de creasta principală.

Dantelăria crestei principale făgărașene tinde să se estompeze la est de vf. Cheia Bindei. Și totuși, din loc în loc, în această parte de răsărit izbucnesc spre nori forme zvelte, cu stîncării ce țin trează admirația drumeților pînă dincolo de Berivoiu Mare. În plină lumină vîrful Urlea, un pisc cu forme îndrăznețe, bine cunoscut de turiști, desface din nodul alpin o muchie ascuțită. Această muchie, „perdeața Bindei”, leagă vf. Urlea de vf. Fundul Bindei, avînd ca „accident”, pe cursul ei, piscul lezerul Urlei, de unde se deschide o panoramă de excepție asupra lacului Urlea. Între acest pisc și vf. Fundul Bindei se remarcă o mică înșeuare, de unde privirea cade în căldarea pietroasă, cu lac, de la Fundul Bindei. Atingînd vf. Fundul Bindei (2450 m), ne aflăm la răscrucea cumpenelor de apă: Urlea, Bindea și Leaota, cu trei căldări, care de care mai mindră. Creasta principală făgărașană coboară din vîrf spre est, către piscul Leaotei, în timp ce ramificația puternică Dara crește în altitudine spre vf. Dara I (2 500 m), cupolă maiestuoasă ce domină valea Bindea cu aproape 1 000 m. Acest vîrf stă și la originea Hîrtoapelor Leaotei, un vîlmășag de căldări. Platforma alpină Dara se lățește și se împarte spre sud și spre vest. Astfel spre sud, după aproape un kilometru atinge un punct culminant la 2 506 m: vf. Dara II sau vîrful Darei, unul din „douămii cincisutistii” Alpiilor României.

Ne aflăm la o mare înălțime, cu deschidere largă în toate zărilor. Spre vest se rînduiesc pi-

Din Catiavei: spre vf. Urlea

lezerul Urlea

cioarele sudice ale briului Darei și faimoasa creastă Moldoveanu-Scărisoara. În plan departat

„rasăr”, după aceste picioare sudice, piscurile Arpașului, vîntorii lui Buteanu și Căltunului, de-

Spre caușul Lacului Roșu

seori pudrate de zăpadă. Înspre răsărit culmile Făgărașului scad la 2300 și 2200 m, zvâcnind încă în Ludișor și mai ales în Berivoiu Mare, care apare clar la orizont. Dincolo, o lume de munți mai mici, ce nu apar în vedere de pe Dara, separă pictele până în creasta Pietrei Craiului și Bucăgei, aceștia din urmă profilind Guțanul, Omu și Coștila.

Această feerie de creste, piscuri este suplimentată în plan apropiat de căldările Hirtoapelor Leaotei. Acest ținut zărit la poalele abruptului dominat de vf. Dara II este bogat în lacuri glaciare. Astfel, lacurile Geamănului de Sus și Geamănului de Jos sînt situate în teren cu pajiști ușor accesibile în partea estică a căldării. În contrast cu acestea lacul Mioarelor, lacul Scoica, lacul

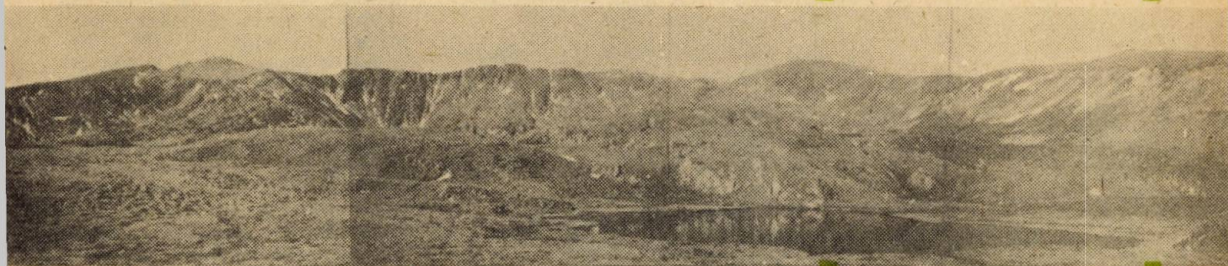
Acest ținut stîncos și frământat este închis între versanți stîncoși, cu fund de căldare, tapizat cu lespezi, iar mai jos cu pernuțele pîlcurilor de jneapăn, în care se mișcă în largul lui — ursul! Nu lipsesc din aceste locuri ciopoare de capre negre, unele formate din peste 50 de exemplare, iar pe urma lor pîndesc cu lăcomie pisica sălbatică și risul.

Din piscul Mușetescului se poate vedea pe vreme clară pînă dincolo de Olt, în Buila și chiar în Paring!

Coborînd în căldările Geamănului vom avea, surprinzător, un peisaj diferit. Un fund de căldare pașnic, înconjurat de culmi sinuoase, înalte, din care cu greu poți distinge cele două Dăre. Doar Mușetescu, piramidal trimite un pînten lobat, separînd

Știați că...

- Lanțul carpatic, pe teritoriul țării noastre, se desfășoară pe 66 720 km², ceea ce reprezintă cca. 28% din suprafață.
- Carpații Orientali ocupă o suprafață de 35 900 km², Carpații Meridionali 13 800, iar Carpații Occidentali 17 020 km².
- Culmile și vîrfurile ce depășesc 2 000 m se întind doar pe 2 375 km², ceea ce reprezintă aproape 1% din suprafața țării.
- Munții cu înălțimi de 1000—2000 m se desfășoară pe 26 125 km² (11%).
- 29 pasuri, prin care trec căi de comunicație importante, se află la altitudini mai mari de 1000 m.
- Prin 10 pasuri trec căi ferate, din care trei, la peste 1000 m (Mestecăniș, Predeal, Ghimeș).
- Prin 32 pasuri trec drumuri rutiere modernizate, din care 10 se află la peste 1000 m, 9 la altitudini cuprinse între 700 și 1000 m, 9 între 500 și 700 m, iar 4 la sub 500 m.
- Transfăgărășanul străbate creasta Făgărașului printr-un tunel de 887 m lungime (cel mai lung tunel rutier din țară), la o altitudine de 2 040 m.

Din Hirtoapele Leaotei spre Dara

Roșu, lacul Mușetescu sînt situate în zone greu accesibile, stîncoase, captușind latura vestică a Hirtoapelor Leaotei.

Pentru a întregi tabloul fascinant ce ni-l oferă ramificația Dărei putem atinge și vîrfurile Mușetescului (2495 m), situat ceva mai la sud; acest pisc este acoperit cu dale de piatră, unele în poziție verticală și ne deschide priveliști spre căldarea Lacului Roșu.

căldările Hirtopului de cele ale Lacului Roșu.

Drumeția făgărașană ne-a rezervat pe Dara un ținut surpriză într-o zonă pe care mulți iubitori ai muntelui au ignorat-o și au evitat-o scurtînd potecile pe la Urlea. Asemenea surprize Făgărașul ascunde în multe alte zone și n-ajunge o viață de drumeț sa le cunoaștem pe toate!

NAE POPESCU

- Cele mai mari depresiuni Carpatice sînt: Brașov (3 900 km²), Maramureș (1 350 km²), Beiuș (825 km²), Vad-Borod (515 km²), Giurgeu (420 km²), Ciuc (300 km²).
- În M. Ciomatu se afla singurul lac, în crater vulcanic, din țara noastră (I. Sf. Ana).

DRACULA pădurilor românești

Din urgiile „marelui vânător“

România dispune de un fond cinegetic de invidiat. Din păcate, însă, puțini dintre vânători s-au putut bucura de plăcerile unei zile de vânătoare mai ales la speciile de vînat mare. Aceste categorii de vînat erau rezervate numai și numai dictatorului Ceaușescu; ursul, cerbul carpatin, cerbul lopătar, capra neagră și căpriorul cădeau de-a valma sub gloanțele „celui mai mare vânător“.

Făcea adevărate hecatombe la vînătorile prezidențiale regizate pînă în cele mai mici amănunte de securiști; nu ținea seama de nici o regulă, de etica vînăto-

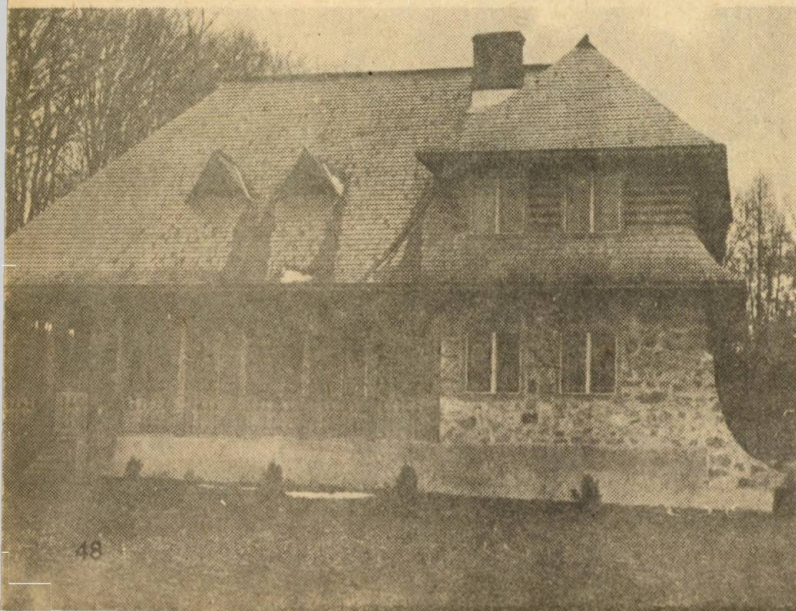
reasca sau de decretele și legile promulgate chiar de el. Proportțiile dezastrului vînătoresc, al cărui autor era, sînt incredibile. La o vînătoare din toamna trecută la cerb lopătar de la Reșca și Bratovoiești au căzut sub gloanțele armelor prezidențiale 130 exemplare! La o altă descindere făcută tot în toamna lui 1989, la capre negre în munții Făgărașului, cifra masacrului a fost de 60 de piese — cifră inimaginabilă pentru orice vînător cu bun simț elementar. Dictatorului îi plăcea să doboare urși, avea o atavică atracție pentru exemplarele rare: la o astfel de vînătoare din oc-

tombrie trecut în pădurile Bistriței Năsăudene au căzut în focul puștilor lui 20 de urși. La o vînătoare de cerbi de la Pătrăuți (județul Suceava) a făcut un adevărat masacru: peste 20 de exemplare, de o rară frumusețe, au căzut pradă deșănțatei porniri de a ucide, fără a mai pune la socoteală zecile de mistreți cu care își „aureola“ fiecare partidă cinegetică.

Cît de negru era sufletul acestui ucigaș, care nu a ezitat să tragă în copiii țării ieșiți neînarmați să ceară dreptul la o viață demnă, puțin mai demnă decît a animalelor pe care fără milă le ucidea, putem deduce dintr-o scenă petrecută în timpul vînătorii la capre negre, în 1989, în bazinele Argeșului. Bietele animale — speriate de hăuliturile sutelor de „gonaci“, care minau vînatul din toate căldările Budei, Caprei și Arpașului, în bătaia puștii ucigașului, sosit cu elicopterul și instalat comod într-un loc cheie din Transfăgărășan — săreau peste colțuri de stîncă încercînd scăpare din capcană. Multe au trecut creasta prin Fereastra Zmeilor sau prin Șaua Budei, refugiindu-se în căldări liniștite, dar tot atît de multe s-au scurs puhoi în Căldărușa Rotundă, controlată de țevile puștilor prezidențiale. Au căzut rînd pe rînd, laolaltă, aproape fără alegere, țapi și femele adulte, mult tineret căruia abia îi porniseră cornițele.

Aici s-a petrecut una din cele mai zguduitoare scene pe care poate să o trăiască un vînător cu mintea întregă. O capră însoțită

Una dintre sutele de case de vînătoare

de un ied născut în primăvară a căzut rănită, dîndu-și sufletul la 30 metri de vînătorul ucigaș. Iedul nedumerit s-a apropiat de cea care îi dăduse viață sprijinindu-și căpușorul de trupul cald încă, aflat în ultimele zbateri ale vieții. Ucigașul, care tocmai primise pușca de schimb, încărcată de securistul care îl flanca, a ochit calm și a tras fără milă. Focul a curmat viața puiului, care abia se născuse, înscrisă în marea carte a naturii cu drept la trăire...

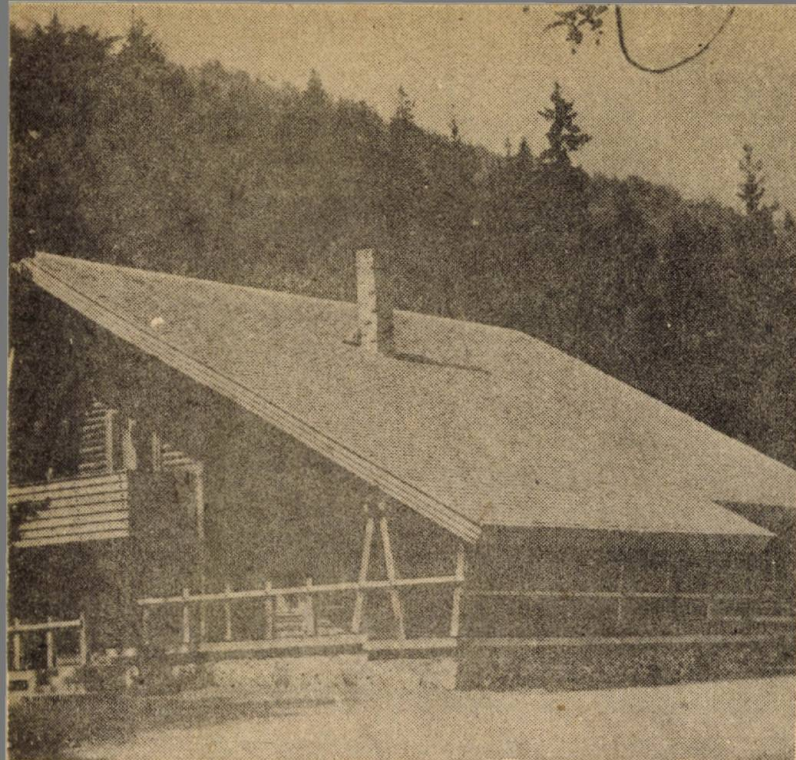
Ministerul Silviculturii dispunea în pădurile gospodărite de unitățile sale de un număr important de case de vînătoare unde se adăposteau cîndva turiștii străini veniți anume să vîneze în Carpați. Pentru a-și rezerva în exclusivitate sieși vînatul mare, dictatorul a interzis accesul la speciile purtătoare de trofee, vînătoare care, dirijată rațional, ar fi adus anual țării, fără cea mai mică cheltuială, milioane de dolari. Puzderia de case de vînătoare din aceste zone au rămas de izbeliște. Cu ocazia carnagiilor pe care le făcea, dictatorul considera că nu este de demnitatea sa să se adăpostească în casele de vînătoare existente; a hotărît să se construiască adevărate palate de vînătoare, dominate de grandoare și lux, comparabile cu cele mai sofisticate construcții de acest gen din Europa.

Așa au apărut, începînd cu anul 1976, întîi „modeste” și apoi din ce în ce mai luxoase, case de vînătoare prezidențiale la care numai el și clica lui restrînsă aveau acces. Unele dintre ele s-au născut din servilismul abject al slugilor lui, care dețineau puterea în județele montane. Au apărut, pe rînd, adevărate castele de vînătoare, dimensionate ciclopice și mobilate cu lux inimaginabil. Multe erau plasate chiar în inima rezervațiilor de vînătoare, destinate în exclusivitate satisfacerii plăcerii sadice a dictatorului de a ucide.

Tabloul pe care încearcă să-l sugereze rîndurile de față este departe de a fi cît de cît complet. S-a construit un castel de vînătoare în pădurea Balc de lîngă Oradea; altul, somptuos, în cea de la Pralea din județul Bacău. A urmat apoi „casa” de la Nemțisor din apropierea Mănăstirii Neamț, prevăzută cu eleștee pentru păstrăvi, unde pescuia doar „academiciana”, cu invitații ei aleși pe sprînceană. În pădurea de lîngă biserica de la Pătrăuți a lui Ștefan cel Mare, o casă construită de silvicultori și acaparată apoi de brigandul pădurilor românești a fost considerată incompatibilă

Casele de vînătoare „modeste” erau departe de a-l satisface pe dictator.

În așteptarea „marelui” vînător...

cu „statura” și rangul sinistrului personaj, drept care a rămas ne-locuită. La Dealu Negru, în pădurile din patria urșilor bistrițeni, și-a ridicat una dintre cele mai somptuoase reședințe de vînătoare, cu tot confortul modern. Era printre puținele castele de vînătoare unde venea, an de an, însoțit de cîțiva acoliți ai lui.

Vînătorilor lui de urși din județul Covasna nu-i corespundea modesta căsuță de vînătoare de la Esigman de pe riul Cormoș; în preajma acesteia a fost ridicat un

castel vînătoresc. Cînd a fost gata, investindu-se cîteva zeci de milioane de lei, „savanta de renume mondial”, pricepută și ea la toate, a strîmbat din nas și, ca o stăpină de moșii ce era, a tăiat aerul cu mîna dreaptă, încruntată. Drept urmare, etajul a fost dărîmat și reconstruit cu balcoane spre apus, cu camerele mari destinate apartamentului prezidențial.

Pentru doborîrea numeroșilor urși din pădurile Harghitei, hrăniți zilnic pentru a sosi la ore

fixe în fața puștii călăului, s-au înălțat două reședințe cinegetice. Una somptuoasă, fără egal, lângă Miercurea Ciuc, aflată în directă supraveghere și gospodărire a fostei județene de partid, și alta „modestă”, în pîrîul Ivo, afluent al Tîrnavei Mari. Aici însă n-a stat niciodată.

În pădurea Reșca — Olt, populată cu cerbi lopătari, cerbi carpatini și mistreți, exista din vremi îndepărtate o casă de vînătoare. Dictatorul a dispus numaidecît să i se construiască o casă demnă de „valoarea” lui; o casă ca în basme a apărut ca din pămînt. Venea aici, cu suita, o dată pe an, în luna octombrie, stîrnind dezastru în rîndul cerbilor lopătari; împușca tot ce „cădea” în bătaia puștii. Sosea aici, de obicei, în după-masa zilei, pleca a doua zi dimineața, pentru alt mîcel, la Bratovoiești, unde n-a pus vreodată piciorul în casa de vînătoare construită special. În schimb, micuța păstrăvărie, împreună cu iazul de pește din pădurea Bratovoiești, s-au bucurat de agrementul „savantei” și al invitaților ei.

Un palat în stil oriental și-a clădit dictatorul și pe Valea Azugăi — interzicîndu-se accesul turiștilor pe această frumoasă vale, precum și circulația automobilelor — deși îl folosea doar accidental, cînd își „îngăduia” o plimbare de agrement de la reședința din Predeal. În apropierea Tîrgoviștei și-a construit un țarc de vînătoare pe mai multe zeci de hectare, unde au fost masați aproape toți zimbrii din țară, vînatul autohton fiind prea mic pentru nesațiul său de-a dreptul bolnăvicios. Din fericire, n-a mai apucat să semene moarte și în aceste animale, puse în toată lumea sub ocrotirea legii.

În condițiile răsturnării odioasei dictaturi fostele rezervații de vînătoare vor intra în circuitul gospodăresc al întregului fond cinegetic al țării. Se impune ca unele terenuri, și îndeosebi cele care dețin case de vînătoare construite din dispoziția ucigașului, să fie destinate vînătorilor cu turiști români și străini, iar din fondurile încasate prin practicarea acestui tip de vînătoare să fie refăcute celelalte fonduri cinegetice, neglijate pînă în prezent. Și încă ceva important. Să fie reasezate sub ocrotirea științei și legilor efectivele de vînat care au avut de suferit de pe urma politicii nesăbuite a acestui demon al răului și al distrugerii valorilor naționale.

O lecție pentru eternitate

Străjuit de hotare în cea mai mare parte naturale și avînd Carpații ca o coloană vertebrală, pămîntul românesc se înfățișa marelui istoric Nicolae Bălcescu ca o uriașă cetate naturală, în care Transilvania alcătuia „inima” cetății, înconjurată de „zidurile” munților, de „contraforturile” dealurilor subcarpatice și de șesurile întinse, străjuite și ele de cursuri mari de apă, asemănătoare șanțurilor de apărare ale cetăților medievale.

Unitatea de construcție originară a pămîntului carpato-danubiano-pontic a orientat întreaga activitate economico-socială către forme unitare, spre instituții politico-sociale similare și cu tendința permanentă de unificare pe tot întinsul spațiului românesc. Circulația de mărfuri și oameni a condus la legături strînse și neîntrerupte între marginile domeniului carpatic și centrul său, a făcut din Carpați și Transilvania nu numai centrul geografic, ci și centrul prelucrător și unificator al tuturor aspirațiilor generale social-economice, al omogenizării permanente de neam și al unității de limbă. De aici, din acest mare centru, s-au raspindit permanen-

spre exterior viața și cultură de același tip, predacică, dacică, daco-romana și apoi românească, într-o evoluție neîntreruptă ce atestă continuitatea de locuire pe aceeași vatră din timpuri imemorabile. Se înțelege, iradiații, avînd o substanță identică, s-au produs și dinspre zonele exterioare arcului carpatic spre interiorul acestuia.

Prin funcțiile lor multiple, Carpații și regiunile pericarpatiche au concentrat tot ceea ce istoria românească a avut mai semnificativ. Aici s-a păstrat printre locuitori, înzestrați cu înalt simț al libertății, mai mult ca oriunde conștiința apartenenței lor la o civilizație superioară, cea daco-romană; de aci a pornit formarea statelor românești independente; aci a fost nucleul rezistenței poporului român împotriva agresiunilor străine; de aci s-a aprins și s-a ridicat făclia culturii ce a luminat drumul și a întărit conștiința românească.

Carpații și regiunile pericarpatiche au fost centrul motor al ființei poporului român. Fără Carpați n-ar fi existat nici poporul și nici statul român.

prof. univ. dr. ȘTEFAN ȘTEFĂNESCU

CUM SE APĂRA SARMIZEGETUSA

Înainte de-a fi centrul puterii economice, politice, militare și religioase a statului dac, și de-a se numi Sarmizegetusa Regalia aici, la Grădiștea Muncelului, a fost „muntele sfânt” — Kogaionon —, locul de unde iradia întreaga putere spirituală ce reprezenta factorul de unitate pentru întreaga lume geto-dacică. Când anume s-a transformat centrul spiritual în centru politic și, implicit, militar nu știm cu precizie. Probabil că începuturile procesului trebuie plasate spre sfârșitul domniei lui Burebista, sau sub Deceneu, cel mai apropiat colaborator al marelui rege și urmașul sau direct.

Pentru a răspunde noii funcții politice, de capitală a statului, regii daci vor lua o serie de măsuri de apărare, care vor transforma întreaga zonă într-o imensă cetate de aproximativ 160 kmp. Profitând de caracterul frământat al terenului, de-a lungul Văii Grădiștei au fost construite o serie de fortificații (cetați, turnuri și valuri de apărare, terasari) care barau accesul în zona. Desigur, sistemul defensiv

dacic din Munții Oraștiei nu a fost construit dintr-o dată; el a fost amplificat și perfectat treptat, până în vremea lui Decebal.

Trebuie subliniat de la început că ceea ce a dat o tare deosebită fortificațiilor dacice ce apărau Sarmizegetusa Regia a fost tocmai conceperea lor într-un sistem defensiv unitar. Fiecare fortificație era astfel amplasată încât să sprijine o alta și să fie, la rândul ei, sprijinită de altele. Armata, dacă avea posibilități de manevre pe linii interioare, putea să-și concentreze rapid forțele în locul cel mai primejdios.

Cetatea de la Costești își are începuturile, probabil, dinaintea conceperei sistemului defensiv al Grădiștei Muncelului. Este posibil ca inițial ea să fi reprezentat o cetate-resedință a unui conducător local, reînțărta apoi și inclusă, împreună cu turnurile de apărare din imediata apropiere, ca bastion înaintat al primei linii de rezistență din fața capitalei Daciei.

Cercetările arheologice coroborate cu cele de aerofotogrametrie ne arată ca dealul Ceta-

țuia (cota 561), de pe malul stâng al Apei Grădiștei, era întărit, de pe la jumătatea sa, cu patru linii succesive de apărare. Două turnuri-locuință, având partea inferioară a zidului din piatră și cea superioară din cărămizi crude, ocupau extremitățile de sud și de nord ale platoului elipsoidal, în timp ce pe cota maximă era un foisor de observație din lemn. În cuprinsul incintei se mai găseau trei turnuri de apărare: două imediat în spatele primului val de apărare, la nord și la mijlocul laturii estice, iar al treilea spre vest-nord-vest de primul bastion al incintei din piatră, la aceeași cotă de nivel și la o distanță aproximativ egală cu cea dintre bastioanele I și II, astfel încât completa această linie defensivă.

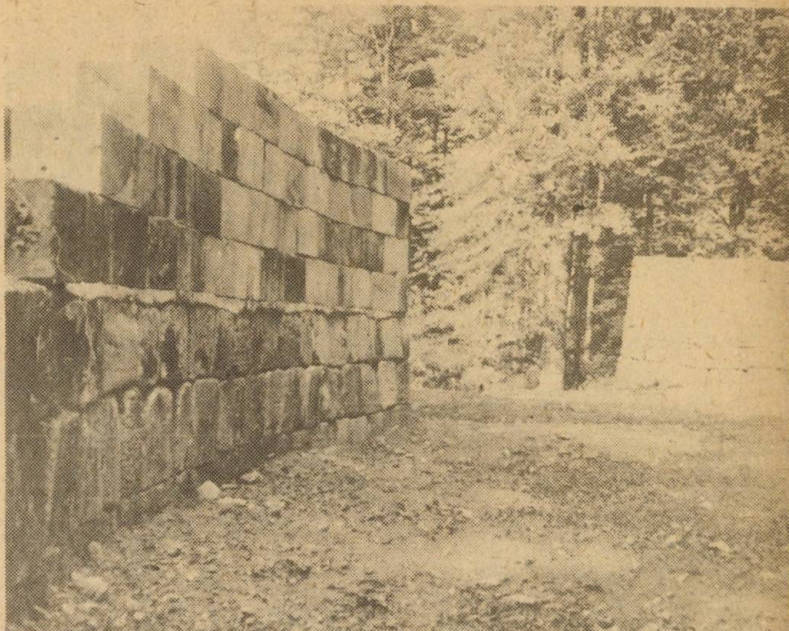
La câțiva kilometri mai la sud se află puternica cetate de pe dealul Blîdaru (cota 703) care, împreună cu turnurile din vecinătate (de la Poiana Popii, La Curmătură, Faerag, Muchia Chiștoarei ș.a.m.d.) au constituit poziția principală de rezistență a dacilor din fața Sarmizegetusei. De la început, cetatea de la Bli-

daru a fost conceputa ca făcând parte din sistemul defensiv al Capitalei. Inițial, pe platoul dealului a fost construită o incintă trapezoidală prevăzută la colțuri cu turnuri patrulate ieșite în afara. Intrarea principală în cetate se făcea prin turnul din colțul de sud-vest, o ieșire secundară fiind, după toate probabilitățile, pe latura de nord. Aproximativ în centrul cetății era un turn-locuință, întregul ansamblu asemănându-se cu fortificațiile medievale din secolele XIII-XIV cu turn-donjon.

După depășirea „zavorului” pe care-l reprezentau fortificațiile din zona Blidarului, îngusta vale a Grădiștei, a cărei lățime nu depășea pe alocuri 10 m (inclusiv lățimea apei!), nu mai dispunea de amenajări defensive importante. O serie de turnuri, amplasate în poziții cheie, constituiau însă nuclee de rezistență a caror valoare militară nu era deloc neglijabilă, dând posibilitatea trupelor dacice să oprească sau să încetinească sensibil înaintarea armatei dușmane.

Pentru a preîntîmpina posibilitatea unui atac dușman asupra Sarmizegetusei, atac pornit tot de pe cursul mijlociu al Mureșului, dar urcînd de-a lungul Văii Anineșului, ca apoi să se escaleză și să se traverseze o serie de înălțimi, dacii vor construi o trecere de pe „Virful lui Hulpe”. Cetatea nefiind încă săpată, nu se pot da amănunte asupra ei. Tot împotriva unui atac lateral, venit de pe valea Streiului, a fost construită și cetatea de pe înălțimea Piatra Roșie (cota 823), numită așa din cauza culorii sîngerii a stîncilor prapăstioase care constituiau laturile de nord, vest și sud. Fortificația inițială ocupa cam jumătate din platoul superior (cca 100 mp) și consta dintr-o incintă aproape dreptunghiulară, cu cinci turnuri interioare: trei pe latura de est și două la colțurile laturii de vest (spre prapastie), rolul turnului central fiind luat de un decroș al traseului zidului. Ridicat pe pantă, zidul de incintă avea în același timp și rol de zid de sprijin al terasării platoului superior. În acest fel, înălțimea zidului la exterior trebuie să fi fost de cca 5 m, dar spre interior el se constituia doar ca meterez de apărare. Sigur, doar turnurile se ridicau cu cel puțin un etaj deasupra incintei.

La cîțiva km spre sud de aceasta cetate, avînd aceeași menire de a bara înaintarea spre Sarmizegetusa a forțelor inamice ce ar fi venit pe valea Streiului,

Sarmizegetusa Regia - poarta de vest

Cetatea de la Costești

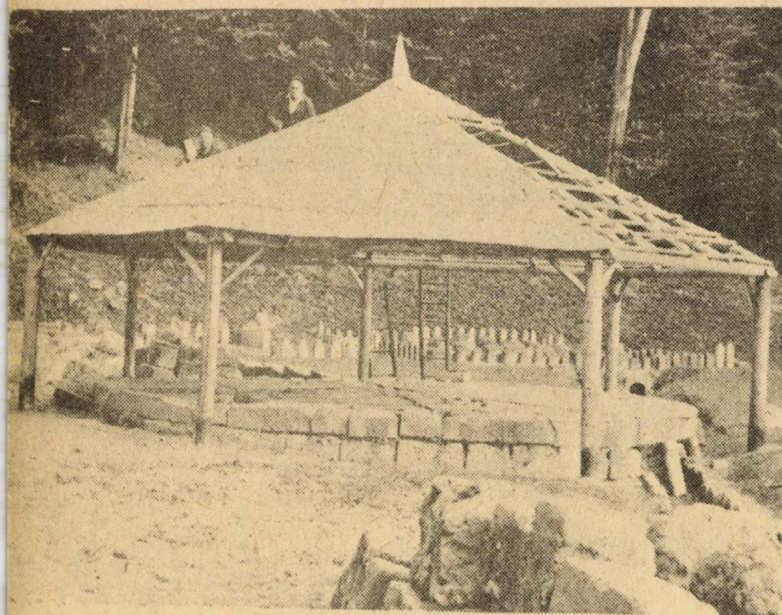
dacii vor construi de-a lungul plaiului o fortificație ce se întinde pe sute și mii de metri, constînd dintr-o dubla palisadă, lățea de cca 2,50 m, avînd mijlocul umplut cu pietre și pămînt. Amenajările defensive amintite închideau, practic, toate caile de

acces pe care o armata dușmana putea înainta spre capitala statului dac. Singura excepție o constituia drumul de plai de peste Munții Paring, socotit necunoscut și impracticabil pentru o forță militară străină.

Zona Sarmizegetusei Regia

Blidaru

Sarmizegetusa Regia - discul solar de andezit, pus sub protecție

beneficia de o serie de lucrări de apărare, de mare amploare, numai parțial cunoscute deocamdata. În afara turnurilor de apărare și observație, a extrem de numeroaselor terasări (cu sau fără zid de sprijin), care constituiau obstacole în fața atacatorilor, capitala Daciei avea o cetate

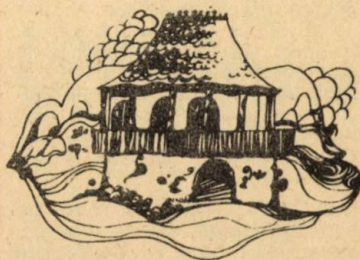
de refugiu. Într-o fază inițială de construcție ocupa numai vârful dealului și terasele imediat de sub ea (terasele I—III) și avea o formă trapezoidală. Ulterior, ea se va extinde destul de mult spre sud (terasele IV—V) și va îngloba o suprafață de cca 3 ha. Zidul de incintă era lat (2,70—3,20 m)

ceea ce denota existența unor metereze și a drumului de rond și lupta.

La est de această cetate de refugiu se întindeau terasele amenajate ale zonei sacre, precum și ale magaziiilor și atelierelor de faurărie. Cercetările efectuate pînă acum demonstrează că, cel puțin pe anumite porțiuni, această zonă beneficia de puternice ziduri marginale de susținere, înalte de peste 8—9 m, prevăzute pe alocuri cu turnuri pentagonale sau patrulatere, ziduri care — la fel ca la toate acropolele antichității — erau prevăzute cu metereze la partea superioară. În mod logic, fragmentele descoperite ale acestor ziduri trebuiau să se unească și să constituie o mare incintă, posibil adosată cetății de refugiu. Dacă cercetările ulterioare vor confirma existența acestei incinte, imaginea pe care o avem astăzi asupra cetății de la Gradiștea Muncelului se va modifica esențial, ea asemanându-se — atunci — întru totul cu cele mai evluate acropole ale lumii greco-el-nistice.

Trebuie subliniat încă o dată ca, deși prezența și rolul arhitecților și meșterilor constructori în edificarea cetăților dacice din jurul Sarmizegetusei regia sînt indiscutabile și extrem de importante, concepția strategică, care a fost esențială a amplasării lor, a aparținut regilor daci. Or, tocmai această concepție strategică este cea care a făcut din sistemul defensiv al capitalei Daciei obstacolul major care a oprit — pentru luni de zile — înaintarea armatei romane și a permis, în iarna din 101—102, executarea loviturii în Moesia care, în condițiile unei ierni normal de aspre, ar fi putut tăia legăturile armatei romane ce opera în Dacia și punea sub semnul întrebării înșuși soarta ei.

dr. FLORICEL MARINESCU

BĂTĂLII ÎN MUNȚI

Vatra de formare și locuire a poporului român, Carpații – al caror nume a urcat nealterat prin veacuri – au constituit o adevărată citadelă inexpugnabilă în fața valurilor de navalitori ce au rivnit la bogațiile și frumusețile pământului românesc.

„Centru de putere” al dacilor lui Burebista, Decebal, Comosicus, Coryllus, Scorillo, Duras Diurpaneus și Decebal, Carpații au fost identificați de romani cu înșuși statul dac, a cărui imagine proiectată de literatura română a vremii sugera efortul deosebit făcut de legiunile imperiului pentru a supune acest popor, ce își apăra vatra stramoșească, luptându-se pentru fiecare palmă de pământ și rezistând eroic în „munții lor fortificați cu ziduri”. Printre primele măsuri luate de romani după înfrângerea dacilor era aceea de a distruge sistemul de fortificații și de a stramuta cea mai mare parte a populației civile dacă în cimpie unde putea fi ușor supravegheată. Element activ în procesul de formare a poporului român, Munții Carpați au continuat să joace un rol primordial în ocrotirea noii civilizații materiale și spirituale ce luase naștere în urma contopirii într-o singură ființă a cuceritorilor romani și cuceriiților daci. După retragerea romană lanțul muntos al Carpaților cunoștea o masivă populație, constituind principalul refugiu în fața valurilor de migratori ce se abat asupra teritoriului vechii Dacii. O serie de cetăți sînt refacute, iar altele noi iau ființă pe pantele submontane. Retras în fortificația naturală a Munților Carpați poporul român s-a organizat încă de la început din punct de vedere militar, constituind adesea, el și munții, o pavăză în calea marilor pericole ce amenințau civilizația medievală europeană: tătarii și turcii.

Pustiind teritoriul românesc, armatele tătare ajungeau în anul 1241 în centrul Europei semănînd în cale distrugerea și o spaimă de care feudalitatea europeană va uita cu greu. În aceste vremuri de restrîns vîntul speranței adia tot din Carpați, cronica rimată a lui Filip Mousket semnalînd că la întoarcerea tătarilor din expediția lor de pradă, în 1242, „a venit veste despre tătari, cu mare bucurie în lumea toată, cum că regele din țara vlahilor i-a învins pe tătari”.

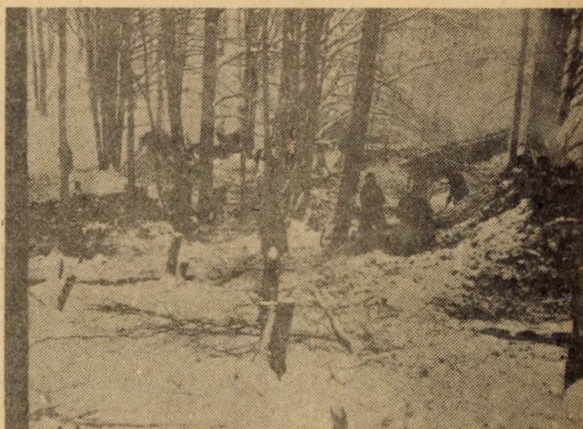
Controlînd crestele Carpaților și trecătorile, voievozii români au rezistat presiunilor și pretențiilor teritoriale emise de regatul maghiar aflat, la începutul secolului al XIV-lea, la o culme a puterii sale politice și militare. Folosînd la maxim relieful muntos, armatele voievozilor români au suplinat cu succes inferioritatea numerică și de înzestrare cu armament, provocînd cîmpurilor adevărate dezastre militare și cucerînd cu sabia în mîna dreptul la o existență liberă și independentă. Puține sînt bătăliile purtate de un popor care să fi stîrnit admirația și respectul pînă și al cîmpurilor învinși. Printre acestea se numără și bătălia de la Posada. Înfruntînd cu „o mîna de oameni” – după cum relatează cronica – superba armată a unuiu dintre cei mai trufași regi ai Europei, Basarab I, voievodul Țării Românești, avea să intre pe largile porți ale istoriei alături de oștenii săi, în mare parte „țărani luați direct de la plug”, ajutat fiind și de munții săi care capătă încă o dată aura de fortareată de necu-

rit. Zdrobită într-o trecătoare, aflată probabil în țara Loviștei, armata maghiară scapa cu greu mult împrînată, iar regele Carol Robert de Anjou, își salva viața, dar nu și onoarea de cavaler, îmbracînd straiele simple de soldat. Cronică pictată de la Viena, care relatează bătălia de la Posada, este mai mult decît o marturie de epocă a unei victorii românești asupra cîmpurilor, este un imn înălțat Munților Carpați a căror măreție și forță au contribuit, alături de brațul tare al apărătorilor pămîntului românesc, la zdrobirea invadatorilor. Sabia întîiului Basarab retezase din rădăcina poftă de cucerire a regalității maghiare...

Adevărata poartă spre centrul Europei, Țările Române aveau să constituie veacuri în șir sabia și scutul creștinătății civilizația apuseană datorîndu-și în buna măsură dezvoltarea materială și spirituală luptei neobosite a românilor împotriva expansiunii otomane.

Ridicați la arme de la pașnică și trudnica muncă a pămîntului, oștenii lui Iancu de Hunedoara, în marea lor majoritate români, salvau, în primăvara anului 1442, Europa de invazia turcească, zdrobind oștile otomane la „locu Capu”, în trecătorile carpatine.

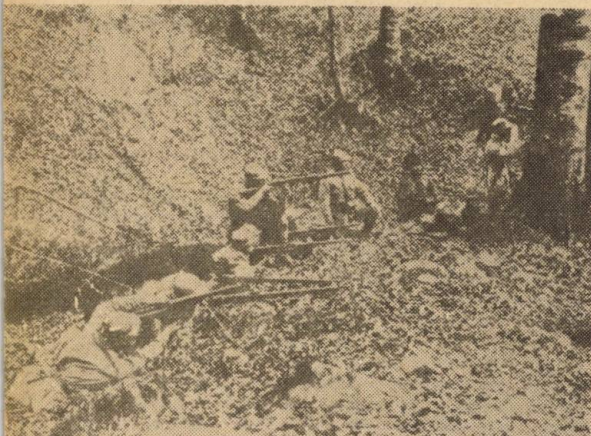
Din păcate lecțiile istoriei se uita ușor, de către rau sfătuiții sau prea trufași dornici de cîmpire. Nestînssele ecouri ale Posadei muntene nu au împiedicat pe cel mai luminat rege al Ungariei, el însuși de origine română, Matei Corvin, să-și încerce norocul cu sabia asupra Moldovei lui Ștefan. Insa, după cum spuneau latinii, „norocul este ca sticla, cînd stralucește mai tare, se sparge”. Aidoma sticlei s-a spart trufia oastei

La Oituz în 1917

ungare macinată de sabiile cavaleriei de harț moldovene, de stincile colțuroase și copacii noduroși ai trecătorii Oituz, neprietenia pământului calcat cu gând silnic, năvalitorii simțind-o zi și noapte, pe orice vreme, timp de 40 de zile întregi.

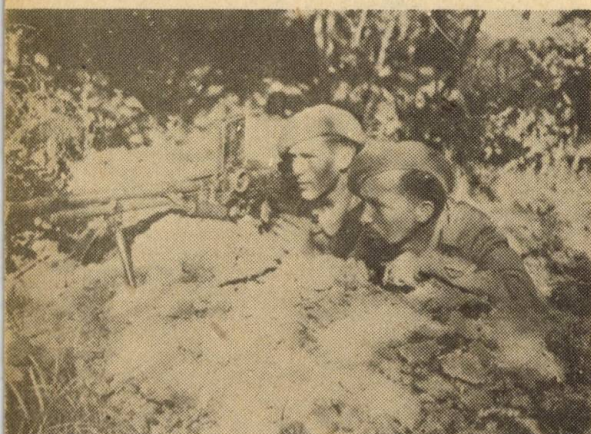
Rînd pe rînd cei ce își ziceau „stăpînii lumii“, sultanii, și-au încercat norocul schimbător al armelor pe teritoriul vechii Dacii, plîngîndu-și steaua apusă în fața

1917 – Lupte în Munții Vrancei

Cavaleriști în misiune – septembrie 1944

Vînători de munte pe frontul din Transilvania – septembrie 1944

zidurilor Tîrgoviștei sau părăsind dulcele pămînt al Moldovei „fără să fi luat o singură cetate“ în timp ce – parafrăzînd cronică – domnii români ieșeau din munți și călăreau viteji prin toată domnia lor.

Prieten oamenilor pămîntului, muntele se deschidea ca o poartă împărătească în calea oștii lui Mihai, supranumit de posteritate „Viteazul“, pentru ca soarele ce răsărea de veacuri din tainițele lui să îmbrățișeze cu aceeași rază rotundul Daciei reîntregite.

Tot muntele avea să ocrotească ființa națională românească în anii furtunoși ai revoluției de la 1848 cînd minerii și lemnarii, plugarii și ciobanii Apusenilor ridicau steagul luptei pentru izbîndă, libertate și dreptate, pentru recunoașterea lor ca cel mai vechi popor al pămîntului și singur stăpîn al bogățiilor lui. Oastea lui Avram Iancu închizînd trecătorile Apusenilor făcea din munți o cetate naturală la al cărei obstacol se adăugau numeroase fortificații construite cu meșteșug știut din moși strămoși.

În preajma primului război mondial Unirea într-un singur stat – aspirație seculară a românilor, cauza înălțătoare pentru care au luptat nenumărate generații de înaintași devenise un obiectiv imediat, o necesitate stringentă impusă de însuși mersul înainte al societății românești. Intrată în război sub presiunea marilor puteri. România participa în felul acesta la războiul de cea mai mare amploare pe care îl dusese poporul român pentru îndeplinirea marelui său ideal național. Carpații jucau din nou un rol principal în strategia armatei române inferioară numeric și ca tehnica de luptă inamicului, care avea și o sete de cîtopire fără precedent. Retragîndu-se pas cu pas din fața tăvălugului de fier și foc al armatei germane, armata română masată în iarna anului 1916–1917 pe teritoriul Moldovei, avînd munții pavază spre vest, pregătea eroicele lupte ale verii lui 1917, în locurile albe de oasele altor și altor cîtopitori veniți să ceară pămînt și apă, dar rămăși de-a pururea în pămîntul pe care l-au rîvnit.

Epopoea avea să se scrie din nou acolo unde „săbia lungă a lui Baiazet și Mehmet nu a putut să pătrundă“, în Carpați. Zdrobirea inamicului la Oituz, Mărășești și Mărăști, stîrnea admirația întregii lumi, iar devisa luptătorilor români din trecători „Pe aici nu se trece!“, intra în legendă.

Și, la fel ca atunci, în marile războaie pentru reîntregirea neamului, importanța strategică a Carpaților avea să iasă în evidență cu prisosință și în timpul evenimentelor ce s-au produs începînd din august 1944, evenimente care au condus la scurtarea conflagrației mondiale cu circa 200 de zile, grăbind înfrîngerea Germaniei hitleriste.

Astfel, aveau să-i fie smulse brusc Comandamentul german toate avantajele pe care le prezenta teritoriul, resursele și forțele armate ale României. Fortarea naturală a Carpaților a fost preluată de armata română și lăsată liberă forțelor sovietice, sfărîmîndu-se astfel, în numai cîteva zile, întregul dispozitiv de apărare hitlerist din România. Carpații se uneau din nou cu românii pentru înfrîngerea vicisitudinilor istoriei ce le impuseseră hotare nedrepte și linii de marș pe propriul teritoriu. Eroismul legendar al ostașilor români în luptele crîncene din Podisul Transilvaniei, de pe Mureș și Arieș, de pe Tirnave și Crișuri, asociat cu spiritul de sacrificiu al întregului popor, a spulberat planurile inamice de a stăpîni Carpații. Prin eliberarea deplină a întregului teritoriu de sub dominația fascisto-horthystă, la 25 octombrie 1944, întregul inel al Carpaților și toate trecătorile lor au reîntregit în stăpînirea deplină a poporului și statului român. Componenta dominantă a spațiului geografic românesc, cu puternice implicații în întreaga istorie, în lupta și mîna milenară a poporului român.

JIPA ROTARU
Căpitan rang II, doctor în istorie

„EXPEDIȚIE” CU CÎNTEC

Mai tânărul meu frate, liceanul, nu este ceea ce se cheamă un expansiv. Dimpotrivă, face parte dintre firile introvertite, din categoria destul de răspîndită azi a băieților timizi, dar studioși și profunzi. Absorbit de cotidienele treburi școlare, și în anul acesta, sosirea oarecum intempestivă, deși perfect previzibilă și legitim dorită a vacanței mari, l-a surprins nepregătit pe fratele meu. Variante de petrecere a vacanței, ce-i drept, existau, dar își aveau, toate, inconvenientele lor. O vacanță la bunici l-ar fi odihnit, desigur, dar prea ar fi semănat toate zilele unele cu altele și, dealtminteri, nu mai avea nici vîrstă copiilor ce merg la bunici. Ca „băiat mare”, cum îi spunea, cu alint, „grand mamă” ar fi putut să plece într-o tabără, la munte sau la mare. Suporta însă greu rigorile traiului în comun, colectivele mari îi dădeau o stare de anxietate și nervozitate, nu mai de odihnă nu putea fi vorba în aceste condiții. Ar fi putut rămîne în oraș. Și-ar fi ales partenerul sau (ehel!) partenera de distracție și ar fi pornit-o împreună la strand, la film, la o discotecă sau un „ceai”. Peste tot ar fi întîlnit însă aceeași lume: oameni masificați, parcă întotdeauna gata de ripostă, puși pe harță, rinocerizați.

Nu mai rămînea decît... A, da, acum știa ce are de făcut. Cum de nu s-a gîndit la asta de la început?! Va face, împreună cu doi dintre cei mai buni prieteni ai săi, o expediție în Munții Făgăraș. „Libertatea montană” le va aparține. Vor experimenta ineditul traseu ce duce spre căldarea glaciara „Galbena”, pe care îl aflase descris în coloanele revistei patronate de Ministerul Turismului. Vor decolmata lacul glaciara din „caldare” și vor deveni „magnifici” (cel puțin așa spera că vor fi numiți de către colegii de clasă, la întoarcere, după ce le vor fi istorisit aventura). Drept care își tocмира, pe îndelete, rucsacurile cu toate cele trebuincioase (de la cort pînă la bri-cege) și o porniră la drum. Cu trenul „rata locală” și, desigur, *per pedes* au ajuns la poalele Făgărașului. De-abia de aici începea urcușul și, înaintea acestuia, traversarea unui pilc masiv de

arbori. Nu mică le-a fost mirarea cînd în dreptul acestuia din urmă au găsit următoarea tablă indicatoare: „*Interzis accesul în pădure, fără padurar*”. Ca băieți cu frica legii și bine crescuți ce se aflau, șovăira o vreme dacă să dea curs sau nu textului din tablă. În cele din urmă, din lipsa de padurar, se hotărîră să meargă mai departe. Răsufără mai ușurați abia cînd constatară că nu erau singurii intruși în pădure, fără padurarul de rigoare. Cu toate acestea, nu păreau a fi puțini nici aceia care fuseseră mai prevăzatori sub acest aspect. Cel puțin așa lăsa să se înțeleagă prezența, din loc în loc (de la buturugă la buturugă), a unor tineri costumați adecvat: cămași militare kaki, stilete atîrnate la cîngătoare, palarii vînatorești din fetru verde. „Or fi padurari-practicanți, detașați în zona de către

Inspectoratul silvic” opina, fara prea multa convingere, unul dintre excursioniști — după care trecura mai departe. Ajunși, în sfîrșit, la locul unde se făcea variaanta către „Galbena”, stupeoară! Pe cit de salbatic era peisajul montan, pe atît de circulat traseul cu pricina. Senzația de bulevard era sporită de urmele indubitabile ale trecerii omului (?): cutii de conserve și sticle de diverse resorturi I.C.V.A., o varietate deconcertanta de pachete (la fel de goale) de țigari, capabila de a provoca invidia vinzătorilor de la debitele de tutun, pungi de plastic (de la cele „duty free shop” pînă la mai banalele pungi cu pufuleți) și multe altele. Cei trei nu dadură însă importanță „amănuntelor”, la gîndul că în curînd se vor bucura, nestîngerîți, ei și numai ei, de „mama natură”. N-a fost însă sa fie așa. În locul pacii mult visate se trezira în fața unei mulțimi peștrițe și galagioase (între 10 și 70 de ani) ce se ocupa, în „caldare”, cu cele mai diverse îndeletniciri: pregătirea cotidiană a hranei, practicarea sporturilor de masă — fotbal, volei, bad-min-ton, etc. — expunerea sistematică — cînd pe-o parte, cînd pe cealaltă — la soare, alergatul preventiv (contra obezității), tăiatul frunzei la ciîni, precum și alte activități, care de care mai utile. Cel mai tare i-a intrîgînat un individ din categoria acelor pe care-l întîlnești peste tot, fără vîrstă, care asculta (?) la un „Panasonic” imens (cum l-o fi carat?) șlagarul „Timpul trece, trece tot mereu/ A trecut și trenul vieții-n care-am fost și eu”. Decibelii aparatului (și așa, frîzînd limita audibilității) erau preluați de pereții căldării în reverberații aproape dureroase pentru organul auditiv. Ciudat era însă faptul ca toți cei prezenți în „caldare” nu se sinchiseau cîtusi de puțin de faptul cu pricina.

Aproape inutil să mai adaug că cei trei au renunțat subit la proiectul decolmării lacului glaciara, întorcîndu-se, cit mai rapid cu putința, acasă, unde și-au făcut un serios program de vacanță: rezolvarea, din „culegere”, a problemelor la *mate(matică)*.

Curiozități la... altitudine

● LACUL NEGRU. Se află în Masivul Penteleu, sub Muchia Steghii la circa 1060 m altitudine. Originea sa este legată de vechi procese de alunecare, de mare frămîntare ce au avut loc în această parte a Carpaților de Curbură. Este înconjurat de o pădure în care alături de conifere apare fagul și mesteacănul. Pe malurile sale există trunchiuri de arbori căzuți, iar în mijlocul său insule cu vegetație acvatică. În apropierea lacului se află o mică cabană de vînațoare. Este accesibil de pe valea Bîscei Mici din punctul Brebu (10 km de la Varlaam) pe poteca turistică marcată cu punct roșu, în circa 1 1/2 oră. Are o formă triunghiulară, o adîncime de circa 5 m și o suprafață de 1,6 ha.

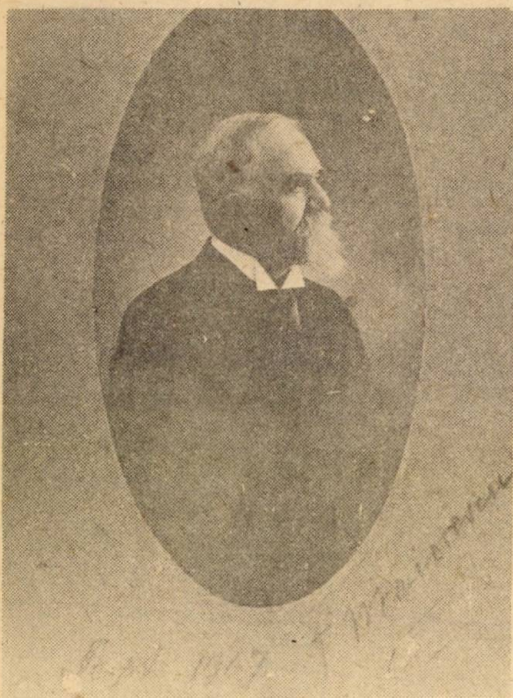
ADRIAN POP

ANIVERSĂRI 1990

TITU MAIORESCU

(15 februarie 1840 — 1 iulie 1917)

150 de ani de la naștere

Personalitate cu o mare influență în epoca sa, Titu Maiorescu a dominat cultura română câteva decenii, punând lumina în probleme de maximă importanță pentru limpezirea orientării în literatură, logică, folclor, istorie, lingvistică. A combătut cu vehemență transplantul de metode, instituții, principii (așa numita sa teorie a „formelor fără fond”). Datorită lui, în mare măsură, s-au putut afirma Eminescu, Slavici, Creangă, Caragiale. Întemeietor al criticii moderne românești.

Înrudit prin bunică din partea tatălui cu Petru Maior, Titu Maiorescu a fost un elev și un student eminent. A studiat la Brașov, Viena și Berlin, unde își ia licența în 1861. Un an mai târziu se căsătorește cu Clara Kremnitz (cumnata Mitei K). A fost rind pe rind procuror, director de liceu, profesor universitar (la 23 de ani). În 1865, la Iași, fondează societatea „Junimea” (împreună cu Th. Rosetti, P. Carp, V. Pogor, I. Negruzzi), iar în 1867, revista „Convorbiri literare”. A intrat în politică, a fost ministru în mai multe cabinete și prim-ministru (1912-1914). Fire ordonată, a ținut, încă de la 15 ani, un jurnal intim...

Preocupat de lingvistică, Titu Maiorescu are o contribuție decisivă la dezvoltarea limbii literare, a impunerii sistemului fonetic. „Încercările gramaticilor și ale puriștilor, zice Maiorescu, de a frînge geniul ascuns al unui popor prin micile lor paradigme și teorii au ramas, și cu drept cuvînt, fantasmașorii impotente” („Despre scrierea limbii române”, 1866).

Receptiv la înnoiri, de bună credință pentru propășirea culturii române, Maiorescu operează pe planuri generale ale esteticii și literaturii, pe măsura epocii respective în Europa. Pe baza unei logici temeinice, cu o concepție evident matură, publică studiul „O cercetare critică asupra poeziei române de la 1867”, în care militează pentru adevărata poezie, făcînd deosebire între știința și arta, între frumos și adevăr. Conservator prin azeziune politică, Maiorescu, este foarte aproape de teoriile lui H. Buckle și E. Burke ca și de Hegel, socotind ca „spiritul poporului” este decisiv în dezvoltarea și consolidarea națiunii. În determinarea adevărului, importanța are gîndirea liberă și exprimarea fără constrîngerii. Scrierile sale, cum ar fi „În contra direcției de azi în cultura română” (1868), „Direcția nouă în poezia și proza română” (1872), par pentru momentul acela academice, dar se remarcă faptul că Maiorescu are o viziune deschisă și modernă, clară și echilibrată, exemplele exprima o cugetare absolut realistă și plină de speranță în viitorul culturii românești. Mai târziu, în articolul „Literatura română și străinătatea”, Maiorescu punctează din nou valorile, nedezmîntînd nimic din ceea ce scrisese cu un deceniu în urmă.

Pe Eminescu, „poet în toată puterea cuvîntului”, pe Alecsandri, Slavici, Caragiale, Creangă, Iacob Negruzzi îi apreciază fără nici o rezerva, remarcîndu-le originalitatea, tipologia, metafora, specificul românesc, personalitatea artistică. Pe Sadoveanu îl înțelege prin atmosfera creată prin proza sa, pe Goga, pentru noutatea poeziei și temeritatea credinței, pe Bratescu-Voinesti, pentru caldura și înțelegerea vieții marunte. Judecățile lui Maiorescu se întemeiază pe valoarea operei, el știe să citeze din operele scriitorilor exact ceea ce este semnificativ și durabil: „A fi cu patria permanent în scriere este cea mai bună marcă în caracterizarea scriitorilor”; „patriotismul, afirma Titu Maiorescu, este în inimile sincere... un simțămînt adevărat și adînc și, întrucît este astfel, poate fi, în certe împrejurări, nascator de poezie”.

Maiorescu este cel dintîi polemist literar, cu umor uneori, sarcastic altori, dar totdeauna decisiv și demolator. Era vehement împotriva demagogiei culturale, imposturii, incompetenței, ignoranței. Nu a avut rezerve în a lovi în V.A. Urechia, Aron Densusianu, Aron Pumnul, George Sion, Pantazi Ghică, Duliu Zamfirescu și încă alți cîțiva, pentru nepriceperea într-ale literaturii, mai ales. Pentru Eminescu a avut un adevărat cult: „Bine, Domnule Eminescu, sîntem noi așa de străini unei fațe de alții? Nu știi D-ta iubirea și (daca-mi dai voie să întrebunțez cuvîntul exact, deși este mai tare) admirația, adeseori entuziasma ce o am și eu și cercul nostru literar pentru D-ta, pentru poeziile D-tale, pentru toată lucrarea D-tale literară și politica? Dar a fost o adevărată exploziune cu care noi toți prietenii D-tale am contribuit pentru puținele trebuințe materiale ce le reclama situația... Acum trebuie să știi că volumul de poezii, ce, după îndemnul meu ți l-a publicat SOCEC în decembrie anul trecut, a avut cel mai neașteptat succes, așa încît în primele

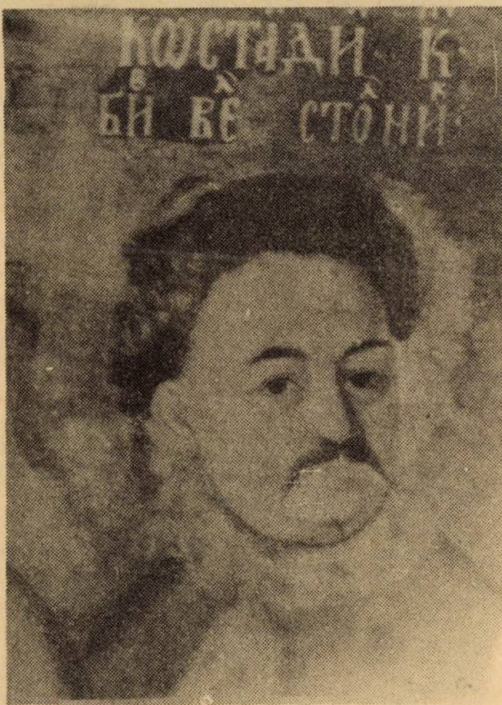
saptamini de la aparitia lui s-au vindut 700 de exemplare; o mie este toata editiunea... La intoarcerea in tara te vei trezi cel mai popular scriitor al Romaniei!"

Titu Maiorescu este o individualitate exemplara in credinta si-n dragostea de tara, destin cu pecete de inaintas, testamentar prin intelegere si ideal. Are o opera luminata de motivatii majore in slujba dragostei de tara, peste care nu se poate cu nici un chip trece, fiindca el, omul fara nici o statuie sau vreun bust, undeva pe unde a trecut si-a lasat „pecetea”, mai insemna si acum spiritul novator, cutezatorul.

CONSTANTIN CANTACUZINO

(1650—1716)

340 de ani de la naștere

Spita domneasca, nepotul lui Șerban, domnitorul Tarii Românești (1678—1688) și parintele lui Ștefan Cantacuzino (1714—1715), Constantin Cantacuzino a fost, în epoca sa, un vestit carturar în țările române; geograf, diplomat, istoric și umanist. A studiat în țara, la Constantinopol și la Padova, formându-și o vasta cultura întemeiată pe buna cunoaștere a limbilor elina, greaca și latina.

A jucat un rol politic important, mai ales sub domnia lui Constantin Brîncoveanu, dirijînd orientarea externă și ducînd tratative în secret cu austriei, în direcția unei treptate și prudente în-

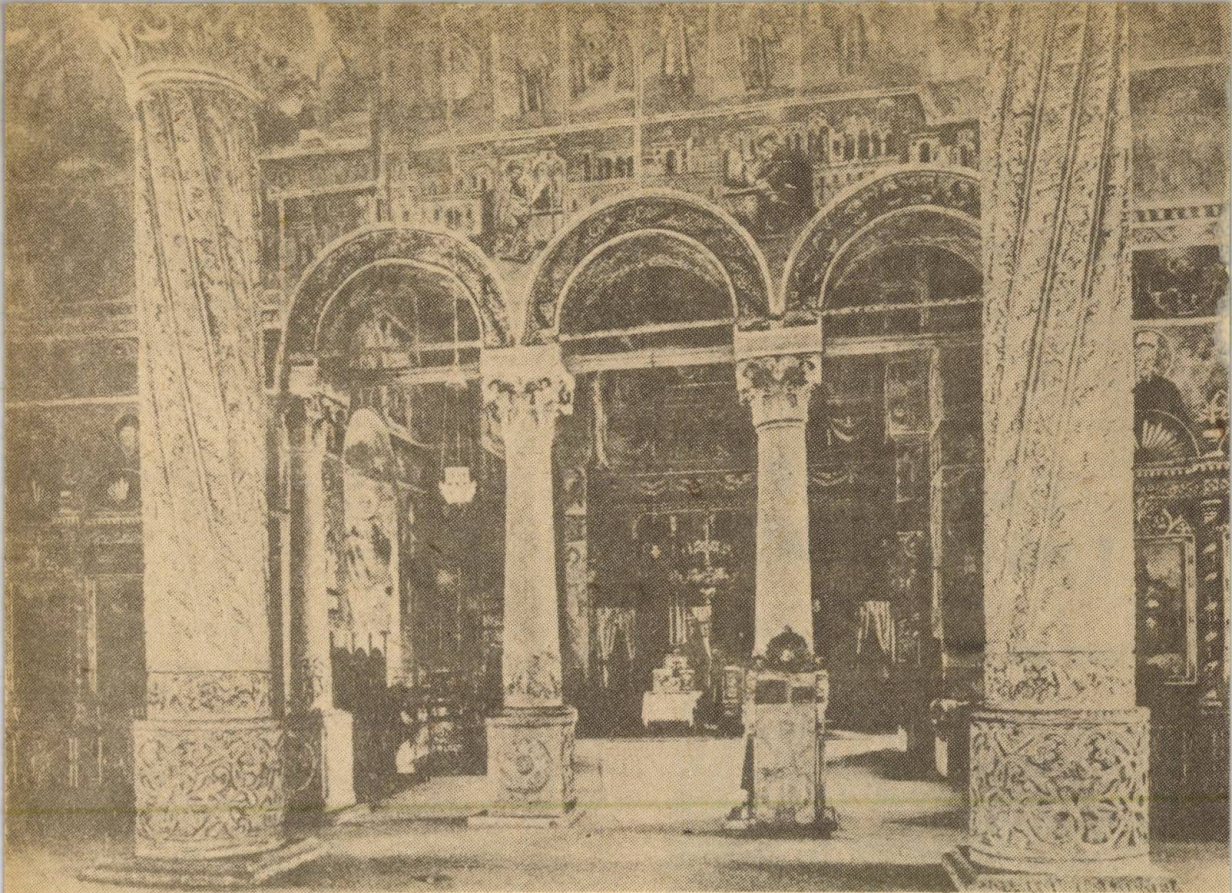
departari de Imperiul Otoman. Datorita acestei atitudini, a fost ucis de turci împreună cu fiul sau, domnitorul Ștefan Cantacuzino, la 7 iunie 1716 (după aceasta, au urmat domniile fanariote, începînd cu Nicolae Mavrocordat). A colaborat cu traduceri efective sau în calitate de consultant, la elaborarea unor talmaciri de lucrări religioase ale fraților Radu și Șerban Greceanu (între ele *Biblia* tipărită la București în 1688 și cunoscută sub numele „Biblia de la București”, inițiată de Șerban Cantacuzino), contribuind astfel la procesul de îmbogățire și formare a limbii române scrise. A tipărit la Padova (originalul se afla la British Museum), în 1700, o hartă a Tarii Românești (cea dintîi lucrare cartografică la noi), destinată cîrmuitorilor politici și negustorilor străini.

Opera sa fundamentală este *Istoria Tarii Românești*, începută în timpul domniei lui Șerban Cantacuzino și ramasa neterminată; are o valoare incontestabilă, deși există o serie de erori.

Istoria Tarii Românești ca și *Hronicul vechimii a Romano-Moldo-Vlahilor*, al lui Dimitrie Cantemir, ramase neterminate amîndouă, reprezintă o nouă etapă în evoluția istoriografiei românești, depășind povestirea cronicară, în sensul unei problematizări și întemeierii pe o severă cercetare a izvoarelor primare. În *Istoria stolnicului Cantacuzino*, accentul cade pe cantitatea și calitatea documentării. Scrierea are o „predoslovie”, în care autorul expune nu numai scopurile operei, ci și metoda de cercetare folosită și concluziile la care ajunge pe baza studiilor izvoarelor. Elaborarea unei scrieri istorice este la el nu numai o performanță intelectuală ci și o dominantă patriotică. Studiul trecutului are pentru el un obiectiv contemporan și general-valabil totodată: folosul adus „vieții de obște”, cum singur spune, prin învățăminte politice și morale pe care le furnizează și prin ridicarea nivelului de cunoștințe.

Originea română a poporului român este pentru istoricul muntean un prilej de mîndrie, nu numai datorită vitejiei acestui popor și sistemului politic pe care îl statornicise, ci, în aceeași măsură, pentru că originea noastră română înseamnă participarea la tradiția unei civilizații superioare. De asemenea, pe dăci îi prezintă la începutul scrierii sale ca pe un popor viteaz și independent, care și-a aparat ani de-a rîndul, cu statornicie, neatințarea. Cercetînd trecutul, stolnicul descopera, în inșeși originile poporului nostru, radacinile tradiționalei vitejii, priceperii ostașești și puterii de a îndura și birui vicisitudinile, pe care le va scoate în evidență și istoria secolelor următoare. *Istoria* sa insistă, înainte de toate, asupra unității poporului român din toate provinciile și a comunității sale de origine cu românii din sudul Dunării. Importanța acordată limbii, ca dovadă a unității și specificității etnice, este și ea gritoare și deschide calea studiilor realizate mai tîrziu de învățații Școlii Ardelene, care au cunoscut bine opera stolnicului. Vorbînd despre epoca navalirilor, stolnicul Cantacuzino este primul nostru istoric care sesizează și exprima uimitorul rezistență și persistența a acestui popor romanic într-o zonă care va pierde treptat legăturile cu matca și va fi înconjurată de popoare de altă origine...

Dintre edițiile cele mai cunoscute ale stolnicului, amintim pe cea publicată în 1901 de Nicolae Iorga, „Operele lui Constantin Cantacuzino”, precum și ediția lui Dan Simonescu cu studiu introductiv de Nicolae Cartoian, din 1944: „*Istoria Tarii Românești* întru carele sa cuprinde numele ei cel dintîi și cine au fost locuitorii ei atunci”.

Un monument care nu mai există: biserica mănăstirii Văcărești

„UN TRECUT PENTRU VIITORUL NOSTRU”

Legea ocrotirii patrimoniului cultural național și alte acte normative aferente ei (în anii 1974-1975) aducea speranța pentru posibila europenizare a valorilor culturii și artei românești. Cine putea ști atunci că abnegația și stăruința unui eminent corp de specialiști – istorici, arheologi, arhitecți, istorici de artă, restauratori și ingineri – pregătiți, mulți cu sacrificii, în afara țării, prin programele UNESCO, daruiți meseriei lor mesianice, se vor lovi de desconsiderarea brutală, de ingnoranța și rea intenție, de disprețul față de cultură ale unei pletoare de potențați politici. Aceasta, împotriva unor realizări – ale cercetării și conservării – ca în cazul cetăților dacice din Munții Orăștiei și al obiectivelor de epocă romană și daco-romană, al unei largi palete de monumente medievale, mai ales

a celor cu frescă, dar și a bisericilor de lemn din cuprinsul cununii carpatice.

Asemenea realizări stîrniseră deja un larg interes pentru arta și cultura veche și modernă din România, au atras admirația și fluxul turistic spre asemenea centre de interes mai puțin cunoscute în afara granițelor. În locul suplimentării cuantumului financiar oficial pentru a perfecționa și mări asemenea activități, ce ne racordau lumii civilizate, în loc de a proteja profesiile interdisciplinare complexe pe care ocrotirea patrimonială le presupune și a susține concret o lege bună doar în teorie, a urmat în mod terifiant, la 1 septembrie 1977, decizia de desființare a activității instituționalizate și de distrugere a structurilor unei fundamnetale și utile activități.

Un întreg mecanism național – cu personal specializat, de peste

170 de cadre cu pregătire superioară, și cu peste 700 de muncitori de înaltă calificare, organizați model – a fost irațional anulat. Toată strategia de cercetare, evidență, proiectare, investigare tehnică, conservare-restaurare și metodologia lor au fost practic anulate. Aceasta, după ce ele au funcționat mai bine de un veac! Și, în pofida unor demagogice declarații pe linia susținerii istoriei naționale prin argumentele ei cele mai palpabile!

Este adevărat: măsura coincidea cu consecințele dramatice ale unui teribil cutremur – cel din 4 martie 1977 – când au fost afectate, unele pierind definitiv, peste 1100 de monumente istorice. Dar tot așa de adevărat este că, în urma cutremurului din 10 noiembrie 1940, asemenea prin efecte, oficialitățile de atunci găsiseră de cuviință să acorde fonduri bănești majorate, pentru re-

facerea, consolidarea, repararea monumentelor istorice. Privind acum consecințele aberante ale acestei decizii, ne înfioară dimensiunile lor. Am trecut, așa-dar, în ultimii ani, prin inundații, prin două cutremure, dar și printr-o inimaginabilă și catastrofică ofensivă în contra avuției culturale, mai ales a monumentelor istorice și de artă. Din care, cele din urmă, confruntate cu consecințele absenței unui organism specializat, a fondurilor de stat necesare, neapărate de lege decât formal, stînd în calea sistematizărilor grăbiți în asigurarea unui nou „facies” cultural, care și-a dovedit „calitățile”, monumentele au ieșit lovite, dărîmate, schingiuite, mutilate, mutate. Ne este greu acum să arătăm cîte asemenea obiective de mare valoare au fost păgubite, în ciuda protestului multor specialiști.

O carte recent editată de istoricul Dinu C. Giurescu, în S.U.A., le înregistrează într-un inventar ce se cere completat. O evidență a eroicelor biserici și documente ale arhitecturii orășenești ori țărănești — cele mai multe fiind în Capitală — trebuie de urgență întocmită. Nu e locul și nici timpul analizei comportamentului unora dintre cei care au răspuns de soarta monumentelor istorice în ultimii ani — cei mai mulți slujind interesele dictatorului — dar culpabilitatea trebuie, cînd va fi dovedită, sever pedepsită. Ne mîrginim să amintim doar că, prin 1925, celebrul arhitect. N. Ghica-Budești afirma: „Este barbar a dărîma o biserică moștenită de la strămoși!”

S-au gîndit oare cei care aprobau demolarea și o executau, că

în acele lăcașuri înaintașii și-au forjat credința în neam și țară? Cum au putut oare dormi liniștiți, după ce le-au văzut acoperite de betoanele blocurilor? Cine poate uita, oare, zilele și nopțile dintre 18 și 20 iunie 1987 — anul nelast al căderii celebrei mînăstiri de la Văcărești — cînd au fost dărîmate zidurile bisericii Sf. Vineri din București? Cu greu am putea evoca dramatismul și neputința din privirile bucureștenilor cînd biserica Olari sau cea ctitorită de bravul Mihai Vodă erau tirite între blocuri! Nu-i vorbă că de un asemenea tratament brabar n-au scăpat alte numeroase obiective arhitecturale din orașe, multe ridicate cu veacuri înainte, solide, încăpățînîndu-se să cedeze fără dinamită. Rezultatul: desigurarea multora din cele mai pitorești și tipice orașe românești, ca și crearea confuziei atestate între autentic și imitație. Deci un real atentat reușit la adresat identității naționale.

Să ne aducem aminte în final că cele ce le putem spune și face azi le-au gîndit și uneori le-au făcut oamenii de bine. În cugetele lor asemenea idei au trăit mereu. Cînd au dorit unii să strice așezările răsărite pe culmi carpatice, țărani de la Boșorod și Lunca, din Munții Orăștiei, au strigat că ei sînt acolo de mii de ani ca străjii ai cetăților dacice! Noi nu plecăm — spuneau ei — căci cetățile ni le-au juruit să le ținem chiar Decebal! Cînd la Petrova și în alte sate maramureșene, nevrednicii au purces la stricarea vechilor rînduiri, sațenii au invocat că nu pot părăsi vetrele atestate în prag de ev mediu. Așa au făcut și cei din satele Obcinelor Bucovinei. Iar

alții s-au opus — tot cu miinile goale — la spolierea nedreaptă a lăcașurilor bisericesti de icoanile stramoșești. Cînd secretarul general UNESCO a oferit, prin 1980, posibilitatea de a înscrie celebrele cetăți dacice din Munții Orăștiei în lista Patrimoniului Cultural Mondial, ca și a altor valori de arhitectură veche românească, refuzul celor ce decideau soarta culturii a umplut de lacrimi ochii lui Emi Condurachi, Hadrian Daicoviciu și Vasile Draguț, ca să-i evocăm doar pe cei ce nu mai sînt acum printre noi; cît s-ar fi putut bucuria de renașterea aceasta!

În loc de încheiere, să lasăm cîteva rînduri sintagmei favorite a celui ce semnase, alături de alți inimoși, oameni de cultură, protestul contra demolării mînăstirii Văcărești, Vasile Draguț: Un trecut, pentru viitorul nostru! Un trecut reflectat prin zestrea monumentelor și a muzeelor, prin salva colecțiilor și a locurilor memoriale, evidențiind faptele de bine și de progres. Un trecut pe care îl iubim și de care putem fi mîndri, iar a cărui păstrare trebuie să intre în orgoliile noastre de neam civilizate. Un trecut de care avem imperioasă nevoie în cetatea noastră națională, în orașul și satul global al Europei și al lumii contemporane. Să ne ștergem deci lacrimile, deschizînd largi porți șantierelor de restaurare a monumentelor istorice. Printr-o instituție națională, cu oameni calificați și devotați, prin sprijinul statului ca și al celor ce beneficiază direct de virtuțile obiectului cultural, cu sprijinul deci al fiecărei comunități și al fiecărui cetățean.

IOAN OPRÎȘ

O rană în Carpați

Multe au avut de suferit Carpații noștri în anii dictaturii ceaușiste. Lucrări de mare anvergură lipsite de eficiență au afectat masive întregi, provocînd mari tragedii ecologice. O adevărată dramă s-a petrecut în Călimani. Totul a început în 1970. O echipa de geologi a „descoperit” în acest masiv cea mai mare rezervă de sulf din Europa. Știrea amplificată a ajuns pînă sus de tot. Elicopterul prezidențial a survolat zona și soarta muntelui a fost hotărîtă. Indicația era clară: Călimanii vor fi decopertați!

Mai multe decrete prezidențiale și H.C.M.-uri au scos din fondul forestier sute de hectare; s-au creat noi organisme economice, căi rutiere și comunicație. Excavatoarele au început să sape în trupul masivului, camioanele „mutau” muntele, modificînd practic relieful unei întregi zone carpatine. S-a lucrat intens ani de zile cheltuindu-se multe, multe miliarde. Și care a fost finalul? Marea investiție a mai multor cincinale, practic, a eșuat. Lucrările s-au redus treptat pentru că în ultimul an să se treacă la „conservare”.

Consecințele ecologice ale dezastrului din Călimani sînt incalculabile. Muntele a fost rănît: rana sa sîngerează și va sîngera încă multe decenii. Riul Neagra Șarului, bogat în specii rare de pește, a devenit o „apă moartă”. Bistrița a fost profund afectată pe zeci de kilometri. Despre implicațiile asupra acestei zone, ale sănătății oamenilor, ale gospodăriilor de munte vom scrie în revista „România pitorească”.

TRAIAN CARACIU

ELENA CUZA la PIATRA NEAMȚ

A vizita astăzi Piatra Neamț înseamnă a admira un municipiu modern a cărui arhitectură dantelată în alb se încadrează cum nu se poate mai armonios într-un peisaj montan de o rară frumusețe și, deopotrivă, a te lăsa purtat de firul unei istorii multimilenare. Aici îți ofera comorile de artă stralucită civilizație Cucuteni, aici se afla Turnul lui Ștefan cel Mare, aici a trăit Calistrat Hogăș, de numele vechii urbe din Moldova de sub munte se leaga semnificative episoade din viața atîtor personalități proeminente ale culturii românești...

La pas prin Piatra Neamț, antică Petrodava de pe vremea lui Burebista și Decebal, urcînd pe strada Ștefan cel Mare, străjuita pe dreapta de culmile împadurite ale Muntelui Cozla, printre clădiri ce respiră parca atmosfera patriarhală din veacul trecut, atenția ne este atrasă de o casă simplă, curată, albă. Pe perete, o placă memorială. În marmura, sta daluita inscripția:

Aici și-a trăit ultimii ani ai vieții
ELENA CUZA
soția primului domnitor
al țărilor române unite,
care l-a înțeles și sprijinit
în realizarea dorințelor poporului

O emoție puternică, firească, ne cuprinde. Ne vin în minte paginile scrise în 1909 de marele nostru istoric Nicolae Iorga, rînduri în care deslușim o afectivitate reținută și totodată o admirație nețarmurită pentru „femeia ideal de bună și modestă care a fost Maria sa Doamna Elena, tovarăsa lui Voda Cuza.” Iorga venise aici, însoțind două tinere de la Universitatea din București, care i-au înmînat Elenei o scrisoare omagială din partea studențimii. Un gest deosebit la sărbătorirea semicentenarului Unirii din 1859. Un prilej unic, căci numai după o lună Elena Doamna avea să treacă în neființă. Dar și în panteonul tuturor românilor de oriunde. Însemnarile istoricului s-au transformat, astfel, într-un document de neprețuit. Un document istoric, dar și unul uman.

„Totul, chiar și acum, amintea discret de **Domnul Unirii**. Și însemnele doliului, și privirile-i care se fixau din cînd în cînd într-un loc anume. Cînd discuția a alunecat spre un anume amanunt legat de trecutul soțului, este napadită de o emoție puternică.” „După patruzeci de ani — notează istoricul — ea putea să plînga încă pentru dînsul.” Fe-

meia, micuța și delicată, are în continuare ținuta demnă, unind cea mai desăvîrșită simplitate cu cea mai autentică maiestate. Interesată mereu de mersul treburilor din țară, mîhnită de durerea cea mare a țaranimii (aluzie la tragedia din 1907), stăruie „asupra nevoii unei gospodării noua și buna pentru adevărata înălțare a acestui popor”. Din fiecare gest, se vedea că stătuse lînga cel care contribuise atît de mult la progresul României moderne.

Cînd studentele au terminat de citit omagiul, înfiorate de clipa solemnă la care participau, au exclamat doar atît:

„Traiască România tinăra!”

Trei cuvinte doar, dar care exprimau atît de bine simțămintele ei adînc patriotice. O viață exemplară, alături de cel ce întrupase idealul de secole al tuturor românilor, iată cum s-ar putea rezuma existența Doamnei Elena.

Într-o sală a Muzeului de Istorie din Piatra Neamț, sînt adăpostite la loc de cinste cîteva obiecte care i-au aparținut: o masuța joasă cu o ceașcă, cîteva lucruri de argint, o lămpă cu picior înalt care o va fi întovărășit în ceasurile de singurătate și aduceri-aminte, un plic cu marginile tivite cu negru cu monograma EC... Profund emoționantă, în aceeași vitrină, fotografia ei. Un portret de fapt, deosebit de expresiv, care declanșează în noi resorturi nebanuite. O invitație parca spre meditație, spre încă o meditație asupra încercărilor noastre istorii.

Dacă veniți la Piatra Neamț, nu uitați că aici a trăit și Elena Cuza, soția domnitorului Alexandru Ioan Cuza, care și-a înscris numele cu litere de aur în cartea de capătii a neamului nostru.

dr. IONEL MARIN

Munții în cărțile vechi

T 19688

LR 1/3472

România Pitorească

de

C.

G. Ulahuță

STICHI
JAN 25 1954

BUCUREȘTI
60, Str. Buzzei — I. V. SOCEC — Str. Buzzei, 60
1901

52

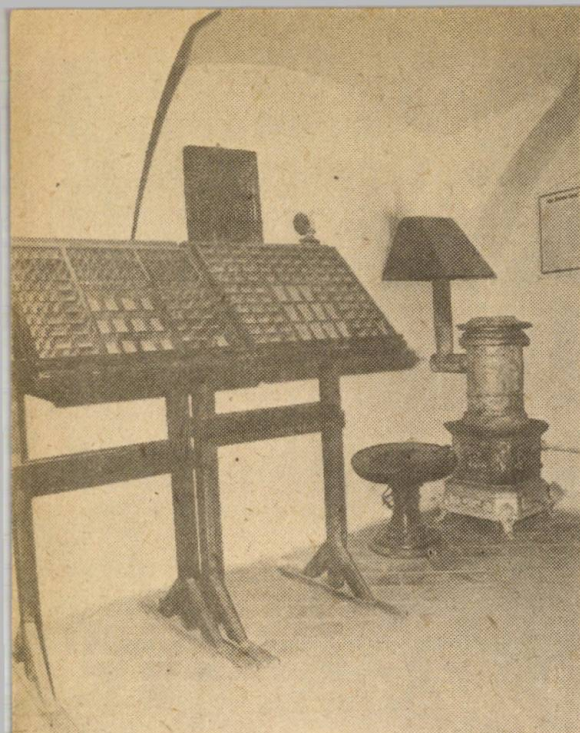

Veneau în Șchei vlădici după carte...

Cartierul Șchei

Cartierul Șcheilor aduce o nota originală în peisajul urban al Brașovului. Case cochete, îngrijite, flori, foarte multe flori, în curți și la ferestre, strazi înguste, peste care plutește un aer proaspăt, filtrat de pădurile din jurul Poienii. În mijloc, cu privirea îndreptată către locul însemnat cu cetatea dacică de la Pietrele lui Solomon, se înalță, ca dintr-o reședință voievodala, ctitoria lui Neagoe Basarab, din vechiul neam al întemeietorilor de țară, de partea cealaltă a Carpaților. Alături, își desenează conturul clădirea împovărată de ani a primei școli de pe cuprinsul țării, în care copiii au învățat să scrie românește. În școala din Șcheii Brașovului s-a aprins flacăra care avea să lumineze, pînă la împlinirea visului multiseclar al Unirii, conștiința de neam a altor generații de elevi. Pe cînd Brașovul încă nu se putea numi centrul geografic al țării, locuitorii celor trei țări surori îi haraziseră, în schimb, rolul de centru economic și cultural. Economic, intrucît obșteșea românilor din Șchei întreținea strînse legături comerciale cu Moldova și Muntenia, prelungite adeseori dincolo de hotarul Peninsulei Balcanice, pînă în Siria și Egipt. Cultural, intrucît din această inimă de țară pornea izvorul de apă vie al unității de limba, de aspirații, de credință. Bula papală sem-

nata în anul 1399 de Bonifaciu al IX-lea cu intenția de a-i converti la catolicism pe „schismaticii” români din orașul de la marginea creștinătății care îndraznisera să aiba propriul lor lăcaș de cult, venise ca un avertisment. Incepea o luptă grea și îndelungată, dusa mai ales cu armele minții și ale sufletului, ce avea să se încheie cu deplina biruință la 1 Decembrie 1918. Bula emisă la Roma împotriva acestei redute de rezistență spirituală aflată sub oblăduirea directă a domnitorilor munteni și moldoveni dovedea, cum nu se putea mai limpede, că la acea dată în Șcheii Brașovului dăinuia o biserică românească și, de buna seamă, o școală românească. Școala funcționase desigur, și înainte de anul 1399, după obiceiul vremii, într-o construcție de lemn, ca și lăcașul de alături. Referirea „De cînd s-au zidit biserică și școală la anul 1495...” extrasă dintr-un memoriu al șcheienilor, dovedește că la acea dată, considerată atestare documentară, cele două clădiri își schimbaseră doar înfațișarea, înlocuindu-și vechii pereți de lemn cu ziduri solide de piatră. În acel an începuse ridicarea monumentului din Șchei Vlad Calugarul, domnul Țării Românești; Neagoe Voda avea să-l marească și să-l înfrumusețeze, înăvuiindu-l în același timp cu daruri scumpe, pentru ca mai

Sala „Diaconul Coresi”

tirziu, Petru Cercel și Petru Aron sa-i sporească strălucirea. Odoarelor de preț ale ctitorilor, apoi ale lui Patrașcu cel Bun și Mihai Viteazul, li s-au alăturat mereu altele, oferite de domni și de boieri, de dregatori și negustori din țările române, în gesturi cu semnificative înțelesuri.

Parte din obiectele adunate aici în semn de cinștire a locuitorilor orașului alcătuiesc astăzi o valoroasă zestre muzeistică. Denumirile date salilor de la etaj – „Cartea, factor de unitate națională” sau „Școala de copişti din Schei” – calauzesc aceste sugestii pe tagașii coordonatelor istorice. Tomuri mari, deschise la pagini lucrate cu grija, transformă vitrinele în elegante mozaicuri colorate. *Tetraevangelul miniat*, întocmit de Mateiaș Logofatul în vremea lui Alexandru Lapușneanu, una dintre capodoperele genului, astăzi printre cele mai valoroase dintre lucrările din a doua jumătate a secolului al XVI-lea păstrate în țara stă alături de *Cazania* lui Varlaam, *Indreptarea Legii*, *Pravila de la Govora*, *Biblia de la București*, tiparitură așternute la temeliile limbii noastre literare și de numeroase alte cărți de referință, ramase ca atare în zestre culturală a veacurilor trecute. Nu-i greu de înțeles că, dacă aceste cărți au fost citite la Brașov, dacă se păstrează *Hrisovul de dănie* din 1594 însemnat cu pecetea de Aron Voda și reînnoit, la mijlocul secolului următor, de Gheorghe Ștefan, dacă în catastifele împodobite, în cel mai autentic stil brincovenesc, cu frontispiciile florale, numele lui Neagoe Basarab, Ștefan cel Mare, Alexandru Lapușneanu, Mircea Ciobanu, Patrașcu cel Bun, Șerban Cantacuzin, Constantin Brâncoveanu, ale lui Varlaam și Dosoftei sau ale unui mare număr de boieri sînt puse, în epoci diferite, în dreptul unor cărți de morală, de cult, de filosofie, de învățatură, care au circulat unitar, fără încetare, îndeplinind rolul pentru care au fost scrise, traduse, copiate ori tipărite în Moldova și Țara Românească, deschizându-li-se apoi calea mai departe, către inimile românilor transilvăneni, atunci se poate spune din toată inima că în Schei Brașovului cartea a însemnat unul dintre suporturile cele mai puternice ale unității noastre spirituale.

Nu-i greu de înțeles cum dascăli simpli, calauziți de un ideal comun, își împărtășeau timpul între caligrafierea celor dintîi manuscrise și răspîndirea învățurii în școală, poate fără să-și fi închipuit că ei erau cei ce deschideau lacatul slovei românești, lasînd-o să patrundă încet ca un balsam întăritor, în inimile elevilor. Diaconi și gramatici au lasat în urma lor cărțile pe care le-au copiat și le-au tradus aici. Îmbrățișăm cu privirea prima gramatică românească, întocmită prin osteneala lui Dimitrie Eustatievici și pe cea care, la puțină vreme, i-a urmat, sub semnătura lui Radu Tempea V, mai tînarul urmaș al lui Radu Tempea II, „pohtitor de multa lumina și învățatură”. La Brașov, Ciprian Porumbescu a dirijat, în seara premierei, opereta „Crai Nou”, după partitura aflată acum în muzeu, alături de cererea de concediu din anul 1882, ultima dovadă de abnegație și dăruire jertfite pe altarul școlii românești.

Am coborît cu sufletul răscolit de emoție treptele de piatră care duceau la încăperile de la parter. Sala de clasă „Anton Pann”, cu bancile ei scunde, scrijelite de virfuri de peniță și lustruite de sute de perechi de coate, cu arhaica „socolitoare”, mai înaltă decît statura elevilor, odihnindu-se tăcută într-un colț arată întocmai ca sălile de clasă ale școlilor de la țară de acum cîteva decenii. Bucovne, manuale, gramatici, lexicoane, broșuri îndrumătoare întregesc o imagine poate idilică pentru cei mai tineri dintre noi despre felul în care se înțelegeau, pînă într-un trecut nu prea îndepărtat, forma și înțelesul buchiilor. Cine știe cîți brașoveni și-au luminat mintea în modesta încăperă de la parter. Printre ei, poate un Radu Duma, poate unul sau mai mulți reprezentanți ai familiei cu șase generații de carturari descinși înainte de anul 1700, din dascălul Radu Tempea, purtînd cu toții același nume, poate un Mureșianu, un Dima, poate chiar Popa Pătru, șcheian și

Sala de clasă „Anton Pann”

Piese rare în sala „Cartea lector de unitate națională”

el, om cu mare dragoste de învățatura. În școala de linga dealul Timpei venise, de la București sau de la Rimnicu Vilcea, dascalul hotărit să „românească” muzica pe care o predă elevilor.

Înainte ca Popa Mihai, ajuns protopop la 1591, să refacă în piatră, cu danie primită din Moldova, de la Aron Voda, clădirea vechii școli își instalase tipografia fostul ucenic al țirgovișteanului Oprea logofatul. Au rămas presa de lemn ocupind un sfert de odaie, matritele, masa și sulul pentru cerneala, mojarale, casetele de litere, vasele de pamint, ornamentele, paginile xilografiate...

Atunci cind parasise Cetatea de Scaun a domnitorilor munteni, în care mai staruia faptele înțeleptului Neagoe, cu sufletul deschis către necuprinsele zări ale cunoașterii, Coresji era tinar și entuziasmat, învățat și priceput, hotărit să transmită imboldurile unei renașteri culturale cerute de împrejurările istorice, în care conștiința de neam trebuia să însemne biruința scrisului în limba vorbită de popor. Alesese graiul muntenilor cimpulungeni, contopit peste munte cu graiul brașovenilor și al oierilor din Țara Birsei, melodios și bogat, harazit să stea la temelia limbii române literare. Se hotărîse deliberat să ia calea Brașovului, devenit de multa vreme centrul de iradiere culturală al celor trei provincii românești, susținut cu neclintită consecvență de hrîsoavele și privilegiile date la curțile domnești de dincolo de Carpați.

Adus din rațiuni politice de judele Brașovului, Hans Benkner, cel ce citea în românește scrisorile cimpulungenianului Neacșu, „Coresji ot Țirgoviște” se vazuse într-un loc prielnic, înconjurat de prieteni, cu care începea o muncă îndelungată și anevoioasă. Timp de aproape un patrar de secol, din 1559, pînă la sfîrșitul vieții, în 1583, el tiparește un numar impresionant de titluri în limba română, care aveau să culmineze cu acea *Carte ce se cheama evanghelie cu învățatura* (1581), adevarata profesiune de credință a autorului ei, pusa în slujba ideii de unitate lingvistică și spirituală a românilor. Traducerile și adaptările sale după mai vechi texte românești se răspîndesc cu repeziciune în Muntenia și Moldova, deschizind seria îndelungatelor schimburi de carte cu frații de dincolo de munți. Domnitori și demnitari ai țărilor romane își trimit soli la Brașov, pentru a aduce, la Cimpulung și Brașov, la Suceava și Iași, prețioasele volume ale diaconului.

Se stabilise la Brașov să împlinească o poruncă a timpului său, oglindită de secole în munca și năzuințele dascălilor din vechea școală a Scheilor. Coresji devenise pionierul noului ev al unității de limbă națională, înțeleasă pretutindeni pe pamîntul acestei țări, capabila să reprezinte un instrument al unității de gîndire și de aspirații, pus la îndemîna tuturor celor ce o vorbesc.

NICOLAE DOCSĂNESCU

Aspect din sala obiectelor de artă

CARPAȚII ÎN LITERATURĂ

„Acolo era tocmai vîrfurile Grohotișului (...). Razele soarelui începea a razbate printre copacii de pe creștetul munților și da negurei ce-i cuprîndea o vapsală roșieatică; ear în fundul vailor, unde picla era încă deasă, abia se zăria, ca printr-un vis, apa Bistriții ce părea o dungă albă. Acea dungă se făcea din minut în minut mai lăta și mai limpede; și deodată, cînd soarele s-au ivit pe cer, umplînd toată întînderea de lumina, deodată frumoasa vale a Bistriței au steclit ca o panoramă, cu riul sau rapide pe care se coboria vreo cîteva plute, cu munți nâlți și tufosi ce o împrejură, cu satele sale, samănat pe costise ca niște jucării, și într-un cuvînt, cu tot farmecul care împodobește natura sa mindra și salbatica (...)

Multe soiuri de peisagiuri am vazut prin deosebire țări, dar rareori am întîlnit acea frumusețe mareață și salbatica, prin care se deosebesc munții Moldovei. Acolo pamîntul, codrii, stîncele, pîraele, sînt încă în starea primitivă a naturii (...). La munte omul este mai simplu, viața lui este mai în liniște, naravurile sînt mai nevinovate”.

(Vasile Alecsandri
„O plimbare la munți”)

Ce ziceau călătorii străini

STANISLAS BELLANGER, cunoscut călător francez, a venit în 1836 în Muntenia pentru a prelua moștenirea unui unchi al său, I. Parrent, care a funcționat la București, în calitate de consul al Franței. Este autor al mai multor lucrări în care descrie, cu talent și puternic spirit de observație, frumusețile și preocupările oamenilor din Principatele Române. În cartea sa „Trois ans de promenades en Europe et en Asie” (Trei ani de călătorii prin Europa și Asia), Paris, 1842, în două volume, Stanislas Bellanger redă, într-o palpitantă descriere, traversarea Carpaților de la Brașov la Cîmpina. Prezentăm secvențe din capitolele XI și XII ale lucrării, după traducerea inclusă în cartea „Prin țările Române. Călători străini din secolul al XIX-lea”, Editura Sport-Turism, București, 1984.

Capitolul XI

Schneefegerii. Trecătoarea de la Timiș. Gheorghe Popobanchiala. Cei doi fii ai săi. Caravana. Plecare. Turnul osîndiților. Vama. Alt concert. Micul pădurar. Carpații. Primul popas. Prahova. Prahovenii. Rogojinile. Căruțele

Ne aflam la Brașov, așteptînd de cinci zile întoarcerea celor cinci sute de *schneefegeri* (curători de zapada) trimiși de guvern să desfunde trecătoarea de la Timiș. Nici un căruțaș nu vroia să plece și, de altfel, s-ar fi expus inutil pe o astfel de vreme: zapada și poleiul se adunau de două zile fără întrerupere! Trebuia să privim lucrurile cu înțelepciune. Din fericire n-am așteptat prea mult. La sfîrșitul celei de a cincea zile, *schneefegerii* s-au întors anunțînd că drumul era liber... Călauza noastră se numea Gheorghe Popobanchiala. Era un bătrîn sprinten, de 84 de ani, și mai viguros poate decît mulți tineri de 30 de ani. Avea barba lungă, mustațile și parul rar de pe cap, albe ca zapada și totuși, în ciuda acestor semne de bătrînețe, nu-i lipsea nici un dinte și nici un rid nu-i cuta fruntea. Singele căld care-i curgea înca prin vine îi dădea suplețe la mers, vigoare în braț și tarie în glas. N-am întîrziat să-l laudăm aceste calități.

Ne-am îndreptat spre piața, locul nostru de întîlnire, unde trebuia să se formeze convoiul. Căruțele s-au înșirat pe un singur rînd. La indicațiile șefului, fiecare om și-a angajat echipajul, a făcut inspecția cuvenită, a înhamat caii și a răsucit zgomotos bicul. Noi ne-am cățarat cu greu în căruța lui Gheorghe, vehicul afurisit pe care nu-l pot compara decît cu un car mare și galagios, cu coșul din rachită, înalt de șase șchioape. Ne-am ghemuit de bine de rău stînd turcește și rezimîndu-ne de cufer. Urmasi să ne traga doisprezece cai care au fost înhamăți perechi de-a lungul unui bustean lung de cedru, în chip de oiște. Se obișnuiește ca dintre căruțași să se aleagă un șef caruia i se acorda toate drepturile, trebuind să-i stăpîneasca și să-l conducă pe ceilalți. Am înțeles

utilitatea acestor masuri cînd aveam să aflăm ca, pe timp de iarnă, convoiul este alcătuit dintr-un număr mare de oameni; al nostru, de exemplu, număra doisprezece oameni și șaptezeci de cai.

Cîteva cuvinte despre Carpați

Deși numele lor apare pentru prima oară la Ptolemeu, este clar că existența lor urca în timp, înaintea geografiei antice grecești. Ei au făcut parte dintr-o insula (Karpethos) despre care se vorbește în poemele homerice. Și astăzi mai persistă în limba greacă aceeași metateza ca în limbile slave: se scrie Krapathos în loc de Karpethos. Unii istorici pretind că numele deriva de la cuvîntul *chrebet*, care înseamnă munte în limba rusa, alții de la cuvîntul lituanian *chrapien* — a urca, sau de la cel polonez *chrópaw*; în sfîrșit, alții afirmă că provine de la numele populației *Chrobates* sau *Khrówates*, iar cei mai puțini, întorcîndu-se la traducerea grecească în care este vorba de munții Ripheeni, pretind că acest cuvînt din urmă este omonimul lui Karpathe, sprijinindu-se în afirmația lor pe faptul că atunci cînd vorbesc despre munții Ripheeni, grecii desemnează munții din Transilvania (...)

Ne-am urcat în căruțe, aranjîndu-ne armele cu grijă. În alta parte am fi fost luați drept niște „condottieri” care mergeau la război. Socoțind că e necesar să deschida drumul înaintea convoiului, Gheorghe a trimis șase oameni să curețe drumul de gheața, să sape trepte în pămînt, să strînga maracinii și să croiască o carare prin nametii de zapada.

Dupa douăzeci de minute, unul dintre ei s-a întors spunînd că piedicile sporesc neconținut spre creasta muntelui. Li s-au mai adăugat trei oameni. În ciuda tranșelor sapat de *schneefegerii* din Brașov, din cauza frigului cumplit, a zapezii groase și a infiltrațiilor abundente de pe munte, se formau întruna sloiuri, strîcînd în cîteva minute ceea ce ei obținuseră cu atîta greutate.

De comun acord, am hotărît că cele cinci căruțe să nu urce decît pe rînd. Coasta era atît de abruptă, incît era imposibil ca un om să suie fără să se oprească de cel puțin zece ori; cu atît mai greu le era celor care aveau de tras poveri mari. Gheorghe a trecut primul. Cei șaptezeci de cai ai

convoiuului au fost deshămați pentru a-i reînhamă — douăzeci și opt la căruța noastră (ceea ce nu era prea mult) și patruzeci și doi la alta —, după care, îndemnați cu strigate, lovituri de bici și bită au fost împinși pînă în virful muntelui. La fel s-a procedat și cu celelalte caruțe; pînă ce toate au ajuns cu bine, trecuseră opt ore grele.

Trebuia sa poposim aici; se însera și era imprudent să ne aventuram pe versantul celalalt al muntelui. În plus, era și pericolul de a ne rasturna în vreo prapastie, pe cînd a doua zi, pe lumina, aveam tot timpul să ajungem în valea care marginea drumul. Am ridicat deci un fel de tabara în mijlocul brazilor bătîrîni care încoronau platoul. Am îndepărtat zapada, am strîns vreascuri și am improvizat o vatră în mijlocul căreia plîpia destul de bine focul. Caruțele au fost adăpostite sub un crîng de zădă; caii au primit tainul obișnuit din paie de grîu: cît despre noi, ne-am ghemuit lînga foc, veghind un ceanul imens, suspendat de niște pirostirii de lemn, în care fierbea o mamaliga.

Dupa ce am terminat de mîncat, unul dintre valahi a propus sa se faca de santinela cu rîndul (...)

Dupa cinci zile, nu mai aveam nimic de mîncare. Nucile și brînză se terminaseră; din cauza înghețării și dezghețării, piineea era atît de rea la gust, încît nu mai vroia nimeni să o manînce; preferam, așa rea cum era, mamaliga, iar piineea am dat-o la cai.

Pînă aici nu ni s-a întîmplat nimic bine sau rau. Fiarele salbatice ne-au lasat să călătorim liniștiți; hoții nu se gîndeau deloc la noi, iar cerul se-nndura uneori, lasînd să lucească deasupra noastră cîte o rază firavă de soare. În afara lipsurilor, a frigului și a încetinelii cu care mergeam, situația era suportabilă. Din acest moment însă, medalia s-a aratat, brusc, cealaltă față. Mergeam pe jos, pe un drum foarte îngust, tăiat pe lînga peretele muntelui care se înalța de-o parte, drept pînă în virf, iar de cealaltă nu aveam decît hăul unor prapastii adînci. Panta era atît de abruptă încît pareă perpendiculară. Cerul se acoperea cu nori groși, ca de marmura(...)

Capitolul XII

O mare de zăpadă. Lupii. Un sacrificiu. Disperare...

Unul dintre oameni a fost trimis în recunoaștere, pe cît era posibil. După o oră, s-a întors trist și descurajat. Zapada acoperise pămîntul într-un strat gros de mai multe picioare și alcatuia o întindere nesfîrșită (...)

Popobanchiala a venit la noi foarte tulburat: se zapacise. Era obișnuit sa se orienteze după cer, sa se ia după mișcarea norilor, după mersul soarelui; își descoperi capul, ridica privirile, dar ce să vadă? ce sa observe? Cerul era plumburiu, soarele înecat într-o ceață groasă, iar în aer, nici cel mai mic zgomot.

— Sa mergem, Gheorghe, sa mergem dragul meu, i-am spus batîndu-l pe umar. Hai, curaj. Dumnezeu sa ne aiba în paza!

— Dumnezeu sa ne aiba în paza! repeta și el încet (...)

Unul dintre fiii lui mergea înaintea convoiului, sondînd terenul cu o prajină; celalalt trasa linia de care trebuia să o urmăm, în timp ce caruțașii trebuiau sa vegheze ca nici un cal sa nu faca vreun pas greșit. Cu aceste precauții, înaintam încet, fara sa scoatem un cuvînt...

La un moment dat, mi s-a parut ca aud un zgomot îndepărtat; era ca un uruit de tunet la începutul furtunii sau ca vuetul valurilor ce cad în cascada. Poate ca e Prahova, mi-am spus, care curge nu departe de noi, sub un strat de gheață. După care m-am lasat în voia gîndurilor. Dar cum zgomotul devenea tot mai tare, mi-am saltat blana, ciulind urechea. Stock, cocoțat peste cuferele noastre, se agita neliniștit.

— Auziți? I-am întrebant pe tovarășul meu de drum, batîndu-l pe umar.

— La dracu, sigur c-aud! Dar de unde vine acest freamat surd?

— Nu știu, dar priviți-l pe Stock ce enervat e. Popobanchiala se înalța în șa.

— Domnule, striga la noi cu voce tare, gatiți-va, iaca lupii.

Și nu termina bine vorba, ca doi lupi enormi se repezira spre noi. Îi vazuse venind. Cu securea în mîna, batrînul se arunca în fața lor și-i rasturna în zapada înainte ca noi sa avem timpul sa punem mîna pe arme. Un al treilea lup își năpăstie imediat, dar avu aceeași soarta; urma al patrulea, apoi al cincilea urlînd. Dar ei nu erau decît avangarda haitei împotriva căreia trebuia sa ne apărăm. Îi așteptam cu cîte un pistol în mîna. N-au întîrziat. Erau atît de mulți încît nu-i puteam număra. Ai fi zis că se înmulțeau sub loviturile noastre. Unul cadea, doi îi luau locul, cu o rapiditate îngrozitoare. Era imposibil să-i nimicim.

Conform planului de apărare, dl. G. tragea în timp ce eu încarcam și invers, astfel ca fiecare lup primea, unul după altul, doua focuri. În ce-i privește pe valahi, se descurcau foarte bine. În special batrînul Gheorghe se remarcă prin abilitate: nici o lovitură nu dădea greș.

Înfuriați ca erau respinși, lupii s-au repezit la cai. În alte împrejurări, bielele animale știu sa se apere foarte bine, dar acum, împiedicate de hămurii, nu puteau evita mușcaturile lor crude. Învieră zorilor îi alungă. Urletele lor se stingeau într-o liniște sumbră. Am privit cîmpul de luptă. Doar șase dintre ei zăceau la picioarele noastre, al șaptelea tragea sa moara la cîțiva pași de noi, iar și-roaiele de sînge dovedeau rănile provocate celorlalți. Lupii din Carpați au o viață deosebit de grea, așa încît nu ne-a mirat faptul ca n-am omorît mai mulți. Intenția noastră era doar să-i alungăm, ceea ce am și reușit, deși am platit cam scump. Unul dintre ghizi avea brațul sfîșiat adînc, mulți cai erau plini de mușcături, iar trapașul cel mai iute al fiului mai mare al batrînului Gheorghe avea pieptul smuls. Judecînd după singele pe care-l pierduse, era puțin probabil ca s-ar fi putut ridica și daca ar fi facut-o, nu putea merge mai departe; eram nevoiți sa-l parăsim. Bietul animal! Trebuia macar sa nu-l lasăm pradă fiarelor salbatice. A fost deshamat, tras de-o parte, iar una dintre calăuze, abătîndu-și privirile, își descarca pistolul în urechea lui.

Gestul ne-a impresionat mai mult decît am fi putut crede. Apoi, fara sa mai întîrziem, ne-am pus pe treabă. Am degajat drumul, am pregătit caii, calauzele au jupuit lupii de blana și, curînd, convoiul se puse în mișcare. Gheorghe le-a poruncit oamenilor sa-si adune puterile. După parerea lui, urma sa fim atacați în scurt timp, fiindcă lupii sînt feroci și ataca din nou.

Nu s-a înșelat deloc.

Am ajuns în marginea vâii. Zapada era mai subțire, iar vîntul o spulbera de colo-colo. Conducătorii convoiului au dat pînteni cailor și-ndată am intrat în trecătoarea largă dominată de munții Piatra Taplino. Deodată am auzit niște urlete care i-ar fi bagat în sperieți și pe cei mai curajoși.

Dupa intensitate ai fi zis ca sint la doi pasi.

— Domnule, spuse batrinul in graba, pregati-
ti-va armele; sintem incercuiti.

Am mai mers un sfert de mila fara sa se-arate
nimeni; numai ca, pe masura ce inaintam, urletele
se apropiu si deveneau din ce in ce mai intense.
Erau tipete ascutite, suierate si aprige, a caror vi-
goare si salbaticie nu o poate exprima nimeni.

— Stai putintel, striga calauza din fata.

Si cele cinci carute se oprira imediat. Gheorghe
aranja oamenii, dadu sarcini fiecaruia cu o extra-
ordinara fermitate. „Daca greșim cumva — spuse
el — sintem pierduți! Tu, Dumitre, ia-ți pistoalele;
Andronache, tu te folosești de secure; voi ceilalți
din urma, sulițele! In momentul cind ii vedem pe
lupi, incepem sa racnim si sa indemnam cail!
Toata lumea... atentie!”

N-a terminat bine, ca opt lupi izbucnira deo-
data dintr-un defileu si se repezira spre noi. Prin-
tre ei erau si trei-patru pui de lup. Se recunos-
teau ușor, fiindcă erau mai mici si nu erau la fel
de inersunati ca ceilalți. Cei mai mari au talia
unui magar obișnuit, sint ciolanosi, costelivi, aco-
periti cu o blana cu par lung, salbatica si mur-
dara. Au strabatut imediat distanta care-i separa
de carutele noastre. Veneau din toate partile.

Mărturisesc că în acest moment am simțit o frica
teribila. Stock insuși, in ciuda curajului sau, batea
in retragere si, cu coada intre picioare, s-a ghe-
muit intre noi. Frigul ne ințepenise picioarele, mi-
nile si fata, incit nu le mai simteam.

— Mergi in goana, striga Gheorghe.

Si, in momentul urmator, echipajele pornira in
viteza. Era un sir de carute. Caili isi redobindira
impetuozitatea lor nemaipomenita si ne purtau
cind urcind pieptis, cind rostogolindu-ne la vale.
Nimic nu-i oprea, nici vagaunile, nici movilele,
nici stincile, nici arbusții, nici gheața, nici zapada,
nimeni! Nu ascultau decit de instinctul care-i mina
cu o ardoare ce ne temeam ca se va epuiza cu-
rind.(...)

Plecind din Michinca, peisajul deveni mareș si
mai puțin infricosator. Soarele, care pentru noi
era de mult timp o iluzie, se inalta, dind stralucire
zapezii. Un fel de speranta incolți in inima mea.
Ce nevoie aveam de acest suport moral! Dl. G.
ma lua sa facem o plimbare. Am sarit jos, n-aș
spune ca bucuros, dar cu oarecare liniște in
mine.

N-am facut bine o jumatate de leghe, ca a tre-
buit sa urcam o poteca ingusta, pe marginea unei
caderi de apa iuti, așa cum am vazut in munții
Brasilisi, cei mai inalti si mai dificili din Carpați.
Pereții stincilor se inaltu maiestuoașe in dreapta,
in stinga si-n fata noastra, iar crestele lor golașe
desenau o linie capricioasa, departe, in zare. Nici
un copac, nici o planta nu vesteia viața atit de pu-
ternica in inima acestor munți. Numai vulturul ne-
gru sau vulturul cenușiu strapungeau in zbor
aceasta caldare, pe al carei fund eram pierduți
noi. Trebuie sa vă inchipuți o cuva adinca de
șapte-opt sute de picioare! Brazii, zăda, stejari
imensi, prabușii unui peste alții, piatra de mica,
gramezi de nisip, mormane de pietriș acopereau
priveștița. L-am intrebat pe Gheorghe cauza
acestei dezordini si mi-a raspuns ca provenea de
la inundatii. Peste o luna, adauga el, totul va fi
scufundat...

Am ajuns in fata unui pirias; era tot Prahova,
mereu Prahova, ducindu-se, venind, intorcindu-
se, revenind, in sfirsit, barind de optzeci si pa-
tru de ori Carpații pe o distanta de patruzeci si
doua de leghe! Am trecut-o. Dincolo se afla o co-
lina marginita in partea stinga de ripe. Platoul co-
linei era acoperit cu copaci gigantici, la picioarele
carora — daca judecai dupa bucatiile de carbune

care ieșeau din mantia de zapada la suprafața si
dupa petele negre de pe trunchiurile lor — cioba-
nii facusera focuri. Ne-am oprit un moment in
acest loc. O deschidere larga de vreo șaizeci de
picioare se casca in fata noastra; ne-a atras aten-
ția forma ei de pilnie, din al carui orificiu țisnea o
ploaie de pietricele urmate de un nor gros de fum
cenușiu. M-am gindit ca o fi vreo vina bitumi-
noasa sau o mina in eruptie. Dl. G. sustinea con-
trariul. Dupa parerea lui, groapa era mai degraba
refugiu cine știe carei fiare salbatice. Trebuia sa
verificam... (...)

De obicei, la Cimpina se schimba echipajele.
Nu mai e caruța masiva si greoaie cu care se tra-
verseaza Carpații, ci o sanie care aluneca pe tal-
pici ca patinele de gheața sau ca un vagon pe
șine(...)

Calauzele au venit — așa cum se cuvine —
sa-si ia ramas bun de la noi. Aici se desparteau
unii plecind spre nord, alții spe sud, fiecare in sa-
tele lor, cu bruma de bani binemeritati pe care ii
agonisiseră. Mirați ca nu-l vedem pe Gheorghe,
l-am intrebat pe unul dintre fiii sai ce s-a intim-
plat, cind colo, numai ce-l zarim insoțit de un va-
lah. Știind ca ne era foarte greu sa gasim un mij-
loc de transport, s-a dus sa gaseasca el o soluție.
Un prieten de-al lui pleca imediat spre București
si a acceptat sa ne dea doua locuri in sania sa.
Inca o intimplare fericita ne-a ieșit in cale! L-am
mulțumit din suflet aceluia om minunat si mindru,
i-am dat inca zece ducati pe linga suma datorata,
dupa care si-a luat ramas bun de la noi, intorcin-
du-se de mai multe ori pentru a ne face semn cu
mina in dreptul inimii.

Distanta de la Cimpina la București am straba-
tut-o repede.

Text selectat de
TRAIAN CARACIUC

CARPAȚII ÎN LITERATURĂ

N-aș putea, într-adevăr, spune, cu cite picioare
eram deasupra norurilor; dar de-aș fi intins mina,
aș fi prins steele! si cu toate acestea Halauca se
uita la mine tot de sus in jos. Eram de mult in im-
pata la mine tot de sus in jos. Eram de mult in im-
parația mușchiului si colinelor, ce mai aveam inca
de urcat, se confundau in o geana de verdeață si
de azur pe adincul cerurilor. Dincolo de aceasta
geana a ochiului lui Dumnezeu, inchipuirea mea
nu mai gasea nici un punct de razim: necunoscu-
tul ma sorbea in imensitatea sa; poate cu pașii
mei indrazneți calcau acum pe rascrucile pamîn-
tului si, prin o halucinație acustică, imi pareau
ca-i aud scîrțitul greoi pe osia sa. O cascada de
aer subtire si rece se revarsa de pe cele din urma
inaltimi apusene ale Halaucei si se arunca in
adincurile departate ale valilor din rasarit. Urma
vintului taia brazde adinci si mișcatoare in iarba
rara si salbatică ce acopera intinderea pustie a
colinelor; un glas sec, ragusit, si nemarginit imi
infiora auzul in rastimpuri... Veneam din regiunile
fericite ale frumoaselor noastre vai, unde la fiecă
pas, șoapta padurilor si susurul apelor imi mingi-
pasa; ma răsfațasem atita in flori si in lu-
iese auzul; ma răsfațasem de atitea vișuri
mina si sufletul meu se imbatase de atitea vișuri
sub inaltele umbre ale padurilor!... si cu toate
acestea calatoriu nu-și poate stăpini sufletul de a
fi cuprins, citeodata, de farmecul contrastului...”

(Calistrat Hogaș,
„Bălăuca”, in „Proză” vol.1)

ORĂȘUL de la poalele CETĂȚII

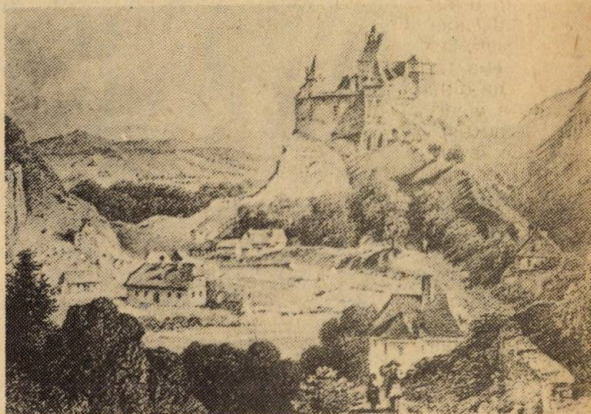
Albia șerpuitoare a Mureșului, unduirile ultime ale Munților Poiana Ruscă, așternute peste o latură a orașului cu bogat veșmînt de verdeață, și conul vulcanic, pe umerii căruia se înalță, astăzi neputincioase, zidurile cetăților medievale, oferă călătorului inconfundabilele repere geografice ale orașului Deva.

Ajuns aici, Mureșul, înăvuit cu unda Grădiștei, a Streiului și a Cerneli, atinge vîrsta deplinei sale maturități. Murmurul lor aduce din munți ecoul unor vrednice fapte de istorie. Grădiștea sau Apa Orașului își urmează cursul, ca acum două milenii, prin preajma cetăților dacice din munții Oraștiei, legînd lunca Mureșului de zidurile în piatră de la Costești, Blidaru, Piatra Roșie și Sarmizegetusa Regia. Streiul - poate că sub numele de astăzi se află anticul Sargetia - ar fi ascuns, după presupunerile lui Dio Casius, vestitele comori ale regelui Decebal. Cît despre Cerna, ea continuă să-și deseneze meandrele prin fața castelului Corvineștilor, cu adînci rezonanțe în istoria Transilvaniei.

Mureșul, riul cel mai important din interiorul arcului carpatic, poala împădurită a unui munte, un deal populat cu nenumărate specii de plante, zăcămintele de aur, fier și cărbune ascunse foarte aproape, în adîncul munților; toate au stîrnit dorința oamenilor, din timpurile cele mai îndepărtate, să-și întemeieze vatra aici. Între imaginea de-atunci și cea de acum a locului pe care avea să se ridice orașul (prima lui atestare documentară este consemnată în anul 1269) nu există cu siguranță, deosebiri esențiale. Griji cu darurile risipite la tot pasul de natură, cei de azi n-au pregetat să le ocrotească. Pe dealuri, mai ales pe cel pe care, la mijlocul secolului al XIII-lea, a fost construită cetatea, cresc aproape o mie cinci sute de specii de plante, unele rare, originare din Crimeea, din Balcani sau din ținuturile mediteraneene, altele de-a dreptul unice pe glob; tot aici și-au găsit adăpost vipera cu corn, fluturi în neasemuite culori, greieri și coșai. Cu aceste argumente - și nu singurele - Dealul Cetății a fost declarat monument al naturii. Dacă urci pe culmea lui, Deva ți se așterne la picioare uriașă, cu bulevarde largi și drepte, într-o izbită încercare de a prelua virtuțile urbanisticii moderne. Îți înalți apoi privirea către îndepărtatele zări și nu-i greu să deslușești din locul pe care te afli spinările domoale ale munților Poiana Ruscă, Apusenii sau culmile ușor arcuite ale munților Sebeșului, iar de îți suride șansa de a avea parte de o zi însorită, cu aerul transparent ca o picătură de rouă, te vei bucura, negreșit, de reîntîlnirea, de la mare distanță, cu crenelurile Parîngului și cu piscurile semețe ale Retezatului.

Alături cu dealul plămădit din rocă vulcanică, pe care vegetează aproape jumătate din speciile de fanerogame cunoscute în Transilvania, stejari din soiuri diferite fac din pădurea Bejan nu numai o podoabă a orașului, ci și o valoroasă rezervație forestieră.

Omul a fost furat de farmecul acestor priveliști cu multe milenii în urmă. De atunci, dăinuie primele semne ale stabilirii lui pe dealul cu fluturi colorați și jur-împrejur, la poale, pînă-n malul Mureșului: ceramica, topoare din piatră, lame de silix, instrumente casnice din os, vetre de foc. De atunci, de ele nu s-a mai despărțit niciodată. Cultura Turdaș, cea mai importantă fază a neoliticului din această parte a Transilvaniei, urmată, pînă la apariția bronzului, de cultura Coțofeni, apoi de Hallstatt și de La Tène-ul dacic, trecut cu un secol și peste pragul erei noastre, formează un lanț de viețuire neîntrerupt, reprezentat de vestigii semnificative, de la fragmente de construcții la obiecte

Cetatea Devei într-o stampă

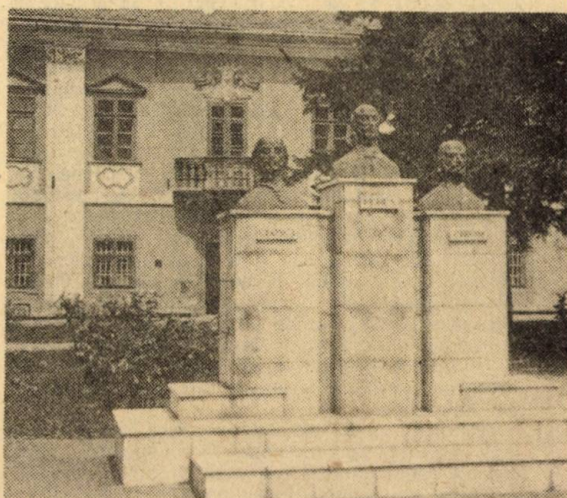

Statuia lui Decebal

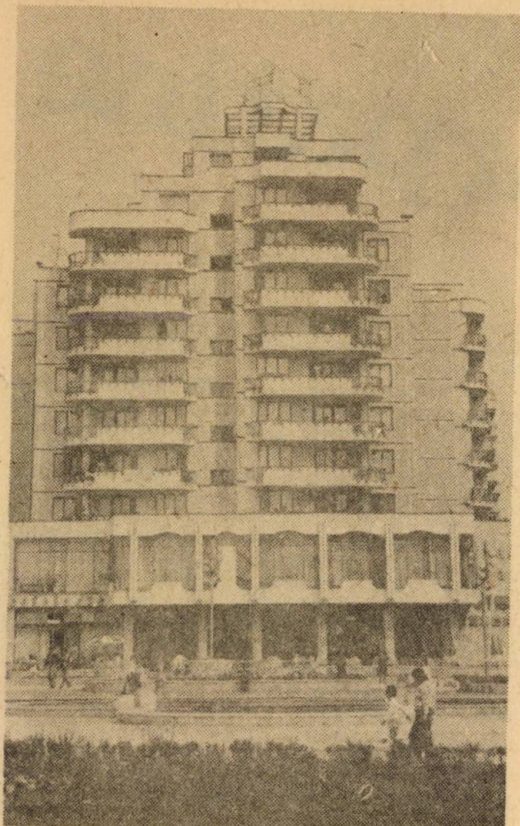
În centrul orașului

Muzeul județean, instalat într-o clădire monument istoric din secolul al XVI-lea, ne aduce în memorie momentele de răsruce ale istoriei meleagurilor hunedorene, trecute la loc de cinste în marea carte de istorie a patriei. Este, în primul rând, meritul arheologilor care au săpat la cetățile din Munții Orăștiei, la Bănița, Cozia, Cimpuri-Surduc, Micia, Strei și pe șantierele Devei de a ne dezvălui, cu ajutorul unui excepțional material faptic, cât de avansat era nivelul culturii materiale dacice, cât de puternică înrădăcinarea romanității, cât de evidentă prezența populației autohtone în Dacia, după anul 271. Firul roșu al permanenței noastre neîntrerupte pe aceeași vatră de istorie ne că-

Grupul statuar Horia, Cloșca și Crișan

de uz gospodăresc și la monede de schimb. El ajunge tot mai puternic în antichitatea dacică și romană și nu puține sînt marturiile continuității de vîeture, intensă și de lungă durată, scoase la iveală de arheologi din uitarea timpului. În secolul al XIV-lea, Deva, împreună cu satele înconjurătoare, era „district militar vlah” și avea în jurisdicție așezări românești conduse, după *jus valahicum*, de cneji și nobili români. A înflorit în timpul lui Iancu de Hunedoara și i-a oferit gazduire lui Mihai Viteazul, pornit pe drumul Pragai. În 1789, locuitorii Devei și ai satelor vecine au scris cu sîngele lor, varsat sub zidurile cetății, unul dintre episoadele dramatice ale răscoalei lui Horea, Cloșca și Crișan; șase decenii mai tîrziu, devenii se luptau cu înverșunare pentru cauza revoluției de la 1848, iar la 1 Decembrie 1918, mulți dintre ei au fost de față la Alba Iulia, pentru a pecetlui memorabilul act al Unirii.

Hotel „Deva”

lauzește începînd de la apariția primelor grupuri ome-
nești, în epoca veche a pietrei, la cristalizarea statelor
feudale românești și mai departe, secol după secol,
pîna în zilele noastre.

Muzeul județean este unul dintre importante
obiective turistice ale orașului. Ca și clădirea, veche
de aproape o jumătate de mileniu, care-l adăpostește
sau ca dealul-monument al naturii, cu cetatea de pe
umerii săi. Liceul Decebal și Liceul pedagogic, trecute
de ani buni de vîrstă centenară, în care au slujit dascăli
ilustri, ca Sabin Drăgoi sau Ioan Pop Reteganul, conti-
nuă să fie purtătoarele unor frumoase tradiții cultu-
rale.

Zeci de mii de turiști - printre ei foarte mulți străini
- poposesc în fiecare an în fața topoarelor de cupru
din comuna primitivă, a vaselor de ceramică ale daci-
lor sau a altor piese expuse în sălile Muzeului jude-
țean, urcă printre fluturi și flori pentru a trece pe sub
portalurile cetății și a privi de-acolo culmile înzăpezite
ale Retezatului ori se plimbă, primăvara; mai ales,
cînd înflorește tufele de liliac, pe aleile din parc. Pentru
ei, funcționează patru hoteluri: „Bulevard”, „Dacia”,
„Sarmis” și „Deva”. Primele două, mai mici și mai
vechi; ultimul, de mare capacitate, purtînd numele
orașului, face parte dintre recentele podioane arhitec-
tonice din centru. Creșterea capacității hoteliere va ține
pasul cu noua devenire turistică a bătrînului muni-
cipiu care își trăiește sub ochii noștri adevărata tîne-
rețe.

NICOLAE DOCSĂNESCU

CARPAȚII ÎN LITERATURĂ

„Între tunel, unde ramine lumea domniilor
voastre și între Șugau, care vine spumînd din co-
tionul negru al muntelui ca să se izbească în ripa
Bicazului, perspectiva se îngustează între țancuri
și bolduri de piatra care împung cerul. Păreții de
stîncă sursă se apropie, stau drepti și lustruiți ca
niște pereți adeverați, sînt așa de apropieți cît în-
sași albia pîraului, încît nu putem pași pe margi-
nea apei, trebuie să pașim prin apă, și spartura
lor în sus e așa de înaltă încît brazii din lumina
departată de deasupra par minusculi, iar pajurile
trec de la un zid la altul ca niște gînganii. Dintre
acești pereți de stîncă dreapta pîna în cer, scapa
în vîiet de tunet, Bicazul. Ca să-i vedem convul-
siile dramatice, bataia în stînci, furea spumata,
trebuie să strabatem în locul acesta al miilor de
veacuri de bataie.

Punem piciorul de pe piatra colțurată, pe piatra
colțurată, ne clatinăm pe punți subrede, ne înva-
luie aerul rece al talazului, nu s-aude nici în cer,
nici în pămînt; ne facem semne cu ochii uimiți și,
mîini nesigure, ca oamenii cei dintai, din vechi-
mea lumii, ne lepadăm o parte din straiele țari-
mului acestuia, ca să trecem prin torentul rece
care taie ca briciul; ne ducem încet prin zvon
spre țărîmul celalalt. Sînt într-adevăr aici colțuri,
cum e ripa Bicazului, unde n-a calcat picior de
om de la începutul creației. Numai pasarea
maiastrea trece pe acolo prin tunetul furtunii.
Acolo haladuiesc, poate, umbrele bătrînilor
noștri, stăpînii de demult ai Daciei, visînd în ne-
gura și în inima muntelui.

Coborînd, ne oprim o clipă. S-a arat printr-o
spartură în zimții stîncilor, o privesc marea și
dulce în același timp: Ceahlăul, în asfințit de
soare”.

(Mihail Sadoveanu - „Opere”,
vol. 14 - Cheile Bicazului)

Cetăți carpatine

În umbra Sucevei

Pentru începutul istoriei civilizate, cetățile au demonstrat capacitatea de creație și voința de apărare a popoarelor. Rolul lor a fost multiplu și a variat după specificul epocilor. În vremea năvălirilor barbare, cetățile au fost mijloace puternice de apărare. Cu vremea au devenit adăposturi ale regilor, ale prinților sau nobililor aflați adesea într-o rivalitate acerbă. Apoi, spre sfârșitul evului mediu și în vremea renașterii, multe s-au preschimbato în adevărate palate ale artelor și luxului. Adică zidurile groase, reci și prea puțin ospitaliere și sumar amenajate sau împodobite, au devenit, mai ales cele din valea Loarei, a Rhinului, a Padului, sălașuri agreabile, comode și bine gândite, adăposturi pentru opere de artă, transmițându-se pînă în contemporaneitate ca adevărate muzee. Condițiile istorice ale pămîntului și istoriei românești, cunoaște un singur castel care, răzbătînd peste veacuri, să fi trecut printr-o atare metamorfoză: Castelul Corvineștilor de la Hunedoara. Toate celelalte, plasate îndeobște la hotare sau „în calea răutăților”, avînd îndeosebi un rol militar de apărare a țării, n-au ajuns pînă la noi decît ca venerabile și dureroase ruine. Înfățișarea ca și evenimentele legate de soarta lor au impresionat totdeauna imaginația poporului, îndemnînd generațiile să brodeze, în jurul lor, povești și legende, în care realul și fantasticul se conjugă, menținîndu-le și chiar sporindu-le faima. Și aceasta, pentru că, așa cum observa Al. Odobescu: „monumentele vechi aduc adeseori, din vremile trecute, răsunete pline de glorie sau de jale; ele ne sînt adeseori învățăminte pline de o filozofie adîncă și ne fac a vedea cum timpul șterge și alină toate patimile pămîntului”.

Dar hai să poposim, cîteva clipe, lîngă zidurile cîtorva cetăți de pe pămîntul României și să le prefîrîm cîte ceva din istorie și legendă. De pildă Cetatea Sucevei, înălțată pe Dealul Cetății, în primă formă, este atribuită lui Petru I Mușat (1374-1392). O întărește, suplimentar, Alexandru cel Bun (1400-1432). Îi dă forma clasică Ștefan cel Mare (1457-1504), croindu-i ziduri groase și faimă de cetate inexpugnabilă. Constructor și organizator genial, el n-a îngăduit, nici pe tărîmul construcțiilor civile, nici pe cel al celor religioase, delăsarea și ruina. Mestierii lui au creat un stil arhitectonic, dezvoltat de urmași pînă la Movilești. Putem spune că a găsit țara de lemn și a lăsat-o urmașilor de piatră, trainică, în stare a înfrunta vitregiile vremilor.

Să ne sprijinim cîteva minute de ruinele de azi ale Cetății Suceava și să-i prefîrîm cîteva date din eroica-i existență. Reinnoită, pe la 1470, Cetatea din vîrful dealului priveghea asupra văii Sucevei și asupra Mol-

dovei întregi cu ochii de vultur ai străjerilor, din care măcar unul, portarul Sendrea, se numără printre eroii de legendă ai neamului.

Iată, sîntem în vara anului 1476. Asupra Moldovei se năpustește Mahomed Cuceritorul cu 200 000 spahii și ieniceri, să prefacă țara în pașalic. Dar Ștefan Vodă, chiar dacă nu-l ajută nimeni, chiar dacă dinspre Nistru îl ataca, concertat, și hanul tătar, aține calea, întărește cetățile cu străjeri noi, și bate pe tătari, îl hărțuiește tot drumul pe Mahomed, pîrjolind totul în cale-i, împuținîndu-i armata și întîrziîndu-i înaintarea. Apoi, cu 10 000 de viteji, îl așteaptă în fortificațiile de la Valea Albă - Războieni, silindu-l după o luptă eroică, să lase pe cîmpul de bătăie peste 30 000 de morți și răniți. Retras în munți, voievodul își reface oastea. Spătarul Sendrea a apărut cetatea șapte zile, pînă cînd românii prind a-l ataca pe sultan din flancuri și a-i tăia retragerea forțîndu-l pe năvălitor să se întoarcă pe același drum pustiit, pe care venise. Vîrînd să cucerească măcar o cetate, sultanul a atacat și Neamțul, din fața căreia se retrage tot fără glorie. Dlugosz, cronicarul leah scrie: „Ci fiind înfrînt în chip desăvîrșit sub amîndouă cetățile, Mahomed să se retragă cu mare rușine fost-a silit”. După ce l-a gonit pînă la Dunăre, Ștefan Voievodul cu ai lui s-au întors la Suceava, cu inima încălzită de soarele biruinței. A scos stîrvurile otomane, singure-nfipte în țapeșile din șanțul cetății și le-a îngropat la marginea pădurii. A adus primos de slavă celor jertfiți, iar trupurile lor în cripte le-a așezat. Apoi a îngăduit norodului și oștirii să se bucure, să-și cînte biruința și cu licoare de Cotnar să-și desfete inima. Din afară au venit multe solii cu scrisori de laudă...

Și, doisprezece ani, zidurile Cetății Suceava n-au mai văzut chip dușman. Ci, în anul 1497, craiul lon Albert al Leheiei, unul care, cum zice Grigore Ureche, „în toate părțile fulgera și tuna cu trăsnetul armelor sale... au scos cuvînt cum va merge la turci”, să se bată cu ei. De bună credință, Ștefan i-a îngăduit să coboare prin Moldova pînă la Dunăre. Dar craiul, în loc să se ducă la turci, a impresurat Suceava, s-o cucerească. Douăzeci și una de zile a bătut-o cu tunurile și-a asaltat-o ceas de ceas zădarnic. Străjerii s-au apărut. Porțile nu s-au clintit. Văzîndu-se răzbit de țaria oamenilor și a zidurilor, craiul Albert s-a milogit de pace. Ștefan i-a cerut doar atît: să jure că se va întoarce pe drumul pe care a venit, ca să nu mai strice țara și prin alte locuri. Dar oastea chinuită de foame și cu inima brîncită de trufie, n-a ținut jurămîntul. Și-a primit pedeapsa în Codrîi Cosminului, unde oștenii vornicului Boldur au prăbușit peste ei „copacii cei întîinați”, multă oaste leșească pierînd și mulți căzînd prizonieri.

Multe a mai trăit Suceava și în vremea lui Petru Rareș, cînd din pricina trădării, cetatea n-a avut prilej a se apăra de năvala lui Soliman Magnificul. Scrie cu amărăciune cronicarul Macarie: „Atunci și prea frumoasa cetatea Sucevei se supune turcilor, care o batjocorîră ca pe roaba cea din urmă”. O metaforă pentru cîtă prădăciune și omor au făcut ienicerii lui Soliman Magnificul, în acel an 1538, în Suceava și-n Mol-

dova. A mai văzut multe drame și tragedii Cetatea Sucevei, în anii și sub domniile următoare, pînă la Alexandru Lăpușneanu, care în a doua domnie (1564) mută capitala la Iași, apoi din porunca sultanului, care voia „să slăbească țara din temelie, ca să nu așteaptă rătură” (Gr. Ureche) umple cu lemne falnicele cetăți ale Moldovei și le dă foc. Dar Ion Vodă cel Viteaz și Ieremia Movilă refac cetatea Sucevei care în 1600 va primi cu drag pe Mihai Viteazul, domn al întreg spațiului românesc. Însemnate lucrări de refacere a întreprins la cetate Vasile Lupu, care în 1653, la pierderea domniei, aici și-a adăpostit familia și o bună parte din tezaur.

Dar durerile Sucevei nu sîrșesc aici. În 1675, Dumitrașcu Vodă Cantacuzino, împlinește noua poruncă a sultanului de a distruge cetățile care parcă renășteau din propria cenușă. Și de atunci tot într-o risipă au rămas. Cutremurul din 1683 doboară donjonul principal – Turnul Nebuisăi – Turnul fără Frică. Suprarea cetăților a îndurerat, a umilit nespuse și a slăbit mult apărarea țării. În 1774, tot prin trădare, ucelturi și crime, Austria Mariei Tereza răpește Bucovina, iar falnicul cuib de vulturi a fost lăsat anume în paragină și uitare. La începutul secolului nostru, Cetatea Sucevei a devenit obiect de studiu pentru arheologi, care au căutat să citească istorie din ruine și să așeze la locurile lor, cu venerație, toate pietrele și cărămizile cîte au mai rămas, să mai stea acolo, în lumina veacurilor și în dureroasa lor fală, pînă cînd își va găsi tîmăduirea într-o restaurare completă.

Istorie și legendă la Neamț

Acolo, pe stîncă sură, care urcă din valea Ozanei, ruinele cetății Neamț se înalță încă impunătoare, în dramatica lor sfîșiere sub asalturi dușmane, sub furtuni și barbare distrugeri. Spre est se megieșeste cu Tg. Neamț, spre vest, după un codru secular – Mănăstirea Neamț; la nord muntele împădurit, la sud deschiderea largă a orizontului spre dealurile de la Săcălăusești, Filioara, Bălătești, valea Ozanei și a Cracăului pînă departe în Siret și Bistrița. Zidirea cea dintru început se urzește tot în vremea lui Petru Mușat (1374-1392). Iar Ștefan cel Mare i-a adus multe modificări, înălțîndu-i și lărgindu-i zidurile, adăugîndu-i patru bastioane semicirculare, înconjurînd-o pe trei părți cu un șanț foarte adînc, peste care a întins un pod pe stîlpi înalți, de piatră. Pe crenelurile ei a pus tunuri, din care să împoasăte cu foc pe cei veniți cu gînd dușman.

Cetatea Neamț s-a îmbrăcat parcă mai mult ca altele în strai de legendă. Cei care au văzut cantitatea de piatră și cărămidă urcată aici și folosită întru construire, au zis că numai uriașii de la începutul lumii o puteau zidi. Martoră a multor evenimente istorice, distrusă cu nemilă, ea a devenit, ca și Suceava, Tîrgoviștea sau Ciceul, simbolul suferințelor și al rezistenței poporului român prin viforitele și năpăștile istoriei. Și nu-i român care să nu știe că, în august 1476, la asediul dat de armia otomană, cetatea aceasta a rezistat curajoasă, apărată de un mînunchi de plăieși, conduși de pîrcălabul Arbore. După tragica bătălie de la Războieni, Ștefan Vodă, retras spre munte să-și adune oaste nouă, își punea nădejdea în rezistența Cetăților: Neamț, Suceava și Hotin.

Povestea spune că, vîhovodul, obosit și rănit în luptă ar fi dorit să se adăpostească în Cetate. A bătut în porțile cetății, rugînd străjerul să-i îngăduie intrarea. Înăuntru se afla și doamna Oltea, muma lui Ștefan, care, aflînd că fiul e înfrînt, a avut tîria de cuget să nu-i deschidă porțile, sfătuiindu-l să lupte fără preget, asigurîndu-l de adevărul unei vorbe bătrîne că „pasărea în cuibul ei pierde”. Și, în loc să intre în cetate, la un adăpost nesigur, pentru că dușmanul l-ar putea prinde aici, fără scăpare, mult mai bine să se ducă în

sus, spre munte „să stringă oaste, că așa izbînda va fi a lui”. Același sfat i-l a dat și Daniil Sihastru, la peștera lui. Tema acestei legende a slujit lui D. Bolintineanu în ticlirea baladei „Cetatea Neamțului”, încheiată cu versurile devenite lozincă prin orice formă de jertfă eroică pentru libertate:

„Du-te la oștire! pentru țară mori!

Și-ți va fi mormîntul coronat de flori”....

Cronicarul Ion Neculce, în „O samă de cuvinte”, povestește despre eroismul plăieșilor, amplifică legenda cu fapte de istorie adevărată: „Iar împăratul turcesc au venit cu toată puterea lui la Cetatea Neamțului. Și au suit puștile (tunurile) deasupra unui munte pre despre Moldova. Și au început a bate Cetatea Neamțului foarte tare. Iar pre acea vreme era un neamț închis în cetate”, mare meșter ochitor, care vîzînd cu cîtă putere bat turcii cu ghiulele în ziduri, a cerut să fie eliberat, ca să ajute plăieșii în lupta lor. Doamna i-a împlinit voia, iar neamțul, cu meșteșugul lui, „au și lovit în gura unei puști (tun) turcești de au sfărîmat-o. Și au început a bate în corturile turcilor, cît și boldul de la cortul împăratului l-au sfărîmat”.

În bătălia de apărare a cetății s-a sacrificat pîrcălabul Arbore, unul din eroii acelor ani eroici. Cu prețul vieții lor Moldova a înfruntat și răzbit marea urgie otomană, împinsă de Mahomed Cuceritorul, spre inima Europei.

Văzînd pierderile din propria-i armie, atacul din lături al oștenilor lui Ștefan Vodă, sultanul n-a mai zăbovit mult la asediul cetății, ci în grabă a pornit spre miazăzi. Urmărit de oastea românească pînă la Dunăre, nevoit a fost s-o treacă în mare grabă, cuprins de spaima morții. Cît au fost ocîrmuitori viteji, Cetatea Neamțului a stat mîndră, acolo sus de strajă. Cînd domnii s-au nimerit a fi **nevrednici** și ateastă cetate a avut de suferit. În vremea lui Alexandru Lăpușneanu, din porunca sultanului și Cetatea Neamțului a fost

Munții în cărțile vechi

ADELA XENOPOL

PRIN

CETATEA

CARPAȚILOR

umplută cu paie și i s-a dat foc. Vasile Lupu a reparat-o și, o vreme, și-a ținut în taințele ei, parte din marea lui avere în aur și giuvaericele. Un episod tragic s-a petrecut îndată după asta: pe pragul porților ei un podineaz de leși au tăiat capul domniței Ruxandra, fosta soție a lui Timuș Hruelnițchi.

Dupa distrugerea a doua porunci de Dumitrașcu Cantacuzino, Cetatea Neamțului a agonizat, o vreme, în uitare și paragină, ca să mai renască totuși din propria cenușă, ca o pasăre Phönix și straja ei de 18 plăieși, țărani din Vinători, să reziste armatei lui Ian Sobieski, marele Crai al Poloniei. E ultimul episod eroic, pe care l-a și povestit Dimitrie Cantemir, ca pe un fapt deosebit petrecut în timpul domniei părintelui său, Constantin Cantemir. Așa a sporit legenda dăinuirii acestei cetăți, simbol al vitejiei și al dragostei de libertate. Pe la 1830-1840, o vizitau tinerii patrioți, îndemnați de povestirile lui Gh. Asachi și de entuziasmele și dojenitoarele versuri ale lui Alexandru Hrisoverghii, din „Oda ruinelor cetății Neamțu”. Era revoltat tânărul poet că locuitorii din Tg. Neamț distrug vandalic cetatea și cerca a „exalta o sfântă ură asupra celor ce necinstea numele de român” și strigând patetic:

„O, frați moldoveni, bătrâni, tineri, de-avalma, / veacurilor viitoare nu gîndiți că-i să dați samă? / Și puteți cu sînge răce a privi ace daramare? / Nu opriți barbara faptă nu nălțați toți o strigare?”

În „Amintiri” Ion Creangă vedea Cetatea Neamțului deasupra Condenilor, pe vîrf un deal înalt și plin de tîhărai... îndrădătit cu pustiu, acoperită cu fulger, locuita vara de vitele făgurate de strechie și străjuita de cenucale și vîndereii care au găsit-o bună de făcut cuiburi într-însa”.

Dar, pînă la urma, tot istoricilor și arheologilor le-a revenit cîntecul și datoria să înalțe la loc, pe ziduri și metereze, cărămida și piatra. Să construiască podul peste șanț și să ofere generațiilor tinere și celor ce vor veni o imagine cît de cît măreață și impunătoare a bătrînei cetăți încărcată cu podoaba altor amintiri. Și cred că una din marile bucurii pe care le-am trăit, vizitînd-o, o pot socoti și pe aceea că, urcînd, de unul singur, la cetate, am auzit, între ziduri, un cor de tineri cîntînd balada lui Bolintineanu: „Pe o stîncă neagră, într-un vechi castel, / Unde curge-n vale un rîu mititel”... Și mi s-a părut că, sub puterea ecoului stîrnit de tinere glasuri, străvechea zidire zîmbește nădejdi, șoptește încredere că, totuși, amintirile trecutului pot reinvia iară și iară, să povățuiască înțelept prezentul și să lumineze viitorul, cu vibrația dragostei de țară, cu razele încrederii în noi și în adevărul vieții noastre.

Ruinele Cetății Poienari

Mergînd de la Curtea de Argeș, pe Argeș în sus, înainte de a ajunge la barajul de la Vidraru, ne întîm_pina, pe stînga, în vîrf unui promontoriu, cu altitudine de 850 m, ruinele cetății Poienari: două turnuri jumătate distruse și un zid compact, masiv, ca un patrat din piatră sură, proiectat pe cerul albastru, ca un ecran pe care parcă aștepti să se proiecteze istoria. Uruçușul e destul de greu, de prapiont și răpos: trebuie să treci podețe de metal și să urci scări, amenajate în anii cînd s-a lucrat Hidrocentrala de la Vidraru, în dorința constructorilor de a păstra în aceste locuri așa de mult înnoite, și amintirea unui obiectiv istoric străvechi, înălțat aici, la intrarea în Cheile Argeșului, încă de pe vremea cînd se urzea statul Țara Românească și cînd românii se apărau de navaliri tătare, maghiare sau otomane folosind munții și codrii. Istoricii presupun că zidirea acestei fortarețe în pisc de munte este legată de apărarea țării în fața expansiunii maghiare (1330), apărare organizată de Basarab I, cel

care l-a biruit pe Carol Robert la Posada. Apoi, cînd invazia otomană a început să vină de peste Dunăre, cetatea de la Poienari a devenit strajă pe una din căile de pătrundere, peste munți, în Transilvania. De aceea, poate, arheologii au fost îndemnați să afle în aceste rămășițe de ziduri și semne din sistemul de construire din vremea cînd lăncu Corvin de la Hunedoara se pregătea de luptă și cucerea victoria antiotomană de pe lălomița, în 1442.

De asemeni, o legendă păstrată și în „Istoriile domniilor Țării Românești”, scrisă de Radu Popescu, îi numește pe Vlad Tepeș, constructor al Cetății Poienari, adăugînd că mai ales țirgoviștenii au muncit întru zidirea ei, cărora voievodul le-a aplicat un regim drastic, în stilul caracteristic lui. „Făcut-au țirgoviștenilor mare pedeapsă, povestește cronică, pentru o vină ce avusesse, că făcuse unui frate al Vladului-vodă un necaz. Pentru aceea au trimis slujitori și, în ziua dă Paște lovind-u-i, au prinsu și pe bărbați, și pă muieri, și feciori, și fetele (împodobiti fiind gătiți în haine de sărbătoare, n.n.), i-au dus, la Cetatea Poienari de au lucrat pînă li s-au spart hainele”... „și au rămas toți desvăcuți în pieile goale”, completează cu o precizare „Letopisețul Cantacuzinesc”. Altă legendă, păstrată oral, zice că „la zidirea cetății au fost un Manole vătăf și surprinduse zidul, și-ar fi zidit muieră în lui zid”, ceea ce nu-i decît o reluare a faptelor de la zidirea mănăstirii de la Curtea de Argeș.

Desigur și Vlad Tepeș va fi folosit această cetate în lupta cu Mahomed al II-lea, în 1462, cînd a îngrozit pe turci cu pătura de țepi în care a înfipt mulțimea de stîrvuri a ienicerilor lui Hamza pașa. De altfel tradiția populară îi zice Cetății Poienari, cetatea lui Tepeș, adăugînd că, atunci cînd „au fost venit tătari și turcii și au bătut cetatea cu tunuri dintr-alt munte dinspre răsărit, unde păzesc plăiașii, ce se chiamă posadă. Și după ce au bătut cetatea pe nimeni n-ar găsit într-însa că domnul și-au fost potcovit caii îndărăt și-au fugit pe alt plai”, adică în Transilvania.

Păstrînd amintirea unui mare, îndrăzneț, viteaz, aprig și neîmpăcat luptător împotriva stăpînirilor străine - Vlad Tepeș - al patrulei în ordine cronologică, după Basarab I, Mircea cel Mare; lăncu de la Hunedoara, urmat de Ștefan cel Mare și-apoi de Mihai Viteazul - cetatea de la Poienari se înalță ca un cuvînt înainte, ca un prolog la marile construcții ale epocii noastre, Vidraru, cu barajul și lacul, cu Transfăgărășanul. În modestia ei, această zidire e un punct de pornire și de răzbatere prin vreme, pînă la înălțimea meridianului de azi.

DUMITRU ALMAȘ

CARPAȚII ÎN LITERATURĂ

„Muntele cel mai înalt este Ceahlăul, carele de s-ar fi fost pus în basmele celor bătrîni, ar fi fost asemenea de vestit ca și Olimpul. Pîndul sau Peasemenia de vestit ca și Olimpul, nu departe de lias, și este în ținutul Neamțului, nu departe de obîrșia Tazlăului, și în mijlocul lui este neconținut acoperit cu zapada, înșa pe vîrfu lui nu este atîta cît ar socoti cineva, pentru că sa para a fi mai înalt decît norii cei de zapada. Din piscul lui care se înalță în chipul unui turn se sloboade în jos un pirau foarte limpede și cu mare sunet surpîndu-se peste stînci oable, se varsa în Tazlau”.

Dimitrie Cantemir -
„Descrierea Moldovei”
Capitolul Pentru munții și metalurile Moldovei

O scrisoare inedită privind „Anuarul Bucegilor“

Mihai Haret a fost unul dintre entuziaștii inițiatori ai turismului organizat în România, după anul 1918. Preluând activitatea cercului de pasionați montaniarzi organizată sub numele de „Hanul drumetilor“, la 15 martie 1921 s-a înființat „Turing-Clubul România“, avînd între fondatori pe Mihai Haret.

O scrisoare inedită, aflată în păstrarea noastră, arată preocupările membrilor acestui club. Pe antetul acestui document, citim scopul clubului: „Turismul și protecția naturii“, precum și deviza membrilor săi: „Prin turism la cunoașterea și iubirea României“.

Redăm textul scrisorii trimise din Valea Călugărească, la 18 septembrie 1927, de Mihai Haret către geograful George Vălsan.

„Iubite Domnule Vălsan. Cam de mult nu ne-am mai scris. Totuși, am mai multe știri de la dumneata grație d-lui Kirileanu, precum și a unor prieteni de la Universitatea din Cluj.

Noi am lucrat încontinuu: lucru pe tăcute, încet din cauza greutăților, dar totuși cu folos. Turing-Clubul nostru progresează și face treabă bună. Acum vreo două luni am dat la iveală un frumos Anuar al Bucegilor – al doilea – și am dispus să și se expedieze două exemplare:

unul pentru dumneata personal și altul pentru biblioteca Institutului de geografie. Actualmente se lucrează la „Al treilea Anuar al Bucegilor“, care, sperăm, se va prezenta în aceleași condiții ca și al doilea, dacă nu mai bine. Pentru acest al treilea Anuar, am dori să publicăm minunatul d-tale articol „Valea Prahovei“ din „Cultura“ de la Cluj. „Cultura“ a fost puțin răspîdită astfel că afară de specialiști prea puțini sînt aceia cari au citit numita lucrare. Îndeosebi, tineretul entuziast care s-a ridicat pe atunci, membri ai T.C.R., avizi de a cunoaște și a ști tot ceea ce se raportă la Valea Prahovei și la Bucegi, ar fi încințați să-l citească.

Pentru aceștia, ca și pentru alții, cred că e folositor ca (articolul – n.n.) „Valea Prahovei“ să fie retipărit într-o publicație de specialitate, care se va citi din ce în ce mai mult. Rezultatele primelor două Anuare ne dau fapte precise în această privință. „Primul anuar“ tipărit într-o mie de exemplare este azi epuizat. E o adevărată goană dupe (!) dînsul. „Al doilea anuar“, tipărit în două mii de exemplare, a apărut în ziua de 15 iunie 1927, și azi, după trei luni de la apariție, sînt vîndute peste 700 exemplare **de noi direct**. Nu cunoaștem rezultatele

vînzărilor date prin Cartea Românească în provincie.

Aceste rezultate ne dau cele mai frumoase speranțe și de aceea comitetul de redacție își dă silința ca pe „al treilea“ (anuar al Bucegilor, n.n.) să-l facă și mai interesant.

Te rog deci să fii bun și să-mi răspunzi în această privință.

Cred c-ai auzit de formarea secției Munților Apuseni, cu sediul în Cluj, asupra căreia se pun cele mai frumoase speranțe în ceea ce privește cunoașterea și studiul munților acestora...

În adăstarea unui răspuns, te rog să mă crezi al d-tale cu sincera și aleasă prietenie, Mihai Haret, Valea Călugărească – județul Prahova“.

Profesorul universitar George Vălsan (22 ianuarie 1885, București – 6 august 1935), om de știință român, a devenit membru al Academiei Române la numai 35 de ani, la 2 iunie 1920. A fost profesor universitar la Cluj și București. A fost director al Institutului de geografie, precum și președinte al Societății etnografice române.

Din numeroasele sale lucrări științifice, scrise într-o frumoasă limbă românească (cum apreciau scriitorii din vremea sa), deci cu talentul unui prozator de profesie, cităm: Cîmpia Română (1915), Asupra trecerii Dunării prin Porțile de Fier (1916), Conștiința națională și geografie (1921), Carpații în România de azi (1924), Menirea etnografiei (1924), Valea superioară a Prahovei (1924), Reforma învățămîntului geografic (1921).

I.C. ROGOJANU

PLATFORMA LUNCANILOR

Cartea etnologului Lucia Apolzan, **CARPAȚII — TEZAUR DE ISTORIE**, a reprezentat, în 1987, un eveniment editorial de excepție; aceste rinduri au menirea să omagieze munca de cercetare de aproape o jumătate de secol a autoarei, precum și constanta preocupare a revistei „România pitorească”, în a pune în valoare spațiul carpatic, în chip de coloana vertebrală și destin al românilor de-a lungul a doua milenii de existență neîntreruptă în vatra originară.

Subiectul pe care-l abordam se refera la **Platforma Luncanilor**: este vorba de un teritoriu unde sînt plasate, în cea mai vastă și logic modelată rețea antică de fortificații și așezări civile, cele două Sarmizegetuse și în perimetrul careia se găsesc cîteva din cele mai vechi edificii civile și religioase românești durate în piatră: Streisengeorgiu, Strei, Densuș, Peșteana, Colți, Namaești. Ca o reflecție a formelor de perenitate, în cazul monumentelor medievale, o bună parte din materialul litic dacic și roman — uneori piese epigrafe sau de artă funerară — a fost utilizat în edificarea lor, purtînd amprenta folosinței deliberate. Platforma Luncanilor și frumoasele vai ce acced spre aceasta comportă o mare densitate de așezări rurale, cu cît se urca cu atît acestea aparțin tot mai evident tipului de „sat risipit”, atît de bine prezentat în lucrarea Luciei Apolzan. Împreună, vechile forme de locuire (cele antice) cu cele medievale nu sînt altceva decît o prelungire de existențe, ele denotă un habitat constant și drag de pămînt, pe aceleași locuri. Cele care ne apar azi ca noi sau mai noi, nu sînt nici ele decît continuarea unui proces foarte vechi și deosebit de uniform, marcat de conservarea unor, îndeletniciri, de formele așezării și locuinței, de practicile legate de acestea. Ele sînt de altfel caracterizate de un profund individualism, izvorît din geomorfologia și hidrografia locală, din caracteristicile fizico-geografice, climatice, pedologice și etnice ale zonei și totodată ale străvechilor ei locuitori.

În acest cadru, cartea dr. Lucia Apolzan — specialist format și dezvoltat în ideile benefice ale școlii etnografice a lui Romulus Vuia și a celei sociologice a lui Dimitrie Gusti — prezintă o contribuție nu numai teoretică cît mai ales practică. Ea răspunde unor imperative cerute de cercetarea istorică românească, formulate încă imediat după Marea Unire, din 1918, cînd studiul civilizației create de țărănimea autohtonă — civilizație exprimată vreme îndelungată și atît de stralucit în domeniile arhitecturii, tehnicii populare, artei populare, folclorului — a fost introdus ca un obiectiv central. Ea reunește, într-o viziune globală, rezultatele observațiilor directe făcute asupra unor realități în continuă transformare, privite de un cercetător avizat, atras pasionant de domeniul studiat, căruia i-a dedicat 5 decenii. Referindu-se la zona Munților Hunedoarei, vom observa că Platforma Luncanilor, situată la 800—1000 m, se în-

tinde pe 340 km², formînd un briu în jurul Carpaților Meridionali. Marcată de trei trepte bine distincte, ea a fost și este locuită pînă la nivelul cel mai de sus. A fost locuită din vechime, cum bine o arată zona unde sînt plasate cele 8 cetăți dacice și cele peste 140 de puncte arheologice identificate pînă în prezent, cuprinzînd cca 150 km² din întreaga ei suprafață. Continuitatea aceasta o demonstrează și ocupațiile, fiind cunoscute acele așezări sezoniere dacice de la Maleia, Rudele, Timpu, Cucuși, marcate adesea ca posibile stîne.

În acest peisaj existau, în anul 1974, 248 de gospodării și 11 salășe. Aici toate documentele istorice converg în a prezenta ocupația fundamentală: creșterea animalelor. Aceasta s-a bazat și se bazează pe o realitate care vorbește de la sine despre uriașul efort, posibil de făcut numai de o populație stabilă și într-un timp foarte îndelungat, de a umaniza pămîntul: din cele 2070 ha suprafața agricolă, 2003 (96,8%) sînt finete (în anul 1972 satele Luncanilor țineau 4 424 oi). Astfel, în golurile de munte, sub Șurian, în tot cursul Evului Mediu, aceasta „marginime farîmîțată în grupuri mici, greu accesibile și greu de supravegheat” a pastrat, conservînd, o multitudine de manifestări și formele de viață specifică. Ea era „farîmîțată” și izolată doar aparent, intrucît dintotdeauna legăturile dintre sate, dintre grupurile de case și între locuitorii acestora s-au făcut ușor pentru localnici — pe plaiurile de munte, tot atîtea drumuri multidirecționale. Printre elementele cele mai bine pastrate sînt tipurile de case din lemn (casa cu caloi, cu o singură încăpere, cea cu caloi și cameră, avînd intrarea din tîrnăț, ca și variantele lor) exemplificate prin cîteva exemplare din Tîrsa-Leorzeaua și Ciocolovina, prin anexele gospodărești (camara, pivnița, adăposturile pentru animale), dintre care staulul rotund cu acoperiș conic se apropie direct de prototipurile dacice. Ca un fin observator și direct cunosător, ce a putut face comparații și extrage specificul, dr. Lucia Apolzan remarcă și expune mecanismele relațiilor socio-economice din interiorul comunităților tritoare din creșterea animalelor, pe care o practica aldată, ca și azi, în comun. Sau în mirifica spiritualitate a oamenilor; mai ales obiceiurile legate de anul agricol, cu o multime de sărbători ce marcau, odată cu apariția vegetației, începutul pastoritului sau, în toamna, întreruperea lui. Tîrgurile, și mai ales nedeile din munți și din sate, plasate la intersecțiile de zone economice cu interese reciproce, „Săptămîna lui Sin Toader”, practicile legate de „Zilele lupului”, de urs, de „Alea Frumoasă” sînt tot atîtea expresii ale culturii spirituale din anul agricol și perioadele acestuia, ele sublimîndu-se în conexiune cu viața materială a locuitorilor și subsumîndu-se nevoilor acestora. Prin asemenea demonstrații, autoarea expune fenomenul realiei stabilități a așezărilor,

legate într-un proces de osmoza și formînd un complex etnic unitar. Concomitent, ea aduce proba unui model de viațuire și producere de bunuri materiale, specific românesc; de întreținere într-un îndelungat răstimp istoric a celui mai însemnat capital: pămîntul; respectiv, aici, pășunea.

Lectura lucrării ne face să fim părtași la o altă idee: numai o locuire îndelungată, o generație urmîndu-se neschimbata de o altă, ce se pierde în timpi istorici, poate dezvolta o asemenea iubire pentru **loc**, ca locuirea/umanizarea muntelui și-a tras sorginea (ca și în Apuseni, pe Plaiul Mehedintilor, în Gorj, în Obcinele Bucovinei, Maramureș sau în Țara Birsei) din dragostea pentru liber-

într-un anume sens, pentru întregul neam și pentru Țara. Se știe că din zarea Evului Mediu lumea dacica a stîrnit interes pînă în departate centre europene, interes asociat cu o preocupare predilectă a umanistilor față de cele mai de seama civilizații antice. Dar și de o anume enigma, cu care istoria acestui brav popor a fost înconjurată, în ciuda celor mai celebre atestate ce s-au ridicat întru consemnarea unora din momentele ei: Columna lui Traian și Monumentul Triumfal de la Adamclisi. Despre reflecția acestui interes, în interiorul fostei Dacii, nu încapă nici o îndoială: cum altfel, atîtea inscripții — inclusiv cea de pe o piatră tombala medievală, descoperita la Deva,

tate, din spiritul de independență și dorința de a fi **noi stăpîni noștri**. Așa ca, dacă în lumea de azi, aiurea, există temeri sau se deplînge nostalgic, iar uneori se critica cu furie, dispariția satelor de odinioară, în cazul românilor, aici în Platforma, ca și în alte zone ale Carpaților, ele există și rezistă ca modele puternice de civilizație acolo sus, și nu prin coborîrea oamenilor în vale.

și nu prin coborîrea oamenilor în vale.

Unind segmente istorice disparate, ajungîndu-se, în timp, pînă la genurile daco-romane și chiar la preistorie, materialul faptic, cuprins în cartea **Carpații — tezaur de istorie**, provoacă încă unele constatări. Valabile, am zice, nu numai pentru cei trairori direct în preajma sau chiar sub umbra falnicilor zidiri dacice și daco-romane, ci,

care consemnează în text originea „daco-geta” a românilor. Dacă o asemenea recunoaștere era făcută de cei din alte locuri, cum sa nu o fi crezut și facut chiar românii? Interesul oficial, de data aceasta, a fost reîndreptat asupra Daciei, dacilor și monumentelor din Munții Orăștiei, la începutul veacului al XIX-lea (1803 și 1804), prin acele descoperiri repetate de tezaurе monetare (monezi Lysimachos și Koson) conținînd peste 1600 de piese, făcute de oameni ai locului pe „Dealul Gradiștii”. Acestea au marcat începutul „sapăturilor arheologice” la Sarmizegetusa Regia Basileion, capitala Daciei preromane.

Dar dezideratul cercetarilor științifice, al dezvelirii marelui ansamblu ce vor provoca uimirea specialistilor și vor constitui probele necăutate

dar incontestabile, se va îndeplini abia după 1918, respectiv din anul 1921 începînd. Atunci — din îndemnul lui Vasile Pârvan — D.M. Teodorescu primul, apoi C. Daicoviciu, Al. Ferenczi, Octavian Floca vor purcede la o investigație sistematică. Faptele s-au derulat în condițiile materiale oferite, cu oarecare regularitate și suficiență, de Comisiunea Monumentelor Istorice. Ele au permis ca din anul 1924 să fie dezvelite tot mai multe elemente ale cetății Costești și, parțial, ale celei de la Grădiștea Muncelului. În primul caz se realiza, în 1928, și un prim proiect de conservare a vestigiilor descoperite. Paralel, la Sarmizegetusa Ulpia Traiana, din 1924, investigațiile vor aduce an de an elementele ce disting capitala Daciei Romane iar peșterile și așezările paleolitice din munți vor fi serios investigate de Marton Roska. Pentru cetățile dacice, academicianul C. Daicoviciu va desfășura, alături de alți istorici, geografi și arheologi — între aceștia figurînd Gh. Brătianu, R. Rosetti, C.C. Giurescu, Vl. Dumitrescu, I. Nestor, Gr. Florescu ș.a. — continue demersuri pentru cîștigarea cauzei deplinei cercetări și conservări a celebrelor monumente, solicitînd la toate nivelurile înțelegere și concrete ajutoare. Învațatul se adresa, în acei ani, astfel ministrului de finanțe: „Fără nici o exagerare, sînt îndreptățit să afirm că aceste cetăți, cu zidurile și turnurile lor puternice de piatră, cu resturile lor numeroase de obiecte de uz practic, de lux și de arme, ce tradează pînă în cele mai mici amănunte viața dacilor liberi, cultura lor materială și spirituală, constituie pentru noi, românii, cele mai marețe, mai importante și mai prețioase urme arheologice. Dezvelirea lor pioasă și pricepută, într-un ritm care să permită cunoaș-

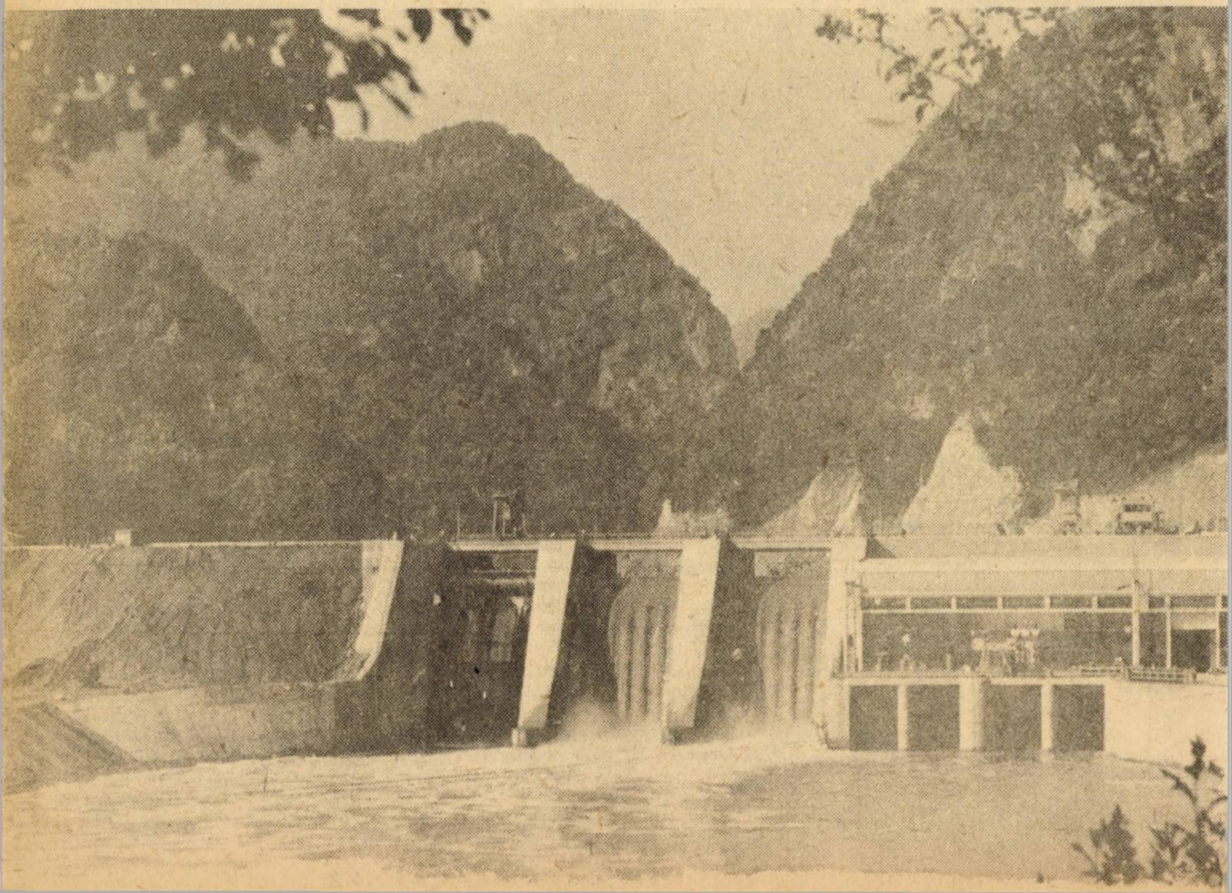
terea integrală a lumii dacice în cel mai scurt timp, asigurînd o continuitate de lucru indispensabilă ca și pentru conservarea acestor vestigii pentru generațiile de azi și viitoare ale neamului, ca un bun castru al întregului popor românesc, e o datorie imperioasă ce ni se ordona din adîncurile conștiinței naționale”.

Glasul rațiunii și puterea argumentelor au învins: prin activitatea sutelor de tineri studenți și munca devotată a unor grupuri de militari, cetățile și-au dezvelit secretele. Reluarea și amplificarea săpăturilor de aici, începînd cu anul 1949, au condus la dezvelirea totală a principalelor cetăți dacice: la Costești, Blidaru, Piatra Roșie și, mai ales, la Grădiștea Muncelului vestigiile impresionante au stîrnit admirație și mîndrie. Dar săparea lor și începutul operei de restaurare nu s-au putut realiza fără contribuția directă a zecilor și sutelor de oameni ai locului: țărani de pe valea apei Orașului și Pîrului Luncanilor. Astfel, zidurile ridicate de înaintași, în care aceștia au pus atîta trudă și speranțe de a-și apăra libertatea și pămîntul, au fost redade urmașilor prin chiar munca devotată și trudnică, rabdatoare, făcută de aceștia, alături de arheologi. Generații de tineri au crescut și s-au maturizat cu conștiința restituției necesare pe seama propriei lor istorii. Într-un anume fel făcута **manu propriis!**

Or, tocmai aceste vestigii — susține autoarea cărții, dr. Lucia Apolzan — trebuie azi conservate, aparate și făcute cunoscute deopotrivă de cei din imediata lor apropiere, adevați străjari, cit și de comunitatea națională românească, ce-și oglindește în întruparea lor propriul chip.

dr. IOAN OPRÎȘ

La ieșirea din detileul Cozia, Oltul produce lumină.

VALEA PRAHOVEI, ALTFEL

Hanul turcesc IZVORUL RECE, situat la intrarea dinspre sud a orașului Sinaia (DN 1, km 118), își are istoria sa centenară presărată de numeroase întâmplări legate, în special, de deschiderea „Drumului Brașovului”.

Printre primele hanuri sau circiumi care apar prin strîmtorile munților pe la sfîrșitul secolului al XVIII-lea, este și CIRCUMIA DE LA ȘETU, han care mai era cunoscut și sub numele de „Circiuma de la Izvor” sau „Hanul de la Orașu”, fiind în apropierea telur mai adînci și grele vîi — „Oraștile” — pe care trebuiau să le traverseze caruțele și diligențele ca să ajungă din cătunul Pusada, pînă aici.

Cînd călătorii ieșeau din strîmtorile împadurite în luminoasa poiană de sub muntele Șetu, în fața le apărea o casă mare cu acareturile sale, așezată la poalele muntelui golăș ca o pașune, în dreapta iar în fund, mureșele culmii stîncoase ale Bucegilor, care nu puteau să nu fascineze și pe cel mai îngîndurat sau obosit drumet.

Primele însemnări despre aceste hanuri ne au rămas de la călătorii străini, Generalul De Bauer (1778), contuz în descîrșire și amestecînd noțiunile de sat și de han, în trecerea lui de la Predeal la Cîmpina, numește aceste locuri de popas „Kirtchme”, care nu erau altceva decît circiumele pe la care a trecut. Istoricul Sulzer (1781) ne precizează că, toate aceste circiumi, printre care și cea de la Izvoara (Izvor) purtau numele stăpînilor lor: la Mihai, la Draguș, la Enache. Nu știm cîrnia dintre aceștia încredințase stăpînii locurilor hanul dar știm bine scopul pentru care a fost așezat aici. Obligația hangului era să țină cîteva perechi de boi, cu care să ajute la trasul diligențelor și al căruței de poștă (înființată în 1790) din hîrtoapele Oraștilor, atunci cînd caii nu mai făceau fața noroaielor sau podurilor rupte de vituri, după ploile mari care măturau văile.

Un eveniment interesant s-a petrecut pe acest drum, în primăvara anului 1802, cînd, așa cum ne povestește istoricul Dionisie Fotino, 70 000 de suflete se pornesc din București pe Valea Prahovei, fugind din calea horoșilor turci, conduși de pașa Pasvan Oğlu, care ținea țara cîrșare capete nemovate. Familii întregi, hoieri și negustori, încălcați în caruțe și trăsură ajung la Orașu și nepregătiți să înfrunte greutățile neînchipuite ale drumului multe atelaje se prăbușesc, în praștăie pînă în albia Prahovei îngroșată, cei care ajung la han, fac aici primul popas de reculegere și odihnă.

NICOLAE GRIGORESCU: Han la Orașu—datat 1887

GICU NISTORESCU: Băjenarii de la 1802 traversînd Oraștile — desen

Poștalion pe Valea Prahovei; acuarela datată - Sinaia 1868

Grea era viața hangurilor și a familiilor lor în aceste locuri izolate și pustii. Frica cea mare, era de armatele turcești și de tilhari. Se știe că pe la 1830—40 la Șețu, ȣinea circumsa Gheorghe Seringă. De la fata lui Chivuța (bunica mamei) am aflat că, înștiințat odată de niște fugari, că o armată de muscali urcă pe la Posada, hangiul și-a înjugat boii la car, și-a luat vacile și familia și a fugit pe valea lui Bôgdan în sus prin pădure, lăsînd acasă numai pe Chivuța, care nu avea mai mult de 6—7 ani. Învațată să nu se sperie, cînd vor veni niște oameni buni, la care să le dea tot ce-i vor cere. Frica celor de la han era să nu le ia vitele sau chiar și viața, să nu le dea foc la casă. Și s-a văzut că socoteala n-a fost greșită. Aceștia au venit călări, s-au oprit la izvorul — și azi în ȣința — unde și-au adăpat caii. S-au înduioșat de fetița rămasă singură, gîndindu-se poate la copiii lor și, la întoarcerea alor săi, au găsit-o pe Chivuța cu șorțulețul plin de bani rusești, lăsați de acei oameni buni.

După 1870, pînă pe la 1900, Cîrciuma de la Șețu a ȣinut-o Nică Nistorescu, venit aici cu vitele și oile — ca arendaș al hanului și al muntelui — la Eforie, noua proprietară a acestor locuri. Diligențele și căruțele de poșta, legate în fier și greu încărcate, treceau regulat, dar nici una nu regea din vaila Orașului fără ajutorul perechilor de boi. În urma unor ploii torențiale, care au rupt zidăriile și toate podurile (1864) s-a propus abandonarea acestui drum. Dar cum aceasta era calea cea mai scurtă între mările pentru comercial care era Brașovul și București, cu toate cheltuielile mari, el a fost refăcut. Deși după apariția cîin ferate, caravanele de

chervane negustorești și numărul călătorilor a scăzut simțitor, hanul de la Izvorul Rece își păstra importanța sa ca loc de odihnă și refugiu. În iulie 1878 începe construcția liniei ferate Ploiești-Predeal, care este gata într-un timp record de 11 luni, la 10 iunie se pune în circulație primul tren. Lucrarea este executată de o societate franceză, care folosea zidari și pietrari italieni. Cînd s-au apropiat lucrările de Valea Largă și au venit primii italieni la han, femeia hangului crezîndu-i „Căpcăuni” că așa se dusesse vorba — fiindcă ar minca orice, broaște și șobolani, pisici și șerpi, și-a băgat pruncul de 2 ani într-o desagă, l-a pus pe cal și l-a trimis, în mare grabă, în munte, la stîină, ca să nu-i manince „tălenii” copilul. Și cum „tălenii” veneau în fiecare seară la cîrciumă, hrănindu-se ca toți oamenii, cîntînd cit îi ȣinea gura și bătînd darabana cu lingurile, s-a încredințat și hangița după un timp, că poate să-și aducă copilul acasă.

Tot aici venea toamna Dimitrie Ghica, proprietarul primei case din centrul Sinaiei să-și ia putina cu miere, putinelele cu lapte acru și burdufurile cu brînză, comandate lui Nică din vară, pe care le plătea cu bani buni, cu toate că beizadeaua era Primul efor, iar hangiul, arendaș în casa și muntele Eforiei Spitalului Civile, proprietară moșiei Sinaia.

Cînd pictorul Nicolae Grigorescu a început să locuiască vara în Posada (1887) — cîtun cu vreo 20 de case — pictînd zilnic prin împrejurimi, a ajuns și la han, așa cum ne povestește Al. Vlașuța. „Foarte dragă i-a fost o casă veche românească de acolo din șosea — Cîrciuma de la Oraș — cum îi ziceau cărașii.

Așezată pe un dîmb, înaintîndu-și pridvorul spre drum, își taie pe cer liniile simple, de o nespusa eleganță, ale acoperșului de șindrilă înegrită de ploii... În bătaura sint care, boi dejugați, trăsuri... în pridvor oameni care cînstesc, pe păretele din fața o rază de soare — un zîmbet. Cine știe ce amintiri din copilărie mai încălzeau, împreună cu soarele, căsuța aceea simplă... Ceva mai tainic, și mai de departe trebuie să fi trecut prin pensula care-a pus-o pe pînză; altfel, n-ai rămîne așa pe gînduri înaintea ei”

De altfel, dragostea ce i-a purtat acestor case în cel mai pur stil românesc, l-a făcut pe pictor să o immortalizeze pe pînzele sale, cel puțin de 7—8 ori, printre care și celebrul „Car cu boi la Oraș”.

După anul 1900, Nică hangiul pierde o licițatie la Eforie, fiind nevoit să-și vîndă vitele și oile și să se retragă la casa lui, din cîtunul Podul Corbului — Comarnic.

În iarna anului 1911—12, hanul ia foc și se ruinează.

Muntele Șețu se plantează cu o pădure de brazi, așa cum arată acum, iar după o jumătate de veac, obligați de intensificarea circulației automobilistice, pe locul vechii cîrciumi, se construiește HANUL IZVORUL RECE, din zilele noastre. Cu hotel și restaurant, teren de campare, cu jungalow-uri și căsuțe, cu o mare parcare pentru autovehicule, acest loc de pe Valea Prahovei a devenit un important popas turistic.

GICU NISTORESCU

Curiozități la... altitudine

● „POARTA DE PIATRĂ”. Se află în Masivul Cozia, impresionant străjer al ieșirii Oltului din defileul său carpatic. Arcada de gnais este situată chiar pe muchia îngustă și stîncosă ce se desprinde din Vîrfurile Porții de Piatră. Are o înălțime de 9 m, o lățime de 7 m, iar pachetul de roci care închide arcada atinge 6—7 m. Pentru vizitarea ei se pleacă de la cabana turistică „Cozia” pe poteca marcată cu punct roșu, timpul necesar fiind 1 1/2 oră.

● În Carpați sînt 336 depresiuni din care 161 în Carpații Orientali, 76 în Carpații Meridionali și 99 în Carpații Occidentali.

LĂZAREA

Epiderma pământului este jupuită pînă la carnea vie a mineralului. Scormonind-o, omul a înroșit-o de durere. Acum zace, răpă deschisă, monstruoasă, fărâmițîndu-și trupul în bucăți, care curg șuvoi ca dintr-o venă deschisă a pământului, iar oamenii se chinuie să oprească această hemoragie de piatră, care le umple curțile, străzile.

Sîntem la Lăzarea.

Aici, omul și calcarul sînt, de un sfert de veac, într-o luptă pe viață și pe moarte și nu se știe cine va învinge.

Prietenul meu, bătrînul meu prieten din Lăzarea, studiază de o viață taina subadîncurilor. E mîndru că țara lui are un relief

de o varietate renumită în lume, o rețea hidrografică armonioasă și bogății minerale. Geologia e, zice el, o explicație a tuturor acestora. În algokian, acum cinci sute cincizeci de milioane de ani, pământul era un uscat muntos, nenivelat încă de eroziune. În paleozoicul inferior, o parte a lui a intrat sub apele mării, care s-au retras prin orogeneza caldoniană, cea hercinică ridicînd munții Dobrogei, Banatului, Apusenii și chiar Cîmpia Română de sub apele mării, orogeneza alpină însemnînd cutarea straturilor și încălecarea unor mase de roci unele peste altele. În neogen, Carpații au continuat să se ridice. În cuaternar, piscurile munților au fost pentru prima dată acoperite de gheață. Și tot acest zbucium a oferit nisipurile cuarțoase, gipsurile, argilele, turba, piatra de var, apele minerale, depozitele de petrol și gaze ale subcarpaților și cîmpiilor, aurul, argila, gresia, bentonita, pirita, huila, antracitul și bauxita munților.

Dar ceea ce se petrece aici, la Lăzarea, e o problemă de interregnuri, o problemă ecologică, pe care el, simplu țăran, nu știe să mi-o explice.

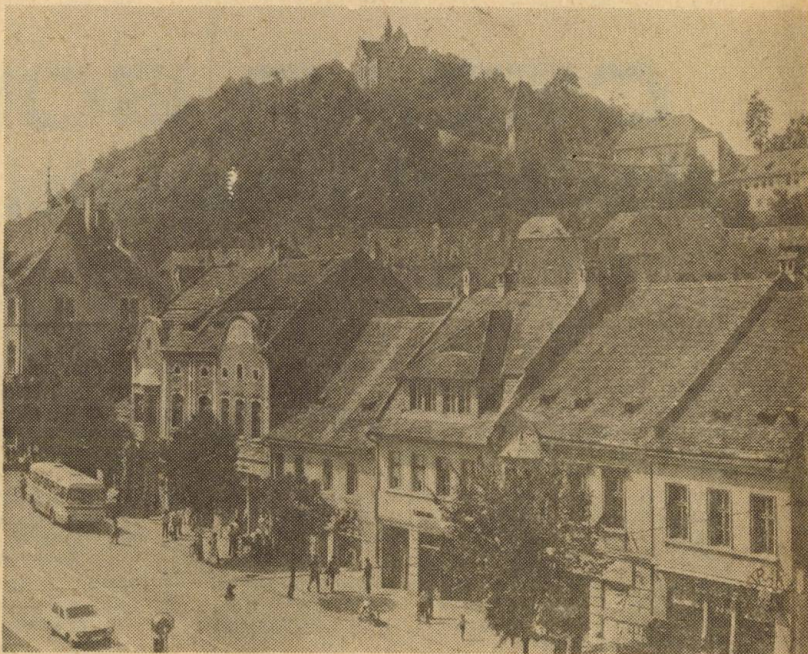
Și totuși, Lăzarea e o comună-oraș frumoasă, așezată ca o potcoavă la poalele Giurgeului. Graficienii o privesc de pe Dealul Mare și o compun din linii concentrice, unduitoare, de tuș gros. Pictorii vorbesc extaziați de culorile ei schimbătoare, asemenea clipelor. Sculptorii îi umplu poienile cu statui de marmură și lemn. Pădurarii povestesc despre adîncimea pădurilor și bogăția fructelor lor. Vinătorii despre plăcerea de a urmări viața cerbilor, căprioarelor, urșilor, mistreților și cocoșilor de munte din rezervațiile cinegetice dimprejurul ei. Pescarii despre păstrăvi și lipanii apelor repezi. Dar duminică dimineața, cînd tot românul urcă la castel, să vadă ce au mai făcut artiștii, școlarii se grăbesc să scoată din dulapurile noi de acasă ii de sărbătoare.

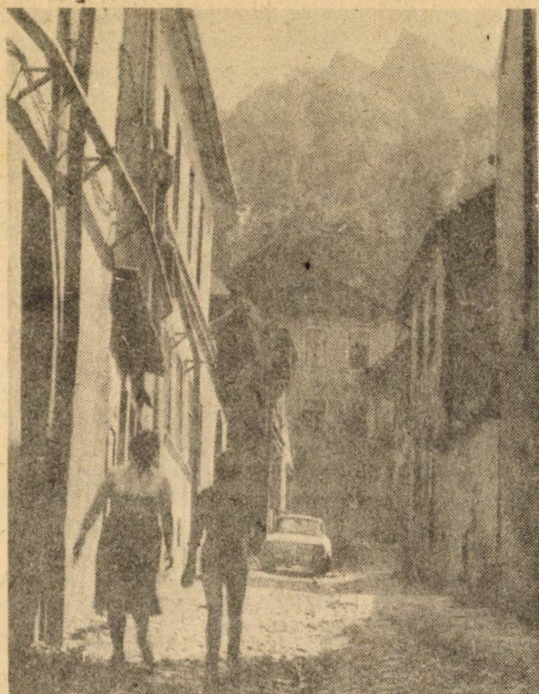
L.D.F.

Poveste la Sighișoara

Sîntem la poalele Carpaților. La Sighișoara. Să ne oprim o clipă pe strada Cositorarilor. E liniște, o liniște profundă într-un peisaj medieval. Parcă a ieșit cineva pe poarta unei ciudate case. Un oștean din evul mediu. Casa aceasta este vestită în întreaga lume. În ea se spune că a trăit Vlad Dracul și că tot în această casă s-ar fi născut Vlad Tepeș - eroul atîtor cîfrate legende. Tresar. Gongul din turnul cu ceas a început să bată și figurinele, iată, se mișcă în dansul lor mecanic și stîngher. Mă aflu într-un alt timp parcă înghițit de timpul meu - o sferă într-o altă sferă! E vara anului 1989, dar în cetatea Sighișoarei ai senzația altui timp, de legendă. Construcții medievale împovărează, apasă, presează timpul meu. Cită istorie! Au trecut din secolul al XII-lea - secol de atestare - toate incendiile, toate asediile și lăncile și zalele scîlpind sub soare, și ciuma...

Cetatea văzută
din orașul de jos

Împul tinăr - mereu tinăr - a spălat și ros mereu pînă la dispariție cu ploile sale totul în afară de piatra construcțiilor care a rămas mărturia timpului ce a fugit în fața roții altui, apoi a altui timp. Patrusprezece turnuri a patrusprezece bresle, o ciudată strada ce-ți trece pașii

printr-un pasaj construit la 1642, pasajul celor 175 de trepte din lemn masiv și rezistent! Ziduri grele, străzi în pantă cu piatră cubică, Casa venețiană construită în secolul XVI, liniștea încremenită din Evul mediu...

A ieșit cineva dintr-o casă? Un

soldat în zale? Mai bate ceasul, figurinele încă se mișcă. O bătrînă îmi zice „zua bună“. Tresar și murmur: Ce călător nu e tulburat dacă trece prin Sighișoara?

GHEORGHE DARAGIU

CEZAR BOLLIAC pionier al speologiei românești

Cezar Bolliac (1813-1881) face parte din una dintre cele mai fecunde generații pe care a dat-o cultura și istoria românilor: generația pașoptistă. Cei 68 de ani de viață au fost încununați de o prodigioasă activitate de poet, eseist, pamfletar, gazetar, numismat, arheolog. Revoluționarul a fost o personalitate permanent măcinată de demonul arderii și focul mistuitor al căutărilor. Vom reliefa activitatea sa speologică, de pionierat, pornind de la articolul „Peștera cu Oalele, Peștera de la Obișia Ialomiței” apărut în „Trompeta Carpaților”, din 20.VIII/1.IX.1870, ce descrie desfășurarea și rezultatele expediției științifice întreprinse pe valea superioară a Ialomiței, între 12 iulie și 13 august 1870. Dar să dăm cuvîntul celui care, într-o zi ploioasă de august a secolului trecut, pătrundea într-una dintre cele mai mistериoase peșteri ale României, „Peștera cu Oalele” din muntele Lespezi:

„Preste pietre mari, un lespede pietroi formeaza un acoperamînt preste două încăperi, una de 15 picioare lungime și 8 picioare largul, c-o intrare și cu o ieșire împotriva intrării de 7 palme înalte și large de 3 palme; bolovani mari drept praguri și cite un alt bolovan ca treapta de coborît într-una. Intrînd în întru acesteia pre deschizătura de catre apus, la dreapta este un bloc de piatră de forma pătrată, altar negreșit, înaltime de 4 palme și tot atîtea de cite 4 laturile. Pre acest altar numai cenușă și cioburi amestecate [...]. Am luat citeva din acestea oale, toate vinete (caracteristică dacica în olarie) și albite pre dinafara și am strîns o catafime din acea cenușă sacra pre cînd Zamolxe era simbolul divin [...]. Tradițiunea spune că sunt batrîni cari au apucat aci multe oale întregi: erau unele pre trei picioare și în mîrimi deosebite [...]. Descoperirea cea mare este că dacii acelei epoci, cel puțin, pre cînd aceste

Peștera Urșilor-Chiscău: Coloane stalagmitice la începutul Galeriei Luminarilor

capiste își da oficiul divin, dacii și ardeau morții [...]. În adevăr, un asemenea lucru eu n-am întâlnit pînă acum, în 14 ani de cînd framînt în toate verele vîrfurile și văile munților noștri".

Lăsăm cititorul să mediteze singur asupra valorii unei astfel de descoperiri, și-i promitem, într-un viitor apropiat, amănunte asupra acestei misterioase „peșteri a lui Zamolxis”, ce se află în prezent sub cercetări migăloase. Să urmărim, în continuare, drumul străbătut de Cezar Bolliac, pentru a ajunge la capătul explorării sale, la Peștera Ialomiței, cunoscută pînă la acea dată pe aproximativ 100 de metri lungime și sub bolta căreia se înalță un schit de călugări ai mînăstirii Sinaia. Intuind, cu o adevărată „stofă” de speo-explorator, că peștera este cu mult mai mare, Cezar Bolliac duce la bun sfîrșit și cu rezultate dintre cele mai spectaculoase, primul decolmataj din istoria speologiei românești. Dar să-i dăm, din nou, cuvîntul:

„În data din urmă, cînd venisem la Peștera Ialomiței, îmi trăseseam oarecum planul cum s-ar putea pătrunde în interiorul acestei peștere miraculoase, plină de legende și tradițiuni despre care fiecare spune cîte ceva și nu știe nimene nimic [...]. Peștera este astupată în capăt de pietriș de stîncă prăvălit de izvoarele din întru ale peșterii și căzut prin surpature de pre bolțile peșterii [...]. M-am pus să execut planul meu, care consta în a deschide un șanț de la gura peșterii pînă unde se poate da curs apei spre Ialomița și apoi a trage afară cu sapele tot potmolul de pietriș și stîncă, gramadit pre din întru la gura peșterii; și astfel, dînd drumul apei și deschizînd din jos gura să largească intrarea. În vreo 6-7 ore de lucru a 15 oameni numai, s-a făcut șanțul și s-a pornit apa din întru afara și preste două ore de scurgere am putut intra 7 oameni în peștera, cu oarecare greutate înăsa [...] și cu o facție în mîna și dupa o anevoință de vreo trei-patru stînjei prin

strîmtoare și apă, ni s-au lărgit bolte imense prin care am putut înainta prin apa scăzută, ca la 200 de metre și mai bine, în diferite sensuri printre stalactiți mari și în diferite forme [...]. La întoarcere, cam pe la jumătatea distanței ce parcurseseam, un braț de haos se făcea spre dreapta. Cu toate luminările aprinse, am putut vedea terenul solid și o apă limpede ca o palmă numai, tremurînd pre lespezi albe de piatră [...], la vreo douăzeci de pași am văzut că se formează o terasă pe o înălțime, unde ne-am putut urca pre un fel de treaptă: Pre terasă nu era apă; era o mulțime de oase de diferite mărimi, amestecate într-un noroi galben. Am luat fiecare cîte cît am putut din aceste oase [...] și am ieșit afară după această călătorie pre care n-a mai făcut-o nimeni pînă la noi, cel puțin în timpii noștri".

Cîteva remarci sînt necesare, pe marginea acestor rînduri. În primul rînd, descrierea cavernameului aflat dincolo de zona decolmatată este identică cu morfologia actuală a acestui sector din Peștera lalomiței, ceea ce atestă autenticitatea relatării respective. În al doilea rînd, este timpul și locul ca această descoperire, precum și personalitatea speologului Cezar Bolliac, să fie repusă în drepturile cuvenite, chiar dacă aceasta se întîmplă cu peste un secol întîrziere. Cu atît mai mult cu cît absolut toate lucrările referitoare la Peștera lalomiței, publicate în ultimii 100 de ani de diverși autori, prezintă o situație complet falsă: aceea că pătrunderea cea dintîi în profunzimile galeriilor și marilor săli ale cavității au făcut-o membrii „Societății Carpatine Sinaia”, în ziua de 17 noiembrie 1897, adică cu 27 de ani mai tîrziu decît Cezar Bolliac. La această fictivă istorie a evenimentelor a contribuit evident și campania de presă făcută cu lux de amănunte în toate cotidienele bucureștene „senaționalei descoperiri”, reeditare tîrzie, în fapt, a premierei lui Bolliac.

Fără a avea pretenția de a fi prezentat mai mult decît un crîmpei din activitatea speologică a lui Cezar Bolliac (mai ales ca cele două descoperiri menționate nu sînt singurele făcute de neobositul explorator), încheiem aici, pentru moment, cu credința ca am reușit sa aducem un „nume nou” în rîndurile pionierilor speologiei românești, domeniu de cunoaștere ce si-a cucerit, cu justificare drepturi, un loc de cinste în memoria umanității, mai ales prin personalitatea fără de egal a parintelui biospeologiei mondiale, Emil Racoviță.

STELIAN GRIGORE

CARPAȚII ÎN LITERATURĂ

„...În spate aveam culmea întinsă a Penteleului, starostele munților din Buzău și pe sub dînsul se rînduiau, ca trepte ale unei scări de uriași plaiul Răboiului, munții Neharnița (...) și multe altele mai așezate; dar drept în fața noastră; adăpostite sub piscurile semețe ale Furului și ale Steșcului, se înălțau, ca niște pereți suri și macinați de-a lungul unei perdele de brădet, stîncele Năculilor, lungul unei perdele de așternea, întocmai ca un lăila poalele cărora se așternea, întocmai ca un lăila cer verde și înflorat, o poiană largă și desfatată. Într-adevăr ai fi zis, ca balada pastorească, ca acel picior de plai este întocmai o gura de rai”.

(Odobescu, „Pseudokynegeticos”,
Capitolul X)

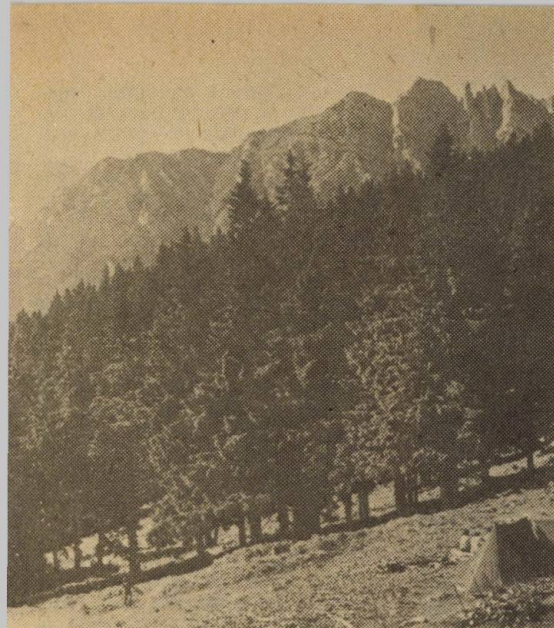
SANCTUARE ALE NATURII

În țara noastră, preocupările pentru ocrotirea naturii – și, ceea ce trebuie subliniat, în primul rînd a naturii Carpaților – se cristalizează spre sfîrșitul secolului trecut, perioadă care marchează trecerea de la „admirația” față de frumusețile naturii, transpusă într-un limbaj plastic, îndeosebi de către poeți, prozatori, pictori, la luarea de poziție privind necesitatea protejării anumitor frumuseți naturale și împiedicarea exploatării abuzive a naturii. Se remarcă, în acest sens, o serie de personalități din cele mai diverse domenii, printre care pictorul Nicolae Grigorescu, scriitorul Calistrat Hogaș, istoricul și scriitorul Alexandru Odobescu, balneologul I. Bernat, botanistul Radu Grecescu, ornitologul I.P. Lichiardopol. Primele decenii ale secolului nostru marchează atragerea în acest domeniu de acțiune a din ce în ce mai mulți oameni de știință, îndeosebi biologi (Grigore Antipa, Iuliu Prodan, Andrei Popovici-Biznoșanu, Emil Racoviță, Alexandru Borza ș.a.) și geografi (George Vălsan, Mihai Haret ș.a.). Grație acestora – și îndeosebi lui Emil Racoviță – este decretată „Legea pentru protecția monumentelor naturii” (1930) și organizată „Comisiunea pentru ocrotirea monumentelor naturii” un an mai tîrziu, este înființat primul Parc Național – Retezatul (1935) – și sînt delimitate cîteva zeci de rezervații naturale, îndeosebi în spațiul carpatic.

Atît la nivelul întregii țări, cît și numai în spațiul carpatic, rezervațiile naturale variază, ca întindere, de la numai un hectar, sau chiar mai puțin în cîteva cazuri, pînă la mii și zeci de mii de hectare, iar tipologic îmbracă forme diferite: atît mixte (complexe), atunci cînd prezintă importanță întregul ansamblu natural ocrotit, cît și geologice, paleontologice, speologice, forestiere, de floră, de faună – atunci cînd respectivul colț de natură a fost declarat ca atare datorită unuia sau anumitor elemente sau fenomene naturale ori în primul rînd grație acestora. Ceea ce nu înseamnă însă că restul elementelor din areal nu sînt ocrotite.

Rezervațiile complexe – unele numite de floră și faună, altele de peisaj și floră etc. – sînt de regulă mai întinse. Amintim Pietrosu Mare al Rodnei, omologată, din 1980, ca rezervație a biosferei în cadrul Programului ONU „Omul și biosfera”, Ceahlău – Polița cu Crini, Cheile Bicazului – Lacu Roșu, Bucegi (abruptul prahovean), Piatra Craiului, Domogled, Defileul Dunării, Cheile Nerei, Cetatea Devei, Cheile Turzii ș.a.

Mulți codri carpați au fost puși sub ocrotire, fie în cadrul rezervațiilor complexe, fie sub forma celor forestiere, cum sînt Slătioara, Giumalău, Tișța, Mîlea-Vîforita, Hartagiu, Latorița, Bejan, Slivuț ș.a. Și mai numeroase sînt cele floristice care ocrotesc atît

păduri (Mestecănișul de la Reci, Arinișul de la Sinaia ș.a.), cît și tinoave și mlaștini (Tinovu Mare de la Poiana Stampei, Tinovu Luci, Tinovul Mohoș, Mlaștina de la Sincraieni ș.a.), anumite elemente floristice, ca de pildă frumoasele narcise, în renumite poieni cum sînt cele de la Dumbrava Vadului, de la poalele Făgărașului, ori cele de la Virghiș în Munții Perșani sau de la Negrileasa și Goroniște în Apuseni.

Din ce în ce mai numeroase sînt rezervațiile speologice, îndeosebi în Munții Apuseni (Peștera Vintului, Peștera Urșilor, Vadu Crișului, Meziad, Scărișoara, Cetățile Ponorului ș.a.) și în Munții Banatului (Comarnic, Ponor, Emil Racoviță ș.a.), dar și în Meridionali (Peștera Muierii, Șura Mare, Cioclovina, Peștera Dimbovicioarei, Peștera Ialomiței ș.a.) sau Orientali (Peștera Izvoru Tăușoarelor ș.a.).

În tot arcul carpatic sînt prezente rezervațiile geologice și paleontologice, mărturii ale convulsionatelor timpuri geologice și ale marelui artist care este natura. De la Creasta Cocoșului din masivul Gutii și cei Doisprezece Apostoli din Călimani, la coloanele de bazalt de la Racoș (în Munții Perșani) și de la Detunatele (din Munții Apuseni), de la Pietrele Doamnei din Rarău la Sfînxul și Babele de pe platoul Bucegilor și Blocul de andezit Piatra Despîcată și Izbulul de la Călugări, ambele în Apuseni. Cele paleontologice, nu de puține ori ne spun din însăși titulatura lor despre ce vremuri îndepărtate ne oferă mărturii ale vieții (Clipa triasică Pîrlul Cailor, Calcarele tortoniene din valea Cernioara-Tășad) sau chiar despre ce viețuitoare este vorba (calcarele cu hipuriti de la Cislădioara, reciful de rudiști de la Valea Crișului, Calcarele cu orbitoline de la Piatra Corbului).

Toate aceste rezervații naturale au menirea de a ocroti locuri reprezentative din Carpații noștri. Însă, avînd intuiția aspirațiilor viitoare ale poporului nostru, generația actuală trebuie să facă mai mult: nu numai să le păstreze în bune condițiuni pe cele actuale și să declare noi asemenea zone ocrotite, ci să conserve întregul spațiu carpatic, acesta dobîndind, de ce nu, statutul unui imens parc natural presărat cu „rezervații integrale”.

SILVIU NEGUȚ

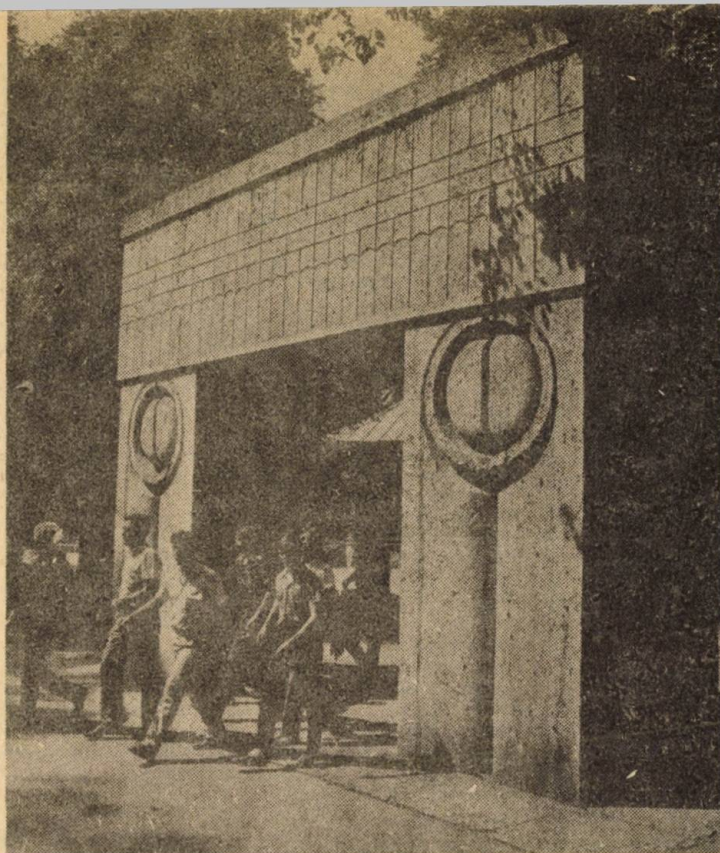
BRÂNCUȘI – UN POET AL ZIDIRII

De cîte ori trec prin Tîrgu Jiu îmi place să mă opresc în parcul strajuit de Poarta sîrutului. Uneori o fac intenționat numai pentru ca să-mi amintesc de ceea ce spunea sau simțea Brîncuși: „Unii au văzut în Poarta mea întruchiparea unei nunți de la noi. Oare nu-i explicasem lui Ion, pietrarul, că scrijeliturile de pe arhitravă înfățișeau veseliea copiilor și a îndrăgostiților?”

Îmi place să mă plimb la Tîrgu Jiu pe acel ax perpendicular pe Jiu și să urmăresc desfășurarea celor 5 monumente. Merg pe strada Eroilor, care taie întreg orașul și încerc să-mi imaginez de la distanță, de-o parte și de alta, operele sale, din afara orașului” pe care-l cuprind și-l presupun așa cum este”.

În timp ce le privesc nu pot să nu mă gîndesc la casa memorială de la Hobița. Recunosc-

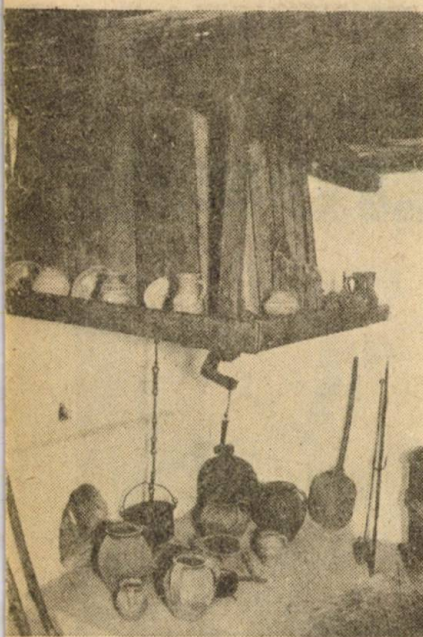

Brâncuși care a exclamat: Dacă a știut-o, acesta s-a bucurat, căci visa să sculpteze pe înțelesul copiilor! S-a resemnat să-i spună Coloana fără sfârșit, deși fără sfârșit reprezintă ceva negativ. Dacă ar fi cunoscut vorba lui Eminescu despre înfinire, poate ar fi botezat-o așa, de vreme ce termenul exprima ceva pozitiv; o creștere, o caldă, vie revarsare de sine și peste sine a ceva la scara noastră: Căci înfinirea este infinitul îmblinzit și aceasta, voia Brâncuși să exprime. Este înfinatul redus la scara omului. Mi s-a părut, analizând cuvântul lui Eminescu, că vedem în el ceva semnificativ pentru un demers caracteristic spiritului românesc, acela de a ști să facă inaccesibilul accesibil... Și ce face Brâncuși din infinit? Face după părerea copiilor din Tîrgu Jiu ceva accesibil. Avem o dulce așezare în absolut, iar minunea aceasta de poveste a Mioriței, ce este ea? decît prefacerea mării treceri într-o intimă fuziune cu ființa și neîfința. Întreg ansamblul de cinci monumente devine astfel un element, dintr-o altă coloană fără sfârșit, de data aceasta una pe orizontala".

Ma gîndeam la toate aceste reflexii filozofice ce aparțin unui gînditor ca Noica, privind de departe repetarea care pare la nesfîrșit a celor 16 elemente ale Coloanei „gîndita în fond ca un singur element". Cînd m-am apropiat, am observat că în vîrf este un „vas deschis spre cer". Ca un loc, în care poți să te așezi și să privești zările ca o curte, cu poarta larg deschisă. Ca o casă românească cu ferestre. Ochi deschisi, ca să se poată cuprinde înaltul bolților albastre.

Și am înțeles atunci, de ce sublimul la Brâncuși este „starea admirabilă de uimire" sau acel „maximum de perfecțiune". Și de ce rămîne pentru orice calător, întotdeauna, acel semn, element de bază al limbajului artistic brâncușian de pe Poarta sarutului – simbolul ochiului imaginat și multiplicat spre cele 4 zări – a celor două coloane ale sarutului – cod artistic inedit, ce realizează „înmîitabil vitalitatea omenirii", amintindu-ne că Brâncuși este și „un mare poet al iubirii", dar și un mare poet al zidirii. Și de aceea, poate mai mult ca oricînd, ma emoționează gîndul lui Constantin Noica și anume că „Ne e, te dat, acum să participăm cu virtuțile noastre, la zidirea de necrezut a lumii de mîine. Și iarăși, gîndul nostru românesc va veni să spună ca putem s-o facem".

ELISABETA IOSIF

sem în multe dintre obiectele casnice de acolo acel semn al soarelui, prezent în „Poarta sarutului". Acolo, în „Casa memorială Constantin Brâncuși", inaugurată în 1971, monument de arhitectură, în localitatea natală a

marelui sculptor, am simțit fiorul creației sale. Nu departe se află zăvoiu. Azi, tabara de sculptură. În zăvoi l-am întîlnit o dată, cînd eram copil pe nea Costin, cum îi spuneam noi, lui Constantin Brâncuși, îmi mărturisea moș Ion, în vîrstă de 102 ani. L-am găsit alegînd pietrele. „Ce este asta" l-am întrebat noi, copiii. Iar el, după o pauză ne-a răspuns zîmbind: „Este o valoare", ne-a răspuns. Dar unul dintre noi a mai întrebat: „Ce-i aceea o valoare?" „Ceva care înseamnă mulți bani", spuse pe înțelesul nostru, și am plecat rîzînd, lăsîndu-l să mai caute valori în zăvoi.

„Pietrele șoptesc – spunea Brâncuși. Privește picătura de rouă de pe această ramură! Stralucește, iar lumea întreaga se rasfrînge, își rasfrînge culorile în ea. Sculptura este la fel".

Pe vremea cînd Brâncuși își înălța Coloana fără sfârșit, povestește Constantin Noica după relatarea unui localnic, „copiii din Tîrgu Jiu, dimpreună cu alți localnici s-au interesat ce face artistul acolo. Au fost desigur mai multe presupuneri. Pîna la urma copiii au cazut de acord asupra uneia: artistul face un bigi-bigi (era pe vremuri un fel de acadea pe trepte, ca o racheta). Suava ironie a copiilor, am transmis-o unui mare cunoscător al lui

„PORTI” la ÎNĂLȚIME

Traversind în diverse direcții culmile și masivele carpatice, apele curgătoare au fost obligate să învingă obstacole ridicate de zidurile de piatră ale munților, să le străpungă vertiginos prin adânciri profunde ale văilor. Uneori, acestor bătaii ale apelor le-au venit în sprijin și unele condiții geologice (fali, bazine de scufundare tectonică, roci cu rezistență mai mică etc), rîurile izbutind să-și formeze cursuri mari, transversale și longitudinale. Ca urmare, unele sectoare de văi au luat naștere prin **antecedentă**, adică și-au păstrat direcțiile și albiile de curgere aproximativ în același loc, chiar dacă muntele a continuat să se înalțe sub impulsul mișcărilor tectonice. Alteori, văile s-au format prin **epigeneză**, ele continuând să se adincească, prin așa-zisă suprainpunere, pe același aliniament, retezînd cu energie rocile din patul albiei, indiferent de gradul de rezistență al acestora și, în mod similar, tipurile de structuri geologice (orizontale, cutată, monoclinală, discordantă etc), pe care le-au întâlnit în cale:

Defileurile se înfașează ca sectoare de văi, cu deschidere largă în ansamblul profilului transversal, cu trăsături morfologice (de relief) deosebit de complexe, mult adîncite și desfășurate pe lungimi mari, geneza lor fiind în mod obișnuit influențată de condițiile tectonice.

Cheile constituie un tip specific de vale, care se formează în mod frecvent pe calcare și roci calcaroase, geneza lor avînd însă loc și pe alte tipuri de roci (cristaline - metamorfice, eruptive -, pe formațiuni sedimentare de felul gresiiilor, conglomeratelor etc). Au profile transversale deosebit de înguste, pereți surplombați (datorită excavațiilor laterale denuitate marmite).

Spațiul carpatic românesc este deosebit de reprezentativ pentru frumusețea spectaculoasă și numărul mare al sectoarelor de văi cu defileuri și chei.

Pe ansamblul arcului carpatic există mai mult de 50 de sectoare de defileuri și peste 200 porțiuni de văi care au chei. În cadrul Carpaților Orientali s-au format mai mult de 25 sectoare de văi cu defileuri și peste 35 chei. În Carpații Meridionali au luat naștere vreo 6 defileuri și peste 80 porțiuni de văi cu chei. Carpații Occidentali se pare că dețin cifre record în această privință, în arealul lor fiind mai mult de 20 de defileuri și peste 80 sectoare de chei.

Defileuri în Carpații Orientali

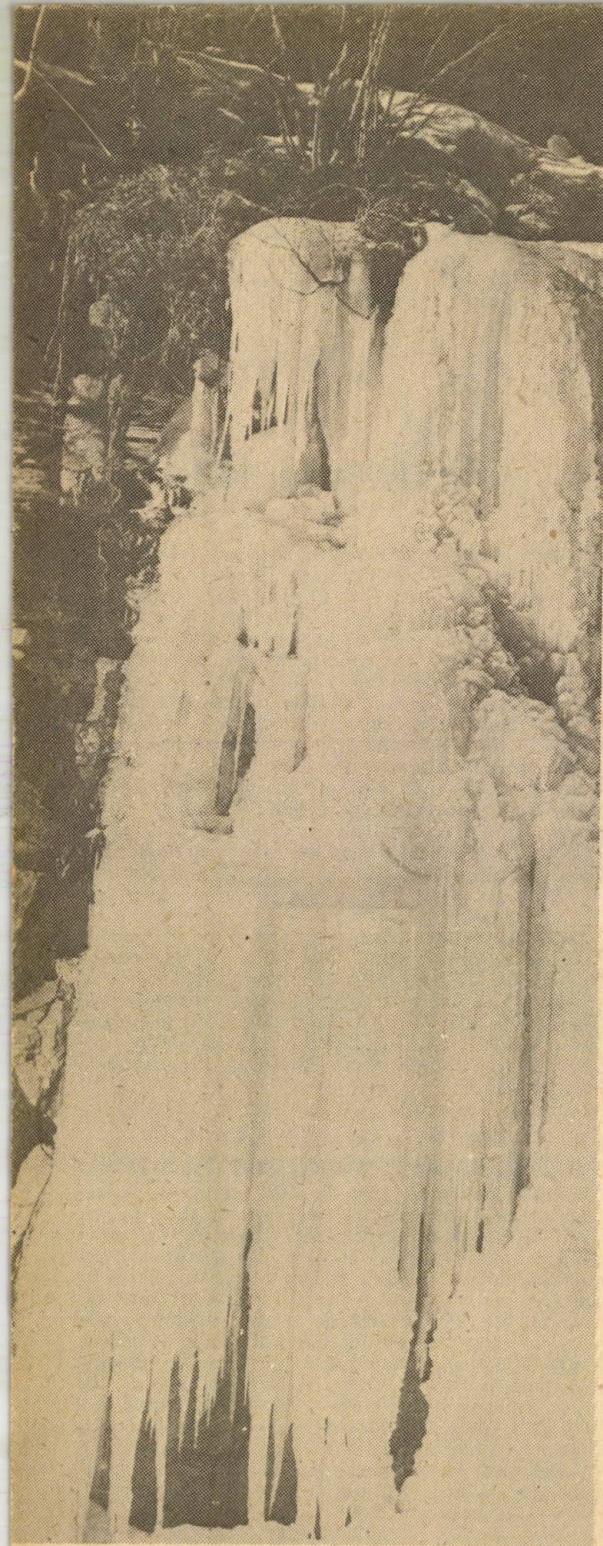
Prezența acestora poate să fie constatată de la marginile de nord pînă la cele de sud ale lanțului montan, condițiile genetice și de evoluție reflectînd grade de complexitate diferențiate de la un sector de defileu

la altul. De asemenea, unele defileuri au devenit oarecum clasice, fiind bine cunoscute, ca urmare a studiilor publicate în legătură cu ele, cit și datorită apariției lor frecvente în lucrări de mai largă popularizare (ghiduri turistice, manuale, cărți cu lecturi geografice etc). În această ultimă categorie se înscriu, de exemplu, **Defileul Mureșului între Toplița și Deda**, **Defileul Oltului de la Tușnad**, **Defileul Oltului de la Racoș**, **Defileul Someșului**. Într-o măsură mai mică sînt poate cunoscute **Defileul Anieș**, **Defileul Văii Cormaia**, ambele situate în cadrul Munților Rodnei, care s-au adîncit în văi cu înfașurare sălbatică prin rețezarea unor formațiuni geologice de tipul sisturilor cristaline. Astfel, **Rîul Anieș**, afluent pe dreapta al Someșului Mare, și-a săpat un defileu lung de circa 10 km, iar **Rîul Cormaia**, afluent tot pe aceeași parte a Someșului Mare, un defileu care se desfășoară pe aproximativ 17 km, în unul din bazinetele sale de eroziune, unde confluează Valea Vinului, existînd și un frumos și atractiv complex turistic. De asemenea, mai pot fi menționate: **Defileul Bistriței transilvane**, **Defileul Ilvei**, **Defileul Văii Rebra**, **Defileul Cărnăcelului**, **Defileul Izei**, **Defileul Vișeuului**, **Defileul Văii Tiha** din Munții Birgăului, **Defileul Troțușului**, **Defileurile Oltului de la Jigodin**, **Dealul Bogata**, dintre Bicsad și Malnaș, de la Ariușd ș.a.

Chei în Carpații Orientali

Sînt numeroase cazuri de chei monumentale, cu peisaje de o rară frumusețe care se află adînc incrustate în masivele montane ale Carpaților Orientali. Unele dintre acestea, datorită înfașurării grandioase, caracteristicilor genetice deosebite, aspectului văii în profilul transversal, înălțimii mari și conformației versanților etc., sînt considerate de unii cercetători ca fiind veritabile canioane (de exemplu, **Cheile Bicazului**, lungi de 8 km și care în unele locuri măsoară adîncimi ce depășesc 300 m). Dintre numeroasele sectoare de chei din acest spațiu carpatic pot fi citate: **Cheile Bicajelului**, **Cheile Bistriței Aurii**, **Cheile Bistriței** pe mai multe sectoare (între Rotunda și Tîbău; Cîrlibaba și Valea Stinei; Valea Stinei și Botoș; Brezuța și Tîsa; Iacobi și Argheș; Cheile Zugreni), **Cheile Oituzului**, **Cheile Cupășului** (afluent pe stînga al Bicazului), **Cheile Tătarului** (de pe Valea Mara), **Cheile Runcului** (bazinul Izei), **Cheile de pe Bisca Mare** și de pe **Bisca Mică**, **Cheile Coșnei** ș.a.

Imagini peisagistice de o deosebită complexitate și frumusețe oferă **Cheile Zugreni** desfășurate în aval de localitatea Dorna-Arini, unde Valea Bistriței rețetează intruziunile porfiroide ale unui dyck. Cheile au o lungime de circa 4 km, în cadrul lor valea avînd lățimi

de 150-200 m, cu pereți înalți de 200-300 m. În albia riului se înalță repeziuri, virtejuri, bulboane, ochiuri de ape adinci de 12-15 m, stinci cu forme bizare, între care Colții Acirii, Piatra lui Osman, Grindul Pușcatei, Ripa Scara, Stinca Coifului.

Defileuri în Carpații Meridionali

Deși puține la număr, văile cu defileuri se înfățișează deosebit de impresionante, unele dintre ele având și dimensiuni mari, înscriindu-se ca tipuri specifice de cursuri transversale peste masivul lanț al Carpaților Meridionali.

Defileul Oltului dintre Turnu Roșu și Cozia se află încadrat pe un tronson de vale lung de circa 60 km, cuprinzând trei sectoare bine individualizate, diferențiate structural, litologic și tectonic. Poate fi considerat al doilea defileu ca mărime din țara noastră, după Defileul Dunării. Primul sector, Turnu Roșu-Ciineni (18 km), este adâncit în sisturi cristaline, Oltul retezând aproape perpendicular culele munților. De la Ciineni pînă la vărsarea Lotrului în Olt, pe o lungime de 25 km, riul străbate un bazin tectonic, de scufundare, Depresiunea Loviștei, cu resturi de depozite sedimentare care stau peste fundamentul cristalin. Al treilea sector de defileu, lung de circa 17 km, se desfășoară începînd de la sud de gura de vărsare a Lotrului și pînă la periferia de sud a Culmii Cozia (încadrată la Masivul Făgăraș), de unde Oltul pătrunde în Depresiunea Jibelea (în direcția Căciulata - Călimănești). În acest sector sudic al defileului, apele Oltului se zbat vijelioase și înspumate pe fundul unui culoar îngust de vale retezînd roci cristaline metamorfice ale gnaisului ocular de Cozia și micașisturi.

Defileul Cernei se desfășoară pe circa 40 km lungime, în cadrul lui existînd o alternanță de chei și bazine, din amonte către aval: Cheile din amonte de confluența cu Valea Cernișoara; bazinele Lunca Cernișoarei, Lunca Iovanului, Lunca Balmoșului, Cheile Corcoaiei, Depresiunea Cerna-Sat. Un al doilea sector al defileului este situat între confluența Piriului Olanu și a Piriului Belareca, în cadrul lui fiind incluse Cheile Bobotului, Cheile Piatra Pușcată, Cheile de la Ogașul Ursului.

Valea Prahovei prezintă în spațiul montan două sectoare de mare atracție turistică: Defileul Clăbucetelor, la sud de Predeal, pe o lungime de circa 4 km, adâncit în marnocalcare și gresii calcaroase cretacee; **Defileul de la Posada**, lung de 9 km, între Munții Girbova și Muntele Gurguiatu, adâncit în stratele de Sinaia, cretacee (marnocalcare și gresii).

Chei în Carpații Meridionali

Numărul mare de chei din această zonă carpatică corespunde și unei largi diversități de condiții genetice, de evoluție, complexitate și notă de originalitate a peisajelor geografice. Din mulțimea văilor cu sectoare de chei menționăm, în limita spațiului disponibil din această sinteză scrisă: Cheile Argeșului, Cheile Buții, Cheile Dimbovicioarei, Cheile de pe Valea lăloașei (ca de exemplu, Cheile Urșilor, Peșterii, Tătarul Mic, Tătarul Mare, Orzei, Dobrești ș.a.), Cheile Jiețului, Cheile Oltețului, Cheile Bistriței (bazinul Jiului), Cheile Bistriței (bazinul Oltului), Cheile Cernei (bazinul Oltului), Cheile Cernișoarei (bazinul Cernei) etc.

Cheile Dimbovicioarei s-au format în calcare jurasice (8 km lungime). În sectorul numit Podul Dimbovitei. Versanții abrupti depășesc frecvent înălțimi de 100-150 m. Peisajul abundă de forme semețe (turnuri, stinci ascuțite), o morfologie carstică bogată și variată, atât de suprafață, cît și în subteran (de exemplu, circa 50 de peșteri și grotte).

Cheile Oltețului s-au format în calcare jurasice (3,5 km lungime). La gura cheilor se află renumita Peșteră Polovragi (9 171 m lungime). Valea este încadrată de versanți înalți, foarte abrupti, oferind iubitorilor de natură priveliști mirifice, de o mare autenticitate.

Defileuri în Carpații Occidentali

Gama extrem de largă de condiții geologice, particularitățile multiple și specifice ale acestui relief montan, împreună cu o serie de elemente ale evoluției de factură regională și mai strict locală au determinat geneza unor importante și neasemuit de frumoase secțiuni de văi cu defileuri în Carpații Occidentali. Dintre monumentele și renumitele defileuri, locuri prioritare dețin: Defileul Dunării „Porțile de Fier”, Defileurile Arieșului, Defileul Crișului Repede, Defileul Crișului Negru, Defileul Crișului Alb, Defileurile Someșului (la Răcătău, între Turbuța și Jibou, între Ticău și Benesat), Defileul Văii Drăganului, Defileul Hășdatelor etc.

Defileul Dunării „Porțile de Fier” este cel mai mare și impunător traseu de vale transversală carpatică de pe teritoriul României. Defileul începe la Bazaș și se termină la Gura Văii, măsurînd 144 km lungime, punînd în evidență o zonă de o maximă interferență morfotectonică (raporturi dintre relieful și tectonică) dintre Carpați (prin intermediul Munților Banatului) și Munții Balcani (de pe teritoriul R.S.F. Iugoslaviei). De la vest către est se desfășoară compartimentele: Valea Nerii - Valea Rîlii (vale îngustă); Depresiunea Moldova Veche (fost bazin tectonic miocen); o înălțuire de mici bazine între Belobreșca și Pescari; valea îngustă dintre Pescari-Alibeg; depresiunea Liubcova; îngustarea Berzeasca - Greben; sectorul Greben - Plavișevîta; Cazanele adîncite în calcare jurasice și cretaceice, cuprinzînd Cazanele Mari, bazinetul tectonic Dubova și apoi Cazanele Mici; Depresiunile Orgadenei și Orșova și Porțile de Fier.

Chei în Carpații Occidentali

Pentru ansamblul acestui sector montan prezența cheilor în cadrul văilor este de fapt un fenomen caracteristic, strîns legat de prezența pe mari suprafețe a calcarelor mezozoice și, într-o măsură mult mai mică, de existența altor formațiuni geologice. De asemenea, o serie de procese tectonice, cu diferite intensități și moduri de manifestare au jucat și ele anumite roluri în geneza și evoluția cheilor. Sectoarele de văi cu chei sînt prezente începînd din centrul zonei montane și continuînd pînă în spațiul de bordură al acesteia. O succintă enumerare nu poate să cuprindă decît un număr cu totul limitat de chei. Pentru Munții Banatului se pot da ca exemple: Cheile Nerei (care, după unii cercetători pot fi considerate ca avînd unele trăsături specifice canioanelor); Cheile Minișului; Cheile Birzașului; Cheile Timișului; Cheile Carașului; Cheile Gîrlîștei (afluent al Carașului) etc. Densitatea, complexitatea și varietatea cheilor sînt cu mult mai mari în Munții Apuseni, unde frumusețea și originalitatea acestora devin aproape oriunde elemente de factură excepțională. Exemplele sînt cit se poate de numeroase, dar prin citirea numai a unora dintre acestea nu poate să fie realizată decît o imagine de cadru cu totul general. Vom enumera dintre acestea: Cheile Văii Galbenii, Cheile Galdei, Cheile Întregalde, Cheile Văii Gîrda, Cheile Văii Iadului, Cheile Iarei, Cheile Turzii, Cheile Ampoiului, Cheile Turenilor, Cheile Rîmeșului, Cheile Sighiștel, Cheile Ordincușei, Cheile Văii Oșului, Cheile Vălișoarei, Cheile Pravului, Cheile Cetii, Cheile Crișului Pietros etc.

Oricare din ele, indiferent de mărime, oferă imagini spectaculoase, invitînd la drumeție...

— Conf. dr. MIHAI GRIGORE

CARPAȚII ÎN LITERATURĂ

„Un grup imens, avînd Carpații coloană vertebrală și respirînd la Marea Neagră, spre care se îndrumă fluviile toate ce străbat ambele flancuri, România ne arată o varietate de peisaj de o bogăție cu totul particulară. Munții cu masivele impadurite și cu crestele de piatră vineție, fără a avea înălțimea Alpilor, sînt de o severă măreție în aspectul lor. Fie în Bucovina, fie în Făgăraș, pe fruntea Ceahlăului sau pe coamele de stîncă ale Bucegilor ca și în alte colțuri de țară, acești munți exprimă sălbăticia tragică a naturii, cu o viață neobișnuită, reamintînd lanțul prăpăstios deasupra fiordurilor norvegiene. Pădurile care imbracă coastele piezișe cu adîncimile lor umede, neatînsse de secure, desigurile de brazi răsturnați de trăsnet, izvoarele care țîșnesc de sub lespezile de piatră, toate aceste priveliști îți dau un sentiment de intimitate ancestrală a naturii, pe care occidentul întretăiat pretutindeni de urmele omului nu-l mai încearcă de sute de ani. Acestei sălbăticii de codru se atribuie și fauna Carpaților, unde urșii, mistreții, lupii, caprele negre și cerbii roiesc prin crînguri și poiene, făcînd din România, în materie cinegetică, o țară unică pe continent”.

(Octavian Goga -
„Spiritualitatea românească”)

Munții în cărțile vechi

NESTOR URECHIA

ÎN BUCEGI

„MINERVA”
INSTITUT DE ARTE GRAFICE
ȘI EDITURĂ - BUCUREȘTI
Strada Regala 6 (Hotel Union)
1906

55

CARPAȚII PE COMPUTER

VIRFURI CU ÎNĂLȚIME
MAI MARE
DE 2 200 METRI
MUNȚII FAGĂRAȘ

Moldoveanu 2 544; Negoiu 2 535; Viștea Mare 2 527; Căluțan 2 522; Vinatoarea lui Buteanu 2 506; Dara 2 500; Mușetescu 2 495; Scărișoara 2 495; Pîșcu Roșu 2 485; Urlea 2 478; Scărișoara Mica 2 472; Arpașu Mare 2 468; Virfii Mircii 2 467; Podragu 2 462; Arpașu Mic 2 460; Galbenele 2 456; Fundu Bindei 2 450; Mușeteica 2 448; Boia 2 442; Picuța 2 439; Ucea Mare 2 434; Buda 2 431; Iezeru 2 429; Ciortea 2 427; Turnu Lacului 2 427; Boiu 2 426; Ciortea 2 422; Ucișoara 2 418; Iezeru Caprei 2 417; Târîța 2 414; Galbena 2 412; Pietriceaua 2 412; Galașescu Mare 2 410; Podeiu 2 408; Robița 2 408; Lăita 2 397; Piatra Taiată 2 395; Capu Gemenilor 2 395; Coastele Mari 2 393; Paltinu 2 392; Lepșița 2 391; Lăileț 2 390; Somnului 2 387; Cheia Bindei 2 383; Racorelelor 2 382; Paru de Fier 2 380; Steghilor 2 378; Fintina 2 375; Grohotișu 2 366; Podu Giurgului 2 358; Burianu Mare 2 352; Sărății 2 334; Șerbota 2 331; Fintina Viștei 2 331; Rezistoarele 2 331; Buruianu Mic 2 306; Scara 2 306; Tunsu 2 306; Jepii de Sus 2 302; Ludișoru 2 302; Berivoiu Mare 2 300; Belia Mare 2 295; Catavei 2 287; Colții Balaceni 2 285; Suru 2 283; Mizgavu 2 277; La Padina Langii 2 276; Lespezi 2 275; Capu Surului 2 274; Brătîla 2 274; Virfii Moșului 2 273; Budislavu 2 271; Virtopel 2 270; Izvoru 2 270; Buduru 2 268; Podeanu 2 262; Moșuleții 2 261; Valea Lungă 2 254; Pîșcu Negru 2 248; Fata Unsă 2 246; Virtopu Roșu 2 242; Ciocoticiu 2 235; Netedu 2 234; Pietrele Popii 2 229; Piatra Roșie 2 225; Zîrna 2 216; Căluțanu 2 206; Pîșcu Bilei 2 201;

TRECEAU PLUTELE

Plutăritul se practica în multe țări, dar la noi, încă din antichitate, se naviga cu pluta. Bunăoară, în Spania, plutele se legau de bușteni, erau apoi lansate pe apele râurilor și așteptate pe mal de oamenii care deschideau zăgăzurile amenajate din loc în loc; odată cu viitura slobozită la deschiderea zăgăzurilor pluta mai făcea un „salt” în aval. Dar pe teritoriul de azi al României pluta era o „navă”, pe ea se imbarcau plutași care o pilotau efectiv, sute de kilometri. Plutași din Carpați transportau nu numai lemn pentru cele mai diferite construcții, dar imbarcau și mărfuri. Nicolae Iorga nota în lucrarea sa „A cui e Dunărea?“, „...acum Dunărea e română. O flotă (Classis Flavia Moesica) stăpânește apele. Mărfurile plutesc în cursul ei de la o margine la alta a Daciei”.

Dar sînt și alte izvoare care atestă străvechimea plutăritului de la noi. La muzeul arheologic din Alba Iulia se află un relief dăltuit în marmură; a fost descoperit pe locul unde era colonia romană. Este vorba de o placă cu dimensiunile 45,5 x 28,5 cm reprezentînd un bărbat ce poartă pelerină lungă, încălțat cu cizme cu carimbul răsfrint, pe cap cu o cunună și în mîna stîngă ține un corn al abundenței din care ies fructe și alte daruri ale ogoarelor. Specialiștii au stabilit că acest personaj alegoric este *Genius nautarum*, protectorul plutașilor. S-a dedus că placa era zidită pe fațada unei clădiri din vechiul Apulum în care își avea sediul „Asociația plutașilor”, numită pe atunci „*Collegium nautarum*”.

Tot la Alba Iulia s-a mai descoperit o inscripție care ne relatează și alte informații despre plutași. Astfel, aflăm că în prima jumătate a secolului III e.n. sclavul *Rufinus*, a ridicat în acest oraș un altar în cinstea lui *Publius Aelius Strenus*, cavalier roman. Sînt înșiruite toate funcțiile administrative, economice și religioase pe care le avea acest *Strenus* căci el era și mare preot al altarului împăratesc din Sarmizegetusa, augur în alte două orașe, consilier roman la Drobeta și patron al colegiilor de țesători și plutași.

Dar cu ce se ocupau plutași din Apulum? Ei transportau cu flota lor de plute, pe apele Mureșului, sarea de la Ocna Mureșului, lînă, lemn, ceară și miere, blănuri de vinat. Navigatorii din Apulum nu foloseau corăbii căci apele Mureșului și Tisei ridicau probleme pentru ambarcațiuni cu pescaj mare; așa că ei foloseau plutele, construite într-un fel anume. Plutași trebuiau să acosteze în unele puncte de control și vamă - unul dintre acestea fiind, după dovezi arheologice, la Micia (Vețel) lângă Deva. În această localitate s-a descoperit o statuie reprezentînd pe un proprietar de plute și bărci. De la Micia pînă la vărsarea Mureșului în Tisa plutași navigau sub protecția garnizoanelor romane înșiruite pe malul stîng al râului.

Și pe alte riuri din Carpați se pluta intens. Plute pe Bistrița și Siret am prins și noi, cei ajunși la jumătatea vieții. În satele bistrițene bătrîni spun că pe aceste locuri plutăritul se face de cînd există omul. În Evul mediu, zic izvoare de arhivă, plutași bistrițeni coborau cu plutele lor pe Siret și apoi pe Dunăre pînă la Marea Neagră. Buștenii de brad - și mai ales catarge pentru corăbii „coborîte” din Carpați - erau cumpărați de negustorii venețieni și genovezi ce aveau drept de negoț prin factoriile lor așezate la gunile Dunării, încă și pe vremea lui Ștefan cel Mare.

Și tot tradiția populară din satele de sub Ceahlău povestește că cei mai pricepuți și curajoși plutași se aveau chiar pe mare; cunoscînd bine curenții marini, dar mai ales perioadele de vînt prielnic, plutași ajungeau, tot pe lângă țarm, pînă la Tarigrad (Istanbulul de azi) unde vindeau catarge cu preț de zece ori mai mare decît dacă l-ar fi negustorît la Dunăre...

Nu este de mirare că azi avem așa de buni navigatori pe sutele de cargouri sau pescadoare românești ce străbat întregul Ocean Planetar. Mulți spun că românul este un navigator înnăscut. Poartă, de fapt, în genele sale măiestria plutașilor de altădată din Carpați dintotdeauna stăpîniți de strămoșii săi.

ION PREDĂ

Nu ninge cu adevărat decât în copilărie! Numai copiii știu să se bucură într-adevăr de zăpadă, de frig, de ger. De aceea, la ceas de dalbă glăsuire a pădurii de argint, iarna, generos bijutier, schimbă pentru ei lumea întreagă în feeria unui hașm alvea poleind pământul cu cristalele perfecte ale ninsorii, îmbrăcînd brazii în horbota fulgurilor ceruți din înaltul văzduhului, prinzînd apele în brațările diamantine ale ghețurilor. Acum totul începe cu „a fost odată ca niciodată”. E vremea poveștilor și a sărbătorilor copilăriei. Ziua se măsoară în jocuri, bulgărit, săniuș și ghețuș. Nici nu știi cînd îți îngheață nasul și picioarele că a și căzut înserarea. Dar și mîine e zi și omăt.

goșa, Stîna de Vale, Izvorul Mureșului și atîtea altele ce formează „paradisul schiorilor”.

Condiția omului nu e nici să se ridice în văzduh, nici să plutească pe apă, nici să alunece pe zăpadă. Și totuși el zboară, înoată, schiază. Își învinge, adică, limitele fizice cu ajutorul minții și al îndemînării sale, pe care și-a dobîndit-o după multe încercări. Sint îndemînări pe care astăzi pare că le exersează doar din plăcere și din joacă, activități gratuite, cu alte cuvinte, sporturi. Bucuria lor este însă mult mai profundă decât cea a practicării și cîștigării unor simple jocuri, căci în adîncul ei se află ascuns mereu sentimentul tonic al victoriei asupra limitelor

AICI SÎNT ZĂPEZILE DE ALTĂDATĂ!

Anul nou nu e încă și el decât un copil care se joacă rîspîndind în juru-i veselie și zăpadă... Aduceri aminte ale țării piticilor și Albei ca Zăpada. Nu ninge cu adevărat decât în copilărie. Restul ninsorilor sint amintiri din copilărie, amăgiri ale iernii pentru sufletul nostru rămas undeva pe colinele candorii. Unde sint zăpezile de altă dată? Unde ești copilăne, unde fugi?!

Și totuși există undeva o țară a zăpezilor aidoma celei din aducerile noastre aminte. Muntele, cu străjerii săi îmbrăcați în cetină verde împodobită de promorăcă și cu crengurile lui nebiruite de stîncă și gheață, o tăinuiește: împărăția hibernă a marilor spații alpine, măreție a frigului și a liniștii, bucurie a zăpezilor nesfîrșite, învaluite în aerul curat abia înmiresmat de adierea vîntului pierdut prin tuburile de orgă ale pădurilor. În priveriștile carpatine ale iernii se intră cu inima descoperită, gîndul senin și sufletul curățit. Astfel redevii copil și ziua se măsoară iar în jocuri, povești, bulgărit, săniuș, ghețuș și încă ceva, necunoscut poate odinioară dar nu străin stării de spirit a copilăriei: schiul, regele de basm al sporturilor alpine, jocul preferat al celor ce vin în stațiunile de vis ale munților noștri: Poiana Brașov, Predeal, Sinaia, Bușteni și cabanele Bucegilor, Paltiniș, Semenic, Durău, Vatra Dornei, Borsa, Muntele Mic, Mo-

condiției naturale. Există o „beție” înălțătoare a efortului și a reușitei, în care stă secretul bucuriei schiului. Desigur, nu e numai atît, există și sentimentul intens al apropierii de natură, al trăirii după ritmurile ei cosmice, al pătrunderii în splendorile lumii cristaline a muntelui și zăpezii. Mai e apoi viteza coborîrii... Sint bucurii greu de explicat în cuvinte, ele trebuie încercate. Numai marii poeți reușesc să transmită întocmai sentimentele dar ei au scris puțin despre schiuri și iubitorii lor... De pildă, Nichita Stănescu: „Adolescent fiind și neputînd să adorm prea repede seara, din bineînțelese pricini, cu un suflet de zăpadă și un trup care de tot mă mira prin fierbințime, mă visam schior. Se făcea că pe o pantă albă de zăpadă în slalom uriaș, imponderabil în a face cristiane, aidoma unui zulf pieptănat de repede vînt în jos, coboram mai spre dreapta și apoi mai spre stînga, cu iute plîngere a vitezei, la vale printre jaloane.”

Ninge, ninge în munți! Aici s-au adunat zăpezile copilăriei. Zăpada, ce fascinație a purității! Și muntele, ce aspirație a înălțimilor! Există sentimente pe care numai marii poeți au reușit poate să le exprime în cuvinte. Unele sint bucuriile zăpezilor alpine. Pentru a le cunoaște trebuie să le trăiești.

ALEXANDRU CONDEESCU

MUNȚII BUCEGI

Omu 2 505; Bucura 2 503; Bucșoiu 2 492; Coștila 2 490; Colții Obîrșiei 2 480; Gavanele 2 472; Obîrșia 2 405; Doamnele 2 402; Baba Mare 2 294; Lancia 2 280; Guțanu 2 246

MUNȚII PIATRA CRAIULUI

La Om 2 239; Grindu 2 229;

-MUNȚII IEZER - PĂPUȘA

Virtu Roșu 2 469; Iezeru Mare 2 462; Iezeru Mic 2 400; Păpușa 2 391; Piscaru 2 383; Capu Cătunului 2 370; Bătrîna 2 341; Cascue 2 329; Cățunu 2 319; Obîrșia 2 314; Barbu 2 297; Tam-bura 2 294; Fracea 2 242;

MUNȚII PARÎNG

Parîngu Mare 2 519; Gema-narea 2 426; Stoienița 2 421; Slivei 2 420; Cîrja 2 405; Ieșul 2 375; Setea Mare 2 365; Mîndra 2 360; Gruul 2 345; Mohorul 2 337; Piclășa 2 335; Coasta lui Rus 2 301; Setea Mică 2 278; Plescoala 2 250; Gauri 2 244; Piatra Taiată 2 239; Urdele 2 228;

MUNȚII RETEZAT

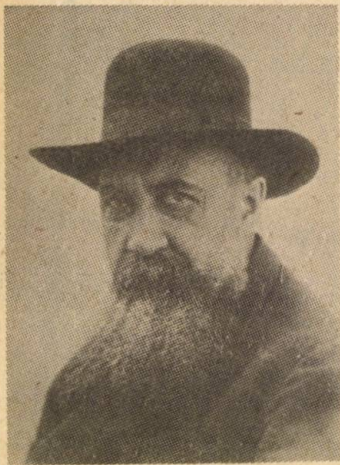
Peleaga 2 509; Păpușa Mare 2 508; Păpușa 2 505; Retezat 2 482; Virtu Mare 2 463; Custura 2 457; Bucura 2 433; Capu Pietrelor 2 420; Judele 2 398; Virtu din Mijloc 2 388; Bucura II 2 372; Păpușa Mică 2 370; Virtu Țapului 2 370; Obîrșia Nucșoarei 2 346; Slaveiu Mare 2 347; Virful Valea Marii 2 340; Sesele Mari 2 328; Virful Valea Rea 2 311; Gru-niu 2 300; Gruinu II 2 294; Neteđuța 2 294; Lazaru 2 290; Vacarea 2 284; Lazărului 2 282; Sesele Mici 2 278; Pietrele 2 270; Colaia 2 270; Prelucele 2 265; Picioru Pelegii 2 264; Radeșu Mare 2 261; Gates 2 261; Păpușa Custurii 2 209;

MUNȚII GODEANU

Gugu 2 291; Moraru 2 284; Piatra Scărișoarei 2 284; Bulzu 2 245; Godeanu 2 229; Scărișoara 2 210;

NICOLAE
IORGA

1871 — 1940

50 de ani
de la moarte

Nicolae Iorga este, prin operă și prin activitatea desfășurată cu o fervoare și mobilitate greu de egalat, unul dintre piscurile culturii române. Ca un adevărat patriot, despre poporul nostru, pe care l-a slujit cu devotament, N. Iorga scria: „Că nu poate fi un neam trainic acela care se alcătuiește cu adevărat numai din spuma de sus... Ci un adevărat neam e acel ce cuprinde în sine toată viața, veșnic mișcată, totdeauna înnoită și pe deplin curată, a multîmilor muncitoare și cinstite”.

Născut la Botoșani, Nicolae Iorga a fost o celebritate a epocii sale, atît în țară cît și în lume. Istoric, prozator, poet, dramaturg, critic și istoric literar, filolog, memorialist, traducător. A debutat la ziarul „Românul” (1885), iar licența și-a luat-o la Universitatea din Iași, la 18 ani. Peste 5 ani este numit profesor la Universitatea din București. Din 1897, membru corespondent al Academiei iar din 1911, membru titular. Prima sa lucrare o publică în 1893: „Schite din literatura românească” (al doilea volum în 1894). Face studii temeinice, participă la congrese, conferențiază, cercetează arhive în Italia, Elveția, Franța, Spania, America, Grecia, la Viena, Constantinopol, Londra, Sorbona, Oxford, Varșovia.

Atras de publicistică, încă din tinerețe, cînd colaborează frecvent la revistele „Arhiva”, „Literatura și arta română”, „Re-

vista nouă”, „Contemporanul”, „Lupta”, apoi la „Convorbiri literare”, „Epoca”, „România jună”, „L'Indépendance roumaine”, „Sămănătorul”. Din revista „Sămănătorul” face o adevărată tribună, pentru un program literar distinct (începînd din anul 1903) urmat și la alte reviste întîlnite de el: „Neamul românesc”, „Floarea dorurilor”, „Neamul românesc literar”, „Drum drept”, „Cuget clar” și altele.

Cînd în țară izbucnesc marile răscroale țărănești, în 1907, savantul patriot ia apărarea țărănilor prin scris și conferințe, face colecte și trimite ajutoare celor ce au avut de suferit în urma singeroasei repressiuni ordonate de guvern. Această atitudine curajoasă îi aduce, ca și lui Sadoveanu, acuzația de „instigator”. Este ales în comitetul „Ligii pentru unitatea culturală a românilor”, în cadrul căreia supremul ideal — pentru care lupta alături de alți cînturari — este cel al Unirii, vis realizat în anul 1918.

N. Iorga se voia un intemeietor și un deschizător de drum, în domeniul neexploitate deiajuns. Gînditor și vizionar, luptător și om de știință cu putere de cuprindere în multiple direcții, căuta să regîndească totul în cultura română și a izbutit. A reluat și a reasezat istoria cuprinderii naționale de la capăt, într-o viziune patriotică proprie — viziunea Iorga. A scris o seamă de *Istории*: a românilor, a literaturii, a armatei, a comerțului, a presei, a comunicațiilor, a culturii, a religiei, a învățămîntului etc., toate acestea concepute prin prisma sa de istoric bazat pe adevărul național. Făuritor de nou în mai multe domenii: istorie și literatură, geografie și în politică.

În 1908, se stabilește la Valenii de Munte, unde întemeiază „Universitatea populară” atît de cunoscută și apreciată și tot aici organizează și o tipografie, în scopul editării unor lucrări de popularizare.

În creația literară, N. Iorga rămîne un uriaș prin proiecte, în poezie, continuă filonul pașoptist romantic, în direcția Alexandri-Heliade Rădulescu. Mai personal, în poezia de factură neoclasică, slăvind vestigii antice, lumi și orașe dispărute, cetăți moarte, zeități și ființe mitologice; opera dramatică este mai puțin semnificativă (în piesele sale, urmărește să facă educația morală a publicului, punîndu-l să se confrunte cu marii eroi ai neamului). Adevărata sa creație beletristică rămîne literatura de călătorie. „A călători — e o nevoie sufletească”, spunea Iorga, dar călătoriile sale sînt mai mult în timp decît în spațiu. „Jurnalul” său constituie literatură de cea mai bună calitate.

Memorialistica din volumele „Oameni care au fost”, „Memorii” sau „O viață — așa cum a fost” sînt opere cu caracter autobiografic, peste care plutește pecetea polemistului și a pamfletarului, a evocatorului și a poetului, este un condei mi-

nat de un suflet cald și un ochi fin și pătrunzător. Sufa de portrete din „Oameni care au fost” pune la îndemîna pagini despre bărbați de seamă ai neamului, pe o întindere de cîteva decenii, văzuți în angrenajul vieții și luptei de zi cu zi, pe fundalul și în atmosfera unei epoci de mult apuse, dar nîcînd uitate și nîereu invocate. Memoriile sînt consacrate lumii politice, mai ales văzute într-un anumit timp și în împrejurări caracteristice, lume surprinsă de Iorga în notații metaforice, de o mare concizie a expresiei. Ele constituie un document de preț pentru istoria primului război mondial și a actului desavîrșirii Unirii din 1918.

În literatură, N. Iorga trece prin propria scriere drept critic de direcție, cu o doctrină literară bine constituită, cu o concepție și un program propriu încă din tinerețe, el este preocupat să urmărească, în special, „estetica genului” — pe care o dezbate în stil comparatist. La scriitori străini și români, în primul rînd la Eminescu. Ecurile lui din tinerețe vor fi adunate mai tîrziu, în 1921, în volumul „Pagini de critică din tinerețe”. Această concepție a teoretizat-o mai ales în paginile revistei „Sămănătorul”, încercînd să creeze un adevărat curent de opinie în favoarea clasei țărănești. Iorga opune satul și viața neîntinată a acestuia, orașului considerat cosmopolit și pervers; mulțitor de suflete și conștiințe. În jurul său, se string o serie de scriitori care-i respectă programul și ilustrează unele din tezele mentorului: Șt. O. Iosif, Corneliu Moldovanu, Emil Gîrlăanu și chiar O. Goga, Agărbiceanu și Sadoveanu trec mai mult sau mai puțin printr-o „școală” sămănătoristă. Cîrînd însă, recomandările criticii au devenit clișee, iar literatura curentului, rămasă în marginile unui ruralism anacronic, n-a putut ține pas cu vremea și s-a condamnat singura la pierdere, transformîndu-se într-un „adevărat cîmîr al literaturii române” (E. Lovinescu). O parte din aceste idei a servit criticii la judecarea și ierarhizarea literaturii române, a celei „la zi” („Istoria literaturii românești contemporane”, 1934), ducînd la confuzia valorilor, la judecări eronate asupra operei unui Rebreanu sau Argezi. Acolo unde criticul se întoarce la înțelețele istoricului, investigînd epoca veche și modernă a literaturii române, rezultatele sînt pe măsura vastului său orizont interpretativ, contribuțiile sale sînt covîrșitoare în „Istoria literaturii române în secolul al XVIII-lea” (1901), „Istoria literaturii religioase a românilor pînă la 1688” (1904), „Istoria literaturii românești” (1925), în trei volume, „Istoria literaturii românești în veacul al XIX-lea, de la 1821 înainte, în legătură cu dezvoltarea culturală a neamului” (trei volume: 1907—1909), ca și în vasta panoramă de literatură comparată — „Istoria literaturilor romane în dezvoltarea și legăturile lor” (trei volume, 1920), toate opere fundamentale. Practicînd o critică culturală, în strînsă legătură cu epoca și factorii formativi ai unei personalități, Iorga organizează și ierarhizează un material vast, prin caracterizări ample și compe-

hensive, dînd istoriei literare criteriile științifice de care avea nevoie și punînd bazele unei discipline pe care a ilustrat-o cu strălucire

În repetate rînduri senator, deputat, ministru (a avut și un partid propriu), lorga a fost, din aprilie 1931 și pînă în mai 1932, prim-ministru. Savantul îl domină pe politician, dar patriotismul său îl menține permanent în prima linie a vieții. În anul 1939, în țară și în străinătate se petrec evenimente politice care îi dau o legitimă îngrijorare. Cărturarul este împroșcat cu invecție și amenințări. În acele zile grele, publică studii, teatru, își stringe opera poetică, scoate o mare ediție a volumului de călătorii, „Neamul românesc în Ardeal și Țara Ungurească” și primul volum din lucrarea „România cum era pînă la 1918”. La 30 august 1940, României i se impune odiosul Dictat de la Viena; statul „național-legionar” instaurează o politică brutală, antidemocratică, o teroare singeroasă. În semn de protest față de politica guvernului legionar, la 11 octombrie, N. lorga suspendă apariția gazetei sale „Neamul românesc”. La 27 noiembrie 1940, legionarii îl arestează și-lucid mișelește. Zguduitoarea veste a făcut înconjurul țării îndoliate, indignate, îndurerate. Aproape 50 de Universități din lume, printre care cele din Paris, Oxford, Geneva, Roma, Bratislava au arborat drapele în bernă. Sîndind avertismentele legionarilor, cetățenii Capitalei au participat într-un număr impresionant la înmormîntarea marelui cărturar.

O vastă operă (16 000 de titluri) științifică și patriotică i-a consacrat „lui Nicolae lorga un loc de frunte în rîndul istoricilor lumii. A fost organizatorul celui dintîi Congres de bizantinologie (1922) și unul dintre fondatorii Institutului de studii sud-est europene (1914).

IENĂCHIȚĂ VĂCĂRESCU

(1740—1797)

250 de ani
de la naștere

Poet, filolog și într-o oarecare măsură istoric și diplomat, Ienăchiță Văcărescu este descendent din vechi și cunoscute familii boierești. Știutor al mai multor limbi (greacă, latină, turcă, italiană, germană și franceză), a fost rînd pe rînd surghiunit și ridicat la mari ranguri boierești.

În 1787 își tipărește succesiv, la Rimnic și la Viena, cu titlu parțial modificat și fără prefață, Observații sau băgări de seamă asupra regulilor și orînduirilor gramaticii românești, operă filologică de înaltă calitate încă din 1780. Ienăchiță Văcă-

rescu este autor, între altele, și al unor dicționare bilingve (român-german, german-român, român-turc, turc-român) rămase în manuscris; dublat de un cărturar informat, erudit, el îi citează pe Tales din Mileet, Salustiu, Seneca, Aristofan, Hesiod, Euripide, Homer, Ovidiu, Petrarca și Metastasio. Realizarea unei gramatici care cuprinde și un capitol de poetică certifică o conștiință preocupată de problema realizării unității lingvistice, de cultivarea și promovarea limbii, de necesitatea unor elemente de stilistică și poetică în limba națională. Istorie a preaputernicilor împărați otomani, tributarii izvoarelor bizantine și turcești, dar și lui Cantemir, rămîne interesantă ca document memorialistic pentru partea a doua a vieții, de pînă la 1791, și interesează deopotrivă și beletristica prin caracterizarile în versuri făcute sultanilor.

Cea mai de seamă latură a activității lui Văcărescu rămîne poezia. Deși de mică întindere, opera sa este definitorie pentru momentul constituirii lirismului cult în țările române; scăpată de sub cîstringerea prozodiei savante, poezia cultivă însă convenția de stil a galanteriei de salon. Farmecul atmosferei sentimentale din într-o grădină este că alegorizează naiv și împede o dilemă, ai cărei termeni, de îndată ce-i privim de aproape, se dovedesc încărcati de subînțelesuri echivoce. Amărîta turturea aduce prospețimea unui contact viu cu folclorul dar și, în ultimile două strofe, un comentariu în nota de raționalism lăcrămos, agreat în epocă. Evoluția spre un rococo sentimentalizat, după tipicul cîntecelor de lume neogrecești, este și mai perceptibilă în celelalte poezii (Spune, inimioară, spune; Tu ești pușor canar). În schimb, versurile compuse direct în neogreacă ating hotarele preromantismului, variațiuni pe motivul „fortuna labilis”. Și pe tărîm poetic, Văcărescu este un cărturar reprezentativ, care face trecerea de la unanimism la epoca lumii, de la adevăratele orientale ale culturii noastre la

reinstatarea ei în Europa. În acest sens, catrenul testamentar recomandînd „creșterea limbii românești și a patriei cinște” pare a simboliza înțelegerea profundă a sentimentului de neam și constituirea ideii moderne de națiune, conștiința că e deschizător de drum.

Ienăchiță Văcărescu, hîrbat intemperativ, a avut, dacă nu o viață aventuroasă, cel puțin pe aproape, într-o permanentă lervoare a amorului, în acest sens vîndîndu-se a fi legătura sentimentală cu Zoia, soția domnitorului Moruzi. Cîteva din poezile lui I. Văcărescu deveniseră așa de cunoscute, încît Anton Panu le-a introdus, fără să știe ale cui sint, în „Spitalul amorului”. Ienăchiță Văcărescu a avut trei fiu, toți poeți: Alecu (1762—1800), cunoscută fiindu-i poezia „Tatăl nostru parodiat”, Nicolae (1784—1828) și Iancu (1791—1863), inițiatorul pușcării teatrale, a presei, a tipografiei, membru al „Societății literare” din Țara Românească.

CARPAȚII PE COMPUTER

CELE MAI ÎNTINSE LACURI ÎN CUVETE GLACIARE

Bucura (M. Retezat) 88,612 ha; Zănoaga (M. Retezat) 65,09 ha; Bilea (M. Făgăraș) 46,508 ha; Lacul Negru (M. Retezat) 40,480 ha; Taul fără fund (M. Paring) 37,600 ha; Gales (M. Retezat) 36,800 ha; Iezeru Mare (M. Cindrel) 34,100 ha; Slăvei (M. Retezat) 32,780 ha; Ana (M. Retezat) 31,380 ha; Cîlcescu (M. Paring) 30,200 ha;

CELE MAI ADÎNCI LACURI ÎN CUVETE GLACIARE

Zănoaga (M. Retezat) 29 m; Lacul Negru (M. Retezat) 24,8 m; Taul fără fund (M. Paring) 17,6 m; Bucura (M. Retezat) 15,7 m; Podragu Mare (M. Făgăraș) 15,5 m; Iezeru Mare (M. Cindrel) 13,3 m; Zănoaga Mică (M. Retezat) 12,4 m; Căluș (M. Făgăraș) 11,8 m; Ana (M. Retezat) 11,6 m; Bilea (M. Făgăraș) 11,35 m;

Mi se vorbise atît de mult despre **Peștera liliecilor**, încît aveam senzația că știu despre ea, că am fost acolo înainte de-ai trece pragul. Porneam la drum cu un bagaj format din întâmplări, legende, hrisoave, povești, schițe topografice, articole de specialitate, amintiri, fotografii; totul subsumat speologiei ca știință, artă și pasiune. În mașina care ne ducea spre Cheile riului Bistrița Vîlceană, profesorul de geografie **Ghiță Procopie** rostise aceste cuvinte:

CÎTĂ PASIUNE, ATÎTA VIAȚĂ-ÎN PEȘTERĂ

Mijlociile pleacă grumazul, cei înalți înconvoaie spinarea, doar copiii străbat galeria fără teamă de-a se lovi la cap. Sîntem ca într-un tub cu diametrul de aproximativ un metru, ce se contractă pe nesimțite, obligîndu-ne să mergem toți în genunchi și pe coate.

Instalația electrică nu funcționează, doar lanterna celui din față pătează întunericul de piatră, dilatănd atmosfera de mister și sentimentul singurătății. Parcă aud vocea unei fete, de 9 ani, cînd a pătruns în peșteră prima oară: „Tăticule, de aici nu mai ieșim!”. Peste cîteva momente, care ți se pot părea zeci de minute (!), tavanul se ridică brusc, mergem în picioare, coborîm cîteva pași pe galeria înaltă, simțind cum aerul se mișcă deasupra noastră. Un chițăit strident, apoi multe altele,

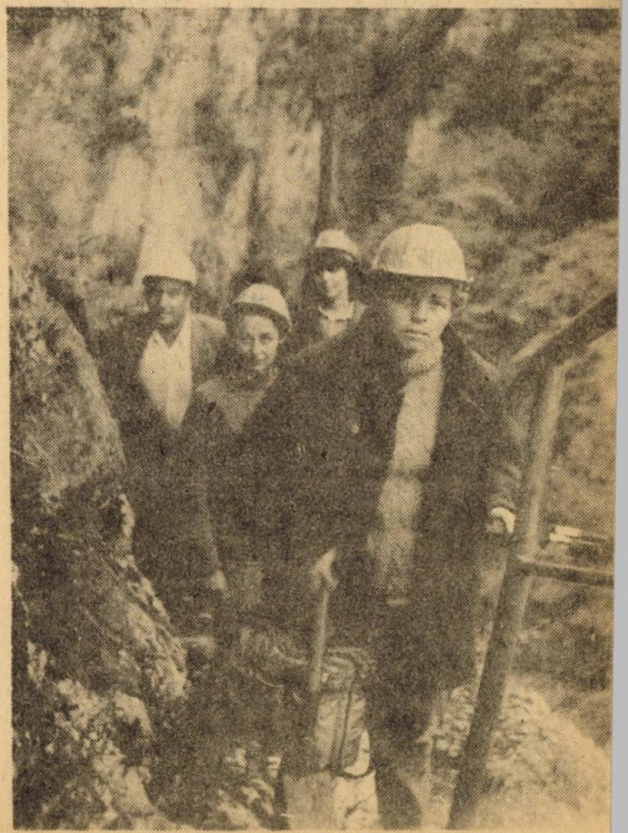
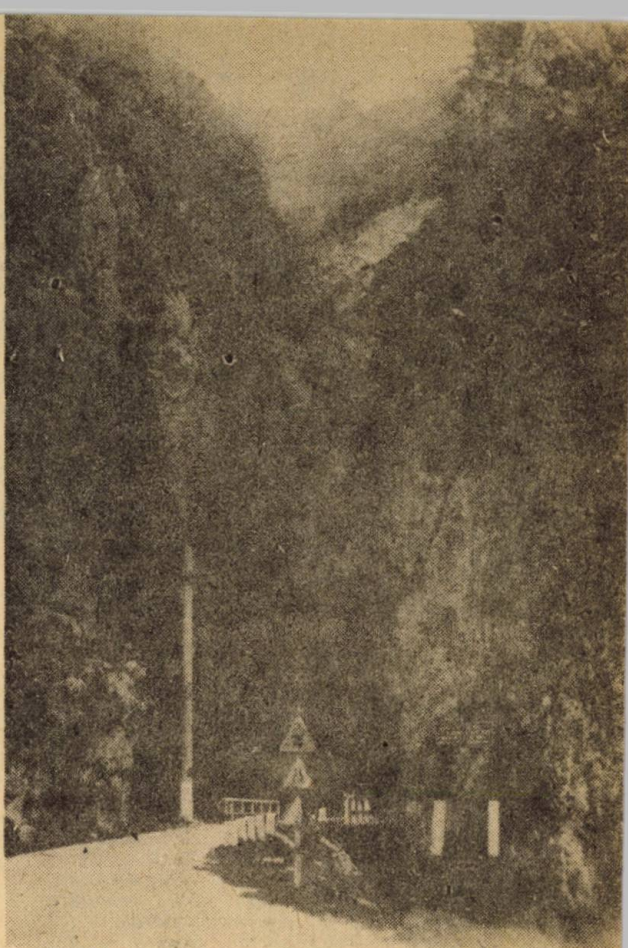
ce fac să-ți apară broboane reci pe frunte... Sînt liliecii. Nu vă fie frică, nu se prind în păr, cum se spune, numi dacă trebuie să se apere, precum înțepă albinda, știind valoarea sacrificiului. Altfel, radarul lor este perfect! Biospeologii au stabilit că aici trăiesc lilieci din speciile *Miniopterus schreibersi*, *Rhinolophus ferrum-equinum*, *Vesperugo pipistrellus*, *Plecotus auritus*, *Barbastella barbastellus*, *Myotis myotis* și *Myotis oxygnathus*. Dintre acestea, numai exemplarele din prima specie sălășluiesc aici permanent, cele din ultimele două vin primăvara și pleacă toamna, celelalte se pot întîlni numai iarna... Liniștiți, vorba vine, ne imaginăm cum vor fi conviețuit oamenii acestei peșteri, încă din neolitic pînă aproape de zilele noastre, cu filifit de aripi invizibile în jurul lor...

Materialele arheologice descoperite aparțin culturii Coțofeni, în timp ce fragmentele fosile de *Ursus spaeleus*, aflate în depozitele sedimentare, demonstrează că în locul acesta se retrăgeau mamiferele de cavernă din îndepărtatul pleistocen... Schelete, cioburi ceramice, pat de guano, calcare mezozoice, hieroglife de coroziune, forme de sculptare negativă, puține concrețiuni stalactitice și stalagmitice (multe dintre ele distruse de om): încotro să-ți îndrepti atenția?

Esti ca într-un mormint părăsit de mii de ani, ca în fața unei pagini împietrite de la facerea lumii. Da, îmi dau seama că ideea organizării-amenajării unui muzeu al speologiei, cu valoare de unicat în țara noastră, este pe cât de îndrăzneată pe atât de realizabilă, mai cu seamă, că în cei 10 ani de la înființare, C.S. „NIPHARGUS” a organizat și realizat numeroase acțiuni, unele de interes național. Dar, despre acestea voi aminti mai târziu. Acum, ne aflăm la o intersecție de galerii: spre dreapta, trecem peste un mare bloc de calcar și intrăm în etajul superior format dintr-o galerie scurtă și slab concreționată; înainte, urcând la nivelul inițial, pătrundem în Galeria Izvorului; spre stînga se derulează galeria principală. Pe aceasta, prezența liliecilor e din ce în ce mai evidentă. Parcă și aerul negru e mai dens. La lumina lanternei se văd cum atîrnă de tavanul cavității, stalactite cît pumnul ce-și iau zborul imaterial, înfundîndu-se în întuneric ca într-o apă viscoasă. Existența acestor mamifere înaripate este încă o dovadă palpabilă a extraordinarelor minuni zămislite de Mama Natură și a formidabilei adaptări la mediu pe care-l crezi mai mult decît inadecvat vieții. Aici este o colonie întreagă, de milenii; sfîdează obișnuințele noastre cotidiene și încearcă să apere, cu o prezență straniu-lugubră, acest teritoriu al lui Hades, unde consideri că stăpîni absoluți sînt doar noaptea, piatra și apa.

Și totuși, aici au trăit oameni, pînă nu demult, cum spuneam. Prezența lor e atestată de două momente istorice și de cult, datînd din evul mediu. Loc de refugiu, încă din cele mai vechi timpuri, peștera se află în zona carstică a munților Buila-Vînturarița, pe malul drept al Bistriței Vîlcene; chiar la ieșirea riului din sectorul de chei, pe un bot de deal, la altitudinea de 750 m. La ea se ajunge pe șoseaua ce leagă Rîmnicea Vîlcea de Tg. Jiu; după 35 km, urmează drumul de 5 km Costești-Bistrița, pînă la ctitoria fraților Barbu banul, Pîrvu vornicul, Danciu comisul și Radu postelnicul, fiii banului Neagoe Craiovescu, minăstirea ridicată de ei (în anii 1491-1492) devenind monument istoric, de arhitectură, artă și cultură medievală. „În prezent, ne spunea starețul Veniamin Micle, conducîndu-ne pe șantier, întregul complex al așezămintelor de la Bistrița este în curs de restaurare generală, urmînd să adăpostească fondul de carte veche din județul Vîlcea, expoziția de carte veche românească, obiecte de cult medievale, laboratoare de restaurare, săli de studiu, de conferințe și proiecții etc. Noua destinație continuă tradiția culturală și social-patriotică desfășurată aici de-a lungul a aproape cinci secole”.

Biserica monumentală a fost zidită pe fundațiile unui schit bătrîn, ce se găsea în preajma unei bisericuțe de lemn, ridicate de către sihăstria din peștera învecinată, la începutul secolului al XIV-lea. Este vorba chiar de peștera în care ne aflăm: loc de meditație, retragerea din lume, refugiu în vremuri de restrîns și adăpost pentru comorile de artă. Aici au fost ascunse, în mai multe rînduri, moaștele Sfîntului Grigore Decapolitul (aduse în 1497 de banul Barbu, din sudul Dunării. În numeroasele lucrări de specialitate, acest

moment natural și istoric este numit **Peștera „Gri-gore Decapolitul”**; studiată prima oară în iunie 1832, de către un consilier militar al generalului Pavel Kiseleff, explorată ulterior, printre alții, și de Emil Racoviță, peștera impresionează și prin cele două lăcașuri de cult: „Ovidenia” (1635) este cioplită direct în stîncă, doar un zid al cămaruței, în care se ascundeau moaștele și obiectele de preț, este din cărămidă, ca și catapeteasma... Beznă. Doar un opaiț, a cărui flacără tremură la filfiutul abia auzit al liliecilor, ce se îndreaptă grupați spre ieșire. Înseamnă că-i noapte, își zice schimnicul Macarie, întrerupîndu-și scrisul la un „Octoih” (1740); ei ies afară, să se hrănească, doar cînd e întunec... Galeria înaltă lasă loc unui spațiu larg, boltit mult. Se face lumină. Prin deschiderea a 12 m înălțime și cam tot atîta lățime pătrunde ziua, pe care-o lăsăm în urmă cu vreo două ore. Este cealaltă intrare-ieșire a peșterii, tăiată chiar în pereții Cheilor Bistriței; întinzi mina și crezi că atingi versantul opus. În această mare sală a fost ridicat schitul „Sf. Ingeri”, în anul 1637, din cărămidă, cu acoperiș de șită; refacut și reparat în mai multe rânduri, ultima intervenție fiind în 1978, cînd s-a început electrificarea peșterii și amenajarea ei turistică.

Dupa ce am răsfoit filele multor milenii și am întors paginile cîtorva secole, să ne oprim, aici, în gura peșterii, la ultimul său deceniu. E și vîrsta Clubului de speologie „Niphargus”, din Rîmnicu Vîlcea; data nașterii – 1 iulie 1978; șase tineri fondatori – Procopie Ghiță (profesor de geografie), Nicolae Năulea și Ștefan Cîrstoiu (profesori biologi), Gheorghe Mănăilă (subinginer), Maria și Mircea Polizu (laborant chimist și tehnician electronist). Cu timpul, numărul membrilor s-a marit, chiar dacă unii au... rupt rîndurile; actualmente, cei mai devotați sînt: Maria Camelia Dina (studentă la A.S.E.), Carmen Dina (operator calcul), Maria Despina (instalator), Nicoleta Grigoriu (în-vățătoare), Sergiu Drăgan (strungar), Dumitru Pătru (miner), Virgil Ștefan (electrician), Marius Șerban (tehnician), Nicolae Năulea (biolog), Dumitru Stănescu (instructor de turism) Nicolae Voicilă (prof. biolog), Gh. Ploaie (prof. dr. biolog), Grigore Predanu (electromecanic) și elevii Lumi-

nița Ologu, Patricia Guțescu, Claudia Andrei, Constantin Giulescu; președintele clubului este **Procopie Ghiță**, tacutul, competentul și entuzias-tul nostru ghid în Peștera Liliecilor și pe cărările speologiei vîlcene, care spunea:

– Ne-am constituit și existam din pasiune cu-riozitate și dorința de a ucroți fenomenele car-stice existente în arealele calcaroase ale județu-lui nostru și-n zonele limitrofe. Am studiat și des-coperit peste 150 peșteri, iar împreună cu cele-lalte două cercuri din oraș – „Phoenix” și „Buri-dava” – lucrăm la „cadastrul speologic județean”. Dincolo de activitățile de explorare și cartare, fa-cem muncă de popularizare a nebanuitelor mi-nuni subterane și munca-muncă pentru amena-rea unor astfel de monumente, cum e cazul Peș-terii Liliecilor, de destinul căreia se leagă... desti-nele de speologi amatori ale tuturor membrilor clubului nostru.

Iată de ce i-am pomenit pe toți. Munca-munca înseamnă lărgirea unei poteci în lungime de 525 m, în serpentine, cu numeroase trepte tăiate în stîncă și balustrade metalice, pînă la intrarea în peșteră, ușa masivă de fier, mai mult de 1 km de cabluri duble electrice; ciment, țevă, tuburi de oxigen, cărămizi, lanterne speciale, echipament de protecție; mers pe brînci, tirînd saci cu mate-riale, ore în șir ancorați în corzi, pentru o repara-ție; în miezul pămîntului, fenomenul de claustrare apare cam după o jumătate de zi; au fost și sînt, pe rînd, cărauși, instalatori, electricieni, sudori, betoniști, mecanici, alpiști, ghizi, ecologi... To-tul se petrece în liniște deplină, pentru a nu de-ranja liliecii și apa ce picură neauzit din venele muntelui... Prin pasiunea lor, viața peșterii își adîncește rosturile, oferindu-și valorile celor ce vor să trăiască, pentru scurt timp, în intimitatea farmecelor naturii.

La una din edițiile Festivalului „Speologia – ști-ință, artă, pasiune”, s-a anunțat intenția amena-jării unui muzeu al speologiei, în Peștera Liliecilor. Cunoscîndu-i pe cei de la „Niphargus”, trag nă-dejde că poate chiar pentru acest an avem un su-biect în premieră națională.

VALENTIN HOSSU-LONGIN

Tarcu, Godeanu, aceste păduri în amestec ponderente. Sub formă de insule, le întâlnim și în Munții Banatului (Semenic, Poiana Ruscă) și în Apuseni, la altitudini medii de 900 la 1350 m. Pe versantul vestic al Carpaților Orientali pădu- amestec de fag și rășinoase ocupă suprafețe în zona altitudinală cuprinsă între 900 și 1250 m. Subzona amestecurilor de rășinoase cu fag, cu atât mai ospitalieră decât în cea a molidişurilor, se găsește și alte specii lemnoase. Pinete pure (*Pinus*) sau amestecuri de pin cu molid, brad, fag, și cazul în bazinele superioare ale Trotuşului, Putnei. Asemenea păduri se mai găsesc în Birsei, în plină zonă de brădet și amestecuri cu rășinoase.

Pe valele Munților Bodocului, în apropierea stațiunii, la altitudini de 800-900 m, pe versanți înclinați de molid vegetează în condiții optime *Quercus petraea*. De altfel, prezența gorunului în montane se poate constata și în Subcarpații, în munții din sudul Banatului, pe stîncăriile din defileele Oltului și Jiului, în culoarul

caracteristice acestei subzone cu vegetație sînt fagul și bradul. Molidul se adaugă aces- la altitudini mai mari. Tisa (*Taxus baccata*), iniioară frecvent în păduri de rășinoase în u fag, mai poate fi găsită în cuprinsul aces- . La altitudini mai mici pot fi întâlnite exem- rasin (*Fraxinus excelsior*) și carpen (*Carpinus* recum și alunul (*Corylus avellana*), gherghi- aegus monogina), tulichina etc. Afnul poate ar nu cu frecvența și în abundența din moli-

ocupă în munții noștri suprafețe întinse (milioane ha), fiind situate între subzona fă- deal sau a gorunetelor, în partea inferioară molidului ori a amestecurilor de fag cu ră- partea superioară. Arborete masive de fag te pe versanți sudici ai Carpaților Meri- Munții Căpățînei, Paring, Vîlcău, Godeanu, te întinse apar, de asemenea, în Semen- că, Trascău, Mezeș, Pădurea Craiului, ca Tîbles, Oaș, Gutii ori, mai puțin, în Car- ali.

Pe fațetelor, pe lîngă speciile forestiere fi semnalate ulmul de munte (*Ulmus sca- pășăresc* (*Prunus avium*), stejarul pedun- s *robur*), paltinul de cîmp (*Acer platanoi-* rbuști, pot fi întâlnite locul negru (*Sambu-* lba moale (*Euonymus europaea*) și altele, interior.

prin munții noștri, pot fi sesizate frec- uni de vegetație, respectiv modificări în și teritoriu ale compoziției covorului ve- multiple cauzele acestor succesiuni (interne , externe sau exogene) și se produc fie , după cum înlocuirea speciilor sau a fi- re loc într-un timp mai scurt sau mai trebuie reținut este faptul că relațiile d și molid, joacă un rol deosebit de im- cultura românească.

de vedere al proprietăților ecologice, tan apropiati, în unele privințe însă fagul ine mai mare decât bradul. Altitudinal, l braoului este cuprins în arealul fagu- este destul de mult bradul în limitele și inferioară. Cu alte cuvinte, acolo e puterea de expansiune mai pronun-ifestă aceeași tendință, aparînd între o aprigă concurență. Exemple de în- lui prin fag pot fi sesizate ușor în nor- munții Oaș și Munții Apuseni. Sînt și are a molidului în făgete, de pildă, în Ceahlăului, în munții Gurghiuului, în multe părți din Munții Apuseni.

Între brad și molid sînt rare cazuri de concurență. Molidul vine mai puțin în contact cu bradul decât fa- gul. Acolo unde arealele lor se suprapun, aceste spe- cii găsesc condiții bune de vegetație și se dezvoltă normal, cum se poate vedea la poalele muntelui Pen- teleu din Munții Buzăului. În Banat, în munții Poiana Ruscă, bradul tinde să înlocuiască molidul. Sînt dese situații, cînd intervenția neinspirată a omului a dus la întinderea molidului în dauna bradului, ca urmare a unor tăieri rase din regiunea obcinilor Bucovinei.

În contextul actual, cînd pădurile constituie o en- tate cu valențe deosebite din punct de vedere eco- logic, social și economic, trebuie știut că toate cele si- tuate în Carpați îndeplinesc, cu prioritate, funcții deose- bite de protecție. Treptat, prin prevederile unor legi, s-a cristalizat o concepție românească asupra zonării funcționale a pădurilor. Acestea au fost împărțite în două grupe: păduri cu funcții speciale de protecție de- osebă și păduri cu funcții de producție și protecție.

La rîndul lor, pădurile cu funcții speciale de protec- ie se subdivid în 5 subgrupe funcționale (funcții de protecție a apelor, funcții de protecție a solurilor și te- renurilor în alunecare, păduri cu funcții de protecție contra factorilor climatici și industriali dăunători, pă- duri cu funcții de recreere, păduri cu funcții de interes științific și de ocrotire a genofondului și ecofondului forestier). Ponderea pădurilor cu funcții speciale de protecție este în continuă creștere: de la 12,7% în 1955 la peste 44% în 1988.

O majorare apreciabilă s-a produs la categoriile de păduri cu funcții de recreere și de interes științific, de ocrotire a genofondului și ecofondului forestier. În ju- rul stațiunilor climatice și balneoclimatice, întin- deri mult mai mari de păduri (641 mii ha) decât cele inițial destinate acestui scop, contribuie efectiv la rea- lizarea unei ambianțe climato-terapeutice dorite.

Alături de rezervații floristice importante, au fost declarate ca rezervații o serie de păduri în cuprinsul cărora se conservă ecosisteme autentice, adevărate bănci genetice, atît pentru speciile de arbori și arbuști, cit și pentru alte specii vegetale sau animale. Sînt re- cunoscute pe plan internațional rezervațiile Pietrosu Mare al Rodnei și Parcul național Retezat.

Cele mai importante rezervații sub raportul suprafe- telor și al diversității ecosistemelor forestiere sînt si- tuate în Carpați: Retezat (11 466 ha), Rodna (13 500 ha), Caliman (8 241 ha), Ceahlău (5 424 ha), Cheile Bicazului-Lacu Roșu (5 326 ha), Piatra Craiului (4 024 ha), Cozia (7 284 ha), Domogled-Valea Cernei (13 311 ha), Cheile Nerei-Beușnița (6 619 ha), Seme- nic-Cheile Carașului (8 522 ha), în Apuseni (9 526 ha).

În cuprinsul Parcului național Retezat, făgetul secu- lar de pe valea Zlătuița face loc molidului la peste 1100 m, iar acesta mult mai sus. Întinse masive de jneapăn acoperă văile glaciere Gemenele, Șesele, Judele, Bu- cura, aspecte întinse și în rezervațiile carpatine Pie- trosul Mare al Rodnei, Caliman, Bilea-Lac, Ceahlău, Bucegi. Codrul secular de la Slatioara (peste 300 ha în jud. Suceava) conservă un molid multiseclar.

Păduri întinse de molid se găsesc în rezervațiile din Munții Apuseni - Cetățile Ponorului și Valea Galbenei (491 ha), Sărtoarea Bohodeiului (1950 ha), precum și în Piatra Craiului, Cheile Zănoagei și în celelalte rezervații de pe versantul ialomitean al Bucegilor. În rezervația Milea-Viforita din Munții Buzăului s-a identificat un exemplar de molid excepțional, avînd înălțimea de 62 m și diametru de 2,20 m.

Ca toate aceste valori silvestre să-și păstreze pere- nitatea în folosul generațiilor viitoare, să nu uităm în drumetile noastre că un comportament civilizat, prin ocrotirea a tot ceea ce este parte componentă a pă- durilor din Carpați - arbori, arbuști, flori, fructe, ani- male, riuri și lacuri - reflectă gradul de înțelegere a rosturilor și importanței acestora.

dr. ing. IOAN MILESCU

O preumblare silv

Neasemuite întru frumusețe și valoare economică, izvor de sănătate pentru întreaga națiune, cumpănă a apelor interioare ale țării și inestimabil fond genetic pentru flora și fauna climatului temperat continental din Europa, astfel se prezintă pădurile din Carpații României. Formațiile forestiere întinse în munții noștri - pornind din nord-vest către sud-est și de la est la vest - sînt rezultatul unui îndelungat proces de evoluție în condițiile de mediu din postglaciar.

Perioada acelor vremi se caracterizează printr-un climat în continuă încălzire, favorabil extinderii molidişurilor spre altitudini mari și a amestecurilor cu stejar spre cîmpie. Molidul se găsea încă în regiunile de dealuri împreună cu specii de foioase. Bradul și fagul erau mai puțin reprezentate. La sfîrșitul perioadei - în subboreal - limita pădurii în Carpați ajungea pînă la 1 600-2 000 m; deasupra acesteia se întindea o subzonă largă de jnepenișuri cu zimbru și, mai puțin, lărice. Mai tirziu se produce expansiunea făgetelor, care se intercalează ca etaj distinct între molidişuri și stejărișurile amestecate. Expansiunea ceva mai tirzie a bradului, formarea unei fișii largi de amestecuri de fag și rășinoase, precum și alternanța dintre făgete și gorunete ne oferă imaginea pădurilor de astăzi din zonele montane. În regiunea dealurilor înalte și în partea inferioară și mijlocie a munților, între altitudinile de 500 (360) și 1400 (1600) m se dezvoltă în condiții prielnice molidul, bradul, fagul, gorunul și o serie de specii de amestec (paltinul de munte, scorușul, poplul tremurător, mesteacănul, frasinul comun, teiul și carpenul).

Unitățile zonale de vegetație forestieră, care s-au format în condițiile menționate, se deosebesc prin compoziția, structura, funcțiile și productivitatea pădurilor întinse în cale. Această diversitate, precum și însușirile ecologice și economice ale vegetației existente, dau valoare inestimabilă fondului nostru forestier. În raza a 26 județe ale țării, cu relief caracteristic montan, aparținînd lanțului carpatc, se regăsesc aproape 4 milioane ha, respectiv peste 60% din resursele forestiere ale țării, fapt ce reflectă importanța deosebită a pădurilor din Carpații României pentru menținerea echilibrului ecologic prin regularizarea debitului apelor, prevenirea eroziunii solului, a inundațiilor ce pun în pericol așezările umane și construcțiile industriale de orice fel, purificarea aerului și asigurarea cu continuitate a lemnului necesar pentru nevoi industriale și locale.

În cele ce urmează dorim să prezentăm cititorului pădurile din „etajul” subalpin, cunoscînd că și în „etajul” alpin pădurea nu este reprezentată practic decît prin arbori izolați. Vegetația lemnoasă care înfruntă asprimile marilor înălțimi este prezentă prin *Rhododendron kotschyi*, *Juniperus sibirica*, *Salix herbacea*, *Salix reticulata*. La altitudini sub 2000 m, în Carpații Orientali și 2200 m în Carpații Meridionali, apar întinse asociații de jnepenișuri (*Pinetum mughi*).

Pădurea subalpină reflectă condiții extreme de vegetație pentru arbori, ocupînd o bandă altitudinală de 200-300 m, situată între 1350-1400 și 1550-1750 m în nordul țării și între 1450-1550 și 1650-1850 m în sudul țării. Poziția acestor păduri față de extremele de relief depinde de lungimea versantului, iar acesta la rîndul

său depinde de înălțimea munților. Fagăraș, Rodnei, Bucegi, Godea, închisă de molid se separă de pădurile de fag și de lîndu-se pe la mijlocul versanților. Apusenii, Sebeș, Vrancea, mult mai sus, chiar pînă în munții Postăvarul, Semenic, Vlădeasa.

Numite și păduri de limită, se întîlnesc în toate masivele subalpine, la altitudini de 1500-1600 m, indiferent dacă există sau nu etajul subalpin. În Carpații Meridionali și în Carpații de Curbură, cuprinși în întregime, se estimează că pădurile ocupă o suprafață de 1 550 m pe partea de est și de 1 500 m pe partea de vest, cuprinzînd și regiunile Gheorghieni. În aceste regiuni se întind pe mai mult de 40-80 km părafață de peste 900 m, iar pădurile de rășinărie ocupă o suprafață de 1 500 m pe partea de est și de 1 500 m pe partea de vest.

Pădurile propriu-zise de rășinărie în regiunea muntoasă, de exemplu, ocupă toate etajele de 1 550 m pe partea de est și de 1 500 m pe partea de vest, cuprinzînd și regiunile Gheorghieni. În aceste regiuni se întind pe mai mult de 40-80 km părafață de peste 900 m, iar pădurile de rășinărie ocupă o suprafață de 1 500 m pe partea de est și de 1 500 m pe partea de vest.

Arealul pădurilor de rășinărie în Carpații de Curbură și în Carpații Meridionali este o bandă cu lățimi de 10-15 km cu molid întîlnim în munte. Retezat, Cindrel) și în munții Alpi. În munții Apuseni, forma de mari insule. Versantul vestic este molid (altitudine) decît cea de fag. Fapt ce se explică de poziția diferită față de curenții de aer.

În toată această regiune molidişurilor propriu-zise este redus. Pe lîngă scorușul (*Sorbus pseudoplatanus*), bradul (*Fagus sylvatica*). Pe cursul apelor. Arbuștii sînt: călătorind, cîmpul roșu (*Sambucus racemosa*), coacăzul (*Daphne mezereum*). Înălțimea din alpin.

Pe macroversanți, în Carpații de Curbură și în Olt, întîlnim pe mai mult de 10 km și cu lățimi de 10-15 km păduri de molid. Tre care apar la altitudini de 1500-1700 m (500)-1100 m în al acestor mase.

Subetajul propriu-zis depinde de lungimea versantului, iar acesta la rîndul

Verde-i umbra nepătrunsă Unde-o lume e ascunsă...

Mai mult decât oriunde, moldovenii își deschid inima și vorba la pădure, la vie și la moară. La marginea ori în mijlocul acestor „împarații”, rostirea lor domoală capătă incantațiile descintecului și te lași repede pagubaș de a mai pătrunde misterul care ascunde și dezleagă starea ce aduce cu un fel de... tamaduire. Mai mult, se întâmpla să ai senzația că însași pădurea, bunăoară, începe dintr-o dată să se așine. Poate chiar așa și este. Doar tot unui moldovean - Calistrat Hogaș - îi aparține și acest testament: „Eu cred că pădurile au suflet”...

Este crug de vară și stau sub răcoarea unui stejar cu inginerul Virgil Cadar. Dinsul este șeful secției silvo-cinegetice Brodoc. La o aruncatura de băț de aici se zărește Vasluiul. Ing. Virgil Cadar își amintește rîndurile pe care le-a scris Nicolae Iorga după ce a vizitat, înainte de primul război mondial, vechiul tîrg nemurit de biruința din 1475 a oștenilor lui Ștefan cel Mare: „...de jur împrejur mari înalțimi încunjura, acopente cu frumoase păduri. Ai pretutindeni, la orice deschizatura a liniei caselor, fundul de scena al coastelor albastrii. Dintre ele pornesc vînturi rapezi, care curăța aerul și fac

din Vaslui orașul cel mai sănătos al Moldovei.” O parte din acel „jur-imprejur” cuprins de privirea iscoditoare a marelui istoric o reprezenta și Brodocul, cu pădurea lui. Pe atunci, codrii meleagului vasluian, continua ing. Virgil Cadar, erau mult mai întinși. Mai în valea veacurilor se aratau chiar plini de mareție și... de temut. La cîțiva kilometri de Vaslui, în codrul Crasnei, Bogdan Voievod, tatăl lui Ștefan cel Mare, a dobîndit o rasunătoare izbînda asupra polonezilor. În partea opusă, spre nord, domneau codrii Dobrovașului...

Ca și cînd l-ar cunoaște de cînd lumea, o furnică se osteneste cu încredere să urce brațul tînarului inginer. Virgil Cadar zîmbește și-mi închipui că își aduce aminte de rîndurile lui Ion Druța: „...cît is de mari zilele de vară și cît is de mici furnicile, dar nici lor nu le prea ajunge

vreamea.” Stejarul sub care stam ne dă și el semne de prietenie, de vreme ce își face parca tot mai racoroasă rasufllarea. Gazda noastră își lungește privirea dincolo de coroana lui, spre „temerul codrului”, cum ar spune poetul. Reînoadă, apoi, firul povestirii: Șoseaua care leaga Brodocul de satul Balteni este veche, poate de-o seamă cu aceste așezări. Pe aici, prin anii 1875 și 1876, a trecut și Mihai Eminescu. Era, pe atunci, revizor școlar pentru județele Iași și Vaslui. Cred că mai exista stejari care țin încă la sine chipul marelui nostru poet. Am eu aceasta convingere că stejarii, copacii toți, simt, ne vad în felul lor, au memorie și de aceea sper că într-o zi se va întâmpla și minunea, despre care aud că vorbesc acum oamenii de știință, să ne putem întîlni aievea cu trecutul. Atunci, poate, chiar cu ajutorul

acestor stejari, voi avea norocul să zăresc și umbra Luceafărului. Padurile acestui meleag au avut privilegiul de a-l primi, ca oaspete, și pe Mihail Sadoveanu. Desigur, asta se întâmpla mai încoace, adică după primul război mondial. Era perioada când din lăcomie și nesăbuință au picat victime nenumărați arbori. Și nu numai la noi. Povestea mitică a „Noptilor de Sinziene” pe aceste locuri s-a petrecut. Ca într-o adevărată epopee, alături de dragostea statornică a oamenilor, a încercat și pădurea, cu o dispare cosmică, să se apere singura, dar, din păcate, toporul a fost mai tare. Se mai întâmplau tot pe atunci și alte nelegiuiri. Uneori ca în paginile cutremurătoare ale lui Ion Druță: „...bătrina pădure rămâne să platească încă multa vreme tribut pentru cele câteva pahare de vin cu care un fecior și-a sărbătorit venirea părintelui său. O roadă de vie vine să distrugă o roadă de pădure...” Mai pe scurt, astfel s-a ajuns ca pe meleagurile vasluiene suprafețele împadurite să dețină, astăzi, numai un procent de 13,5 la sută, față de aproape 27 la sută cât reprezintă media pe țară.

La un pas de noi se afla sediul Secției silvo-cinegetice Brodoc. Chiar la intrare, pe un panou, mușafirul recitește mereu teafa-

rul adevăr al versului eminescian: „Codru - frate cu românul”. De jur-împrejur, atotstăpînitoare - ordinea și curățenia, spiritul gospodăresc. Cu statut de ocol silvic, secția a fost înființată în 1983. Din 1984, la conducerea ei se afla ing. Virgil Cadăr. Cătreier cu gândul, alături de împătimitul „om al pădurii”, codrii de azi ai Vasluiului: De la înființarea județului, ține să precizeze mai întâi Virgil Cadăr, suprafețele împadurite au tot sporit. Să se fi tot adunat peste nouă mii de hectare în plus. Un moment important și pentru noi l-a reprezentat și îl reprezintă Legea 2/1987. Prin această lege sînt prevăzute măsuri de o însemnată deosebită. Mă gîndesc, deopotrivă, la păstrarea integrității fondului și vegetației forestiere, indiferent de proprietar, la interzicerea tăierilor rase, care duc la dezgolirea solului, la suspendarea pe zece ani a tăierilor de produse așa-zise „principale”, în vederea echilibrării rezervelor de lemn ori la extinderea perdelelor forestiere de protecția culturilor agricole, la împadurirea suprafețelor de teren puternic erodate - ripi, ravene, versanți alunecați - improprii altor folosințe agricole. Ne găsim, cu toate acestea, într-o amplă desfașurare. În ce privește împaduririle, căutăm să

rezolvăm, de pildă, și problemele ce vizează structura speciilor. Cu toate că secția noastră se prezintă, și sub acest aspect, mai bine decît altele, insistăm, în continuare, pe introducerea speciilor autohtone valoroase - stejar, frasin, nuc, cireș -, ca și a unor specii de ajutor și arbuști, precum șalcioara, mojdreanu, sîngerul, lemnul ciinesc ori păducelul. Secția noastră gospodărește 6 000 de hectare, patrimoniul forestier ce se întinde între localitățile Oșești - Laza - Lipoaie, - Munteni de Jos. Dincolo de lucrările silvice, care nu cunosc răgaz, în preocupările noastre intra și valorificarea tuturor produselor pădurii. Am în vedere fructele, semințele, plantele medicinale. Un exemplu. În fiecare an, secția prelucurează peste 1 200 tone de zmeura, coacăz negru, măceșe, coarne, porumbe, cireșe negre, păducele. Fără intenția de a epuiza repertoriul activităților unității noastre, aș vrea să mai amintesc și de valorificarea bazei melifere. Inspectoratul silvic județean deține 7 500 de stupuri!

În curtea Secției silvo-cinegetice se găsește și atelierul de împletituri din răchită. Acestui atelier, în care lucrează 230 de muncitori, i s-a dus de demult faima, și cred că nu greșesc dacă spun că el reprezintă, cu totul aparte, una dintre slăbiciunile cotidiene ale inginerului Virgil Cadăr: Cele 300 de hectare cu plantații fac din Vaslui cel mai mare producător de răchită din țară. Cea mai mare parte din aceste nuiele le folosim în atelierele proprii de la Brodoc, Tutova, Lunca Banului, Rînzesti și Dumești, iar ce ne prisosește livrăm altor județe. Dincolo de utilitatea și frumusețea obiectelor, săvîrșite într-o gamă de peste 170 modele, se cuvine neapărat remarcată eficiența economică a acestei activități. Întreaga producție este destinată exportului, mai bine spus unor parteneri din R.F.G., Franța și Italia, din Olanda, Suedia și Elveția, din Belgia și Danemarca. Și încă un amanunt. Intenționăm ca în scurt timp să organizăm o serbare-concurs a împletitorilor din răchită. După cîteva ediții sperăm să avem ca oaspeți și concurenți de peste hotare.

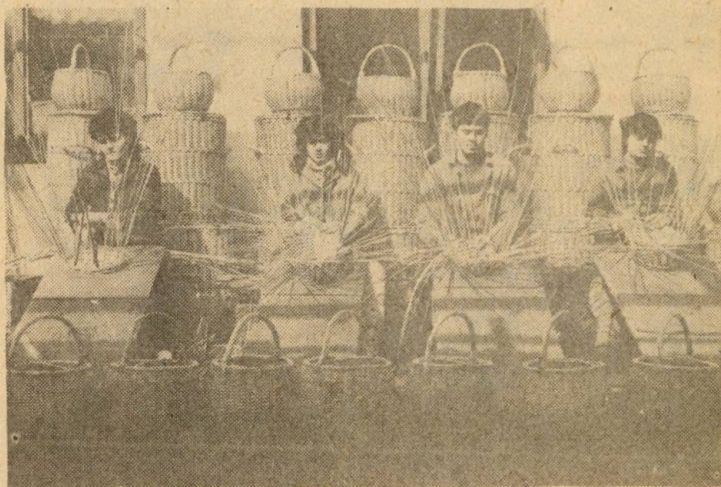
Pădurea Brodoc (ori „Dumbrava Bălteni”, cum mai este cunoscută în literatura de specialitate) se bucură de un deosebit interes și grație rezervației științifice - monument al naturii -, ce se întinde pe o suprafață de 20 hectare. Dincolo de obligațiile strict profesionale, inginerul Virgil Cadăr este unul dintre „nevindecați” cunoscători și admi-

ratori ai acestei oaze aflate în stăpînirea mai multor specii rare: Atît pentru specialist cît și pentru drumețul obișnuit, rezervația este, într-adevăr, un spectacol fascinant. Întîlnești aici – și trebuie înțeles că e un mare privilegiu acest lucru – bibilica ori taleaua neagră, planta rară care crește spontan în rezervație, alături de ghiocei bogați, de lălele galbene și stînjenei, de obsigă, lăcrămioare ori pecetea lui Solomon. La rîndul ei, vegetația forestieră oferă un incîntător amestec de stejari de luncă cu frasini și ulmi, la fel ca și arbuștii reprezentativi de dirmox, călin, salbă moale ori voiniceriu pitic. Este o lume a clorofilei în care fiecare copac, fiecare floare, dacă știm să le privim cu dragoste, au ca și omul personalitatea, măreția lor. Da, cum spunea un botanist, nici o frunză nu seamănă cu alta, în viața ei, oricît de scurtă, fiecare e un exemplar unic pe pămînt. În preajma rezervației se găsește zona de agrement Brodoc, asaltată duminică de duminică de numeroși locuitori ai municipiului Vaslui. Din păcate, unii dintre aceștia nu pricep că ceea ce este rar trebuie admirat și păstrat, și nu distrus. Se colectează, astfel, în mod abuziv lălele pestrițe, galbene ori ghiocei bogați, care se comercializează în orașele Vaslui și Iași. Este un gest nu numai rușinos, ca să nu-i spun barbar, dar și extrem de periculos pentru dănuirea integrală a speciilor de plante rare ale rezervației. Este crug de vară și „gazda”

noastră, stejarul, ne rasplătește moldovenește cu rasuflarea lui răcoroasă. Închid carnetul de însemnări, în care mi-am notat – atît pentru „arhiva” mea de suflet, cît și pentru un viitor reportaj – sumedenie de întîmplări traite „în temei de codrii deși” de alesul „om al pădurii” care este inginerul Virgil Cadar, nu înainte de a mai adăuga că el este și un mare iubitor al excursiilor, al drumețiilor. De baștină din Rădăcanenii Iașului, dînsul mi-a povestit cu patos despre viața fascinantă a pădurii, și mai deloc despre sine. Mi-a spus doar că se pregătește să plece în concediu de odihnă. Mai întîi citeva zile în Delta Dunării, după care la Covasna, tot sub streșină de

padure, și de acolo undeva, pe Valea Bistriței. Se înțelege, tot în inimă de codru. Să ne mirăm? Nu e cazul! în vizitele pe care le-a făcut în Italia și Franța, în Iugoslavia și Austria, în U.R.S.S și R.F.G., ca și în alte țări, n-a pierdut niciodată ocazia, cu gîndul la codrul de acasă, să se apropie și de pădurile acelor locuri. Fiindcă toate pădurile de pe Terra noastră – și se cuvine să ne gîndim la acest lucru mai mult ca oricînd acum, la sfîrșitul frămîntatului mileniu, plin de semnale de alarmă întru apărarea naturii – fiindcă toți arborii planetei albastre au suflet...

MIHAI OGRINJI

Atelier de împletituri aparținînd ocolului silvic

OCROTIȚI ARBORII!

În diferitele masive din Carpații Românești s-au păstrat insular, în pîlcuri sau izolat, specii rare de cetinoase și foioase, unele pe cale de dispariție, declarate monumente ale naturii.

După ce am străbătut crestele dezgolite sau pe alocuri acoperite de jnepeniș, unde am admirat unele din cele mai frumoase plante alpine, și începem să coborîm printre tulpinile tîrtoare ale jnepenilor spre zona pădurilor de răsinoase, iată că ne apare în față falnicul Zîmbru (*Pinus cembra*), un pin înalt de munte, cu un trunchi gros din care pornesc nenumărate crengi scurte și noduroase; înfruntînd zeliștea vînturilor, zîmbrul ia forme fantastice. Frunzele lungi ies cîte cinci din mugurașe apropiate, așa încît cetinile apar stufoase. Această superbă specie de pin marchează cu coroana lui largă și monumentală limita superioară a pădurii, unde molidul abia rezistă frigului și vîntului prin

forma închircită și unde începe domeniul rășinoaselor tîrîtoare, ca jneapănul și ienupărul.

În Carpații Românești, zimbrul vegetează sporadic numai în cele mai înalte masive ca: Retezat, Făgăraș, Iezer-Păpușa, grupul Țarcu-Godeanu, Munții Rodnei.

Iată-ne ajunși în codrii semeți și umbroși ai cetinoaselor, reprezentate prin molid și brad, între care putem distinge cu ușurință pilcurile rare de Zadă, Larice sau Crin (*Larix decidua ssp. carpatica*), cu un port cu totul deosebit de al molidului. Cînd crește în voie în munții Lotrului sau pe Polița cu Crini din Ceahlău, zădă este mîndră la port, înaltă, dar rămuroasă și coroana sa nu-și păstrează decît rar forma de con, specifică molidului. Ea este cea care are „lemnul” rezistent ca fierul. Pe ramurile flexibile, frunzele sînt grupate în smocuri de 30—40 și toamna cad. Primăvara, pe un versant montan în care se găsește zădă, admirăm un tablou minunat, în care verdele deschis

al frunzelor noi contrastează cu verdele închis al cedinilor mohorîte ale molidului. Deoarece lemnul de zădă trandafiriu, cu slab miros de rășină, a fost căutat foarte mult, ea este tot mai rară și, în locurile unde se mai găsește, reprezintă o adevărată podoabă ce trebuie păstrată și ocrotită.

Tot mai rară în Carpații noștri este și Tisa (*Taxus baccata*), arbore care popula în trecut pădurile noastre de foioase și de rășinoase. Datorită lemnului său prețios, întrebuințat în construcții și la producerea unor obiecte de artizanat, tisa a fost distrusă aproape în întregime, în parte și datorită faptului că cetina sa este otrăvitoare pentru om și animale. Frumosul arbore are o tulpină dreaptă, ascendentă sau culcată, rareori ramificată, atingînd pînă la 15 m înălțime. Scoarța sa este brună-cenușie, iar lujerii anuali sînt verzui-deschis. Frunzele sînt liniare, lungi, pînă la 30 mm și late de 2—2,5 mm. Sămînța este

ovoidă și închisă într-un arii roșu, mucilaginos, comestibil. Tisa poate fi întîlnită sporadic în tot arcu carpatic și în Munții Apuseni.

Un exemplar femel în vîrstă de peste 200 de ani îl putem admira la Capul Cimpului, la 10 km de orașul Gura Humorului, iar un exemplar și mai bătrîn, de circa 500 de ani, la Pingărați (jud. Neamț). Tisa, fiind destul de rară azi în pădurile de fag și rășinoase și pe stîncării, este ocrotită ca monument al naturii în întreaga țară.

În turbăriile sau tinoavele de pe meleagurile transilvănene, și anume la Sincraieni-Ciuc întîlnim Mesteacănul mic (*Betula humilis*), arbust ocrotit, cu înălțimea de pînă la 1 m, cu frunze mici și rotunjite la vîrf. Rudă cu acest mesteacăn este Mesteacănul pitic (*Betula nana*), pe care îl găsim din abundență în Tinovul Găina, situat la 1200 m altitudine. Planta este un arbust cu o înălțime de maximum 60 cm, formînd tufe dese ce se întrepătrund. La bază, tulpinile sînt tîrîtoare, apoi devin ascendente. Frunzele sînt mici, rotunde sau ovale, mai mult late decît lungi; baza lor este rotundă, marginea simplă dar adînc crestată.

Impresionante sînt de asemenea exemplarele seculare (de 300—400 de ani) de molid, brad și fag, din unele masive păduroase cum sînt: Slătioara, Cucureasa (jud. Suceava), Muntele Domogled, Munții Bucegi, Munții Buzăului, Munții Rodnei ș.a., pe care trebuie să le cunoaștem, să le admirăm frumusețea, dar și să le ocrotim pentru posteritate.

dr. GH. MOHAN

CABANE ȘI STAȚIUNI CLIMATERICE SITUATE LA MARI ÎNĂLTIMI

Omu (M. Bucegi) 2 505 m;
Babele (M. Bucegi) 2 206 m;
Podragu (M. Făgăraș) 2 136 m;
Bilea Lac (M. Făgăraș) 2 034 m;
Caraiman (M. Bucegi) 2 025 m;
Miorita (M. Bucegi) 2 000 m;
Muntele Mic (M. Mic) 1 540 m;
Paltiniș (M. Cindrel) 1 450 m;
Semenic (M. Semenic) 1 440 m;
Harghita (M. Harghita) 1 350 m;
Stîna de Vale (M. Bihor) 1 102 m;
Predeal (Clăbucelele Predealului) 1 043 m;

SĂRBĂTOARE LA IEUD

Vasile Boboioag, cioban de-o viață pe poienile Țibleșului, va invita și pe dumneavoastră la serbarea populară careia ieudenii îi spun, de când se știu, „Năpustitul berbecilor”. Imaginile vă spun de la bun început că la ieud are loc o serbare pastorală. Obiceiul e vechi, ca toate datinile ciobanești, păstrat cu stăruință întocmai, de când balmoșul e balmoș și de când horinca e horincă. Ea se desfășoară către sfârșitul lui octombrie, când brumele groase dau semnalul de coborâre a turmelor din munte și de mutare a stinelor în vatra satului.

Fiind cel mai vechi printre pacurari, Vasile Boboioag cunoaște, ca nimeni altul, rânduiala serbarii. Pentru a nu ne scăpa nici un amănunt din desfășurarea ei, se declară „gazda” noastră, adică dezlegătorul tuturor lucrurilor neînțelese de mintea unui orașan care nu cunoaște treburile oieresti, după curgerea anotimpurilor.

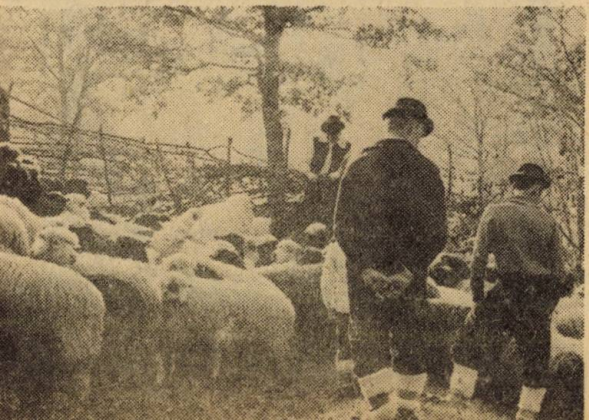
Era anul trecut, în 22 octombrie. Oile s-au întors acasă. Cei ce le-au încredințat ciobanilor, vin să le vada și să se bucure că le găsesc sănătoase și bine îngrijite. La rîndul lor, ciobanii sînt

bucuroși că truda lor a fost plătită în sat. De aici, atmosfera de bună dispoziție în care se desfășoară fiecare secvență a întîlnirii. Invitații se îndreaptă, cu mic, cu mare, spre locul anume pregătit, aducînd în traistă malai pentru balmoș, glaja cu horincă și merinde, după pofa fiecăruia. Balmoșul dres cu smîntîna aburește în ceaun. În acest sfîrșit de Brumărel, soarele arunca o lumină blîndă, prietenoasă, așa ca masa putea fi întinsă pe jos, peste ultimele fire de iarbă. Veselia prinsese aripi, revărsîndu-se în cîntece și vorbe de duh, pînă la caderea serii. La un moment dat, din mulțime au rasunat versuri de obida:

„Vai, sărmanu' leudu,
Cum o fo' și cum e-amu.”

Noștalgia după un trecut pe care l-au mai apucat doar bătrînii? Rostite la 22 octombrie 1989, versurile, trecute în cîntec de dor, răscoleau conștiințe tinere. Ieudenii își căutau, cu exact două luni înainte de împlinirea Revoluției, calea spre libertate!

NICOLAE DOCSĂNESCU
Fotografii de **DAN DINESCU**

HUREZ,

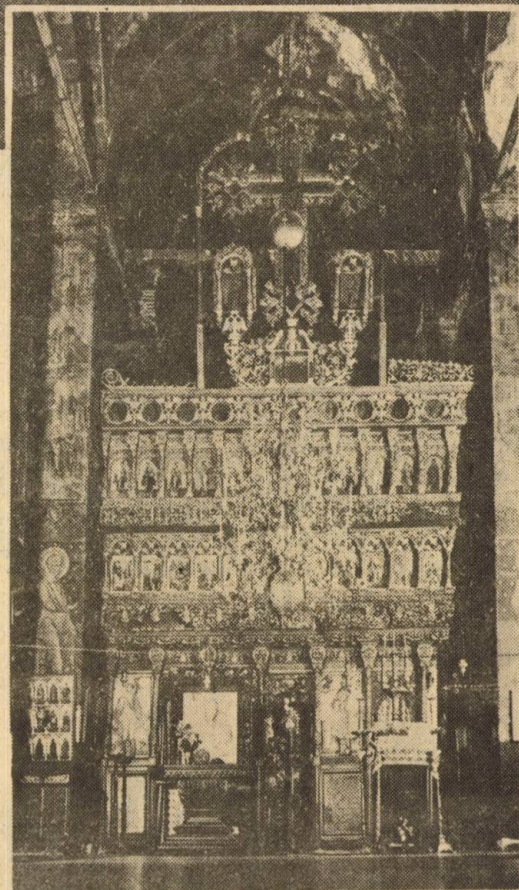
LOCUL DE RECULEGERE

AL BRÎNCOVEANULUI

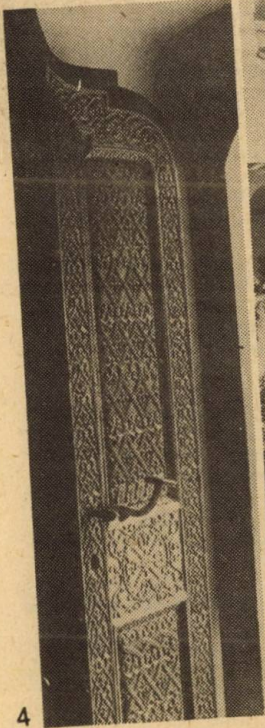
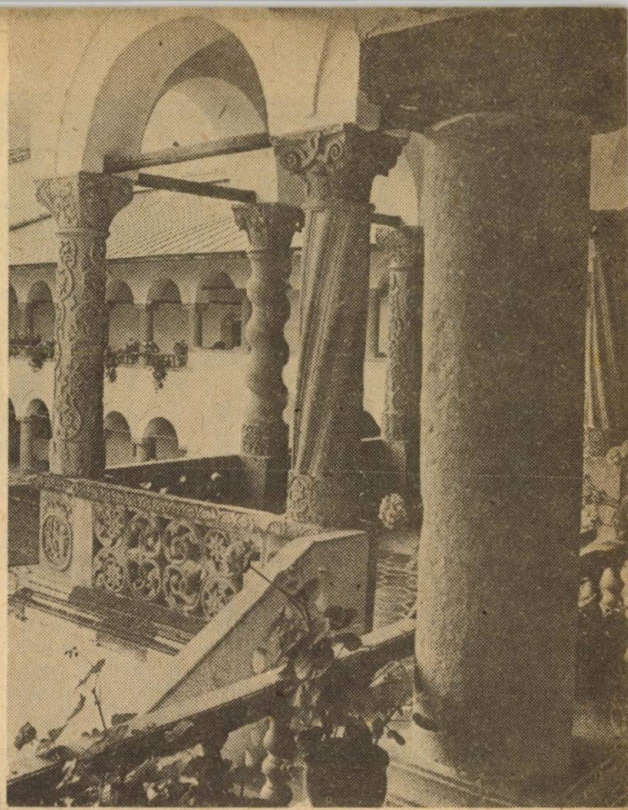
A fost voia lui Constantin Vodă Brîncoveanu, la puțin timp de la venirea sa la domnie, să facă din Hurez cel mai însemnat monument de arhitectură al epocii, etalon de maximă strălucire în istoria artelor plastice românești. Ca și la Potlogi sau Mogoșoaia, dar desfășurat pe spații mult mai largi, în care locul palatelor voievodale este luat, de această dată, de biserici, schituri și paraclise. Se conturează astfel un complex mănăstiresc singular între hotarele țării noastre și „stilul brîncovenesc” își dezvăluie echilibrul și armonia volumelor, eleganța și unitatea. Loggiile și cerdacuri deschise, stilpi și portaluri sculptate în piatră, semănând — la puțină vreme după ce Constantin Cantacuzino, stolnicul, își făcea studiile la Universitatea din Padova — germenii culturii occidentale, pecetluiau o nouă formulare stilistică, aducătoare a unei renașteri a artei monumentale din România. În bogăția și eleganța decorațiilor sculpturale, în stilul înflorit al picturii se regasesc elemente de Renaștere târzie, impulsuri baroce și distincte forme orientale.

La intrarea în biserică, pe peretele din stînga, au fost pictate portrete meșterilor lătrașii: Vucașin Caragea, pietrarul și Manea, vataful zidarilor, după toate probabilitățile, „șefii de echipă” ai șantierului. Lipsesc zugravii, care din modestie, sau, fiind prea numeroși, din lipsă de spațiu, nu apar printre realizatori. Ei sînt, totuși, cunoscuți: greul Constantin și românii Andrei, Stan, Neagoe și Ioachim, formați în școli locale, care impun trasăturile tradiționale ale picturii religioase, într-o încercare de contracarare a influențelor bizantine

Un zidar, un pietrar, un lemnar și, bineînțeles, zugravii. Lucrul a început fără grabă în 1690 și a durat șapte ani. Biserica, ridicată sub streșina de dealuri, era gata în 1693; după doi ani, se așternea pictura, iar în 1697 ultima schela a ansamblului era dată jos. Un dreptunghi de clădiri albe, cu cerdacuri luminoase și arcade suprapuse, încadrează biserica. Pe trei dintre laturi, se înșiră paraclisul, fosta casă domnească, acum stareția, clopotnița, chiliile și trapeza. Cite o galerie continuă le unește, la parter și etaj subliniind, și cu ajutorul acestui element arhitectural, caracterul unitar al complexului mănăstiresc. Latura dinspre apus a fost atribuită, mai târziu, foișorului lui Dionisie, replică rafinată a loggiei care accentuează eleganța palatului de la Mogosoaia: coloane sculptate în piatră, decorate cu flori de acant, legate de o balustradă din același material, în a cărei împletitură florală apare, din loc în loc, stema Cantacuzinilor, adoptată și de Brincoveanu. Aici pietrarii au făcut dovada deplinei lor maturități artistice. Ca și lemnarii, în timpla sculptată bogat și acoperită cu stucatură aurită sau în ușa de la intrarea în paraclis, acoperită cu o horbotă de ornamente florale, fixată într-un încadrament de piatră cioplită, ca și zugravii, care lasă la Hurez una dintre cele mai importante realizări ale picturii românești din secolul al XVII-lea.

NICOLAE DOCSĂNESCU
Fotografii de **DAN DINESCU**

1. Mănăstirea Hurez (vedere generală)
2. Iconostasul
3. Foișorul lui Dionisie
4. Portalul
5. Incinta
6. Portretele zugravilor

VEȘNICII DE MARMURĂ

Urc de la Sebiș pe un drum șerpuit printre dealuri mîngiate de albul pur al verii. Drumul e paralel cu apa pîrului Dezna, care se varsă în Crișul Alb, cel legat prin ațitea de istoria românilor acestor plaiuri.

Ajung în prag de amiaza în comuna Moneasa, după ce am depășit satul Buhani, Dezna cu ceatarea sa milenară înfiptă în virf de munte, apoi satul cu nume de lăță frumoasă: Rănușa. Comuna Moneasa e legată de binecunoscuta stațiune balneară Moneasa, cea aflată sub geana dă codru. Dincolo de stațiune drumul, după ce trece printre o sumedenie de vile frumoase, intra în liniștea împărațișii pădurii. Mă aflu într-un codru împovărat de soare, însoțit de Moise Costea, cunosător al locurilor, și în serpentina, ne apropiem de cariera de marmură.

Marmura se extrage de aici de peste 100 de ani. Marmura unică în Europa, roșie-nflorată cu alb. Moneasa este a doua cariera, ca marime, din România, după Ruscă, de unde se extrage marmura albă.

Se aude din ce în ce mai intens duduul mașinilor, din ce în ce mai deslușit zgomotul concasoarelor. Brusc mi se panoramează în fața un deal ciudat. Terat, lovit de razele unui soare dărnice și trimițându-se spre noi policromia marmurei decoperată.

„La bază” l-am întîlnit pe inginerul Roțcov Milivoi, șeful carierei, tînăr și harnic, cum mi l-a prezentat un veteran al acestui loc, Alexandru Papai, urmaș al lui Ișan Groza, și care și acum îi mai destăinuie din secretele muncii cu marmura celui ce-l continuă în această pasionantă muncă.

— Acum nu va pot urca sus, la terase, ne zice inginerul Milivoi, lîndcă se afla acolo, „în misiune”, artificierii Pop Gheorghe

și Groza Nicolae; trebuie să înceapă pușcatul. Peste vreun ceas cred că putem săi, dacă vi-voia.

Într-un ceas, stînd „la bază”, am aflat multe lucruri de la tînărul șef de carieră care s-a dovedit și un bun povestitor, cu vorba lina, logică și pe alocuri cu pîlde.

— Avem peste șaiszeci de muncitori-specialiști în extracția marmurei. Scoatem din rărunchii muntelui cîte 3000 m³ de marmură în blocuri și realizăm 7000 tone mozaic granulat pe lună. Marmura există berechet. La Moneasa este o rezervă pentru 220 de ani la nivelul unei producții duble față de cea de acum, plus că se mai confirmă și alte rezerve în jurul acestui loc. Munții de aici sînt de marmură. Veșnicii de marmură. Și oriunde pleacă de aici marmura noastră, tot veșnică rămîne ori că trece în opere de artă, ori că asigură trînicia construcțiilor!

Într-adevăr, marmura de la Moneasa pleacă pe diverse meridiane: în Japonia, Afghanistan, Egipt, Israel, Liban și chiar în „țara marmurei”, adică în Italia.

Ceasul care trebuia să treacă pîna să putem săi pe terasele de marmură ale muntelui a trecut pe nesimțite. Artificierii s-au întors cu misiunea îndeplinită. Putem deci urca. În drum spre prima terasă trecem pe lînga concasorul și moara cu ciocane.

— Aici, spune Roțcov Milivoi se lucrează automatizat. Din resturile de la blocurile de marmură de un metru cub, de cîte 3 tone, se face, prin concasare, mozaic granulat pe care îl trimitem spre prelucrare la Tulcea, Simeria, București ori Vascau. Mozaicul granulat se folosește la construcții — în spitale, școli, case de cultură și alte edificii sociale din țara ori străinătate.

Avem în față o priveliște unică, muntele terasat. La bază un strat

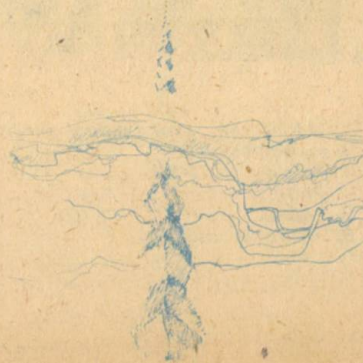
de 40 de metri de marmură neagră cu vine albe de calci, apoi 10 metri de marmură gri-cenușiu și abia după aceasta marmura unică în Europa — roșu-nflorată ori pigmentată.

Pe muntele acesta aflat în secționare continuă, pe terasele lui, fiecare om are un loc precis de muncă. Unii moștenesc meseria ce-o fac la cariera de marmură din tată-n fiu. Iată-i bunaoara pe frații Sodinca Livius și Pavel urmînd în muncă la cariera pe tatal lor Simion. Lucrau la decoper-tare, împreună cu tinerii Ion Druia și Ludovic Marițiu.

Au trecut spre uitare acele vremuri cînd la Moneasa marmura se extragea rudimentar. Munca grea cu tirnacopul a fost înlocuită cu munca cu filouri, perforatoare, buldozere, tractoare speciale. Livius Sodinca îmi explică întreg fluxul tehnologic al smulgerii din trupul muntelui a marmurei. Se dă la o parte coperta de pămînt a muntelui, coperta ce are aproximativ 7-8 metri grosime. Dezgolit cu buldozerele, muntele de marmură e gata de tăiat în blocuri mari cu tirul-filou care prin frecare la viteza de 6 m/s cu apă și nisip taie masivul. Se obțin astfel panouri mari de marmură de cîte 20-60 tone care apoi se dimensionează în blocuri geometrice mai mici, de la 0,30 la 5 metri cubi bucătă. Apoi, prin rampa de încărcare specială acestea sînt așezate în camioane mari și duse la Sebiș, de unde pe calea ferată iau drumul spre marile orașe ale patriei ori spre zărilor lumii.

Se facuse pe neobservate ora cînd muncitorii carierei trebuiau să-și încheie lucrul. De la înălțimea teraselor am privit în preajma Munții cu vara în spate. Pe cocoșele lor arborii strălucesc în frumusețe. Și marmura roșu-nflorată. Un adevărat spectacol coloristic. Și gîndurile aleargă către acea superbă a construcțiilor din marile metropole ce datorează o clipă din strălucirea și eleganța lor Moneasei, acestor munți și oameni de aici.

GHEORGHE DARAGIU

Floarea de colț și... capre negre

Pentru păstrarea frumuseților naturale, în vederea salvării și ocrotirii plantelor și animalelor rare, a fenomenelor geologice și a celor paleontologice deosebite, adevărate comori științifice, numeroase teritorii din Carpați au fost declarate parcuri și rezervații naturale.

Aceste capodopere ale naturii patriei noastre, în care și-au găsit leagănul cele mai valoroase bogății floristice și faunistice, relict glaciare, endemisme, remarcabile modificări ale scoarței Pământului, cât și din adîncurile lui, ne permit să pornim în cunoașterea și vizitarea rezervațiilor după preferințele pe care le avem.

Se poate începe cu un popas în PARCUL NAȚIONAL RETEZAT, cu o suprafață ce a tot fost mărită, prefigurîndu-se a atinge circa 55 000 hectare dintre care, în prezent 1 840 sînt rezervate exclusiv cercetărilor științifice (Gura Zlata - Gemenele). În acest parc, cu fenomene vădite de glaciațiune, cresc un număr de peste 900 plante superioare, dintre care 10% reprezintă valoroase endemisme dacice. Din Retezat s-au descris 11 specii noi pentru știință, o adevărată comoară floristică, iar pentru genul *Hieracium* (vulturica), Retezatul constituie un centru genetic cu numeroase specii de hibrizi. Pe valea Lăpușnicului crește endemismul *Barbarea lepusnica*, iar pe Custură, gramineele endemice *Poa insolita* și *Poa lepusnica*. Dintre animalele ocrotite în această rezervație sînt: capra neagră, vulturul pleșuv sur și brun, acvile, cocoșul de munte ș.a.

Din rezervațiile avînd suprafețe mai mari sau mai mici din sistemul Carpaților menționăm REZERVAȚIA BUCEGI cu 5 000 ha, dintre care 260 ha constituie abruptul Caraimanului, cu o bogată floră alpină, încondebi de brîne, cu numeroase endemisme, ca și alte rezervații pe suprafețe mai mici. Bucegii adăpostesc în rezervațiile sale peste 1 000 specii de plante, iar aspectul peisajului, cu vegetația caracteristică, este incîntător. Dintre speciile monumente ale naturii sau rare, notăm: *Taxus baccata*, *Euonymus latifolius*, *Daphne blagayana*, *Gentiana lutea*, *Leontopodium alpinum*, *Nigritella rubra*, *N. nigra*, *Bromus barcensis* var. *romanicus* ș.a.

Din fauna rară întîlnim capra neagră, cocoșul de munte, vulturul pleșuv sur, acvila de munte ș.a.

Impunătoare și unică în sistemul carpatic este REZERVAȚIA PIATRA CRAIULUI, cu un mare abrupt (1 700-2 200 m) cu minunate brîne, în a cărei zonă alpină s-a creat o rezervație floristică și peisagistică de o mare frumusețe. Aici crește, în singurul loc din lume, endemismul carpatic - garofița Pietrii Craiului (*Dianthus callizonus*), monument al naturii; frecvent și caracteristic se găsește în unele văi priboiul (*Geranium macrorrhizum*) și raritatea *Geranium lucidum*, pe grohotișuri. Nu putem menționa toate plantele rare din acest masiv, deoarece ele sînt foarte multe, dar interesant este faptul că în acest masiv s-au conservat, în afară de garofița Pietrei Craiului, foarte multe endemisme carpatice: ochii șoricelului (*Saxifraga demissa*), cornuțul (*Cerastium transilvanicum*), flămînzica (*Draba kotschy*), gușa porumbelului (*Silene dubia*), piciorul cocoșului (*Ranunculus carpathicus*), clopoței (*Campanula carpathica*) ș.a.

Floarea de colț (*leontopodium alpinum*)

Dintre animalele ocrotite, grațioasele și sprintenele capre negre (*Rupicapra rupicapra*) pot fi văzute pe celebrele padini, pe brîne și colțuri lipsite de cărări sau ferite de accesul omului. În desîșul codrului rotesc primăvara cocoșii de munte (*Tetrao urogallus*), iar pe crengi, în ascunzătoarea-i de frunziș, pîndește risul (*Lynx lynx*), iar deasupra pădurilor și a tîncurilor stîlcoase planează uneori acvilele.

Din această frumoasă rezervație ne continuăm drumul în Munții Făgăraș unde se află REZERVAȚIA BILEA - care cuprinde lacul și împrejurimile lui, ce ocupă o suprafață de circa 115 ha, înglobînd un teritoriu care se întinde de la circul și valea glaciară a Bilei pînă la codrii măriți și fagi argintii. În golul alpin, abrupturile de sute de metri înălțime adăpostesc o floră cu elemente tipice golurilor de munte, cu plante lemnoase ca: jnepenii (*Pinus mugo*), ienupărul pitic (*Juniperus sibirica*), smîrdarul (*Rhododendron kotschy*), iar dintre plantele mai rare amintim: firuța (*Poa nyaradyana*) și coada vulpii (*Alopecurus laguriformis*). La poalele masivului, în vecinătatea co-

Munții Retezat - Lacul Gemenele

munei Șercaia, se întinde **Rezervația Dumbrava Vadului** unde sînt concentrate numeroase specii de plante, constituind o adevărată grădină botanică făgărașană. Ceea ce dă farmecul și trezește interesul drumețului sînt narcisele (**Narcissus angustifolius**), numite pe aceste meleaguri „coprine”.

În partea de vest a țării se desfășoară aproape de spîtecătura Dunării, în capătul sud-vestic al Carpaților, deasupra izvoarelor termale de la Herculan, **REZERVAȚIA NATURALĂ MUNTELE DOMOGLED**. Aici trăiesc numeroase plante și animale din regiuni sudice, ceea ce face ca aceasta să fie socotită drept una din stațiunile cele mai bogate în specii de plante din Europa. Pădurea este formată din numeroși arbori și arbuști de obîrșie sudică, precum: cîrpinița (**Carpinus orientalis**) diferite specii de scoruș (**Sorbus torminalis**, **S. dacica**, **S. cretica** ș.a.), măceșul cu frunze negre (**Rosa spinosissima**), alunul turcesc (**Corylus colurna**) ș.a. Pe cleanturi stă de strajă pinul (**Pinus nigra** var. **banatica**), cu coroana în formă de umbrelă, iar pe stînci înflorește liliacul sălbatic (**Syringa vulgaris**).

Dintre plantele ierboase cresc: urechea ursului (**Primula auricula** var. **serratifolia**), garofițele albe (**Dianthus spiculifolius**), garoafele mari (**Dianthus giganteus**, **Dianthus kitaibelli**), iar pe pajiști se înfillesc: pesma (**Centaurea atropurpurea**), sipica (**Cephalaria laevigata**), mușcata dracului (**Scabiosa banatica**), sinzienele (**Galium purpureum**) ș.a.

După ce am cutreierat în lung și în lat Carpații Meridionali, vizitînd cele mai frumoase rezervații naturale, ne îndreptăm spre Carpații Orientali, poposind în zona de curbură și, anume, în **REZERVAȚIA DIN PENTELEU**, unde s-au păstrat pădurile virgine seculare, formate din brad, molid și fag. Cele mai frumoase mărturii ale acestor păduri virgine se găsesc pe versantul sudic - **Rezervația Viforita**, iar pe cel nordic - **Rezervația Tisa**, situate la altitudini între 800-1200 m. În aceste păduri seculare, unde drumețul pare un pitic, se observă un desîș de nepătruns care,

din loc în loc, alternează cu luminișuri în care vegetează o orhidee rară - **Goodyera repens**.

Îndreptîndu-ne spre nord, ajungem în **REZEVAȚIA MUNTELUI CEAHLĂU**, bătrînul rege neincoronat al Carpaților Orientali. Acest gigant al Moldovei se detașază de masa muntoasă înconjurătoare prin masivitatea, înălțimea și măreția formelor orografice, oferind vizitatorilor priveliști fascinante. Ceahlăul își consolidează renumele prin bogăția florei și faunei pe care o adăpostește. În flora Ceahlăului au fost descoperite numeroase plante endemice pentru Carpați sau pen-

Papucul doamnei (*Cypripedium calceolus*)

tru țara noastră, dintre care multe rare sau ocrotite. Dintre endemismele și elementele dacice frecvent întâlnite, demne de reținut, sînt: clopoștii (*Campanula carpatica*), crucea voinicului (*Hepatica transilvanica*), ciuboșica cucului (*Primula leucophylla*), gușa porumbelului (*Silene zawadzkii*) ș.a., iar speciile rare și ocrotite sînt reprezentate prin: papucul doamnei (*Cypripedium calceolus*), floare de colț (*Leontopodium alpinum*), tisa (*Taxus baccata*). În etajul molidului, pe versantul răsăritean, în regiunea numită **Polia cu crini**, pe **Piatra cu apă** și pe versantul de sub aceasta, spre Izvorul Muntelui, regiunea numită **Criminiș**, se află arboretele naturale de larice sau zădă (*Larix decidua ssp. carpatica*).

Coborînd din Muntele Ceahlău avem posibilitatea să admirăm splendida **REZERVAȚIE NATURALĂ CHEILE BICAZULUI** - chei formate sub acțiunea râului Bicăz, care străpunge lanțul Carpaților Orientali pe o distanță apreciabilă. Bogăția și varietatea regiunii, în afară de compoziția geologică și pitorescul reliefului, este redată de o floră și o faună fără seamăn în lume. În pădurile de pin, molid, fag și arin, în păjiști, în lac și piraie s-au identificat peste 1000 de specii de plante și animale. Dintre plante, multe sînt endemisme: omagul (*Aconitum baumgartenianum*, *Aconitum romanicum*), cosaciul (*Astragalus pseudopurpureus*, *Astragalus römeri*), vulturica (*Hieracium pojoritense*), firușca (*Poa rehmani*), iar din faună evidențiem melcul (*Alopiu glauca* var. *unipalatalis*) și fluturele (*Parnassius apollo* var. *transilvanicus*) ce merită a fi cunoscute îndeaproape de orice iubitor și protejate pentru posteritate.

În drumul nostru prin Carpații Orientali, ne oprim pe versantul estic al Mășivului Rarău, unde se găsește cel mai frumos codru secular din țară, care formează **REZERVAȚIA CODRUL SECULAR SLATIOARA**. Pe baza unor vaste cercetări geomorfologice, ecologice și floristice s-a descris flora și vegetația acestui codru care adăpostește numeroase specii rare și endemice: tisa (*Taxus baccata*), tulichina (*Daphne cneorum*), foaia grasă (*Pinguicula alpina*), vulturica (*Hieracium pojoritense*), papucul doamnei (*Cypripedium calceolus*) ș.a.

Părăsind acest frumos codru, ne îndreptăm spre alte două rezervații din Carpații Orientali și anume: **REZERVAȚIA RĂCHITIȘUL MARE** (Glodu), de lângă Cîmpulung Moldovenesc, unde crește arbustul strugurii ursului (*Arctostaphylos uva-ursi*) în cel mai reprezentativ tip din țară, împreună cu fêriga (*Asplenium cuneifolium*) și **REZERVAȚIA PIETROSUL MARE** din Munții Rodnei, care adăpostește unele elemente endemice: *Polychemone nivalis* și *Saussurea porcii*, iar recent s-a introdus în masiv capra neagră.

Părăsind crestele uriașe ale Carpaților Orientali, îndreptîndu-ne spre cei Occidentali din Munții Apuseni, vom avea posibilitatea de a vizita un număr de 13 rezervații floristice și faunistice. Cele mai reprezentative fiind: **Rezervația Crișul Repede**, **Dosul Laurului** - unde vegetează arbustul ocrotit laurul (*Ilex aquifolium*), **Rezervația naturală Scărișoara-Belioara și Cheile Turzii**.

REZERVAȚIA CHEILE TURZII reprezintă o gigantică crăpătură, cu colți înalți și văi prăpăstioase întinse, cu drumuri șerpuite, care cînd se lărgesc, cînd se strîmtează între pereții albi de calcar. Aceste chei au fost folosite încă de pe timpul romanilor, care exploatau de aici piatră de construcție, iar peșterile acestor chei ar fi adăpostit unele ceremonii ale acestora. Pe lângă valoarea istorică, cheile adăpostesc numeroase și interesante specii de plante și animale, ce încîntă privirea. Faima acestor chei o constituie o specie de usturoi (*Allium obliquum*), care crește printre colții defileului și foarte abundent pe brîul unei stînci de la mare înălțime. O raritate floristică este și o umbeliferă înaltă, numită *Ferrula sadleriana*, care crește pe stîncării. Printre plantele endemice, care

Rîsul (*Lynx lynx*)

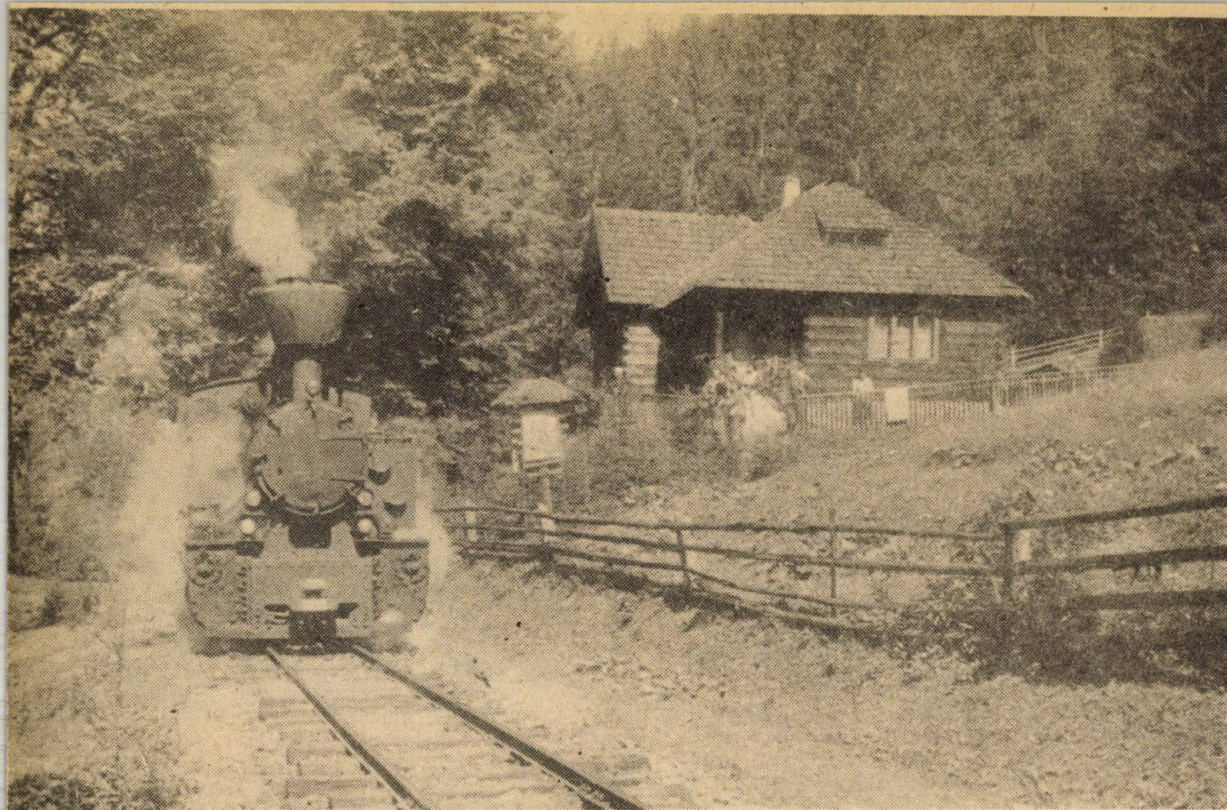

Cocoșul de munte (*Tetrao urogallus*)

cresc numai în aceste frumoase chei, se numără omagul (*Aconitum fissurae*), spinul (*Carduus fissure*), garofița (*Dianthus integripetalus*) și vulturica (*Hieracium tordanum*). Pe abruptul stîncilor mai putem întâlni și unele plante rare, cum sînt pesma (*Centaurea atropurpurea*), ciuboșica cucului (*Primula columnae*), tulichina (*Daphne cneorum*), scorușul (*Sorbus cretica*), circeleul (*Ephedra distachia*) și tisa (*Taxus baccata*).

După un drum lung, dar reconfortant prin Carpații Românești, am reușit să cunoaștem o parte din frumusețile ținuturilor montane ale patriei, această natură variată, unde drumețul se oprește la fiecare serpentină ce urcă agale spre culmile semete ale munților, pentru a-și umple plămîinii cu aerul ozonificat datorat de sănătate al pădurilor de cetoase și pentru a admira natura adevărată.

dr. GH. MOHAN

Cu mocănița PE VALEA VASERULUI

Valea Vaserului e țara pădurilor și a vinetului. Întinsă pe o lungime de peste 50 de kilometri, ea are un farmec al ei pe care nu ațit spectaculosul îl definește, chiar dacă el există, ci sălbăciția locurilor, impresia de nealterată existență a naturii. Apa este într-adevăr regina locurilor, pretutindeni curg izvoare, izvoare, piraie, nenumărați afluenți ai râului coborînd înspumați printre copaci și stîncării pe văile din dreapta și din stînga firului principal, încît, cum spunea o dată Vasile Voloșliuc, șef de tren aflat de 31 de ani pe această linie, aici în excursie nu ai nevoie de bidon de apă. Căprioare, cerbi, ciute, urși și ursoaice cu pui, pot fi văzuți coborînd să se adape în Vaser și nu fug speriați de zgomotul trenului. Pînă prin anii '40, pe undele repezi ale Vaserului se mai făcea plutărit, mesteșug amintit în hrisovalele locurilor încă din veacul al XVIII-lea, dar în secolul nostru nevoia de lemn nu a mai putut fi îndestulată și în 1930-1933 s-a con-

struit o linie ferată îngustă. Acum numai bărcile pneumatice ale îndrăznețelor expediții turistice mai pot fi văzute plutind pe crestele învolburate. Curgerea vijelioasă și cristalină a apei este însoțită cale de 45 de kilometri de linia ferată forestieră îngustă a cărei vechime contribuie și ea la pitorescul locurilor. Mecanicul Laurențiu Nistor cu a cărei mașină cu abur călătorim, e de 20 de ani pe vale, urcînd și coborînd zilnic cu una din cele șase locomotive pe care ni le-a arătat în depoul din Vișeu: două fabricate la Budapesta și alte patru la Reșița, imediat după primul război mondial. Fiind unicul mijloc de călătorie prin defileu, trenulețul de dimineață, de la ora 7, care urcă și cel de după-amiază de la 15, care coboară, au și vagoane de persoane.

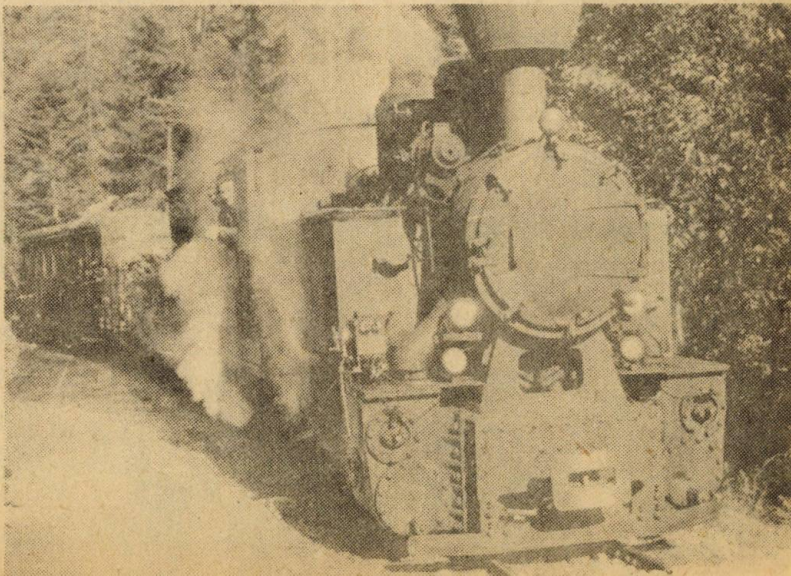
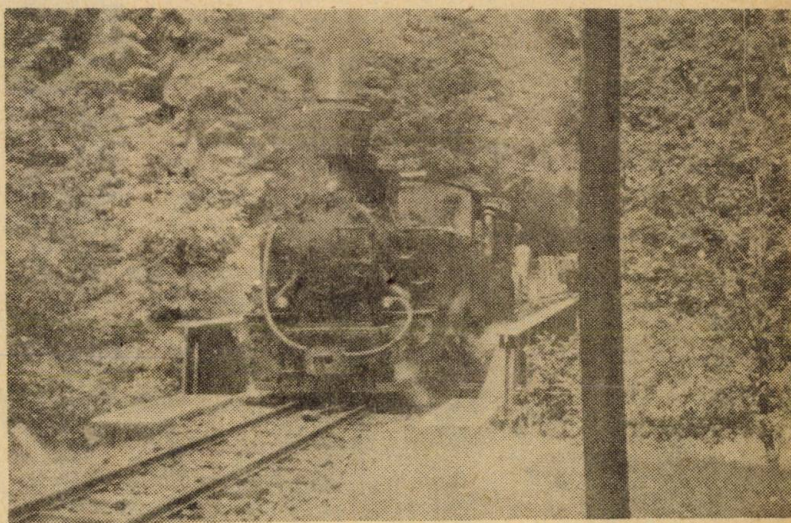
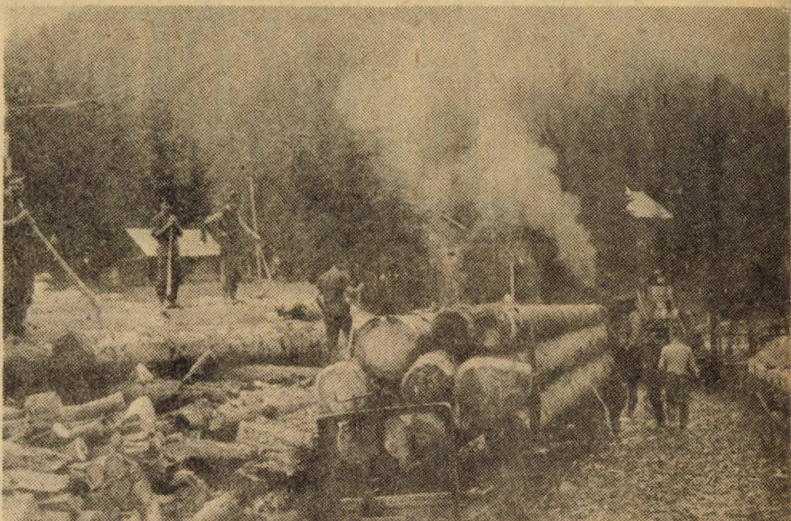
De la Vișeu, o vreme, casele din lemn mai însoțesc riul, împinse de dealuri chiar pe marginea apei, apoi, în pufăitul parcului supărat și îndrîjit al locomotivei liliputane, se intră definitiv în împărăția pădurii și a muntelui unde doar miniaturala linie ferată e semn al prezenței omului. Din loc în loc cite o gară, parcă și ea jucărie, cu cîteva clădiri din lemn, dormitoare pentru vreo echipă forestieră sau adăpost pentru butoaie în care se adună afinele și smeura, întîmpină șerpuitul drum al trenulețului. Acesta își vede ne tulburat de drumul zilnic, trecînd peste viaducte, poduri, ba chiar și prin trei tunele, toate bineînțeles pe măsura sa, urcînd din greu spre Cornan, capătul liniei, sau coborînd grăbit, împins parcă de propriile-i vagoane spre Vișeu. Ace, macazuri, ramificații ale liniei, par scoase din aceeași cutie de jucării, îndeplinindu-și cu gravitate funcțiile, așa cum și copiii îi imită serios în joaca lor pe cei mari. Valea e îngustă, linia e

chiar pe malul râului care se zbate uneori printre stînci în neastîmpărate cascade sau își găsește pentru scurt timp liniștea într-un loc mai domol. Totul pare pustiu și totuși sînt semne că aici omul trăiește în bună pace cu natura: dacă în unele locuri siluetele muncitorilor forestieri se zăresc printre trunchiuri doborîte, în alte părți zone întregi de munte sînt reîmpădurite. Un alt semn al grijii omului sînt amenajările dese și bine întreținute din albia râului. Sînt adevărate mici trambuline din lemn, pe care apa râului este silită să se urce și să sară în zglopii și albe cascade. Îi întreb pe pădurarul și vînătorul Gh. Timiș despre rostul podețelor atît de gospodărește păstrate: sînt pentru păstrăvi și lipani, îi apără de viiturile apei cu gheață, le oferă adăpost iarna pentru hibernare, în locurile mai adînci din preajmă viteza apei se schimbă, apar locuri în care hrana poate fi mai ușor găsită. Uneori din tren se pot vedea în rîu strălucirile de argint ale solzilor peștilor săgetînd apa.

Sîntem în inima munților Maramureșului, la Măcîrlău, totuși încă departe de obîrșia Vaserului. Cîntecul apei, uneori mai zgomotos, alteleori abia murmurat, curge în liniștea brazilor. Ai impresia că nimic nu s-a clintit aici, de la începuturi de eră. Privesc limpedea frumusețe a locurilor și a oamenilor lor, cu chipuri de-o noblețe aspră a trăsăturilor pe care doar vechimea neamului și măreția echilibrată a naturii în care trăiesc o poate explica.

Sînt nume de riuri și văi care par coborîte din legendă, Iza, Mara, Vaser, Botiza și ale căror sonorități sînt învaluite în atmosfera de vrajă ce plutește ca o ceață neînchipuit de frumoasă peste straniile înălțimi ale Maramureșului. Seara mai ales, la apusul soarelui țara aceasta a dorului mărginită de culmi cînd doboale, cînd ridicate semeț sau tăiate colțuros în forme fantastice, ridică din fînețele proaspăt cosite un abur care tulbură limpezimea aerului într-o neobservată tremurare a priveliștii, de nu știi de privești lumea sau adîncimile nebanuite ale sufletului. Și nici dacă împăienjenirea privirii e a aburului înserării sau a unei lacrimi izvorîte din dureros de dulce frumusețe a Maramureșului. Căci, fîntînă adîncă a neamului cu limpede și veche obîrșie, Maramureșul păstrează în alcătuirea sa mai puternic ca pretutindeni sentimentul acesta românesc al dorului, nedefinită închegare de aspră frumusețe, bucurie și tristețe, cuvînt intraductibil în alte limbi, cheie a spiritualității acestui popor.

ALEXANDRU CONDEESCU

PORTI VOIEVODALE

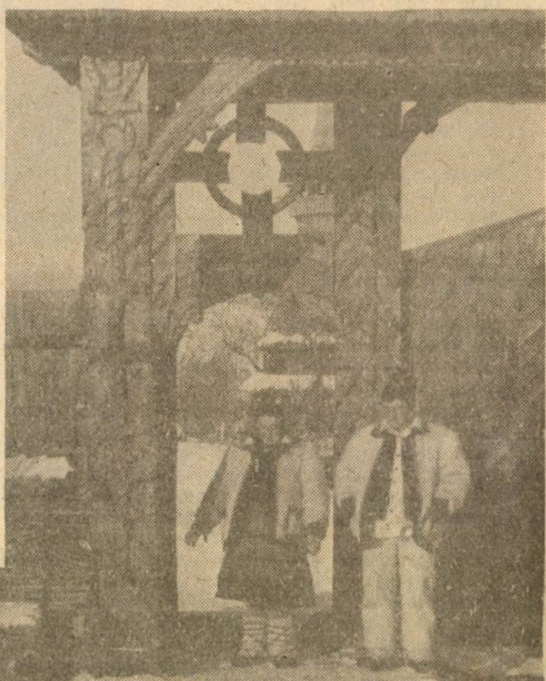
L-am întrebat pe bătrînul Gheorghe Borodi, faimosul cipolitor din comuna Vadu Izei, de ce sculpează în mii de chipuri stîlpii înalți ai porții. Fără să lase dalta din mină, a zis, ca pentru el:

- E singură poarta; stejarul luat din pădure nu mai are nici flori, nici soare, nici ape. Cu dalta îi fac sori, să se încălzească, cioplesc din dalta flori, să întinerească, apoi îi fac izvoare, ca niște frînghii, să se răcorească. Poarta înfrînghiată nu simte singurătatea și greu îmbătrînește.

Am învățat pe de rost aceste cuvinte, ca pe o baladă sau descîntec, el și alți

meșteri ca el oficiînd parcă un străvechi ritual, ori de cîte ori taie, cară și cioplesc lemnul din pădurile seculare, în care pe vremuri hălăduiau zimbrii și circulau legendele cu voievozi descălecători. Aici, în Maramureș, s-a structurat nu numai o civilizație a lemnului, prin tot ce se realizează din acest material și prin simbolurile încrustate în el, ci și o atitudine specială a omului în fața vieții pădurii, ca o prelungire a însăși vieții lui.

Porțile acestea din Bărsana sînt pozate de Constantin Cioboată
VALENTIN HOSSU

darea în funcțiune a căii ferate (1879) și construirea castelului Peleş (1875-1883). Secolul al XX-lea, e marcat de un evident progres economic și social-cultural al localității. Frumusețea ei a fost remarcată cu mult timp în urmă de către cei care au vizitat-o. De exemplu, Alexandru Vlahuță scria în lucrarea sa „România pitorească” (1901): „Stau astăzi bătrîni, vechi cărăuși care de la Orășii pînă la Slonul de Piatră, de sub Zamora, umblau cu chervanele numai prin pustietăți, stau și se uită, ca la o minune, la atîta sodom de case, cățarate pe brîiele muntelui și parcă tot nu le vine să-și creadă ochilor... Iar noaptea, noaptea cînd tot orașul strălucește la lumina lămpilor electrice, cînd cele mai frumoase stele parcă s-au scoborit din cer ca să dea farmec văii acesteia, Sinaia pare o vedenie de prin alte lumi. Bucegii se înalță și o privesc înmărmuriți - un mindru colț de rai, animat la poalele lor”.

De altfel, în această perioadă orașul capătă aspectul de stațiune montană cu caracter urban, adoptîndu-se un regulament special pentru „construcțiuni, alinieri și împrejurimi”.

În stațiune s-a înregistrat și o remarcabilă activitate culturală, subordonată ideii de a agrementa sejurul celor veniți să-și petreacă vacanța aici. Era susținută de localnici și stimulată de unele personalități marcante ale vieții culturale precum: I.L. Caragiale, N. Iorga, George Enescu ș.a.

Ca stațiune turistică, Sinaia devenise în această perioadă una din cele mai importante din țară, cu vestite hoteluri și cu o bază de tratament destul de căutată. Dintre hoteluri menționăm: „Caraiman”, „Petit hotel”, „Bulevard”, „Virful cu Dor”, „Belvedere”, „Prahova”, „București” etc. Între anii 1911-1912 se inaugurează Cazinoul și hotelul „Palas”, iar în 1913 a intrat în funcțiune noua și monumentală clădire a gării, precum și hotelul Bailor („Paltinișul” de astăzi).

Treptat, Sinaia a cunoscut o dezvoltare amplă pe toate planurile, devenind o stațiune climaterică permanentă, unde vacanțele nu cunosc întrerupere. Îndrăgită în aceeași măsură de tineri (pentru largă posibilitate de practicare a drumețiilor și sporturilor de iarnă), cît și de vîrstnici, pentru clima sa plăcută (veri răcoroase și ierni blinde), Sinaia a devenit un punct de referință de pe Valea Prahovei și din întreaga țară.

Dar, nu în ultimul rînd, trebuie să amintim faptul că o experiență de mai multe decenii a impus Sinaia și ca stațiune de tratament, din ce în ce mai solicitată atît pe plan intern, cît și internațional, aici tratîndu-se peste 10 000 pacienți pe an, din țară și din străinătate.

Dacă vi se întîmplă citeodată să auziți vîntul suierînd prin cotloane și ploaia bătînd în ferestre, amintiți-vă de aceste rînduri, vizitați, fiți oaspeții acestui fermecat „loc de pe pămînt” SINAIA, „Perla Carpaților”.

ION SCĂUNAȘ

Hotel „Sinaia”

În centrul Sinaiei un indicator albastru ne face o invitație: Hotelul Alpin - 8 km. O șosea asfaltată și apoi pietruită străbate partea de vest a orașului, înscrie curbe mari prin pădurile de brazi și după ce „urcă” aproape 600 de metri atinge Cota-1400. În fața noastră, pe un platou de pe Muntele Furnica, se înalță construcția impunătoare a „Alpin”-ului, un complex hotelier original, vizitat de numeroși turiști din țară și de peste hotare. O curiozitate: este hotelul situat la cea mai mare altitudine din România. De la această înălțime privești de la Sinaia, își etalează întreaga sa frumusețe; în fața Masivului Gârbova este înfașurat într-o mare padure de brazi.

ALPIN

Construcția, deosebit de îndrăzneată pentru perioada interbelică (lucrările la fundamentul din piatră au început în 1936) s-a dovedit destul de dificilă. Arhitectul Mircea Keremich dorea să realizeze un hotel de lux la o mare înălțime, care să ofere cele mai bune condiții de cazare și asistență sportivă pentru turiștii amatori de drumeții montane și sporturi de iarnă. Terminat în 1950, hotelul „Alpin” (a mai purtat denumirea „Cota-1400”) s-a impus ca un obiectiv de referință în turismul românesc și internațional. Clădirea are două aripi, cu cinci nivele, parter și două subsoluri, unite printr-un bloc central. Capacitatea hotelului este de 200 de locuri în apartamente și camere

cu balcoane și terase, de pe care se poate admira frumusețea împrejurimilor.

Turistul care pășește în hotel rămâne impresionat de ambianța plăcută, confortul ridicat pe care îl oferă complexul de la mare altitudine. Restaurantul, compus din saloanele alb și roșu, dispune de 200 de locuri; aici se servesc meniuri originale și vinuri din renumitele podgorii românești. Barul, patiserie, bufetele, completează cu specificul lor, o largă și diversificată rețea de alimentație publică. (La „Popasul Alpin”, restaurantul aflat la Cota-1430, se servesc preparate vinătorești)

Complexul poate găzdui reuniuni și conferințe; sala pentru protocol, sala pentru convorbiri și spațiile aferente impresionează prin ambianța și funcționalitate. Pentru persoanele cazate în hotel sînt organizate programe folclorice, concursuri de dans, „seri de cabană”, jocuri sportive etc. Clubul de la etajul IV pune la dispoziția turiștilor biliard, mese de ping-pong, șah, tenis și alte jocuri distractive. Discoteca, televiziunea internă, programele de radio, completează divertismentul.

Zona din jurul hotelului „Alpin” este ideală pentru practicarea sporturilor de iarnă. La această al-

titudine zăpada cade în octombrie și începe să se topească în luna mai. Stratul de zăpadă care variază între 80-100 de cm, îmbracă pîrțile din apropiere, oferă sportivilor un loc ideal pentru schiat și săniuș. Teleschiurile „urcă” schiorii la înălțimile dorite, iar telecabina, din apropierea hotelului îi poate transporta pînă la Cota-2000, pe Platoul Bucegilor. Ospitalitatea amfitrionilor, bunele servicii pe care aceștia le oferă sînt la nivelul „Cotei-1400”.

TRAIAN CARACIUC

BALNEOLOGIE CARPATINĂ

CĂLIMĂNEȘTI-CĂCIULATA

La ieșirea Oltului din Carpații Meridionali, pe malul drept al marilor lacuri de acumulare din defileul Cozia și depresiunea subcarpatică Jiblea - Berislăvești se află una dintre cele mai căutate stațiuni balneoclimatice din România: Călimănești-Căciulata. La mijlocul secolului trecut, diligența lui Napoleon al III-lea, împăratul Franței, poposea aici pentru a lua apa necesară tratamentului recomandat acestuia de dr. Carol Davila. Astăzi mii de persoane, din țară sau de peste hotare, sosesc pentru tratament sau odihnă în această stațiune veche, sub raportul atestării ei, dar nouă, prin modernă arhitectură și dotările medicale. Marea bogăție a stațiunii - apele minerale - se folosește intens și cu rezultate remarcabile în tratarea bolilor aparatului digestiv, afecțiunilor veziculei și căilor biliare, ale rinichilor și căilor urinare și a altor boli.

Transilvania, unde se poate vizita expoziția etnografică și memoriala Badea Cîrțan (1849—1911), ciobanul dornic de cultură, care a mers pe jos pînă la Roma să vadă Columna lui Traian, se continuă drumul pe Transfăgărașan.

Marca în valoare de 1 leu ne oferă o imagine binecunoscută a **Castelului Bran**. A fost construit în anul 1377, pe locul unei fortărețe mai vechi. Pe parcursul timpului a suferit transformări. Pe marginea șoselei chiar sub castel se poate vedea construcția vechii vâmi, care denotă, pe lângă funcția de pază și aceea de control vamal. Prin turnurile sale, din Castelul Bran se putea privi atît înspre Transilvania, cît și spre Muntenia. Un timp, Castelul Bran a fost proprietatea domnilor munteni, între care Mircea cel Mare. Acum este muzeu, între altele se poate vedea și o secție cu trasuri de epocă.

Marca în valoare de 1,50 lei — ne oferă o imagine carstică din vestita **Peșteră Ponoare**, aflată lângă localitatea Baia de Aramă, din jud. Mehedinți. Sub podul natural care a suferit o parțială prăbușire se află această peșteră. Trebuie spus că întreaga zonă a Ponoarelor este plină de curiozități, unde se întîlnesc „vâi oarbe”, prin care apa riului se pierde pe o porțiune sub pămînt pentru a reapare în altă s.a.

Marca poștală în valoare de 2 lei ne înfățișează o porțiune din **Cheile Bicazului** — formație naturală complexă, opera riului Bicaz, a carui apă are viteza medie de 2,7 m³/sec., și un debit mediu apreciabil, respectiv 7,44 m³/secunda. Pe alocuri pereții ferestruți ai muntelui se apropie foarte mult unul de altul, apar multe serpentine, se străbate un tunel, sapat prin muntele Surduc. Impresionează și vegetația, care s-a adaptat condițiilor dificile ale locului. Se pot întîlni cca 416 specii de plante care aduc prospețime și diversitate privirii.

Marca în valoare de 2,15 lei ne înfățișează un aspect din cunoscuta **Peșteră a Muierii**, aflată lângă localitatea Baia de Fier, din județul Gorj. Se cunoaște că a fost locuită acum 150 000 de ani, respectiv în paleoliticul inferior. Oamenii acestei perioade au avut probleme cu urșii ce-și găsiseră o bună salășluire aici. A fost nevoie o izgonire a lor, folosind pentru aceasta focul. Probabil, că în perioadele de restrînte — în această peșteră se ascundea populația, cu precădere femeile și copiii, de unde și denumirea pas-trată prin tradiție orală.

Marca în valoare de 3 lei — ne înfățișează **Munții Ceahlău** — virful Toaca legendele și literatura nu l-au trecut neobservat. Pentru daci era muntele sfînt — Kogaionul — în care se adăpostea Zalmoxe, iar pe timpul cotorpirii romane, fiica regelui Decebal, fugind din calea cuceritorilor ar fi ajuns aici și s-ar fi transformat într-o stănă de piatră masivă, cunoscută sub denumirea de Dochia. Ceahlăul intra în literatură în 1716, prin pana lui Dimitrie Cantemir, în opera sa „Descrierea Moldovei”, dar și în turism, prin primul ghid turistic românesc, din 1840, al lui Gheorghe Asachi. Schimbarile ce avura loc aici, sub aspect hidroenergetic — apariția lacului Muntelui (Bicaz) s.a., au dat întregii zone un plus de pitoresc, iar prin dotările de interes turistic — se ofera posibilități de vizitare sportive, mai ales avînd ca bază de sejur și plecare stațiunea climaterică Durau-Ceahlău.

Marca în valoare de 4 lei ne înfățișează un aspect din **Munții Făgăraș — Lacul Capra**. Lacul se afla la altitudinea de 2230 m. Este alimentat de mai multe pîrîiașe, între care unul dinspre Șaua Caprei. Are o formă neregulată. Lățimea de 100 m, lungimea de 200 m. Malurile lui sînt înierbate. Apa destul de rece. Din lac se desprinde un pîrîiaș ce alimentează Lacul Căprița. După cum arată și imaginea de pe marcă — Lacul Capra oferă zonei un plus de frumusețe prin oglinda în care se reflectă cerul.

Marca poștală în valoare de 5 lei, sub genericul „**Peisaj din Borșa**” surprinde un aspect al stațiunii balneo-climaterice Borșa, loc pitoresc și agreabil pentru excursiile estivale și pentru practicarea sporturilor de iarnă. De la Borșa se poate merge la Pasul Prislop, una din cele mai înalte trecători din țară, de unde se poate trece în Bucovina.

EUGEN PANIGHIANT

FILATELIE

Mărcile poștale pe care le prezentăm aici fac parte din serii filatelice diferite. Au fost selectate în scopul reliefării frumuseților peisagistice și speologice din zonele montane ale României.

Marca în valoare de 1 leu cuprinde o zonă centrală a **Transfăgărașanului**, cum se poate observa este înzestrată cu instalație de telecabine, dintre cabana Bîlea-Cascadă și Bîlea-Lac. Sub aspect turistic, luînd ca punct de plecare Cîrțișoara — din

PALATUL DE SĂNĂTATE

„La fiecare început de zi îmi aștept oasineții în hol ca să le zic bună dimineața. Îi întreb ce mai fac, cum se simt! Și fiecare îmi spune câte ceva și se bucură că, departe de casă, cineva le poartă de grijă. Așa m-am obișnuit să fac zilnic, de când hotelul acesta și-a deschis porțile...” îmi zice Alexandru Crăciun, șeful hotelului Tușnad în care muncește încă din 1977, când s-au înălțat primele mari unități moderne de cazare de la Băile Tușnad – hotelurile. Așezarea aceasta era cunoscută pentru apele sale miraculoase încă din secolul trecut. Stațiunea, la începuturile ei, avea doar câteva vile răspindite în jurul unui fost han de poștaioane, situat cam pe locul unde se află azi gara feroviară. Hotelul „Tușnad” s-a ridicat alături de alte două mari hoteluri – „Ciucaș” și „Oltul” – fiecare cu o dotare modernă, camere confortabile, restaurante, baruri, piscină. Dar hotelul „Tușnad” a devenit simbolul transformării stațiunii de pe Olt într-o așezare modernă a balneologiei românești. I se mai spune și „palatul de sănătate” pentru că el s-a dat în folosință odată cu o mare și superdotată bază de tratament balnear, cu care este legat printr-un culoar încălzit „Tuș-

nadul” este, deci, un hotel unde cei ce vin să-și îngrijească sănătatea o pot face în orice anotimp. În fiecare an, în acest hotel, sînt găzduiți peste 5 000 de turiști. Stațiunea are, la ora actuală, aproape 3 000 de locuri de cazare – în hoteluri, vile, campinguri și la particulari. În stațiunea Băile Tușnad, vin, în fiecare an peste 200 000 de turiști, iar așezarea are o populație stabilă de... 2 050 locuitori. Cu alte cuvinte, la un localnic revin 100 de turiști! „Băile Tușnad” sînt, după cum se vede, foarte căutate, și toți ar vrea să stea la hotelul „Tușnad” nu pentru că Alexandru Crăciun dă fiecăruia bună dimineața, ci, mai ales, pentru confortul desăvîrșit, calitatea serviciilor, respectul pentru fiecare ceas al oaspetelui. Hotelul a fost renovat în totalitate: mobilier nou, mochete noi, funcționalități noi; s-au amenajat, în spațiile existente, un mini-club, un magazin de mărfuri pe valută, un bar de zi; restaurantul – condus de un gospodăru excelent, Virgil Ilea, cu frumosul său salon mov, este vestit pentru mincările sale și serviciul ireproșabil. De ani nici o reclamație la acest hotel. În schimb, în cartea de impresii, citim: „După 35 de ani m-am întors în

România ca turist. Personalul de la „Tușnad” a făcut totul ca să ne simțim excelent; vom reveni la acest hotel nu numai pentru a ne fortifica sănătatea, ci mai ales pentru gaze – în puține locuri în lume te simți la hotel ca acasă...” notează Zeer Bistrișchi din Lod, Israel. Iar la cererea unui grup de turiști din R.D.G. reprezentantul firmei „Reisebüro” a scris: „Cele mai calde mulțumiri pentru excelenta cazare, comportarea deosebit de politicoasă și solitudinea de care a dat dovadă personalul de la hotelul „Tușnad”... Găsim Băile Tușnad cu nimic mai prejos față de Karlovy Vary și alte stațiuni de renume internațional... Dacă această stațiune nu s-a bucurat de o reclamă mai mare în R.D.G. noi, cei din grup, vom spune tuturor prietenilor și cunoșcutilor ce stațiune minunată aveți și vom reveni, la anul, mai mulți...”

ION PREDĂ

Hotelul Tușnad este clasificat la categoria de confort I are 216 locuri în 108 camere – câte două paturi într-o cameră, dotate cu telefon, televizor și radio. La parter și mezanin hotelul mai are o sală de recepție, salon de frizerie și coafură, un magazin de vinzare a mărfurilor pe valută, restaurant, bar de zi, cameră de bagaje, un mic club destinat turiștilor, loc de parcare pentru automobile. O facilitate în plus este dată de legătura directă, printr-un culoar încălzit, cu baza de tratament și cabinetele medicale.

Telefonul hotelului Tușnad: 958/11676.

BĂILE HERCULANE

Decanul de vîrstă al stațiunilor balneare din România, legendarele băi ale lui Hercules, atestate în anul 175 e.n., se află pe Valea Cernei, în apropierea locului unde Carpații își dau mîna cu bătrînul Danubius. Chemarea „Ad aquas Herculi sacras ad Mediam” (La apele sacre ale lui Hercule de lîngă Mehadia), a răsunit, la începutul erei noastre, ca un simbol al sănătății veșnice, aducînd pe aceste meleaguri personalități de seamă ale lumii antice. În secolul al XVIII-lea, băile de pe Valea Cernei sînt „redescoperite” intrînd în competiție cu cele mai vestite stațiuni din Europa. În 1817 Băile Mehadii își schimbă denumirea în Băile Herculane. În 1852 Franz Josef poposește la Băile Herculane pe care le considera „cea mai frumoasă stațiune de pe „continent”, iar I.W. Goethe este încîntat de „renumitele izvoare cunoscute de pe vremea romanilor”. Pe harta balneară a României contemporane Băile Herculane se constituie într-un punct de referință. Profilul principal – afecțiunile aparatului locomotor; se mai pot trata afecțiuni ginecologice cronice, bolile căilor respiratorii, afecțiuni digestive, cazuri de obezitate și alte boli asociate. Capacitatea de cazare: circa 4 000 de locuri, dintre care 2 200 în elegante hoteluri (categ. I), peste 1 500 în vile și pavilioane.

BALNEOLOGIE CARPATINĂ

HEBE

din Singiorz-Băi

Stațiunea Singeorz-Băi este situată în nordul Transilvaniei, în apropierea munților Rodnei, pe Valea Someșului, într-o zonă acoperită de păduri de fag, molid și pini. Hotelul „Hebe” pare un impresionant pachet alb ancorat la poalele munților împăduși. Este unul dintre cele mai mari și mai moderne hoteluri de cură din țara noastră! Cele aproape o mie de locuri sînt dispuse în camere confortabile cu două paturi. La subsol funcționează baza de tratament dotată cu aparatură ultramodernă. Complexul balnear „Hebe” oferă condiții optime, tot timpul anului, pentru reușita vacanței dumneavoastră sau a curei balneare pentru care optați.

BORSEC

Se poate spune că stațiunea din Munții Giurgeului are un istoric de mai multe sute de ani. În secolul al XVI-lea, medicul italian Brucello, călător pe aceste meleaguri, recomandă apele minerale din zonă pentru cele mai diverse afecțiuni. La început apele minerale erau transportate în burdufuri și ulcioare, apoi în sticle, fabricate aici, din 1750! În 1845 Vasile Alecsandri vizitează stațiunea, are cuvinte de laudă pentru izvorul „Principal” care, scrie el, „indestulează fieștecare zi sute de stomahuri, iar totodată, din sinul lui se umple sute de mii de sticle care se imprăștie în (toată) lumea”. La tirgurile internaționale „borsecul” obține cele mai înalte distincții specialiștii denumindu-l „regina apelor minerale”, „elixirul vieții”, „doctorie pentru toate bolile”. Compoziția complexă, echilibrul și corelarea perfectă între compuşii chimici creează condiții favorabile pentru utilizarea apelor de Borsec în cele mai diferite destinații curative interne și externe.

SLĂNIC MOLDOVA

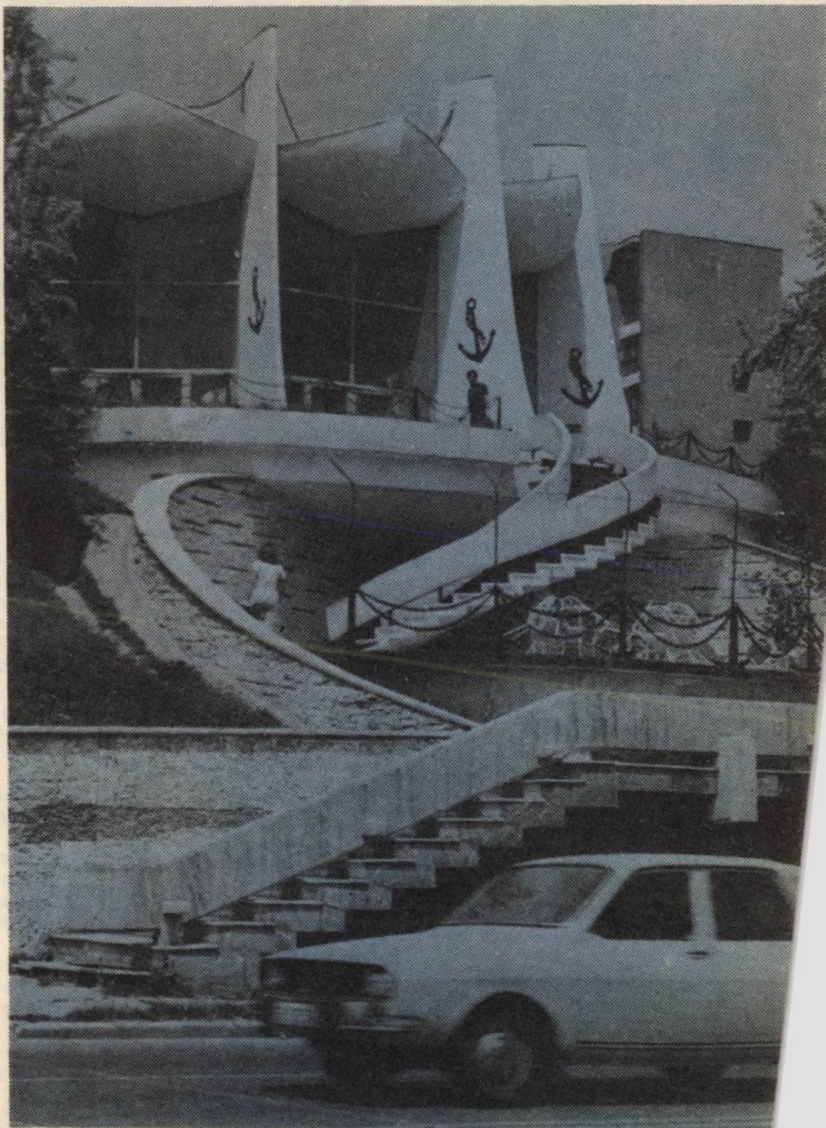
Munții Oituzului din Carpații Răsăriteni, adăpostesc una din cele mai frumoase stațiuni balneare din țara noastră. Totul a început în 1800, cînd serdarul Mihalache Spiridon, urmărind o nămilă de urs, a descoperit două izvoare salin, care s-au dovedit miraculoase în tămăduirea unor boli. Apar, ca ciupercile după ploaie, vilele în stil venetian, hoteluri elegante și cazinouri pentru distracție. Alexandru Vlahuță era impresionat de „bara de munți” care înconjură stațiunea „ca-ntr-o pielină”. După el locurile preferate de drumeție erau virfurile Cerbul, Puful, Cascada, Poiana Sărata și Poiana Vinturilor. N.A. Bogdan își amintea că marele nostru povestitor Ion Creangă, vizitator frecvent al Slănicului în orele de cură „nu mai înceta cu frumoasele sale snoave, glume, istorii poznașe fel și chip, încît trecea timpul cît nici nu băgai de seamă”. Puține stațiuni imbină atît de armonios și fericit trecutul și prezentul. „Perla Moldovei” a devenit mai strălucitoare ca oricînd. În mijlocul pădurilor, care îmbracă stațiunea, s-au construit noi hoteluri și case de odihnă: Cazinoul, un unicat de arhitectură, a fost renovat avînd multiple destinații agrementare. Peste 10 000 de proceduri medicale – acesta este volumul tratamentelor care se efectuează într-o singură zi la Slănic Moldova! În parcul stațiunii, lîngă Pavilion, unde cîntă orchestra, pozarul, străjuie cu cîinii săi lup, își așteaptă cu răbdare amatorii de ilustrate din Slănic Moldova...

O.J.T. GALAȚI VĂ PROPUNE: Un popas la Gîrboavele și...

Peisaj mirific, reconfortant, specific unei seculare păduri de stejari ce se întinde pe 700 de hectare! La 17 km de municipiul Galați, „în temelia codrului”, cum ar spune poetul, se găsește vestitul complex turistic „Gîrboavele”. Adevărată carte de vizită a Oficiului județean de turism Galați, complexul ce poartă numele pădurii în mijlocul căreia se află cuprinde trei unități: „Căprioara”, Barul de zi și grupul de vile. Cu funcționare temporară – în sezonul de iarnă este închis – Complexul de vile din pădurea Gîrboavele dispune, pentru alimentație publică, de o terasă cu 160 de locuri, iar ca spații de cazare – de patru vile, stil apartament, cu 26 de locuri. Vilele beneficiază de bucătărie proprie, de hol pentru primire, de sufragerie, terase la parter și la etaj, de televizor și telefon, într-un cuvânt de tot confortul modern.

Îndrăgită zonă de agrement a tuturor gălățenilor – și nu numai a lor! – în pădurea Gîrboavele oaspeții pot vizita interesantul parc zoologic, au posibilitatea de a practica pescuitul sportiv în apele lacului din apropiere, ori să beneficieze, începînd cu sezonul estival al anului 1990, de bazinul pentru înot amenajat, ca și alte terenuri de sport, chiar în incinta complexului de vile.

Loc ideal pentru petrecerea unei serii de neuitat, a unei agape la sfîrșit de săptămînă sau a unui întreg sejur, complexul de vile din pădurea Gîrboavele vă așteaptă cu toată căldura proverbialei ospitalități moldovenești, cu o largă paletă de servicii de o ireproșabilă calitate.

Clipe de neuitat pe faleza Dunării

Bate ceasul în cetate

Călătorul care vine dinspre nordul sau vestul românesc, înainte de a ajunge la Brașov, e îndemnat să poposească la Făgăraș — oraș vechi, dar cuprins și el de ample înnoiri edilitare. Tentația cea mare din această urbe frumoasă și tihnită este cetatea medievală din mijlocul ei, devenită azi un atractiv complex turistic... Ziduri înalte, masive, înconjurată de un șanț larg plin cu apă, cu bastioane și turnuri de apărare dăinuiesc aici de sute de ani, pe locul de unde bătrîna fortăreață domină toată Țara Făgărașului, străvechi pămînt românesc. Prima cetate a fost ridicată de români din lemn și piatră prin secolele IX-XI. Mai apoi, în secolele XIV-XVII a fost durată și extinsă, mereu, străsnica fortăreață feudală puternic întărită, toată din piatră. Cetatea a fost, peste vreme, simbolul unirii românilor din Muntenia și Transilvania căci ea a făcut, efectiv, parte din Țara Românească: domnul ei era și duce sau herteg al Țării Făgărașului — titlu ce l-au purtat atîția voievozi munteni: Vlaicu Vodă, Mircea cel Bătrîn, Vlad Tepeș, Basarab Laiotă, Tepeș Vodă Călugărul, Radu cel Mare...

Multe pagini de istorie veche se pot răsfoi în răstimpul unui popas făcut aici, între zidurile bătrînei fortărețe. Se poate vizita impresionantul **Muzeu al Țării Făgărașului** — amplasat în cele mai mari încăperi ale cetății —, **Biblioteca municipală** — bogat înzestrată cu lucrări ce evocă existența multimilenară a românilor —, **Turnul principeselor**, cu legendele sale, vechea pivniță de vinuri a lui Mihai Viteazul, cel ce a izbutit, pentru înția oară, unirea țărilor române — surori...

Dar călătorul, în afară de întîlnirea cu istoria, va realiza, aici, în Cetatea Făgărașului și o emoție inedită: va locui, o zi-două sau cît va dori între zidurile printre care atîția domnitori munteni sau principii ardeleni și-au purtat sceptrul sau grijile.

În fostul corp de gardă se află amenajat un hotel intim și confortabil (34 de locuri); la parterul său — un restaurant (90 locuri) cu un decor original. Iar în fosta pivniță de vinuri a cetății se află o cramă (250 locuri), marea atracție pentru turiștii ce adastă în Făgăraș. Ei pot afla aici mîncăruri excelente din bucătăria transilvană, alături de vinuri din podgoriile noastre de prima mînă. **Mihai Coșata**, șeful cramei, susține că localul și-a făcut faimă mare în ultimii ani mai ales prin preparatele sale de zahana, cu mîncărurile sale pe bază de ciuperci și cu trufandalele sale (roșii, ardei grași, castraveți, andive) care se oferă chiar și în plină iarnă.

Dar cele mai căutate sînt serile folclorice care au loc la crama; ele prezintă jocul, cîntecul și portul popular din Țara Făgărașului. Vedeta acestor spectacole rămîne, de ani și ani, cîntărețul **George Rotaru** cu doinele, romanțele și cîntecele sale de pahar...

Aici, la Cetatea Făgărașului, de șapte ani de zile încoace, vin mereu și grupuri mari de tineri nordamericani pentru a ține „sărbătoarea dovleacului”, o tradiție de veselie și cîntec din Lumea Nouă. Dar cîți alți turiști din lumea largă sau din țara noastră nu poposesc în cetate! Căci aici se și poate pescui — în șanțul adînc din jurul fortăreței sau în cele șase lacuri de la Beclean, un sat apropiat.

Se mai poate, însă, și pleca în excursii de neuitat prin împrejurimi: la minăstirea, palatul voievodului Constantin Brîncoveanu și herghelia de la Simbăta de Jos; pe potecile ce duc pe tărîmul de basm al munților Făgăraș; în sate străvechi din împrejurimi sau în cele două mari municipii ardelenice din apropiere — Sibiu și Brașov — în care orice turist dornic de cunoaștere are ce vedea multe zile la rînd...

ION PEDA

VATRA DORNEI

Invitație la complexul **CĂLIMANI**

Cel mai mare hotel din județul Suceava este amplasat în stațiunea Vatra Dornei și poartă numele masivului muntos din apropiere - „CĂLIMANI”. A fost construit în 1980, la marginea pădurii de molid, care coboară până la parcul orașului. Construcția în stil alpin, pe șapte nivele, cu șarpante și balcoane, se încadrează armonios în peisajul montan de un pitoresc aparte. La cițiva pași riul Dorna curge în cascade mici dînd un plus de frumusețe stațiunii din Țara de Sus.

În cei aproape zece ani de activitate hotelul „Călimani” din Vatra Dornei a devenit o unitate etalon. La dispoziția turiștilor sînt puse apartamente elegante, 158 de camere cu cite două paturi, un mare restaurant cu meniuri bucovinene, un bar de zi, o cofetărie și unități prestatoare de servicii turistice. „Călimani” nu este un „simplu” hotel, ci și un mare complex balnear. Instalațiile moderne din baza proprie de tratament permit aplicarea a mii de proceduri de fizioterapie, electroterapie, hidroterapie, băi calde cu apă minerală, împachetări cu nămol, băi de plante și cetină și a altor metodologii balneare. Tratamentele se aplică în tot cursul anului.

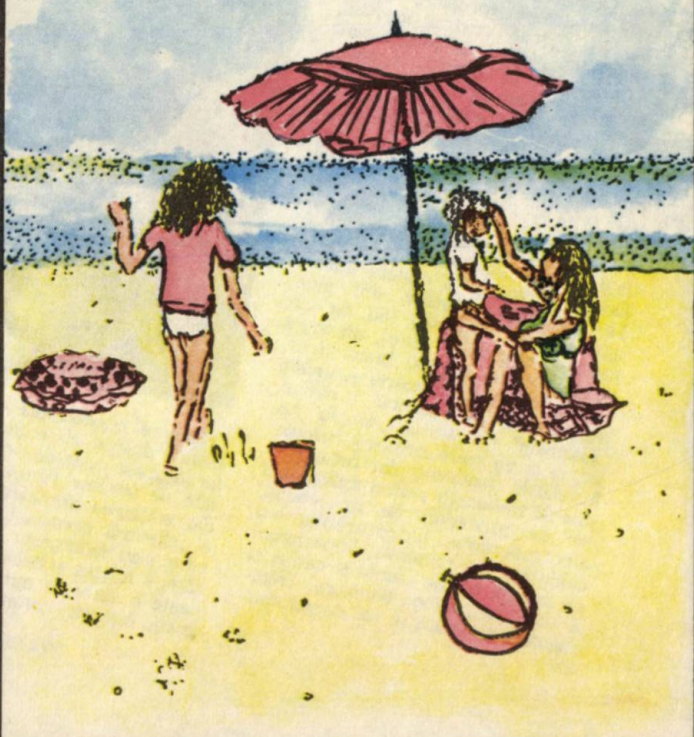

Despre ospitalitatea de la „Călimani”, despre eficiența tratamentului în acest lăcaș de odihnă și sănătate ne vorbesc faptele. Complexul din stațiunea dorneană dispune de o „clientelă permanentă”, persoane care s-au îndrăgostit de acest așezămint turistic și balnear unde domnește o stare de optimism, de dragoste față de natură și viață.

TRAIAN CARACIUC

Un sfat util
pentru
organizarea
cît mai plăcută
a concediului
dumneavoastră:
ECONOMISIȚI
ÎN MOD
SISTEMATIC
LA
C.E.C.

UN PRIM POPAS: VORONEȚ

Mănăstirile din Bucovina, cu minunatele lor fresce, revin în mare actualitate pe itinerariile turistice ale țării.

Nu pierdeți prilejul ca în excursiile dumneavoastră să includeți mănăstirile Voroneț, Moldovița, Sucevița, Arbore și Humor.

CLUJ - NAPOCA

DOUĂ HOTELURI DE MARCĂ

Hotel „TRANSILVANIA” (Cluj-Napoca; str. Calarași nr. 1 tel. 951/34466) = 314 locuri în camere duble și apartamente, trei saloane restaurant („Roșu”, „Madrigal”, „Cristal”), terase acoperite, bar de zi, cofetărie, discotecă, săli de conferință și reuniune, cabinete de cosmetică, coafură și frizerie, piscină, saună, sală de gimnastică medicală, masaj și vibromasaj, garaj încălzit, loc de parcare, comenzi taximetre, transport bagaje, păstrarea obiectelor de valoare, mesaje, corespondență, procurare de bilete de tren, avion, spectacole și manifestări sportive, închirieri de jocuri distractive, program video cu circuit închis, room-service pe toată durata zilei, spălătul și călcatul lenjeriei... Într-un cuvânt: ETALON al calității, ospitalității, amabilității. În plus, o splendidă panoramă a orașului de la poalele Feleacului. Hotelul „Transilvania” este situat pe dealul Cetățuia. În fiecare zi, o caleașcă trasă de cai pornește din fața „Transilvaniei” într-un periplu prin oraș. Seara, formația „Cununa Transilvană” oferă un bogat program folcloric. Gazdele: Oficiul Județean de Turism Cluj vă asigură că vă veți simți ca acasă.

Hotelul „NAPOCA” (Cluj-Napoca, str. Józsa Béla nr. 1, tel. 951/80715) este construit pe malul râului Someș, în imediată apropiere a parcului și stadionului municipal. Are 308 locuri (în apartamente sau camere cu două paturi), 2 restaurante, un salon ardelenesc, terasă acoperită, bar de zi, cafe-bar, sală de jocuri mecanice, birou de informații și prestații turistice, loc de

parcare. Ca în orice hotel de categoria întâi, și aici, gazdele vă oferă o paletă foarte largă de servicii: procurare de bilete de tren, avion, spectacole și manifestări sportive, comenzi de taximetre, room-service pe toată du-

rata zilei, program video cu circuit închis, asigurarea transmiterii mesajelor și corespondenței, păstrarea obiectelor de valoare, spălătul și călcatul lenjeriei, transportul bagajelor... serviciile sînt prompte și de calitate.

ZIMBRUL

DIN CÎMPULUNG MOLDOVENESC

În mijlocul oraşului de pe riul Moldova se profilează silueta modernului hotel „Zimbru”, un confortabil loc de popas pentru turiştii sosiţi pe meleagurile Bucovinei. Oaspeţii au la dispoziţie apartamente, camere single sau duble, mobilate cu mult gust şi dotate cu săli de baie sau duş, telefon, televizor şi radio. Din balcoane se pot admira munţii care înconjoară oraşul. Sîntem la intersecţia a numeroase trasee montane: de la cabana „Deia” se poate ajunge pe Obcina Feredeului; prin Valea Seacă sau Izvorul Alb pătrundem în lumea de basm a Rarăului; nu departe se află Codrul secular „Slătioara”. În Cîmpulung Moldovenesc puteţi vizita muzeul „Arta Lemnului” şi colecţia de obiecte de artă populară — „Ion Ţugui”.

braşov * romania

ARO
PALACE

LA MIJLOCUL UNUI VEAC

În cronică de aur a turismului românesc există câteva mari hoteluri care şi-au dobândit de-a lungul anilor galoanele unei faime bine meritată atât în ceea ce priveşte confortul cit şi diversitatea şi calitatea serviciilor oferite vizitatorilor. Una dintre aceste locuri de ospitalitate de veche tradiţie este complexul „CARPAȚI” din Braşov cunoscut în limbajul turistic şi sub numele „ARO-PALACE”, hotel intrat în circuitul european cu 50 de ani în urmă, răstimp în care renumele său s-a amplificat odată cu dotările şi modernizările pe care anii le-au adăugat construcţiei iniţiale. Inaugurat cu „deosebită solemnitate” cum scriau ziarele epocii, la 17 iulie 1939, după lucrări de peste un an de zile, hotelul este opera remarcabilului arhitect al timpului Horia Creangă, secondat de H. Georgescu şi a fost construit cu fondurile societăţii „Asigurarea Românească” (de unde şi sigla ARO) reprezentând depunerile a peste 62 000 de acţionari. Cultivând în chip echilibrat verticala, cu raporturi armonioase între volume, clădirea de atunci (numită astăzi

„aripa veche”) reprezenta pentru contemporani, cum o prezenta *Gazeta Transilvaniei* în ziua dării în folosinţă a hotelului cu „200 de camere cu băi şi cabinete de toaletă”: „Ultima expresie a confortului şi eleganţei”.

Dacă prin anii '50 hotelul părea că-şi mai pierduse din strălucire, în deceniul următor ARO-PALACE a revenit spectaculos în rîndul unităţilor hoteliere fanion ale turismului românesc odată cu darea în folosinţă în 1966 a „aripii noi”, o clădire care cultivind cu inteligenţă orizontală a devenit pandantul aripilor vechi cu care azi alcatuieşte un tot armonios, subliniindu-şi reciproc valenţele arhitectonice. În acest ultim sfert de veac, hotelul a fost vizitat de nenumărate personalităţi ale vieţii culturale, politice, economice şi sportive, numeroşi oaspeţi ţinind să-şi consemneze impresiile despre excelenţele servicii în cartea de onoare a hotelului. Vedete ca Amalia Rodrigues, Jean Marais, Antoanella Luialdi, Mephis Slim, Connie Francis, Dova, O.C. Smith, Edith Pieha, Enrico Macias, Raphael, Jean Escudéro, Barbara şi

încă mulţi alţii au lăsat autografe la ARO-PALACE însoţite de cuvinte de entuziasm pentru caldă ospitalitate a amfitrionilor. Şi, într-adevăr, echipa de hotelieri de la ARO Palace este o echipă de elită aflată mereu la înălţime şi care de ani de zile îşi aduce contribuţia profesională la ceea ce înseamnă azi faima hotelului a cărui „marcă” a devenit o veritabilă garanţie a calităţii, eleganţei şi rafinamentului.

La 50 de ani, ARO-PALACE, îşi întâmpină însă vizitatorii cu veşminte noi: aripa veche a hotelului a fost în întregime renovată şi modernizată fiind adusă la gradul de confort cerut unui hotel de lux de turismul sfîrşitului de secol XX. Noile amenajări de mare complexitate şi frumuseţe pun totodată în valoare prin culori, mobilier, oglinzi, lumină etc. strălucirea stilului arhitectural al clădirii de acum o jumătate de secol. Situat în centrul elegant al Braşovului, complexul hotelier „Carpaţi”, îşi aşteaptă cu dragoste oaspeţii şi cu încredere centenarul.

ALEXANDRU CONDEESCU

AVENTURĂ ÎN PLINĂ IARNĂ

Mărturie despre o temerară expediție, trăită în iarna anului 1988, de o echipă de alpiști din Bacău. Ei au străbătut, în condiții meteorologice adesea foarte dificile, creasta Carpaților Meridionali, de la Băile Herculane la Sinaia. Dumitru Chițanu, semnatarul acestor rînduri, este un mare pasionat de alpinism, pe care îl practică la C.S.M. Onești.

El povestește, pentru cititorii almanahului, marea lor aventură, re trăind intens acele zile de adevăr.

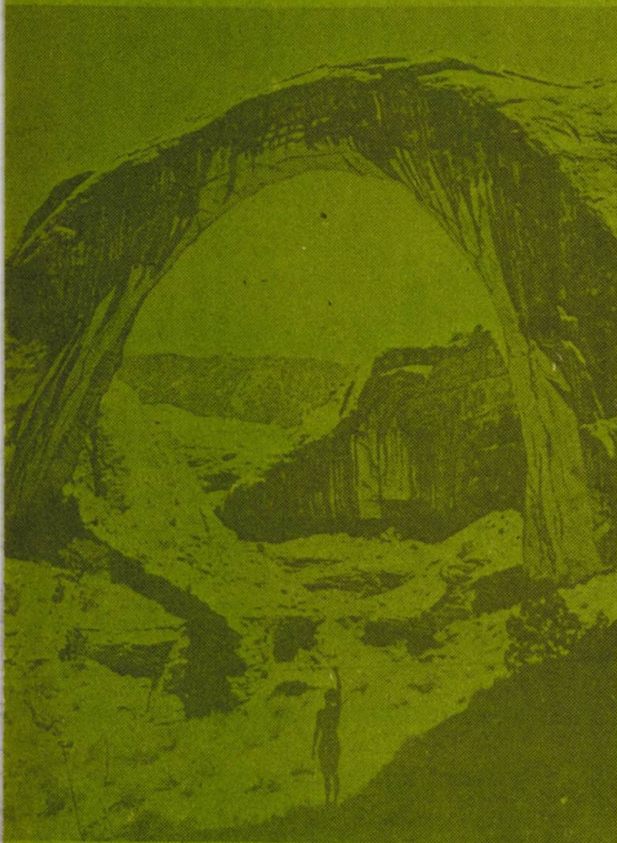
Trei ani de muncă și de luptă, trei coechipieri victorioși. Întîi a fost ideea, apoi rînd pe rînd s-au succedat visul, speranța, pregătirea, atacul, lupta, incertitudinea și victoria. Mai bine de trei ani m-a chinat această idee, tot atît am sperat la această frumoasă tură de iarnă.

Pentru cunoașterea traseului, în vara anului 1985 am parcurs solitar întreaga creastă a Carpaților Meridionali de la Sinaia la Băile Herculane. De atunci pînă în februarie 1988 m-am pregătit intens pentru această tură: echipament, materiale tehnice, antrenamente și alimente. Traseul de creastă cuprinde traversarea următoarelor masive: Cerna, Godeanu, Retezat, Parîng, Căpățîinii, Făgăraș, Piatra Craiului și Bucegi, un traseu de mare anvergură și dificultate ce constituie, la vremea marilor zăpezi, o adevărată piatră de încercare. Cineva spunea, că din punct de vedere al eforturilor, această rută ar fi comparabilă cu ascensiunea pe un pisc himalaian. Și cred că avea dreptate. Distanța efectivă de mers este de circa 400 de km. Ne așteptam să fie destul de greu, dar vremea vitregă care ne-a însoțit aproape tot timpul, la care se adăuga imensele cantități de zăpadă căzute în munți în acea perioadă (20.II.-20.III.), a făcut ca dificultățile să fie neobișnuit de mari. Am remarcat faptul că la șes și la deal, chiar și la munte la mică altitudine, iarna a fost destul de blîndă, cu zăpadă puțină, vremea fiind uneori chiar primăvărată în plin sezon de iarnă calendaristică. În munți, însă, la altitudine, zăpezile au fost neobișnuit de mari. Toți din echipă, Marius Albu, George Nechita, Dumitru Chițanu, Claudia Bucur și Vali Anțohi, aveam experiență în turele de iarnă, în plus Marius fusese și în Nemira. M-am antrenat intens timp de două luni de zile pe stadion. Pe zi ce trecea măream distanța de alergare și numărul de sărituri. La sfîrșitul săptămîinii mergeam pentru antrenament

Ascensiune pe creasta Făgărașilor

Mapamond

Un bumerang? Un arc, pierdut de unul din uriașii care populează legendele lumii? O capodoperă a vântului și a ploii, aflată în Colorado, un arc de triumf, pe care împărații romani l-ar fi invitat... Și cu toate acestea nu este decît Podul Curcubeu, „descoperit” întîmplător în 1909.

Dacă atlanții ar fi avut un Acropole, un Parthenon, un Erechteion, așa ar fi arătat! Acești mega-liți sînt fost oare așezați de legendarul Semyaza sau de misterioșii viracochas? Să fie un calendar solar sau un „loc de cuburi” extraterestru? Nimic din toate acestea, ci doar o simplă mostră de fantazie a pămîntului, în Colorado, în ținutul triburilor Navajo.

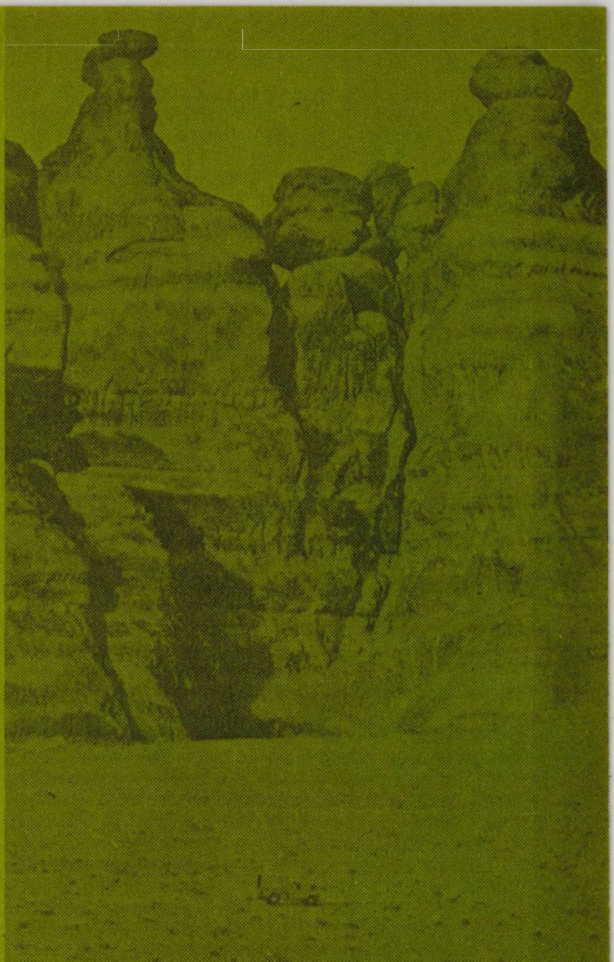

pe Ceahlău. Numai pe schiuri parcurgeam circa 10 km. Apoi am alergat pe o șosea din marginea orașului cu Marius și Claudia. Distanța maximă la care am ajuns a fost de 10 km cu o scurtă pauză pe parcurs. Tot pe șosea sau pe cîmp împreună cu Vali, Marius și Claudia făceam schi fond. De asemenea, am făcut ascensiuni în Făgăraș și Piatra Craiului în acea perioadă de antrenament. Antrenamentele au fost dure și epuizante, uneori chiar dureroase.

La amiaza zilei de 20 februarie 1988 echipa, în formație completă, pornește din Băile Herculane. Ne așteptau Munții Cernei, Godeanului și Retezatului. Această porțiune de traseu nu are crestele ascuțite și expuse ca cele din Făgăraș sau Piatra Craiului, aspectul de creastă este mai puțin evident, predomină spinările largi, combinate cu șei întinse și plaiuri largi ca niște imense platforme. Tocmai aici constă una din marile dificultăți - orientarea pe timp de ceață densă este o problemă. Dacă în munții Cernei ne-am bucurat o singură zi de vreme bună, cînd am admirat cu nesat frumusețea peisajelor din jurul nostru, următoarele șase zile au fost cu vreme rea. Chiar înainte de a ajunge pe creasta munților Cernei, vremea s-a zburliit rău. Noaptea fusese geră și viscolise tare, stîna în care dormisem, pe trei din cele patru laturi era troienită amarnic. Pe una din laturi zăpada era de circa trei metri. Îmi aduc aminte că dimineața, la plecare, mergînd pe deasupra nămeților de lîngă stîna picioarele noastre se aflau la nivelul acoperișului! În rest zăpada ajungea pînă la un metru. După atingerea crestei, pe un viscol puternic am coborît spre Riul Șes, dincolo de care se întinde Godeanu, respectiv platoul Riului Șes. În vale zăpada era extraordinar de mare, noroc că era tasată oarecum de viscole. Pe virful Godeanu ajungem după cîteva ore de marș prin zăpada mare. În această zonă s-a lăsat o ceață densă care avea să persiste cîteva zile. Folosim mult busola pentru orientare, cu toate acestea avem dificultăți serioase. Viscolul suflă tot mai tare; după ce am trecut de virful Godeanu, acesta este de-a dreptul dezlănțuit, rafalele năprasnice fac să nu ne auzim, dar mai îngrijorător e faptul că ne ținem pe picioare cu mare greutate. Sprijiniți în betele deschise, ținute în contra viscolului, înaintăm încet, orbecînd prin ceață. Noroc că creasta nu-i ascuțită, altfel am fi spulberați odată cu zăpada și din nou noroc că vijelia nu bate din față, ci din spate sau lateral. Altfel ar fi aproape imposibil să înaintăm, în plus ne-ar îngheța fața în foarte scurt timp, cu toate că sîntem protejați de capșoane. Odată sau de două ori, cu toate că mă sprijineam zdravăn în betele de schi, am fost literalmente doborît în zăpadă. Deși eram bine echipați, ne era frig. Doream să vină momentul să ridicăm corturile și să intrăm la adăpost. Trăiesc intens și acum acele teribile clipe. Cel puțin două ore de muncă ne-au luat amenajarea bivouacurilor; după ce am găsit un loc ceva mai ferit de vînt, am ridicat cele două corturi și apoi am construit paravane din blocuri de zăpadă. Intrăm în corturi, aprindem primusurile, topim zăpada, facem și bem ceaiuri fierbinți, apoi mincăm. Ceața persistă și a doua zi la fel ca și viscolul.

A doua zi, pe 28 februarie pe la amiază, plecăm spre munții Paring și Capățîni. Lipsa cabanelor în zona de creastă precum și marcasele necorespunzătoare pe unele porțiuni fac să sporească dificultățile. Pe o vreme friguroasă și o ceață slabă ajungem la cabanele I.E.F.S. unde punem vizele și înnoptăm. Pe 29 februarie plecăm în marea aventură. Nu bănuim că munții Paring ne vor pune la o teribilă încercare. Dimineața și următoarele două ore ceața este de densitate medie. Mergem repede. Echipa este rodată și mai omogenă acum. Marius se află la conducere. În scurt timp ajungem sub virful Paringul Mic. Marius se descurcă destul de bine cu orienta-

rea. Cam prin zona vârfului Cîrja, ceața se împrășteie complet, vizibilitatea devenind foarte bună; ce-i drept era cam frig din pricina vîntului care bătea tot mai tare cu cît ciștigam altitudine. Soarele strălucește reușind chiar să ne încălzească. Creasta are caracter alpin, ceea ce îmi plăcea foarte mult. Sintem incântați de frumusețea peisajelor. Pe loc stările sufletești ni se schimbă. Admirăm neconținut creștele, vâile, depărtările. Distingem munții Retezat, Lotru și Căpățîni. Priveliștea este magnifică! Facem fotografii și apoi continuăm mersul. Dar nu ne-am bucurat mult de toate acestea. Urgia s-a năpustit din nou asupra noastră. După ce aduce nori gri și încărcăți, vîntul lasă loc viscolului. Și ce viscol! Ne punem capişoanele și supramănușile. Folosim și ochelarii de zăpadă pentru a ne feri ochii. Înaintăm tăcuți, urcînd susținut; intuiesc că ne apropiem de vârful Paringul Mare (2519 m). Pe măsură ce urcam, zăpada devenea tot mai mare. Rînd pe rînd trecem la tăiat urme în zăpada adîncă. Sintem înghețați din pricina viscolului care ne pătrunde pînă în măduva oaselor. În aceste condiții este preferabil să mergi, să mergi întruna pentru a nu îngheța de tot. Nici nu ai unde să te adăpostești în această zonă, ești la cheremul forțelor naturii. Mîinile îmi sînt înghețate cu toate că port o pereche de mănuși cu un deget din lînă groasă și pură și pe deasupra supramănuși. De-abia mai țin bețele de schi în mîini. La picioare îmi este mai puțin frig. Ingrozitor este atunci cînd viscolul bate din față; în foarte scurt timp ochelarii sînt acoperiți de zăpadă. Li șterg, dar simt nevoia să-i scot pentru a vedea pe unde calc. În cîteva secunde, acele de gheață purtate de furia viscolului, mi se înfig fără milă în ochi, provocîndu-mi o durere ascuțită. Mergem în tăcere; în curînd ajungem pe vârful Paringul Mare. Aici viscolul atinge valori nemaipomenite. Cîu greu ne ținem pe picioare. Aproape să fim doborîți. Acolo, lîngă borna de beton, facem un scurt popas. Ne adăpostim lîngă niște stînci, fără succes însă; viscolul era atît de insistent, încît învăluia acel loc din toate părțile. La repezeală mîncăm ciocolată și bem ceai cu gheață. Mergem mai departe. Pe parcurs pierzînd altitudine, viscolul s-a domolit puțin. Marius se află la conducere, el cunoaște cel mai bine zona. Spre seară găsim un loc pentru montat cortul în apropierea șlii Piatra Tăiată. Nu aveam certitudinea că vom putea ridica cortul, iar dacă reușeam, ne îndoiam că va putea rezista în timpul nopții sub izbiturile de berbec ale viscolului. De aceea, ne hotărîm să tăiem blocuri de zăpadă cu lopețile și să ridicăm din ele un paravan. În final rezultă o grăpă pătrată cu laturile de 3 m și adîncă de 1,5 m. În acest loc adăpostit oarecum de viscol, ridicăm cortul fără probleme. Ne simțim în siguranță în cort. Ascultăm vaietul vîntului de afară. Cortul este încăpător și practic, fiind făcut special pentru ture de iarnă, are formă de iglu și este susținut de bare de duraluminu. Este ancorat zdravăn cu bețele de schi, pioleți și cițiva țaruși din duraluminu. În interior este o atmosferă plăcută, lumina vine de la splendida lampă de carbid a lui Marius. Primusul sfîrșie grăbit, încălzind laptele condensat. Mai tirziu, Marius pregătește o supă gustoasă cu carne de porc din conserve. După ce mîncăm, intrăm în sacii de dormit și adormim imediat. Ne refacem forțele după ziua grea pe care o avusesem. Afară urgia nu mai contenea. În timpul nopții ne trezim de cîteva ori, sintem îngrijorați de starea cortului, simțim tot mai mult cum zăpada ne împresoară. Marius și mai tirziu George, ies afară și degajă zăpadă cu lopețile. După intrarea lui George în cort aplicăm următoarea „tactică”: ne culcăm în șezut, „în triunghi”, fiecare ținînd cu spatele o latură a cortului, care era tot mai mult presată de zăpada ce cădea în neștire, adusă de viscol. Rămînea liberă numai latura a patra, cea cu ieșire. Un timp am rezistat noi, ținînd cu spatele

Santinele uriașe, sculptate de capriciile Naturii, păzesc impasibile drumul cu nume coborît din o mie și una de nopți „Madă'in Şalih” —, pe care odioasă caravanele, pîndite de furtunile deșertului, și pelerinii se îndreptau spre Mecca.

Această zonă este astăzi acoperită de apele lacului Powell. Avem însă șansa să facem o „plimbare” pe fundul lacului înainte de... venirea puhoaielor. Doar acest enigmatic „turn” de piatră, amintind de straniile piramide mayașe, se mai vede astăzi ieșind ca un „far” din valuri.

Selecții foto și explicații de NARCIS ZĂRNEȘCU

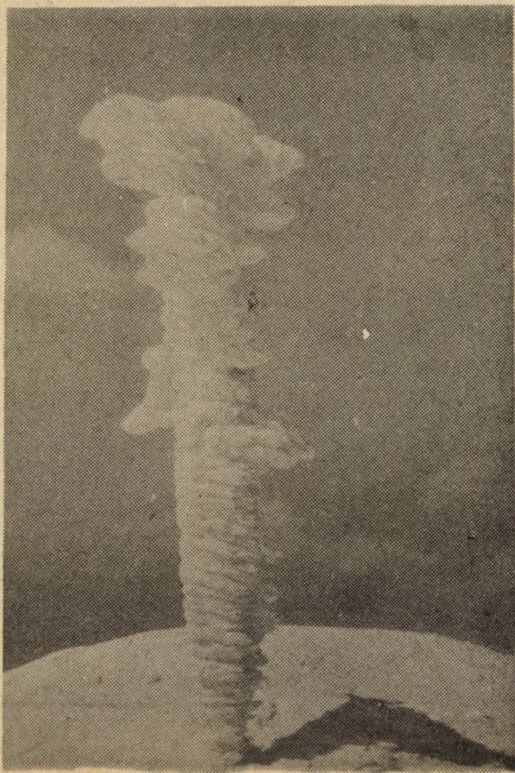

greutatea zăpezii de afară. Deodată, cam cu două-trei ceasuri înainte de a se lumina, mă trezesc brusc, presimțind primejdia. Dau alarma, trezindu-i pe cei doi. După aprinderea unei lanterne realizăm situația în care ne aflăm. Greutatea zăpezii depuse pe cort a fost prea mare ca acesta să mai reziste și barele de duraluminu cedaseră. Prin urmare cortul s-a lăsat foarte mult sub povara imensă a zăpezii. Totodată eram presați de zăpadă și din cele patru laturi ale cortului. Astfel spațiul din cort s-a micșorat considerabil. La trezire nu ne venea a crede în ce poziții ne aflăm. Cu picioarele răsucite sau indoite pe sub noi, unul cu o mină prinsă sub un coechipier, altul cu un genunchi la piept și celălalt strivit de greutatea altuia dintre noi. Cu greu ne-am eliberat din acele „chingi” omeneste, după care George încearcă să deschidă cele două fermoare. Simțeam că aerul din cort e insuficient. Respirăm cu dificultate. O să murim oare sufocați? Din instinct, pregătesc briceagul pentru a tăia cortul în caz de necesitate și a aduce aerul salvator. În sfârșit, după 15 minute de încercări, George reușește să deschidă fermoarele înghețate. Afară este urgie, nu îți venea să dai nici un ciine afară. La palidă lumină a lunii, ne uităm la cort. Arată jalnic! Este prăbușit aproape complet, fiind îngropat în omăt. Cu ajutorul lopeților, aruncăm de zor zăpada sus pe malul gropii. Dimineața, hotărîm să săpăm în unul din pereții gropii, un adăpost tip „cavernă” și să așteptăm îmbunătățirea vremii. Marius sapă cu pioletul iar eu cu George degajăm zăpada rezultată. După vreo două ore de muncă, adăpostul este gata. Ne mutăm lucrurile în noua „locuință”. Mai tirziu viscolul încetează, ceața dispare și se arată soarele. Astfel a fost numai o parte a zilei. Spre seară începe o ninsoare viscolită neobișnuit de mare și abundentă. Stratul de zăpadă creștea văzînd cu ochii. De cînd merg pe munte nu mi-a fost dat să văd asemenea lucru. Noaptea ce a urmat, ziua de 2 martie și noaptea respectivă plus încă o jumătate de zi, vreo 45 de ore, a nins fără întrerupere! Peste stratul gros de circa trei metri, s-a așternut un nou strat care în unele locuri a ajuns chiar la doi metri. În zilele de 1 și 2 martie, împreună cu George, am căutat colțari

puși pe o mică poliță a unui perete de zăpadă, încă din prima zi. Viscolul i-a tencuit acoperindu-i cu un strat gros de nea. După vreo zece ore de căutări, în cele două zile, minuiind o cantitate enormă de zăpadă colțarii nu au fost de găsit. Marius, însă, inspirat, după 10-15 minute de săpături dădu la iveală cele două perechi de colțari. Mare a fost bucuria noastră! În adăpostul nostru o duceam bine, fiind ferți de viscol. Deasupra era un strat de 1,5 m de zăpadă, iar sub noi cel puțin 1 m. Intrarea se făcea printr-un tunel ușor arcut lung de 1,5 m, apoi urma camera largă pe podeaua căreia am întins cele trei saltele din neopren. Cele două nopți petrecute aici au trecut repede, dar am avut neplăceri din pricina vechiului nostru adversar – viscolul. Acesta ne astupase intrarea. mai ales în ultima noapte, cînd intrarea a fost blocată aproape complet. Marius și apoi George au degajat pe rînd zăpada. Punindu-și capșonul, apoi gluga suprahanoracului și în final ochelarii de zăpadă, cu greu au răzbit afară din această vizuină, ieșind cu zăpadă în cap ca o cîrțită. Fiind blocați, acolo în șa două zile și trei nopți, alimentele s-au împuținat considerabil. Am fost nevoiți să ne facem porții mult mai mici. În plus, simtem cu o parte a echipamentului ud. Situația noastră era foarte critică; cineva aduse vorba de supraviețuire, dar noi nu eram deserați, am fost stăpîni pe situație. În dimineața zilei de 3 martie, ne hotărîm să plecăm cît mai avem putere și ceva alimente. Trebuie să ne smulgem cu orice preț din această capcană. Ne facem rucsacii înăuntru și ieșim afară. Simt o bucurie intimă că părăsim această oribilă vizuină. Groapa este aproape complet astupată, se mai vede doar puțin din intrarea tunelului. Cele două fotografii făcute în „cavernă” și la ieșire îmi sînt atît de scumpe!

Plecăm în plin viscol, știind că ne așteaptă un drum lung și dur. Următoarele zile au fost extrem de grele. Zăpada foarte groasă ne-a pus la teribile încercări, înaintarea fiind foarte anevoioasă. Ne schimbăm pe rînd la făcutul pîrtiei. Ne simțeam cu puterile tot mai scăzute. Faceam popasuri dese și mîncam ciocolată sau glucoză. Într-o noapte am dormit în podul unei cabane forestiere și sacul de dormit fiind ud a înghețat. Aproape toată noaptea am bătut din picioare, așa calcat cum eram. Ațipeam 5-10 minute, apoi ne trezeam din cauza frigului. A doua zi am resimțit amaric oboseala după cea noapte chinuitoare. În sfârșit, după eforturi extraordinare, aproape supraomenești, în ziua de 6 martie ajungem în stația C.F.R. Lotru. Răsufu ușurat, marea încercare a luat sfîrșit. Categorie, aceasta a fost etapa cea mai dură din întreaga traversare. În aceeași zi ajungem în Sibiu unde ne așteptau căldura hotelului și bunătățile din pachetele de la poștă.

După două zile de odihnă în care ne-am refăcut echipamentul, în ziua de 8 martie, plecăm spre munții Făgăraș. La cabana Suru ajungem în aceeași zi. Aici ne întîlnim cu Cristi Nanu, un coleg din Bacău, care a făcut apoi împreună cu noi o porțiune din creastă. Ziua de 9 martie am petrecut-o tot la Suru în așteptarea unei vremi mai generoase. Afară era ceață și viscoala. Pe 10 martie, îmbunătățindu-se oarecum vremea, plecăm spre creastă. În timpul traversării de sub virful Suru (versantul sudic) ne-a năpădit o ceață densă. Cu toate acestea ne-am orientat ușor, mergînd destul de repede. În șaua Avrigului admirăm impresionantele cornișe ce stau suspendate deasupra unei fete foarte inclinate ce coboară spre căldarea Avrigului. Coborîm cu atenție în această căldare glaciară, știind că zona e periculoasă din pricina avalanșelor. În acest timp, ceața a devenit și mai densă. Deviem puțin spre dreapta și ne pomenim pe lacul înghețat. Aici ne orientăm mai greu, în fine găsim calea cea bună care ne scoate

Șaua Surului din Făgăraș
De la stînga la dreapta: Dumitru Chițanu, Marius Albu și Grigore Nechita

urmînd o muchie stîlcoasă de pe fața nordică a muntelui Ciortea, pe creastă, exact pe virful Ciortea II unde ne ia în primire un viscol puternic. Merg în continuare la conducere. Lăsăm, apoi, rînd pe rînd în urmă virful Girbova, Scara și Puha. Seara ridicăm corturile sub Mizgavu. În 11 martie am parcurs creasta fără probleme deosebite pînă în zona Strugii Doamnei, pînă unde a ținut și vremea frumoasă. În următoarea zi, timpul a fost numai parțial bun. La refugiul Căltun facem un popas, unde bem apă cu lămile și mîncăm ciocolată. Cu puteri sporite, entuziasmați de o vreme mai generoasă, parcurgem repede creasta pînă la cabana Bilea-Lac. Pe parcurs facem fotografii și ne bucurăm mult de panorama alpină ce se lărgeste pînă la mari depărtări. Sînt copleșit de atîta frumusețe. Admirăm pe rînd crestele, piscurile și căldările glaciare, unde zăpada strălucește ireal de frumos sub razele soarelui.

Cristi Nanu merge și el bine și este încîntat ca și noi. Din cele trei zile în care ne-a întovărășit, ultima a fost cea mai frumoasă. În noaptea următoare dormim la cabana Bilea Lac. Seara, convenim cu un grup de alpiști din R.D.G. să mergem împreună următoarele zile. Ținta lor era cabana Valea Simbetei. Dimineața, ne luăm rămas bun de la Cristi și împreună cu șase nemți urcăm șaua Caprei cu Marius în frunte. La coborîre, preiau conducerea. Aici zăpada este foarte mare. Ne angajăm în lungul, dificilul și periculosul traverseu de sub peretele Crestei Arpașelului, după ce am luat măsuri de prevenire a avalanșelor. Zăpada pufoasă îmi ajungea uneori pînă aproape de briu. Rînd pe rînd vin și camarazii păstrînd distanța între ei. Înainte de-a ajunge în Portița Arpașului, doi nemți abandonează, retrăgîndu-se în vale spre cabana Capra. În zona virfului Paru de Fier, creasta fiind îngustă și expusă, riscam să fim

dezechilibrați și doborîți de vîntul ce devenea tot mai puternic. Cu atenție și agilitate depășim și această porțiune. Parcurgem și creasta pe care întîlnim virfurile Arpașul Mare și Mircii. Sub virful Podragu (versantul sudic) la traversarea unei fețe, patru dintre noi sînt surprinși de o avalanșă. George se afla la conducere, apoi urmam eu și doi din cei patru nemți. Zăpada era mare și grea. Picioarele se aprofundau mult, lăsînd urme adînci. Deodată, aud un zgomot slab, propriu dislocării avalanșelor de acest tip. În clipa următoare, stratul gros de zăpadă este rupt și împins la vale pe panta destul de înclinată. Instinctiv, fiind mai spre marginea avalanșei, schitez o ieșire din acest torent de zăpadă, dar nu reușesc, deoarece sînt tirît irezistibil de valul dușmănos - lat de vreo 25 de metri - din spatele nostru. Preventiv am căutat să facem traversarea cît mai aproape de stîncile care formau un mic perete. Pe moment sînt cuprins de frică, avînd senzația că sînt pierdut. Alunecînd în continuare devin lucid și stăpîn pe mișcări. Întîi încerc să mă debarasez de rucsac, nu reușesc. Îmi spuneam tot timpul căderii: trebuie să rămîi neapărat deasupra zăpezii. Îmi impun calmul, fac mișcări de înot cu picioarele și mîinile, rămînînd uneori mai la suprafață, îngropat în zăpadă numai cu partea de jos a corpului. Totuși, au fost clipe cînd am fost îngropat complet atît eu cît și ceilalți coechipieri. Marius, rămas sus, împreună cu ceilalți doi nemți, pe o muchie stîlcoasă, povestii pe urmă că la un moment dat nu mai văzu nimic din cei patru. Totul era alb pe întinderea avalanșei. Era de necrezut. Apoi ieși la iveală cite un picior, o mînă, un băț de schi, un cap sau un piolet. Aproape pe toată durata celor circa 125 de metri, pe care m-a purtat avalanșă, am avut o senzație de beatitudine asemănătoare cu cea de zbor sau mai bine

simteam epuizați, trecuseră 25 de zile de la plecarea noastră din Baile Herculane. Era a șaptea zi din traversarea Făgărașului. Ne oprim mai des și mîncăm multă ciocolată, după care înviorați pe moment, facem fotografii. Sub virful Berivoiului Mare, zărim în fața noastră la depărtare, cetatea de calcar a Pietrei Craiului și în fundal crestele Bucegilor. În dreapta se văd spinările rotunjite ale munților Iezer. Incântați de aceste splendori, înaintăm mai vioi. Ultima etapă includea parcurgerea munților Piatra Craiului și Bucegi. Greul aproape că trecuse. În zilele de 18, 19 și 20 martie străbătem și cele două masive fără a avea evenimente deosebite. În ziua de 20 martie ne aflăm în Bucegi. Stația meteorologică Omu era atît de mult troienită de viscol, încît nu se mai putea folosi ușa. Nămeții erau de circa 3 metri. Intrarea se făcea cățărîndu-te în turnul stației. Nu voi uita niciodată această superbă zi. Este ziua victoriei. Era cald, soarele strălucea cu putere, cerul era de un senin desăvîrșit, vîntul de abia adia, iar vizibilitatea era extraordinară. Admirăm fără încetare priveliștile încîntătoare din jurul nostru sau de la mari depăr-tări. Spre N-V se evidențiază surprinzător de limpede creasta dantelată a Pietrei Craiului cu uriașul său contrafort; în spate, la mare depărtare recunosc

semețele creste și piscuri ale Făgărașului. Munții Baiului, Iezer, Leaota, Postăvaru și Piatra Mare își etalează pronunțat sau mai discret, frumusețile. Este magnific! Această ultimă zi, este cea mai frumoasă din toate. Este o zi adevărată prin izbîndă și rumusețe. Vremea splendidă de atunci nu am avut-o în altă zi. Munții care ne-au făcut să suferim atît de mult de-a lungul traversării, parcă își cereau iertare de la noi, dăruindu-ne o zi de neuitat. Dar eu nu le port pică, din contră, îi iubesc și mai mult. La cabana Babele, facem un popas prelungit. Aici este lume multă, turiști de tot felul și schiori. Bucuria apropiatei victorii mă inundă de pe acum. Seara tîrziu, în Sinaia pun ultima viză în jurnal și pe foaie. Am ajuns la capătul țîței noastre. Epuizați, slăbiți, murdari, nebărbieriți, cu fețele bronzate, arși de geruri, de viscole și vînturi, greu încercați, dar sănătoși și mai ales vii, după 29 de zile și jumătate de luptă din care 23 de zile de mers efectiv, încheiem traversarea. Sintem, probabil, prima echipă din Moldova care a răzbit în Carpații Meridionali. În orice caz, din echipele care au în palmares această performanță, puține au înfruntat o vreme atît de aspră.

DUMITRU CHIȚANU

DANSUL FETELOR DIN CĂPÎLNA

Se numeau Rita și Forbes Rogers. Ea era balerină. El, profesor de literatură universală și director al Centrului de educație artistică „John Kennedy” din Washington. Ea era firavă ca un lujer de floare. El, un bărbat robust. S-au născut în luna mai. Se iubeau și pentru că se iubeau se apropiau cu căldură, cu o anumită înțelegere de toți și de toate. I-am cunoscut cu mulți ani în urmă, dar mi s-au păstrat atît de vii în memorie că parcă am fi vorbit ieri. Veniseră să cerceteze România. Ei și alți șazeci de decani și profesori universitari de muzică, arte plastice și coregrafie. Asistaseră la spectacole de folclor, văzuseră expoziții, ascultaseră cîntece populare. Cătreiseră școli. Vorbi-seră cu zeci și sute de profesori români. Subiectul călătoriei și al discuțiilor: arta populară românească. Impresii?

— Subiective. Extrem de subiective. Frumuseții nu-i poți oferi decît frumusețe, omeniei, omenie, încîntării încîntare. Nu, nu-mi cereți să fiu obiectiv, pentru că nu pot.

— Vă amintiți de cîntecul din „Vrajitorul din Oz”? Mergi pe drumul de cărămidă, cel galben, el se ramifică, nu știi unde se termină fiecare dintre cele două drumuri... la sfîrșitul povestirii, fata se trezește din somn. A visat. Eu nu m-am trezit încă. Și n-am trăit un vis. Totul a fost aievea. În clipa aceasta, am o singură dorință. Să mă întorc. Să apuc pe alte drumuri. Să văd unde se termină această nesfîrșită splendoare. Aș vrea să dăruiesc ceva din bucuria mea de acum. Aș vrea să dansez. Să învăț copiii din America cele mai frumoase dansuri românești.

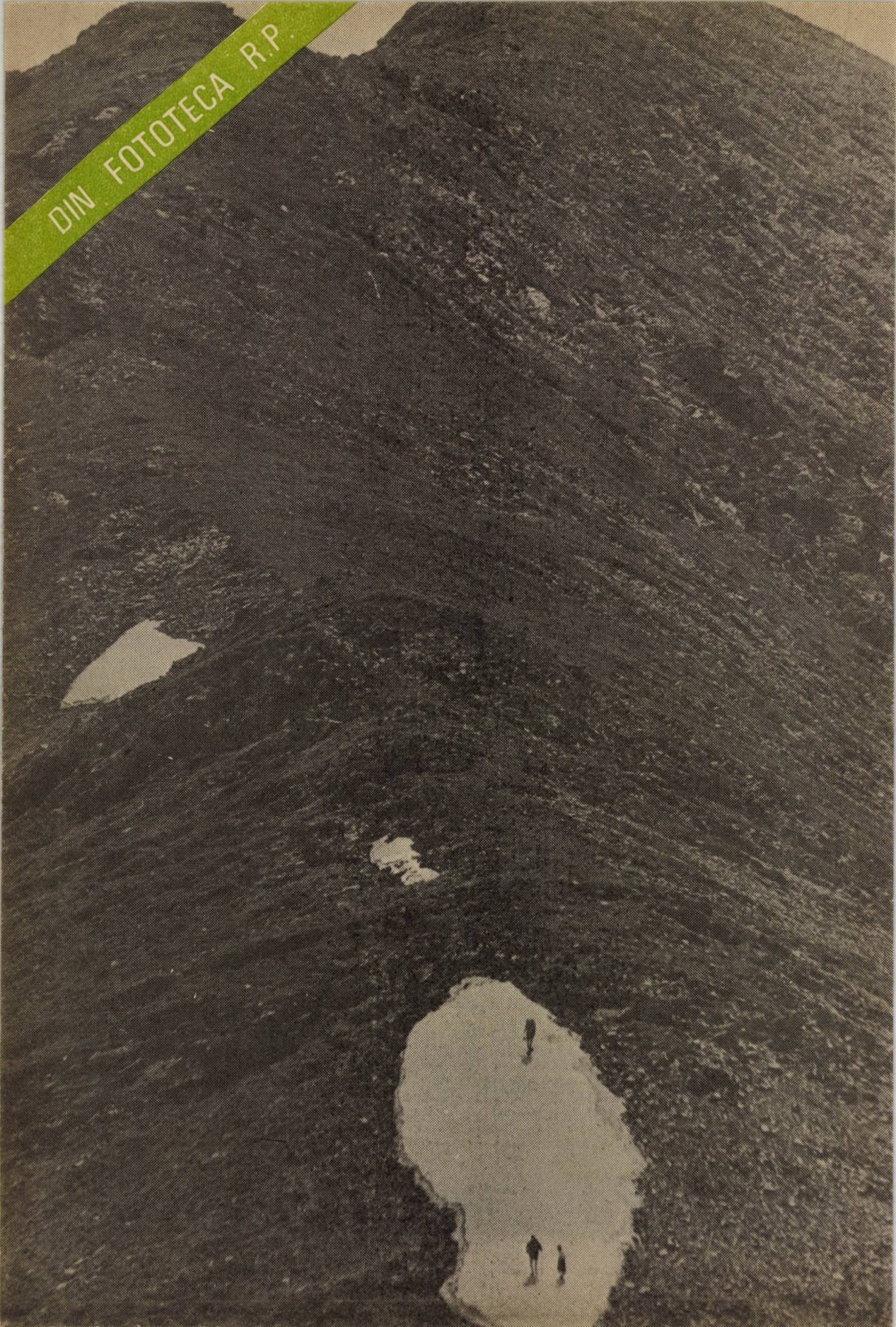
— Rita e încă sub vraja unor prichindei, care au dansat. Nu cred că aveau patru ani și dansau de parcă s-ar fi născut dansînd. I-am văzut de dimineată, la Vulturești. Cred, de fapt, că este o caracteristică generală. De foarte mici, oamenii sînt învățați să cînte și să danseze. Așa se explică de altfel și faptul că aici folclorul s-a menținut nealterat, că datinile, tradițiile fac parte din ființa omului modern, dîndu-i adîncimi de neșondat. Este foarte greu să realizezi virtuozitatea ansamblului „Rapso-dia Română”, dacă n-ai vedea că într-un sat din creierul munților se nasc și cresc zeci, sute de copii care respiră în ritmul dansului și-al cîntecului. Și dacă la dumneavoastră se muncește cu dăruire, se și dansează cu dăruire, dintr-un fel de abis al omului. Aveți în Oaș dansuri bărbătești, cu pași mărunți, bătuiți și țîpurituri. Le dansează duminica, ori în alte zile de sărbătoare, oameni care le-au deprins din moși-strămoși. Am văzut în acest dans că oamenii sînt ai acestui pămînt și pămîntul al acestor oameni.

— La un liceu din Alba Iulia, am asistat la dansul fetelor din Căpîlna. E un dans ritual, un dans al fertilității. După opinia mea, este o replică sugestivă din punct de vedere coregrafic. Este un răs-puns al podișului dat muntelui. Este răspunsul femeii dat barbatului.

— Profesorii din țara dumneavoastră sînt mindri să-și împărtășească experiența, dar uită că aceasta nu se poate transmite, ci doar parafraza, ca o expresie idiomatică.

— Mi-am cumpărat o păpușă-calușar, are un costum alb, cusut cu motive roșii și negre. Sînt culori frumoase, care poartă în ele ceva din farmecul, din freamătul, din neastîmpărul călușarilor, chiar dacă nu acestea sînt culorile costumului lor tradițional. Niște fetițe ale unei școli dintr-un sat de munte coseau un astfel de costum popular și imaginea lor, micuțe, calme și grave, aplecate sir-guincios peste cusătură, s-a asociat, prin contrast, cu dansul acela. Dincolo de Ocean, păpușă-calușar va fi pentru mine un simbol al acestor locuri

• L.D. FODOREANU

DIN FOTOTECA R.P.

Vînătorul strîngător

A sosit la vînătoare adus de unul din prietenii mei și ai organizatorului.

Nefiind pe listă și cunoscînd severitatea regulilor de vînătoare și aplicarea lor întocmai de către organizator, prietenul a rămas intenționat la urmă, iar cînd a fost întrebat despre însoțitorul său a răspuns că acesta nu vinează, ci a venit doar să ia aer curat...

Era îmbrăcat într-un costum kaki, cu bocanci „de vînător” din care ieșeau niște ciorapi albi, urcați pe gleznă în loc de moletiere.

Fizionomia îi trăda un trai bun, scos în evidență și de rotunjimea plină a unor părți ale corpului. Ghiceai sub privirea prețioasă și din aerul nonșalant pe care-l emana, că are o situație care i-a depășit așteptările. Cît despre meserie, greu de imaginat.

Ne-am așezat în standurile stabilite și a început goana la iepuri.

Aruncam din cînd în cînd cîte o ocheadă către cei doi vecini așezați unul lîngă celălalt la distanță bunșoară, în dreapta mea. Impuscăturile au început să răsună una după alta pe linia standurilor...

Invitatul prietenului meu, se foia cînd înainte cînd la dreapta, gesticulînd la vederea fiecărui urecheat care își făcea apariția în față, sperîndu-l și trimițîndu-l astfel către vecini. Vînătorul a tras două focuri după un iepure ce venea în fugă spre cei doi și l-a scăpat îndreptîndu-l spre mine. Cu un foc l-am oprit înaintarea. „Invitatul” s-a repezit în fugă, l-a ridicat de jos din fața mea și l-a depus la picioarele prietenului meu radiînd de bucurie. S-a întîmplat același lucru și cu un alt urechiat ce căzuse în același mod la vecinul din dreapta.

Au urmat alte goane și iepuri îndreptați spre locul unde stătea invitatul nostru, care era tot timpul în mișcare, luau mereu alte direcții, înainte ca prietenul meu, vînătorul, să poată trage.

A venit la una din goane o cumătră codată și neasfîrșită invitatului a îndreptat-o spre vecinul din dreapta, după ce vînătorul a tras departe un foc. A căzut în focul vecinului, dar veșnic mișcătorul invitat s-a dus de grabă, a ridicat-o de jos și s-a îndreptat radios cu ea spre locul lui. Deodată a răsunat un țipăt înfiorător și invitatul aruncînd vulpoiul a ieșit în fugă la linia standurilor. Era alb ca varul la față și speriat din cale afară, bilbia: „era să mă omoare, era să mă omoare!” Ce se întîmplase? Vulpoiul rănit doar și-a revenit în mîna acaparatorului și și-a înfipt adînc colții în pulpa lui sfîrtecîndu-i pantalonul și umplîndu-l de sînge. Eliberat a luat-o la sănătoasa și dus a fost.

Au urmat cîteva discuții asupra comportamentului invitatului dar pînă la urmă vînătorul a fost vinovatul: „de ce nu l-ai împușcat ca lumea domnule? era cît pe aci să mă omoare; altă dată să faci exerciții de tragere la țintă mișcătoare că altfel poți s-o pășești!”

La sfîrșitul vînătorii, prietenul meu vînătorul, prin sîrguința invitatului său, avea la număr 7 iepuri, deși nu împușcase nici unul.

Nu s-au tăcut comentarii, dar i s-a recomandat prietenului meu să nu mai vină la vînătoare cu astfel de invitații...

După două săptămîni a apărut la vînătoare din nou, adus de prietenul meu, de data aceasta fiind eu organizator. Era spăsit umil și ținea în mînă o pușcă în așa fel încît amintea de obîrșia ocupației de oieri a oamenilor de sub munte, din părțile sale de baștină.

Era îmbrăcat cu îngăduință ca un vînător și avea și permis în regulă. S-a prezentat simplu: Carabulea.

L-am așezat în stand lîngă prietenul comun și l-am urmărit în comportament. I se făcuse probabil un instructaj amănunțit că stătea nemișcat. Slobozea amîndouă focurile cînd apărea cîte un iepure, fără rezultat însă. După fazanii în zbor se uita lung și după ce a aruncat cîteva focuri în vînt s-a lăsat păgubaș. Nu se dezbăraseră însă de vechiul obicei de a strînge vînatul împușcat de vecinii de stand.

A fost botezat drept vînător de iepuri, ocazie cu care vecinul lui de stand care m-a dublat cu o nuaie, s-a răzbunat pentru toți iepurii pe care îi făcuse pe numele său.

Au urmat și alte vînători și Carabulea era nelipsit. La început stătea unde-i venea locul iar mai tîrziu se detașa încet spre standul următor, punînd distanță între el și vecini.

După cîteva vînători își revendica locuri pe flancuri sau la mijlocul liniei.

Într-o după masă de iarnă am plecat la o vînătoare de mistreți în munții Baraoltului. Eram doar patru vînători toți prieteni fiindcă și Carabulea fusese adoptat în „gașca” noastră vînătorească.

Prima parte a nopții ne-am petrecut-o în fața focului la cabana de vînătoare, povestind întîmplări din viața vînatului din Carpați și îndeosebi pătăni cu urși, ieșite din comun.

Carabulea era numai ochi și urechi. Deși știam că nu mai fusese la vînat mare, lăsa să se înțeleagă, prin aerul degajat, că astfel de întîmplări le-a trăit și el și că nu-l impresionează nici una.

Luna înghețase sus pe cer în dreptul geamului, luminînd chipurile liniștite, întinse spre odihnă pentru urcușul de dimineață și pentru puteri depline în înfruntarea cu mistreții de a doua zi. Doar Carabulea se lupta în somn cu te miri ce fiare cumplite, mătîrînd cu mîinile pătura și zvîrcolindu-se în chinurile date de pușca ce nu-i lua foc. Cînd s-a liniștit, în sfîrșit, a pornit la iir o ciurdă întreagă de mistreți cu un sforăit ce-i dădea numai lui drept la odihna somnului.

Și-a făcut primul somn și a ieșit apoi în plină noapte afară, cînd luna se ridicase mult deasupra cabanei.

Cu luna în spate, buimăcit de somn omul nostru „observa” în fața lui, o namilă de animal ridicat în două picioare, apărut ca din pămînt. Toate poveștile din jurul focului i-au revenit în minte și groaza confruntării cu cel mai temut animal din codrii Carpaților i-a scos din bojoci un răcnet de moarte. Ursul, că numai urs putea fi, stătea însă nemișcat în fața lui. A ridicat omul mîinile în sus, ca semn de predare fără condiții și ursul s-a pregătît de atac ridicînd labele să-l înhațe. Chiar în acel moment am apărut noi cu puștile în mînă, treziți de răcnetul lui. Și atunci ursul s-a topit încet făcîndu-se una cu pămîntul pe măsură ce Carabulea atingea la orizont, leșinat, zăpada. Luna a coborît încet după coama cabanei și umbrele nopții s-au șters de tot. Nu l-am întrebat pe Carabulea dacă ieșirea lui de noapte și-a atins scopul inițial, dar am văzut cu toții că intrat în cabană și-a schimbat pe furiș pantalonii pijamalei și i-a îngropat afară în zăpadă.

Am rîs cu toții de pățania cu umbra proprie a vîntorului nostru și am încercat să prindem somnul pe care acesta ni-l alungase.

A doua zi am plecat de dimineață pe urmele mistreților care peste noapte au fost localizați de pădurarii de vînatore. Urcușul a fost destul de anevoios datorită zăpezii și pantei mari.

Ajunși pe linia staturilor vîntorii au fost așezați fiecare la locul hărăzit după importanța și felul armei. Doar Carabulea a avut de obiectat, pretinzînd un loc la capătul de sus al văii unde de altfel nu era nici o trecătoare de vînat.

Goana s-a desfășurat în tăcere și spre sfîrșitul ei spre locul unde urma să stea Carabulea s-a îndreptat o hîță de mistreți. Vîntorul nostru a deschis focul asupra lor cu toată magazia carabinei schimbîndu-le direcția în jos, paralel cu linia vînturilor.

La puștile de jos au căzut în foc doi mistreți. Carabulea a alergat într-un suflet pe pantă la vale. I-a întors pe toate fețele și a decretat solemn: „ăștia sînt împușcați de mine! ne-am înțeles cu ceilalți vîntori, „să fi cînte în strune” și astfel, la capătul de jos al văii, Carabulea a fost botezat ca vîntor de mistreți. De data aceasta fiecare dintre participanții la vînatore și-a făcut cîte o prăjină de alun și la ultima urare au coborît toate, cu sete, pe partea proeminentă a pretinsului vîntor.

Am aflat mai tîrziu că la birou a povestit tuturor colaboratorilor săi, întrebare ce s-a întîmplat de nu poate sta pe scaun, că la vînatore un mistreț înfuriat l-a atacat răsturnîndu-l și apucîndu-l cu colții de fundul pantalonilor, mușcind atît de tare, că încă nici acum rana pricinuită nu i s-a vindecat. Și de fiecare dată încheia: „dar l-am răpus cu cuțitul și așa am scăpat cu viață”. Cei doi mistreți nici măcar n-au avut colți pentru a-i avea mărturie pentru pretinsa sa ispravă.

Un an de la pățania cu umbra ursului de la cabană, Carabulea n-a mai apărut la vînatore. I-a trebuit timp pentru a se metamorfoza. Și-a făcut din nou apariția de data asta îmbrăcat în haine noi de vîntor. Cred că a făcut și tir la talere pentru că am văzut cu ochii mei un iepure căzînd după ce a trecut linia prin dreptul lui; vecinul său a declarat solemn că nici măcar n-a tras și eu înclin să-l cred fiind un vîntor serios.

Aștept în sezonul care urmează să văd dacă mai cere cartușe de la alții, pentru că uitasem să vă spun despre această meteahnă, l-am „întîrscat” credem doar prin livrarea, în mai multe dați, de către noi, a mai multor cartușe umplute cu confete în loc de alicie. Aștept de asemenea să văd dacă mai strînge vînatul vecinilor la standul lui, dacă își alege, la împărțea, iepurele însemnat de el, dacă mai trage pe jos la fazani, pretinzînd că n-a văzut că-i făzănită căzută în foc din cauza ierbiilor înalte și, în sfîrșit, dacă stă cuminte în standul în care a fost așezat și nu-l mai părăsește pînă la sfîrșitul bății.

PAUL DECEI

Știați că:

- **Loștrița**, cel mai mare pește din apele de munte, se află la noi în stare naturală numai în riul Bistrița și Vișeu. Ea a fost introdusă recent în unele ape din care a dispărut în primele decenii ale secolului nostru: Crișul Repede, Someșul Mic, Mureșul, Cerna și în aproape toate lacurile de acumulare montane.
- **Salmonidele**, pește de apă rece, se deosebesc de ceilalți pești de la noi prin existența unei înotătoare (aripioare) cărnoase situate deasupra cozii, numită popular nodică.
- În anii secetoși cînd hrana lipsește, barza noastră își aruncă din cuib puilul mai slab.

- Ursul nu atacă omul decât în unele cazuri bine stabilite: cînd este rănit, cînd este deranjat de la hrană, la birlog, în întîlnirile cu ursoaica cu pui și bineînțeles cînd este atacat. Ursul nu atacă omul pentru a-l minca. Se cunosc totuși două cazuri la noi cînd ursul a omorît omul și a consumat din el. Unul pe Valea Azugii cînd omorîndu-l i-a consumat mușchiul inimii și rinichii și altul într-un smeuș din pădurile Teleajenului, cînd a mîncat mamela unei femei.
- **Păsările răpitoare** de noapte pot vedea într-o lumină de 100 ori mai redusă decît cea necesară ochiului omenesc.
- **Viperale** de la noi nu (atacă) mușcă omul, decît dacă sînt călcate pe coadă.

- **Corbul** are predilecție pentru obiectele lucioase pe care le fură și le ascunde în diferite locuri.
- **Numeroase specii de vînat**: lupul, vulpea, risul, jderul, veverița își transportă puii din cuibul sau culcușul descoperit, de om, ducîndu-i în gură. Sitarul și luicrarul (*Tringa tatamus*) îi transportă în zbor luîndu-i în gheare.
- **Risul** are cea mai ageră privire dintre toate animalele din pădurile noastre. Observă șoarecele la 75 m distanță, iepurele la 300 m și căpriorul la 500 m.
- **Dihorul** și **bursucul** se deplasează și cu spatele înainte.
- **Coțofana** își clădește mai multe cuiburi, dar locuiește numai într-unul, care la o analiză terminală i se pare cel mai sigur.

- **Icrele de păstrăvi** sînt cele mai mari icre de pește, ele ajungînd pînă la diametrul de 0,6 cm. Spre deosebire de celelalte specii de pești, păstrăvii dau cele mai puține icre, raportate la greutatea corpului lor: între 2000 și 4500 buc. la kg, față de 1 mil. la mibalt și cîteva sute de mii la alte specii.
- **Numărul punctelor dureroase** răspindite pe suprafața peștilor este invers comparabil mai mic decît la om motiv pentru care un pește înțepat, scăpat din undiță, revine cu ușurință la momeală.
- **Veverița** își face rezerve de hrană pentru timp de iarnă și apoi uită de multe din ele. Într-o asemenea ascunzătoare au fost găsite 100 mingi de golf.

Itinerar turistic

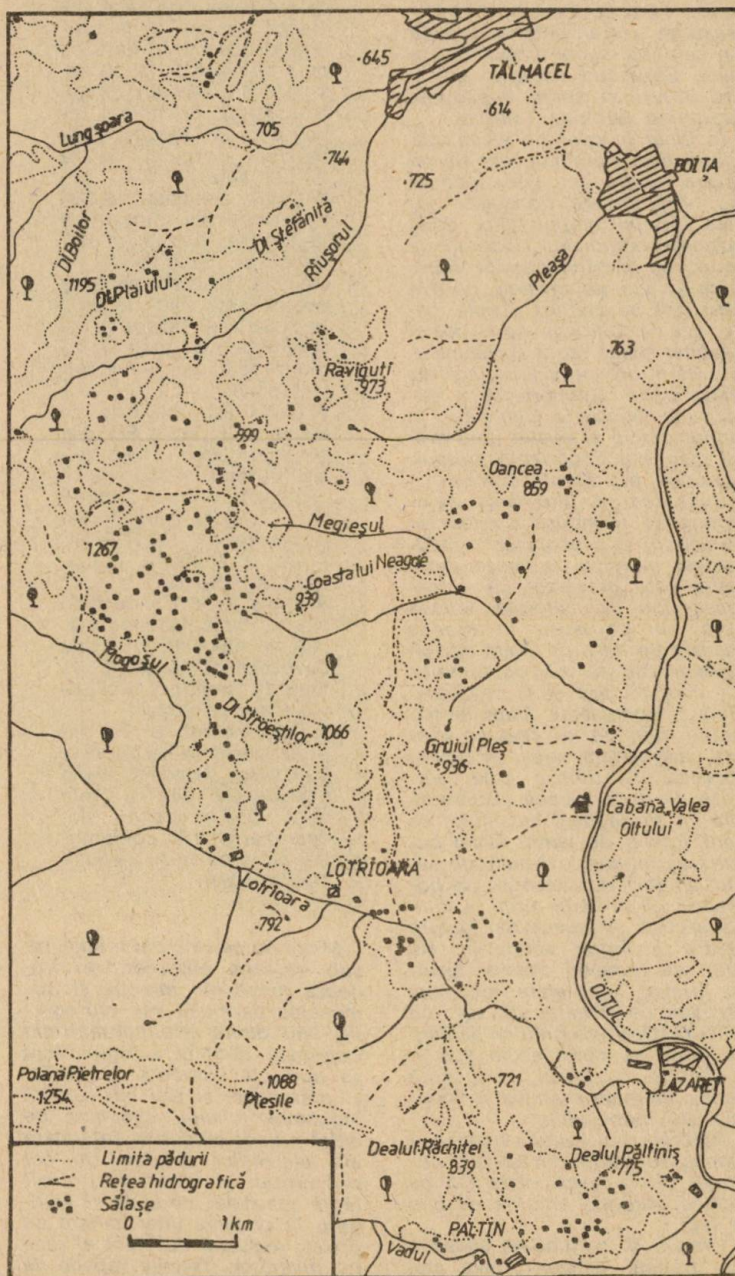
LOTRENI PENTRU CÎTEVA ZILE

Străbătem deseori valea Oltului în drumurile noastre dinspre Rîmnicu Vîlcea către Sibiu. Admirăm din fuga autocarului sau autoturismului frumusețea defileului săpat de aprigul Alutis în trupul unor munți alcătuiți predominant din roci cristaline. Toamna mai ales, cînd pădurea ce îmbracă versanții, își colorează frunzele în infinite nuanțe de galben, roșu și maro, ne umplea ochii de frumusețea ei. Nu toți cunosc însă că versantul drept al Oltului, cuprins între gura de vărsare a Lotrului și comuna Boița aparține culmilor Șteflești. Prinși în chingile unor ape cum ar fi Lotrul, Oltul, Sadul și Frumoasa, aceștia însumează o suprafață de circa 1070 km².

În defileu cîteva modeste plăcuțe indicatoare ne atrag atenția că la 2 sau 3 kilometri, în interiorul muntelui, se află un sat sau un altul. Așadar...

Mai sus de Rîu Vadului șoseaua trece pe sub imensul viaduct al căii ferate. Ne aflăm la limita județelor Vîlcea și Sibiu. În chiar curba șoselei, un drum nemodernizat pătrunde în întinerul pădurii de foioase. Apa Vadului curge zgomotoasă către înfrînirea cu apele Oltului. Valea se îngustează. O mică cheie ne apare în cale. Ne strecurăm pe la poalele dealului Păltiniș. Treptat ieșim la lumină. Valea se lărgeste. Se ivesc primele construcții pastorale. Pădurea lasă, din cînd în cînd, loc ochiurilor de poiană. Casele se înmulțesc. Stau adăpostite una în alta. Ne aflăm în micul sat Paltinu. Pantele cu expunere sudică sînt goale de pădure.

Începem să urcăm printre case dînd binețe oamenilor ce ne ies în cale. Finețea este presărată cu căpițele de fin proaspăt cosit și frumos mirositor. Căutăm să urcăm pe muchia culmii pentru a admira împrejurimile. După circa o jumătate de oră reușim să ajungem sus, la peste 1000 metri altitudine. Cuprindem cu privirea vastele spații din jur. Spre nord-vest zărim Culmea

Prejbei ce coboară în trepte surprinzător de nivelate către est. Rotunjit și tivit la poale cu molizi răzleți se înalță vârful Prejba-1744 m. Mai către nord, dincolo de valea Lotrioarei, cu satul cu același nume cuibărit în ea, ne apar puzderie de case și sălașe ce îmbracă pînă sus Culmea Stroeștilor, Gruiul Pleș, Dealul Dîlmei, Coasta lui Neagoe, Culmea Megieșul Mare, sau Muntele Pleșului. Mai către est, peste adîncă vale a Oltului se înalță, masivi și maiestuși, Munții Făgărașului. Pătrundem cu privirea și înspre Țara Loviștei, imensă depresiune intramontană locuită din cele mai vechi timpuri de oameni. Spre sud ne apar alte și alte vîrfuri și culmi împădurite aparținînd Munților Lotrului.

În locul în care ne aflăm, pămîntul este frămîntat, dar nu de natură, ci de om. Căci încă se mai văd urmele tranșeelor săpate aici în timpul celor două războaie mondiale. Tulburați de amintirea înfrîngerilor lupte duse și aici pe înălțimi, pornim către Olt pe culmea Pleșile, către cea a Chicerii, spre dealul Răchitei și mai apoi al Păltinișului. Spre dreapta zărim culmea Gilfa, parte componentă a cunoscutelor Coaste a Cîinenilor, în lungul căreia a existat unul dintre cele mai importante drumuri pastorale din Munții Lotrului.

Străbătem o alternanță neînchipuit de frumoasă a pilcurilor de pădure și a poienilor ce adăpostesc multime de sălașe. Iarba înaltă este presărată cu numeroase flori viu colorate. Poteca abia se ghicește în marea această de flori. Ne aflăm într-un veritabil muzeu ad-hoc al satului, care te lasă să îi descoperi tihna și frumusețile. După ce hălăduim preț de un ceas pe înălțimi, pătrundem iarăși în umbra codrului. Și dintr-o dată, surpriză. O mică poiană în care se află un alt adăpost înconjurat de gard trainic de lemn. Avem bucuria să întîlnim o familie de bătrîni amabili și prietenoși. Ne povestesc că și acum urcă la sălașul ascuns în poiana din pădure pentru a îngriji animalele. Ne spun că oamenii acestor locuri își țineau animalele aici sus aproape de fineață, atît vara cît și iarna. Deși era greu ca pe timp de iarnă să rămii acolo sus în marginea muntelui, dragostea pentru animale învingea și rînduiala era respectată.

Părăsim cu regret venerabila familie de bătrîni din Boița și coborîm pe la izvor, către Olt pe poteca abruptă, umbrărită de pini și fagi.

Urmăm în continuare șoseaua ce străbate defileul. Ceva mai

sus cu cîteva sute de metri, dincolo de punctul Lazaret și înainte cu 1 km de a ajunge la cabana „Valea Oltului”, o tăbliță indicatoare ne arată că sînt 3 km pînă în satul Lotrioara.

Știați că:

- Ursoaica fată unul sau doi pui mici o dată la doi ani. Puiul cîntărește la naștere abia 400 g. în timp ce mielul oii are 1 kg. Ursoaica ajunge la maturitate la 300 kg, în timp ce oaia nici măcar la 30 kg.
- În timpul iernii hîrciogul (hansterul), pe timpul hibernării, își reglează temperatura corpului de la 37° la abia 3,7°C.
- Dintre animalele sălbatice de la noi, purtătoare de coarne, doar capra sălbatică și muflonul nu le leapădă în fiecare an ci le poartă toată viața. În timp ce coarnele bovinelor și caprinelor sînt goale în interior cele ale cervidelor sînt pline.
- Lupul este pe cale de dispariție în țările Europei centrale. Doar unele țări ale Europei răsăritene îl găzduiesc într-un număr care-i asigură deocamdată perenitatea (U.R.S.S., România, Bulgaria, Iugoslavia și Polonia).
- Lupul nu atacă decît în stare turbată. Oamenii atacați de haite de lupi, sau devorati de aceștia, în timp de iarnă, pot fi și pozești pentru copii.
- Cucul european își depune ouăle în cuiburile a 100 specii de păsări avînd predilecție pentru cele mici. Ouăle cucului sînt cele mai mici în comparație cu greutatea corpului său (2—39).

Micul rîu ce vine din munte, pe sub coroana arborilor, nu trădează nimic din marea și frumoasea bazinului său hidrografic, unul dintre cele mai mari din cuprinsul Munților Lotrului. Rîul se numește Lotrioara. Îl urmăm și pătrundem și aici într-o mică îngustare (cheie), specifică de altfel tuturor cursurilor inferioare ale afluenților Oltului. Un cot pronunțat al drumului, croit lîngă apa rîului, ne ajută să ajungem în preajma unei cariere de piatră. Aspectul dezolant al rocii ne mîhnește. Trecem repede de

ea și treptat natura devine curată și ordonată făcîndu-ne să uităm rînilor acestora. Treptat valea se lărgeste căci în spatele zonei de îngustare se află un primitor bazin de depresionar.

Sosim în satul Lotrioara cu casele așezate pe malul rîului. Din sat drumul forestier pătrunde adînc în lungul Lotrioarei, către cantonul silvic Gîrcu. Și tot din valea Lotrioarei se poate urca pe pîraiele Cailor sau Mogoșul, afluenții acestora către primitoră cabană Prejba, pitită la marginea pădurii, în pășunea cu ie-nuperi și afine.

Părăsim satul și urcăm pe fața însoțită a Culmii Stroeștilor, printre casele unui veritabil sat de altitudine. În paralel cu viața pastorală, desfășurată pe marile înălțimi ale Stefleștilor, și aici, pe bordura lor, are loc aceeași activitate ce are în centrul atenției splendide exemplare de oi și vaci.

Nici nu bănuiești atunci cînd poposești la cabana „Valea Oltului” că la peste 500 m alt., deasupra pădurii, pulsează o viață agropastorală atît de intensă. Dacă cei din Boița își au construcțiile pe muntele Pleșului, cei din Tălmăciu și mai ales Tălmăcel și le au pe Dealul Riușorului. Vă propunem să urcăm și noi într-acolo. Plecăm așadar din satul Tălmăcel (aflat la circa 3 km de nou declaratul oraș - Tălmăciu). Pătrundem în munte pe valea Lungșoarei. La circa 2 km, în dreptul cantonului silvic prindem a urma poteca marcată cu bandă albastră ce urcă paralel cu apa unui pîrîu afluent al Lungșoarei. Urcușul se accentuează și treptat ieșim din pădurea tînră. Sosim astfel în mijlocul unei mici așezări tărănești, aflată la 700—800 m alt. Loc unde viața se desfășoară cu aceeași intensitate ca și jos în sat. Culmile cu spinările lor netezite oferă condiții prielnice pentru cultura plantelor furajere. Urcușul pe culme continuă. Avem astfel posibilitatea să descoperim alte și alte grupuri pitorești de sălașe. Timpul parcă a rămas pe loc pentru aceste locuri tainice. Mai sus, drumul continuă pe Dealul Plaiului și cel al Boilor (sugestivă denumire pentru vechimea și intensitatea activității pastorale desfășurată acolo), către cabana Prejba, iar jos, șoseaua cu iureșul mașinilor. Aici sus, lîngă izvoarele cu apa rece și cristalină șopotind pe coajă de copac, aerul îmbalsămat de mirosul florilor de cîmp tare și curat, asigură oamenilor sănătatea trupului și prospețimea forțelor...

CĂLIN DĂNUȚ

Itinerar turistic

PRIN BUCOVINA

De la Putna la Moldovița

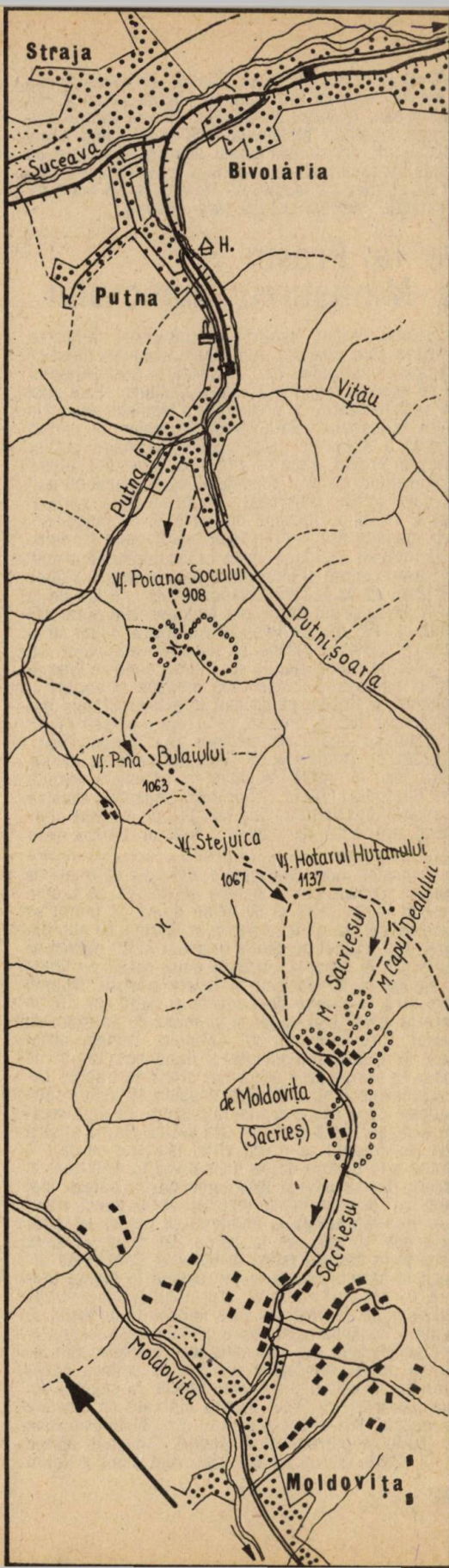
Acolo unde apa Sucevei încearcă să iasă din chin-gile munților primește din miazăzi piriul Putna, unde limpezi și cîntătoare, purtătoare de istorie și poezie. Din codrii Obcinei Mari coboară mireasmă proaspătă de cetină spre comuna Putna, așezare „de obcine” cu case clădite în tradiție strămoșească. Aici se răsfață o străveche vatră de civilizație românească cu bogate elemente folclorice și etnografice puse în evidență și de peisajul dulce al pădurilor și poienilor. Valea îngustă a Putnei, ca și cele ale Putnișoarei și Vițaului, este ocrotită de păduri seculare la umbră cărora, la 15 mai 1481, Ștefan cel Mare și-a putut privi lăcașul ce avea să-i adăpostească osemintele la sfîrșitul vieții sale. Localitatea, hotelul, popasul turistic ne primesc cu ospitalitate. Nu vom zăbovi cu descrierea frumuseților localității ci vă invităm la o drumeție peste Obcina Mare pînă la Moldovița, alt loc de mare interes turistic.

*

Din centrul localității Putna (550 m) urcăm puțin pe valea Putnișoara și ne abatem la dreapta pe lîngă șirul caselor. Urcînd pe lazul din Dealul Crucii, de pe care legenda ne spune că Ștefan cel Mare a tras cu arcul spre a-și alege locul viitorului sanctuar, avem, pentru puțin timp, priveliștea localității și a monumentului istoric de valoare deosebită al Putnei, apoi intrăm în pădure. Urcușul continuă pe poteca largă. După cca o oră ajungem în poiana Socilor (908 m). După încă 12-14 minute ieșim în poiana lui Maxim (900 m), de unde, putem cuprinde cu privirea mica depresiune a Putnei, largul văii Suceava sau frumoasa localitate Vicovu de Sus.

După un popas plăcut reluăm parcursul urcînd comod pe Dealul lui Maxim (930 m). Pe cumpăna de ape dintre bazinul Putnișoara și cel al Putnei urcușul se domolește; în apropiere de Poiana Bulaiului (1063 m) evităm poteca ce coboară spre valea Putnei și continuăm spre sud-sud-est pe culmea principală marcată cu bandă galbenă.

Atingem o șa puțin adîncă lîngă izvoarele piriului Hasca și ieșim în poienița de pe vf. Stejnica (1067 m) unde apare marcajul bandă roșie spre Gura Humorului. După ce trecem și de virful Steja (1068 m) străbatem un culoar în șaua Steja și urcăm mai accentuat la vf. Hotarul Huțanului (1137 m); urmează muntele Sacrieșu și virful Capu Dealului, loc de popas după 3 1/2-3 3/4 ore de la plecare. În acest loc important al traseului nostru se află încrucișarea cu poteca Moldovița - vf. Steja (triunghi roșu). Părăsim deci culmea principală (marcaj bandă roșie) coborînd la dreapta (sud-vest) pe piciorul Hotarului (marcaj triunghi roșu) pînă ce atingem valea Sacrieș

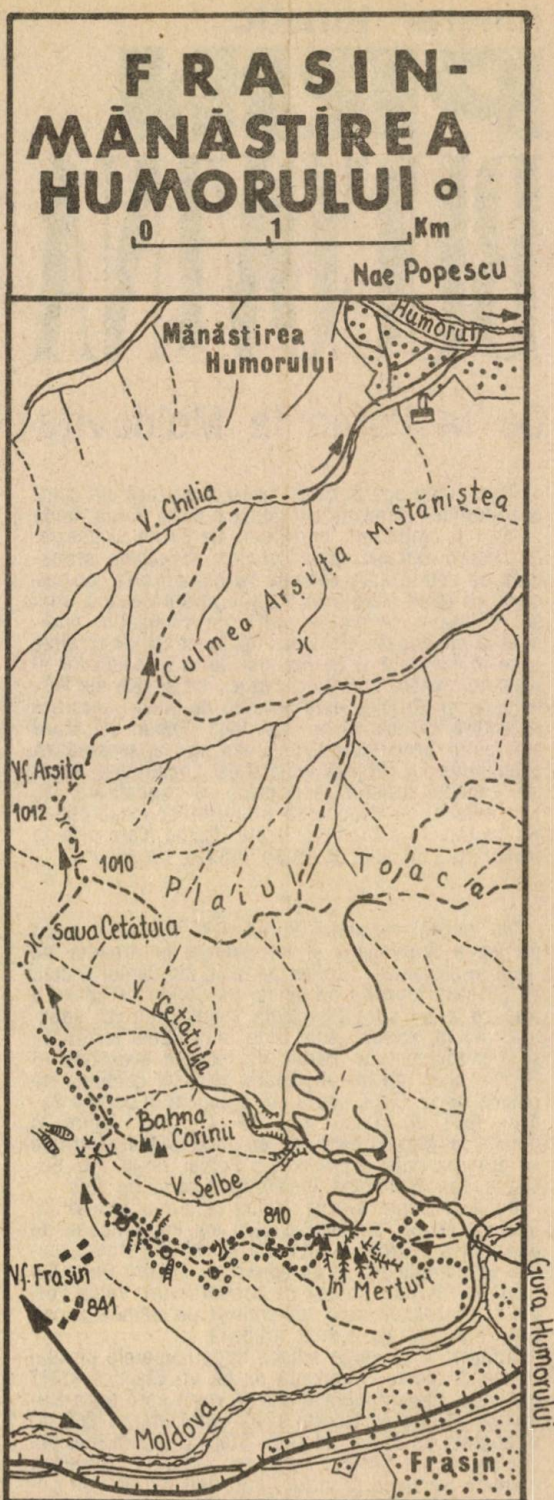
(800 m) la drumul forestier Săcriș. Un marș de cca 9 km ne conduce prin cătunul Săcriș la gura văii Săcrișului, în valea Moldoviței. Până în centrul frumoasei localități Moldovița (659 m alt.) mai avem doar 1 km. Nu putem părăsi această localitate de munte cu case meșteșugite, fără a vizita monumentul de arhitectură medievală Moldovița, de mare însemnătate istorică pentru țara noastră.

De la Frasin la Mănăstirea Humorului

Comuna Frasin, așezată la confluența Suhei cu Moldova este una din frumoasele localități turistice așezate ca mărgelile de la Pojorita la Gura Humorului pe această legendară vale a Moldovei. Este unul din vechile centre de prelucrare a lemnului, adus din codrii Stinișoarei, Rarăului și Obcinelor. În partea dreaptă a Suhei se înșiră casele Bucșoaiei, cartier inclus în Frasin, unde se află și o cunoscută tabără a pionierilor. Centrul Frasinului este împodobit atît cu case vechi, valoroase, cu arhitectură bucovineană, cit și cu locuințe noi cu etaj, cu magazine, club muncitoresc și frumoase spații verzi cu flori.

Vă invităm ca, după vizita în localitate, să urmați un traseu comod și pitoresc în partea de sud a Obcinei Mari. El începe din Bucșoaia (cca 1,5 km de la gară) de la podul peste apa Moldovei din gura văii Cetățuia (495 m). O priveliște frumoasă, culmi sinuoase cu păduri și polene, cu reverele versanților iuți ai văilor ne reține atenția spre nord, unde ne îndreptăm și noi pașii. Trecem apa limpede și bogată a Moldovei și intrăm pe drumul forestier Cetățuia numai pentru 150 m. Imediat pe stînga o potecă tăiată în malul cu argila ne cheamă să-i urmăm, firul.

Urcăm pe promontoriul golaș de unde se desfășoară jos, în valea Moldovei o priveliște feerică spre Bucșoaia, Frasin și Doroteia. Deasupra noastră se așterne povîrnită poiana Murturi, cu o culme stîncosă, acoperită de pădure. Piciorul stîncos este foarte interesant însă dificil pentru o excursie ușoară ca a noastră, așa că alegem o altă cale de a ieși pe Murturi. Urcăm panta netedă și golașă spre construcția fostei stîne și de acolo direct pe pantă pe urme de căruță pînă ce sosim la finetele de sub pădure. Aici drumul de căruțe infundat în lut galben se abate 45° la dreapta, străbate două ogrăzi cu finețe și ajunge la o mlaștină la liziera pădurii. Drumul larg intră în pădure de-a coasta și după cca 120 m trece un izvor mai bogat și se leagă cu un drum de tractor care vine din vf. Cetățuia. Urmăm acest drum în urcuș prin pădure și după cca 120 m ne abate, la stînga pe o urmă mai slabă de tractor. Urcușul devine greu și țîntește muchia Murtelor, unde ajungem după cca o oră de la plecare. Pe linia crestei (sud-est / nord-vest) se află liziera (borna silvică 226). Pe dreapta se ridică vrful Murtelor pe care îl ocolim prin poiana de pe flancul vestic. Reintrăm în pădure (borna silvică 222) unde găsim poteca mai bună și „drumul mare” (marcaj vechi punct roșu) care urcă din stînga la întîlnirea cu poteca noastră. După cca 10 min. de la borna 226 ieșim în șaua mare de la Murturi (stîna la Halucă). Continuăm urcușul în marea poiană ieșind comod la stînga Dreulucă, de unde admirăm vf. Frasinului și sinuozitățile obcinelor ce se răsfrîng spre Moldovița și Vama. O geană a Rarăului apare spre culmea Hasnășului, ieșind semet spre cer, din neteziimea culmilor. Din locul de popas reîncepem urcușul pe culmea subliniată de un culoar prins între fâgete, la capătul căruia găsim stîna Tacu. Poteca marcată se menține pe muchie, într-o defrișare prin care distingem bine vf. Rarău și pătrundem în codrul. Cumpăna atinge vf. Dl. Mare (borna silvică 159). Aici atenție! Cotim

spre dreapta cca 30° coborînd în șaua Selba, cu mlaștină. Poteca bine tăiată urcă spre est și iese pe culmea Bahna Corinii (bornele silvice 239 și 241). Pornim spre nord. Poteca străbate un splendid cu-

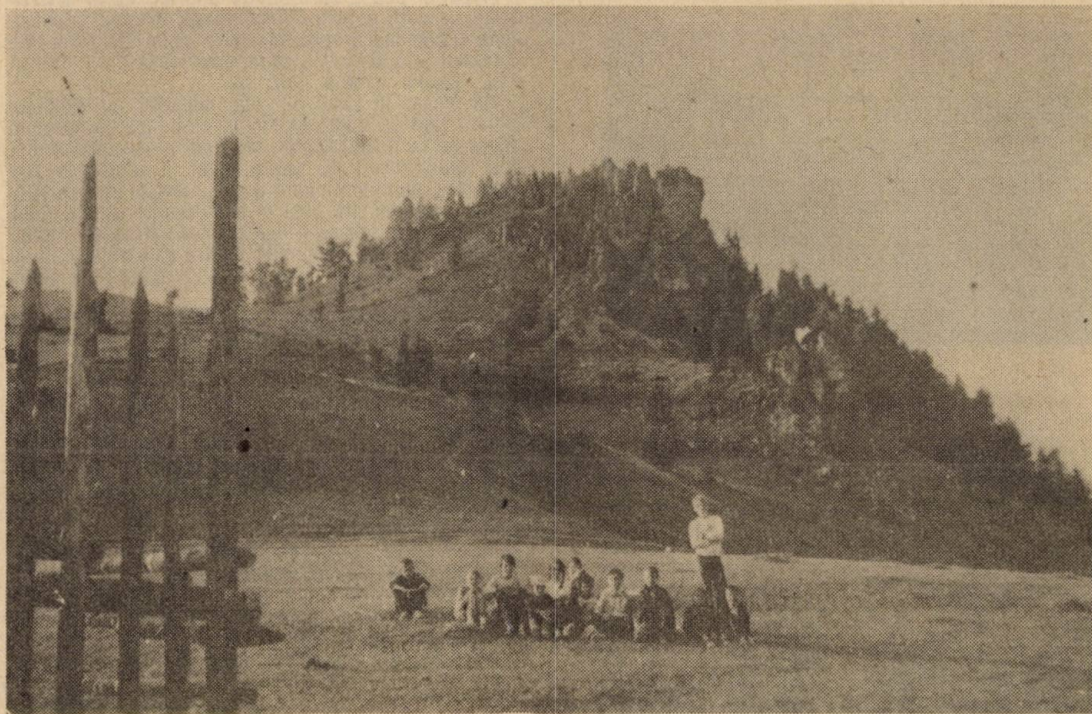
Pietrele Doamnei

loar șerpuind agale între mameloane. Trecem printr-o șa la Poienile Bahnei și urcăm vf. Bahna (960 m, bornele silvice 155 și 242). Marcajul punct roșu se menține consecvent lângă lizieră. Coborim ușor spre nord devîind spre dreapta la șaua Cetățuia (890 m). Poteca urcă mai mult ieșind în culoarul plaiului principal Tocila la poteca marcată cu bandă roșie (vf. Arșița, mamelonul sudic, 1010 m). Timp de mers pînă aici 3-3 1/2 ore.

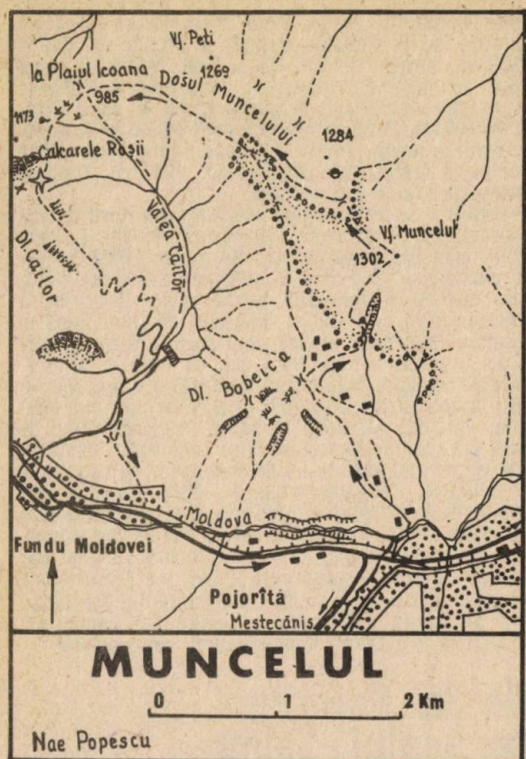
Pentru o scurtă porțiune urmăm spre nord poteca marcată cu bandă roșie trecînd prin Poiana lui Crăciun, apoi peste mamelonul din mijloc (1002 m) iar la mamelonul al treilea (Arșița nord, 1012 m), părăsim culmea și marcajul bandă roșie. Coborim la dreapta (est) cca 200 m diferență de nivel pînă la răsăritia potecilor silvice, una spre sud-est și alta spre nord-est, ultima fiind cea pe care o urmăm. Muchia îngustă, împădurită, se lasă în valea Minăstirii la drumul forestier (600 m alt.) pe care mai mergem încă 2,5 km pînă la poarta monumentului de artă medievală Humor (540 m). Localitatea Minăstirea Humorului este la fel de frumoasă, cu case tipic bucovinene, în care lemnul și piatra și-au împletit armoniile în înfrățire cu pădurea și munții între care se adăpostește. În această vale a Humorului drumețul obosit de periplul său peste Obcină va găsi frumoase satisfacții observînd alăturarea locurilor cu rezonanță istorică de cele ale prezentului (prelucrarea artizanală a lemnului și activitatea pentru exploatarea bogățiilor minerale nou descoperite).

De la Pojorîta la Dealul Cailor

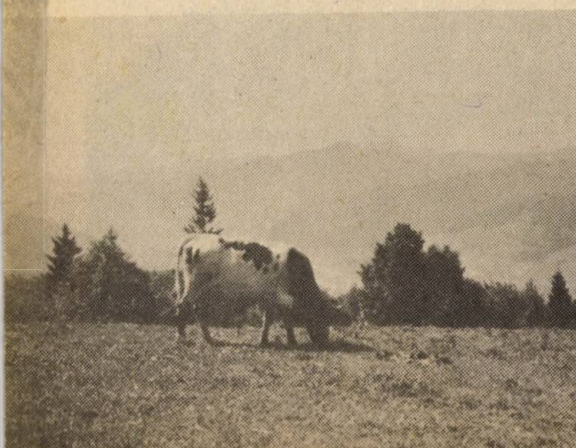
Comună foarte frumoasă așezată la întîlnirea Moldovei cu Putna, Pojorîta este un important nod de drumuri auto, un centru minier în formare, un centru turistic în perspectivă la poalele Giumalăului, Mesteacănișului și Feredăului.

Dealul Cailor

Din valea Moldovei culmile blinde ale Obcinelor se ridică grațios spre azurul cerului, imbinând formele aspre ale Giumalăului cu peștrițele depresiuni scâldate de ape limpezi. Petice de pădure, finețe bogate, gospodării risipite pe poiene, panglici argintii de

drumuri și din loc în loc iviri de stincă impresionează puternic pe cei ce pătrund în acest paradis bucovinean.

Adam și Eva, Rai și Iad, culmi și poiene botezate sugestiv de urmașii lui Dragoș și Bogdan joacă parcă o horă de frumuseți în jurul caselor Pojoritei. Cine nu a văzut sculpturile în lemn ale porților ce împodobesc casele din Valea Colbului, grădinile cochete înșirate în sus pe Putna sau portul în zile de sărbătoare nu poate avea o imagine completă a bogățiilor de muncă și suflet împlinite într-un cadru natural imbiind la superlative!

Vă propunem un mic circuit în preajma Pojoritei în care, pe lângă balsamul molidișului de pe Muncelu să puteți vizita și monumentul geologic Calcarele Roșii de pe Dealul Cailor.

De la gara Pojorita ieșim la șoseaua națională 17 și străbătem la stînga o parte din centrul comunei pînă ce trecem podul peste apa Colbului. Ceva mai sus, în vecinătatea podului peste apa Putnei, chiar la vărsarea ei în Moldova părăsim drumul național și ne abatem la dreapta pe o uliță. Trecem podul peste apa Moldovei (690 m) și imediat în spatele unor barăci urcăm coasta spre nord-nord-vest. Șleau de căruțe urcă pieptiș pe dealul golaș (marcaj cruce galbenă). Trecem pe lângă o gospodărie izolată (760 m) și după 40 minute de la plecare poposim în șaua Bobeica (930 m). Muncelul cu o căciulă de pădure se ridică cu pante iuți la nord-est. Părăsim șleaul de căruțe ce se duce de-a coasta și ne apropiem la dreapta de liziera pădurii. În dreapta observăm ogașul unei rișe, uneori pietros, care se afundă în pădure; urcăm pieptiș pe lângă și prin acesta. La jumătatea urcușului întîlnim un șipot binevenit. După un popas în mijlocul pădurii parfumate de cetină urcăm pe stînga izvorului atingînd muchia pe care urcăm fără ocol pînă ce atingem virful Muncel (1302 m). Timp de mers 1 1/2 ore.

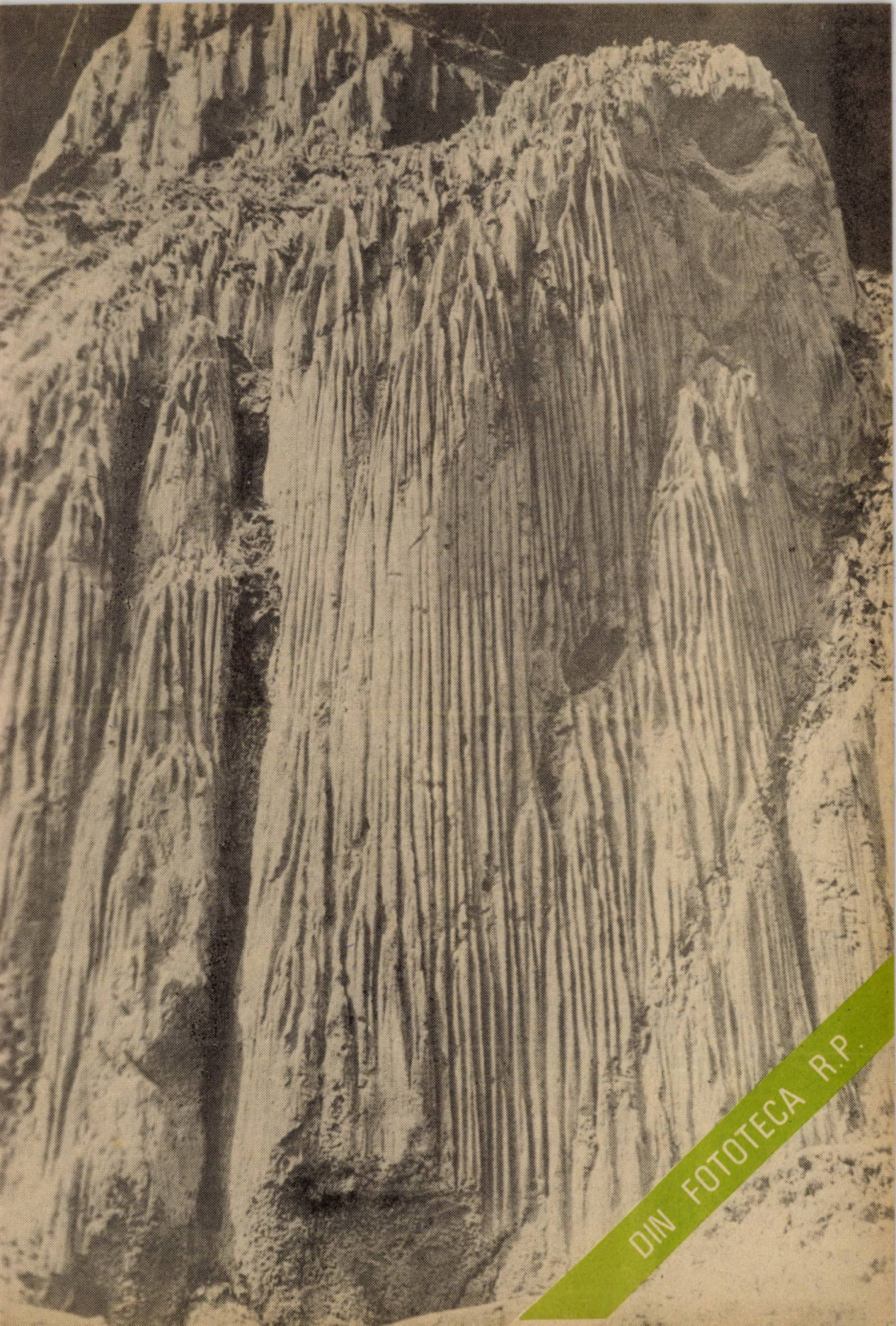
Coborîm exact pe muchie spre nord-vest, ieșind în golul muntelui deasupra șei Muncelului (1260 m). Din goliște se desface o priveliște largă spre Obcina Mare și spre dealul Cailor.

Coborîm pieziș spre stînga pînă la limita lăstărișului pe care poteca îl înconjoară. Urmînd fidel poteca ciobănească spre nord-vest ieșim din zona lăstărișului și coborîm în șaua mocirloasă de la marginea Plaiului Icoanei (895 m).

Ne aflăm în locul cel mai depărtat al traseului nostru față de Valea Moldovei. Urmează să revenim roată pe la Dealul Cailor. Mai întîi urcăm prin pajiștea mocirloasă, ne oprim puțin la vâlăul cu apă Răchitaș, apoi continuăm urcușul domol pe sub stîncăriile Răchitașului pînă în șaua Dealul Cailor (1030 m). Deasupra șei se ridică turnuri stîncoase, monumente ale naturii, renumite pentru calcarele roșii cu cochilii de amoniți, scoici bivalve, resturi ale florei subacvatice.

După vizitarea acestor monumente ale naturii, veste în lumea științifică, reluăm traseul. Reintrăm pe drumeagul ce coboară lin pe flancul Dealului Cailor, care apoi se abate în serpentine în dreptul lacului de baraj din valea Cailor. Trecem pe lângă un șipot, ocolim pe la partea inferioară cariera Cailor și intrăm pe șoseaua auto a carierei. Coborîm pe firul văii într-o mică cheie. Trecem pe podeț apă Cailor ieșind pe malul stîng. Imediat după podeț observăm o potecă ce urcă pe coastă spre stînga. Părăsim drumul auto ocolitor, străbătem un pîlc de pădure și ieșim într-o șa golașă. Urmărim mai departe poteca pe lângă linia telefonică și ajungem în lunca văii Moldovei la calea ferată și șoseaua Pojorita-Fundu Moldovei. Coborîm la stînga pe șoseaua modernizată cca 2,5 km și intrăm în Pojorita, închizînd astfel circuitul nostru. Timp de mers: 3 1/4 ore.

NAE POPESCU

DIN FOTOTECA R.P.

MAI SUS NICI CĂ SE POATE

Traseul pe care vi-l propunem urmărește escaladarea celor mai înalte piscuri ale munților Maramureș: Farcău (1975), Mihailecu (1918), Pietrosul Maramureșului (Bardău) (1850), Toroiaga (1930) și Cearcânu (1847). El pornește de la confluența piriului Dancu cu piriul Repedea și se termină la Pasul Prislop.

Drumul din Gara Leordina pînă în stația I.T.A., din fața cantonului silvic Ruscova, îl parcurgem pe jos. Com. Ruscova - com. Repedea (centru) cu autobuze regulate. Com. Repedea - cabana forestieră de la confluența piriului Repedea cu piriul Dancu - cu mașini de ocazie, în zilele lucrătoare. Dacă ajungem la amiază la Gura Dancu putem ataca ETAPA I, care durează 5 ore.

ETAPA 1. Ne angajăm pe drumul TAF, în sus, pe piriul Dancu. După 200 m părăsim acest drum și cotim la stînga, trecind peste piriul Dancu, angajîndu-ne pe o potecă pastorală ce urcă pe Piciorul Dancu, la început prin pădure, apoi pe lîngă o lizieră de pădure (pe stînga noastră), pînă sus pe vf. Dancu (1458). Atențiune! cînd apare pe dreapta noastră un drum TAF, nu ne angajăm pe el. De pe acest virf continuăm creasta spre SE și ajungem la baza unui mamelon dispus V-E, care culminează cu vf. Farcău. Urcăm pe acest mamelon în partea de Vest, pe lîngă o baltă cu apă de ploaie și în circa 45' cucerim vf. Farcău (1957). Spre sud, între vf. Farcău și vf. Mihailecu, este o șa adîncă, în fundul căreia lucește un ochi de mare: lacul Vinderel, (0,9 ha, la 1615 m alt.). Coborîm direct către acest lac și ridicăm cortul pe malul lacului, sub vf. Mihailecu, unde sînt izvoare. Admirăm Groapa Julii, o căldare glaciară adîncă, spre est de lacul Vinderel, înspre piriul Roșoșul Mic, precum și formațiunile stîlcoase izolate, pe suprafața cărora cresc molizi înalți, numite de ciobani „biserici” și care se află spre SV de mamelonul Farcău, în canioanele adînci, săpate în munte de afluenții piriului Vinderel.

ETAPA 2. Într-o oră cucerim vf. Mihailecu (1918 m). În continuare coborîm în largul crestei muntelui Mihailecu, aproape de buza căldărilor glaciare dinspre piriul Roșoșul Mic. Înălțimea și verticalitatea pereților acestor căldări sînt impresionante. Atît pereții Gropii Julii cît și ai celorlalte căldări glaciare sînt de un verde închis, datorită mușchilor ce acoperă, ca un decor de basm, stîncile.

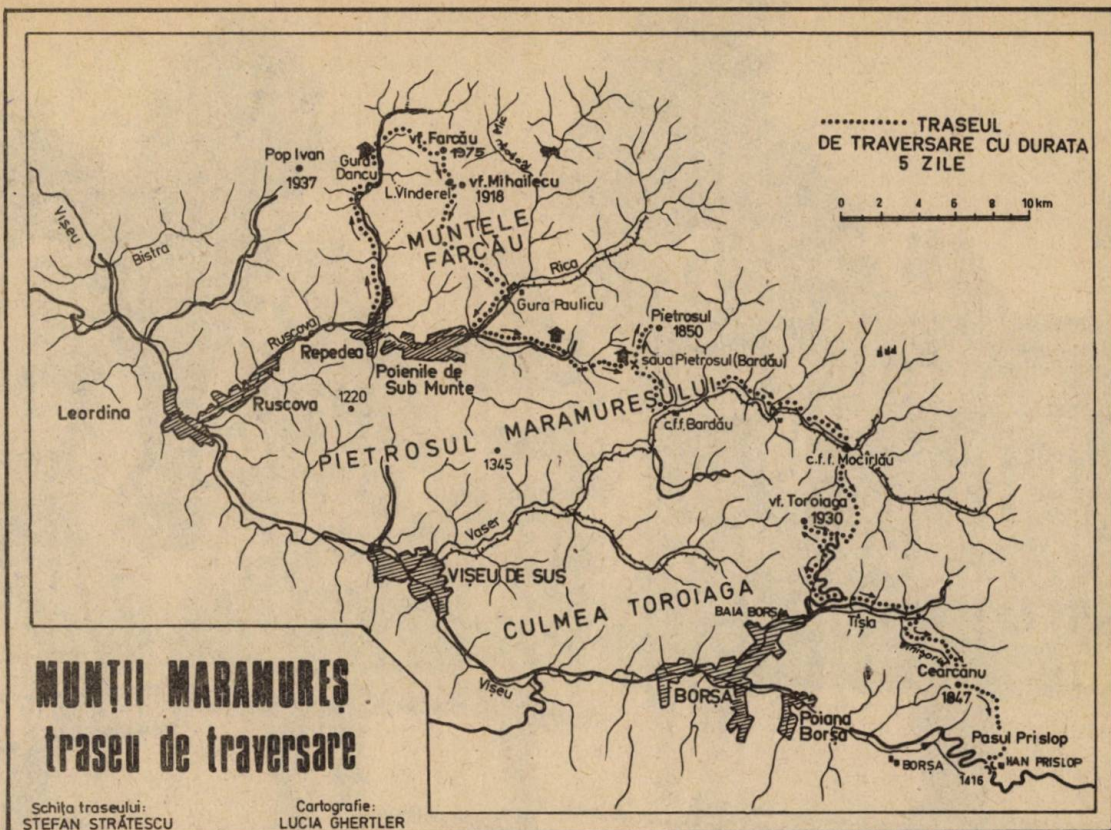
Coborîm ușor NV-SE pînă ajungem în dreptul unui virf stîncos, acoperit cu mușchi. După acest virf creasta se bifurcă. Un picior de munte coboară în aceeași direcție SV, iar al doilea coboară în direcția sud. Între ele vedem jos un saivan. Locul este denumit de localnici Stînișoara. Coborîm, spre sud, pînă la șaua ce o formează piciorul de munte ce coboară spre sud. Aici apare o potecă clară ce urcă spre un virf stîncos, de unde ne apare muntele Ghițu. Coborîm pe lîngă liziera pădurii din stînga noastră pînă ce această pădure ne barează drumul, iar poteca dispare în iarbă. În dreapta, jos, vedem o stîină de oi. Căutăm atenți în pădurea din fața noastră și găsim mai multe hățase de oi. Urmînd pe ele ajungem pe partea vestică a muntelui Ghițu, într-o poiană, unde poteca se transformă în drum de căruță. Trecem, apoi, printr-o a doua poiană, apoi a treia poiană, apoi după încă 2 km. prin pădure, ajungem în cătunul Paulicu. Coborîm „tare” prin acest cătun, pînă ajungem în șoseaua forestieră ce însoțește piriul Paulicu. După încă 700 m ajungem pe șoseaua de

pe piriul Ruscova. Lîngă pod este o alimentară și în grădina ei este un izvor. De la alimentară ne îndreptăm spre centrul comunei Poienile de Sub Munte. După încă 3 km, la gura piriului Bardiul, părăsim șoseaua principală și ne îndreptăm spre stînga, pe șoseaua forestieră ce însoțește piriul Bardiul, pînă la o cabană forestieră, la 5 km. de la Gura Bardiului. Aici încheiem etapa 2.

ETAPA 3. După 1 km, în susul apei, drumul forestier face o ramificație. Noi continuăm însă, încă 1,5 km, pînă la capătul șoselei forestiere, unde se află o casuță nelocuită. Aici drumul forestier se desface în două drumuri TAF, fiecare urmînd malul celor doi afluenți ce formează piriul Bardiul. Urcăm pe drumul TAF spre SE (spre dreapta). După 5' drumul se ramifică spre dreapta, dar noi mergem înainte pe malul drept al apei. După 15' o a doua ramificație cotește la stînga, părăsind apa. Ne angajăm pe această ramificație, care se bifurcă imediat, dar se unește mai sus. Ne aflăm pe un picior de munte defrișat, pe al cărui virf distingem niște stînci. Acolo trebuie să ajungem, în direcția vest. Aproape de virf drumul se ramifică spre stînga. Lăsăm ramificația și urcăm înainte. Chiar sub virf drumul se mai ramifică, pentru ultima oară, dar ramificațiile se unesc după virful stîncos. De acolo înainte nu mai există nici un fel de drum, ci numai hățase de oi, care străbat perdeaua rară de pădure spre două stîne. Tragem la stîna din stînga, „sub dosul” Băiței”. Dincolo de stîna urcăm în continuare pe o potecă, pînă ajungem perpendicular pe un drum de TAF. Ne angajăm pe acest drum spre nord. El urcă paralel și pe sub creasta Băița-Bardău, care este împăturită, apoi coboară în șaua Bardău, unde este o cabană mare cu etaj, pentru muncitori geologi și sonatori. Lăsăm rucsacul într-o cameră locuită și atacăm vf. Pietrosul (1850) pe care-l vom cucerii în cca. 40'. După întoarcerea la cabană, coborîm la halta C.F.F. Bardău de pe Vaser, pe traseul „Gruiul Bardăului”. Pentru a intra corect pe acest traseu, ne întoarcem 2 km pe drumul TAF pe care am venit, pînă unde drumul mai întîi se triplează, apoi revine la unul singur. Aici părăsim drumul TAF și urcăm spre stînga, spre creasta Băița - Bardău. În direcția crestei trecem întîi pe lîngă un pom uscat, apoi pe lîngă un molid, apoi iar pe lîngă un pom uscat; în final intrăm în pădure, unde o potecă umblată ne scoate pe creastă de unde vedem pe un virf înfiptă o prăjină în virful căreia sînt bătute cîteva drante. Pe lîngă acest semn poteca coboară la halta C.F.F. Bardău de pe valea Vaser. Aici ridicăm cortul.

ETAPA 4. Între orele 8-9 plecăm cu trenul la Mocirlău. Urcăm apoi pe șoseaua forestieră în lungul piriului Mocirlău. După blocurile stațiunii miniere urcăm spre SV, la primele mine, apoi la următoarele. Continuăm pe șoseaua în lungul căreia este o linie electrică aeriană de înaltă tensiune.

Cînd linia electrică părăsește șoseaua, continuăm pe poteca de sub ea sau pe alături de ea, pînă ieșim în gol subalpin. De aici, luînd în continuare drept ghid linia electrică aeriană, ajungem, după un urcuș susținut, în șaua de pe creasta munților Piciorul Caprei - Toroiaga, unde linia electrică coboară pe versantul opus al crestei, spre obîrșia Văii Secu. Dacă de aici mergem spre est, pe această creastă, ajungem în 15' la un izvor betonat al sondaților, de unde ne putem aproviziona cu apă. Noi, însă, de sub linia de înaltă tensiune, cotim spre dreapta, vest, ur-

cind pe stînga primul vîrf al acestei creste, care este acoperit cu o pădure de jnepeni. Dificil, vom ajunge în gol alpin, ca de aici în 15' să cucerim vf. Toroiaga (1930 m). Ne întoarcem apoi pe aceeași creastă pe care am venit, care după cca 400 m. face o ramificație spre sud. Ne angajăm pe această creastă spre sud. Trecem primul vîrf cu două coase, vf. Murgu (1880). Din creasta principală se ramifică apoi o creastă spre Vest. Noi coborîm însă drept înainte, pînă ce creasta se bifurcă. Coborîm pe piciorul de munte din dreapta și după ce evităm, spre dreapta, un alt picior de munte, coborîm spre sud. Poteca devine pietruită, trecem pe lîngă o stînă, străpungem o perdea de molizi și ajungem la releul de televiziune. După releu, vom părăsi drumul și ne angajăm pe o potecă, prin finete, prin grădinile oamenilor, apoi iar pe un drum mincat de ape, care în final ne scoate la șoseaua asfaltată, în partea de nord a orașului Baia Borsă. Aici, într-o grădină, la un gospodar ospitalier, ridicăm cortul.

ETAPA 5. Din fața cantinei muncitorilor mineri din Baia Borsă, plecăm cu autobuzul, cu schimb de dimineață, spre mina „9 Mai”. După 5 km coborîm din autobuz la Gura Văii Vinișorului, ce se varsă în pîrîul Țișa. De aici urcăm pe drumul forestier ce însoțește pîrîul Vinișorului, pînă la capăt (cca. 5 km). În drum vom întîlni cîteva izvoare cu borcut. La capătul șoselei forestiere pîrîul Vinișorului primește un afluent pe dreapta lui. Aici se află două posturi de pîndă pentru vînat urși. Continuăm să urcăm pe pîrîul Vinișorului (cel din dreapta în direcția de mers), pe o potecă clară, pe stînga apei. După 10' poteca cotește 90° la dreapta și urcă, depărtîndu-se de apă. Noi o abandonăm și continuăm în susul apei, pînă ce apa ne obligă să urcăm pe malul stîng împădurit,

neospitalier. Atunci, trecem pîrîul pe bolovani și urcăm pe malul drept al apei, unde vom găsi o potecă largă, cu o mică alee, deasupra apei. Continuăm pe această potecă. În momentul însă cînd ea cotește 90° la stînga, în direcția de mers, și urcă pieptiș spre muntele Dealu Frumos, o părăsim și ne lăsăm din nou la apă, trecînd-o pe bolovani. Continuăm pe malul stîng, cu direcția vest. Cînd poteca s-a ridicat în pădure, ea devine clară și își schimbă direcția către sud, urcînd pe linia de cea mai mare pantă. Atacăm această potecă pînă dăm de izvoare. Printre molizi începe să se întrevadă golul alpin. După un ultim efort ajungem pe creasta numită Stîna Sasului. Ne aflăm la mijlocul distanței dintre Podul Cearcănului și Creasta Cocoșului. Podul Cearcănului este o formațiune stîncoasă uriașă, de formă ovală, pe suprafața căreia poate paște o turmă de 100 boi (vorba ciobanului). Noi am reperat-o, încă de jos, de lîngă posturile de pîndă pentru vînat urși de lîngă pîrîul Vinișorului.

La 5' de creasta Stîna Sasului, către NE, este o stînă. Noi continuăm traseul pe creasta Stîna Sasului, în direcția est, către formațiunea stîncoasă ce imită de departe Creasta Cocoșului. O ocolim pe dreapta și urcăm apoi susținut spre est, pînă ce vom cuceri vf. Cearcănu (1847 m). De pe vf. Cearcănu coborîm spre Pasul Prislop, urmînd o creastă muntoasă ondulată, cu direcția generală Est. Se succed virfuri, șei și denivelări de teren, ca în final să se bifurce poteca. Luăm poteca din dreapta și ajungem pe ultimul vîrf, de unde ne lăsăm în șoseaua Fintina Stanchii-Pasul Prislop. Pe șosea o luăm spre sud și în cca. 35' ajungem la Hanul Prislop, punctul terminus al acestui traseu.

ȘTEFAN STRĂTESCU

Cu oșanul nu te pune !

Țara Oașului o găsim pomenită sub acest nume, în cea dintâi cronică moldovenească scrisă în limba română, după 1647, de către Simion Dascălul.

Hotărnicit - despărțită de Maramureș și Baia Mare de dealuri și munți de origine vulcanică, a căror înălțime atinge doar 1 200 m, într-un peisaj variat și de o rară frumusețe, cu păduri de fagi, paltini și arțari, ținutul își descoperă neasemulate comori etnografice, arhitecturale și turistice. Așezările, douăzeci la număr, 19 rurale și un oraș tinăr - Negrești Oaș - își au vetrele pe văile riurilor. Turț, Valea Mare, Lechinioara, Riul Râu, Valea Albă, Talna Mare și Talna Mică, ape care își poartă undele spre

Someș și apoi către Tisa. La topirea zăpezilor de primăvară timpurie, la ploile torențiale din toiu verii, ori la cele îndelungate din toamnele târzii, toate aceste riuri au momente „vijelioase”, ies adesea din albie, cauzând inundații păgubitoare pentru culturile din depresiune. O stavilă eficientă li s-a pus în ultimul sfert de veac, printr-o rețea de amenajări și îndiguiuri.

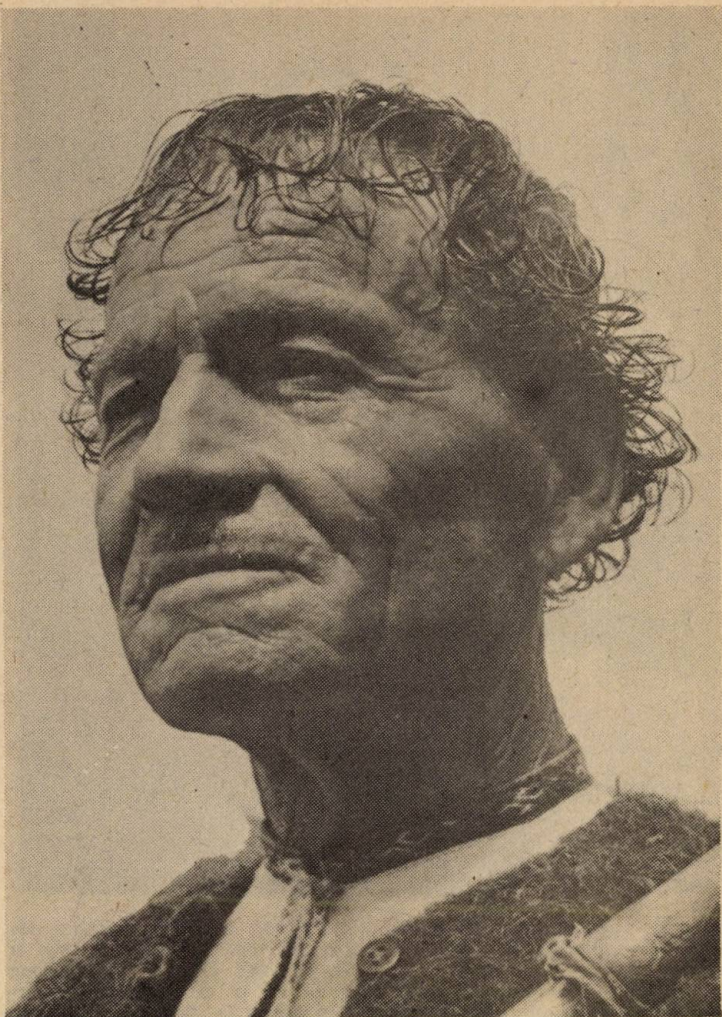
Țară de pădure, Oașul cuprinde, într-un golf nordic al Carpaților, o populație de peste 60 000 de persoane cu origini mult milenare. Numeroasele milenii de locuire continuă în această zonă sînt ilustrate prin marea mulțime a armelor și uneltelor făurite din silex erup-

tiv, scoase la iveală de arheologii secolelor XIX și XX, care au umplut depozitele și vitrinele muzeelor din Satu Mare și Baia Mare. Fără discuție că oșenii de azi se trag din triburile dacilor liberi, rămași dincolo de granițele Daciei Romane. În aspectele vieții oșenilor sînt sesizate ecourile îndepărtatelor lor origini și continuitatea lor, neîntreruptă, antropologică, etnologică, economică, socială și spirituală pe actualele vetre... Ocupațiile moderne se împletesc cu cele tradiționale. Se mai practică destul de intens culesul din natură, vînașoarea și un pescuit cu mîna sau cu cîteva unelte simple... Unele aspecte din tehnica lor ne duc „la începutul lucrurilor”,

cum este spre pildă, confecționarea „cușmelor rotilate” din blănurile întregi ale mieilor proaspăt jupuite, încă „verzi” sau „crude”, legate cu sfoară din cînepă pe un butuc de lemn de forma și mărimea capului purtătorilor. Confecționarea „gubelor” mițoase din lînă răsucită în fir gros cu „suligă”, țesute „în chiară”, care capătă înfățișare de haine dintr-o stofă foarte groasă.

„Sîmbra oilor” este în țara Oașului o sărbătoare pastorală arhaică, desfășurată prin muncă, dar și cu mult fast și mare veselie. Ea se desfășoară într-o zi de la finele lunii aprilie sau la începutul lunii mai, data certă fiind determinată după mersul vremii, căutîndu-se o zi senină și mai caldă, drept condiție favorabilă pentru desfășurarea ritualului. În ajunul sîmbrei, organizatorii stînei transportă materialele necesare și montează staulul pentru oi, comarnicul și strunga pentru muls și zvîntatul cașului, amenajează vatra focului, adăpostul pentru „păcurari” la muls și la odihna scurtă de noapte... A doua zi de dimineață sosesc „vlăjnicarii” cu ciopcioporurile lor de oi, cînd se organizează mulsul tuturor „mînzărilor” sub un control strict, operație făcută de fiecare văjnicar pentru oile proprii; se măsoară cu precizie cantitățile de lapte rezultate și se crestează cifrele pe carîmb (răboj). Între timp, în cursul dimineții, se adună la stîna membrii - asociați, toți în haine de sărbătoare, care vin cu desagii plini, minunat înflorați, anume lucrați pentru „ziua sîmbrei”, aducînd cu ei coșercile pline cu produse alimentare și băuturi, pregătite special pentru acest eveniment.

Masa comună, rînduită direct pe covorul imaculat de iarbă verde, pe o lungime de 40-50 m, așezată aproape de stîna, în vîrf colinei cu o minunată priveliște largă de jur împrejur, sau în poiana înconjurată de pădure seculară... Se pot vedea acum intercalate de la o familie la alta, rînduite pe această masă lungă, cu multe țesături artistic lucrate, conținuturile desagilor și coșercilor pline aduse la sîmbra; colaci din griu curat, copti în tăvi în cuptoare, cu decor rafinat modelat din cocă proaspăt frămîntată, cîrnați afumați și șunci, carne friptă de pasăre și de porc, precum și miei umpluți, copti și ei în tăvi puse la cuptor, cite unul de la fiecare familie prezentă. După masa comună copioasă, servită în mijlocul naturii fermecătoare prin frumusețea ei, urmează stimulenta dezlănțuit de muzica oșenească a celor doi ceterași experimentați, care își

întovărășesc melodiiile celor două instrumente muzicale diferite – cetera și zongora – cu „strigete” și „fipurituri” în versuri, care enunță pe tonuri muzicale idei, aluzii și fapte care cuprind numeroase aspecte ale vieții... prevalează aici muzica pentru dansurile de perechi „în doi”, un „bărbătuș” și o „giucașă”, sus pe colină sau în poiană, o horă mare la care participă tineri și maturi, persoane la vîrstă înaintată însuflețite de o mare dragoste de viață...

Să coborîm de la înălțimea munților la vale în satele oșene înșiruite pe malurile riurilor rezezi, acolo unde pulsează o intensă activitate, unde mîna omului a creat adevărate bijuterii arhitecturale.

O foarte frumoasă carte de vizită și un puternic îndemn la drumetie spre Țara Oașului, îl constituie cele patru construcții din lemn de stejar bătrîn, care alcătuiesc împreună cu inventarele lor originare, modestă și totodată monumentală gospodărie din Moșeni, realizate la date diferite din secolul al XVIII-lea și al XIX-lea. Casa lui Moș Vasîu,

al lui Ion Cobuț, construită din „lobde” mari tăiate cu toporul în anul 1790, precum mărturisesc locuitorii ei și semnele distinctive găsite la desfacere sub pragul de la intrare – un capăt de luminare și un ban de argint din acele vremuri – reprezintă adevărată piesă de muzeu. Casa cu trei încăperi – tindă, cămară și „sobă” cu vatră liberă, are la dreapta intrării numai două lobde suprapuse, care formează un perete de 2,50 m înălțime. Lungimea de 14 m și lărgimea de 7 m sînt realizate din 25 birne durabile, cioplite din arbori seculari, puse pe temelia din bolovani de piatră naturală, acoperișul în patru „table” din draniță horjită de stejar are o înclinație de munte. Văzînd această monumentală locuință oșenească, făurită de oameni care au locuit în ea – patru generații succesive – sintetizînd, prin tehnica și arta constructivă, ca și prin tehnica și arta specifică prin care au fost create categoriile de obiecte dintr-un bogat inventar diferențiat, cerut de toate necesitățile diferite ale vieții materiale și spirituale – deopotrivă – după tradi-

ții moștenite de la străvechi antecesorii – simțim nevoia mai vie pentru a face saltul peste o jumătate de veac, ca să putem vedea la fața locului ce s-a întîmplat pe vetrele de origine ale acestui monument...

Cel mai expresiv aspect demonstrativ, pentru condițiile actuale ale vieții oșenilor, se oglindește direct în structura contemporană a așezărilor, gospodăriilor și a locuințelor care, în ultimele trei decade, au făcut saltul colosal spre civilizație și bunăstare, de la casa cu una pînă la trei încăperi din lemn, sub acoperișuri din straturi groase de paie, la perechea care cuprinde: „casa mică” și „casa mare”, este nevoie să ne deplasăm în timp și spațiu. Acestea coexistă în fiecare curte actuală în localitățile Țării Oașului, în frunte cu Certeze, care deține un record special – ilustrînd cum nu se poate mai bine și mai grăitor, remarcă temeinică făcută acum aproape 2 500 de ani de filozoful Platon din Grecia Antică (anii 428-347 sau 348 î.e.n.), care susținea că dacă arhitectura este ordonată și frumoasă, ea îndeplinește un important rol educativ, contribuind, ca o expoziție permanent deschisă în văzul tuturor, la dezvoltarea simțului de ordine și a gustului pentru frumusețe, al întregului popor... Dacă este artă veritabilă...

De la ansamblul original și valoros care sintetizează și ilustrează în mod concludent, prin aspectele sale de realitate concretă, transferate și reconstruite aidoma din locurile de origine în Parcul Herăstrău la 1936, ilustrînd modul complex al vieții, ocupațiile și creațiile făuritorilor lui, dragostea de muncă, de viață și de frumusețe a acestei populații, facem saltul la realizarea concretă de azi, ilustrată cu pilde concrete, care ar putea fi invocate; ne vom referi numai foarte succint la trei gospodării complexe. Prima este cea a medicului veterinar Doruț Gheorghe din Negrești Oaș (strada 11 lunie Nr. 46). A doua este a fierarului Dan Vasile și, în sfîrșit, ultima, a agricultorului Gheorghe Dorle (ambele pe strada „Principală”).

Aceste trei ansambluri constructive, monumentale au fost realizate în 10-12 ani, din materialele cele mai rezistente și în tehnici care le asigură trînicie peste veacuri. O temelie puternică din ziduri groase (60 m), din bolovani și spărturi din granit și andezit cu legături puternice prin beton în soluția cea mai rezistentă, au fost adîncite sub nivelul solului pînă la 70-90 cm și înălțate deasupra lui tot la 70-90

cm, cu beton turnat în cofraj. Aceasta a constituit baza pe care s-a turnat primul planșeu din beton armat - cît suprafața construită, pe care s-a înălțat „Casa mare”, edificiul principal cu trei nivele - parter și două etaje, cu cîte 4-5 camere spațioase fiecare, utilizate cu instalații și mobilier modern, corespunzător destinațiilor lor ca locuințe confortabile în toate cele trei „Case mari” - zidăria lor a fost din produse fabricate - cărămidă arsă sau bolțari, mortar compus din nisip și var și ciment preparat cu betoniera electrică, toate sub acoperișuri înalte cu patru fețe din țiglă lată de Jimbolia... Exteriorul lor a fost finisat printr-o tencuială groasă (2-3 cm), un terafit rezistent și luminos care le-a asigurat o suprafață decorativă originală, expresivă și durabilă.

La Casa doctorului Dănuț, legătura directă cu tradițiile din arta arhitectonică populară decorativă - practică multă vreme în lemn, prin tehnici și sisteme moștenite de la antecesorii îndepărtați și mai apropiați - este ilustrată direct în construcția balconului în lemn și modelarea artistică a stîlpilor săi din lemn de stejar și mai ales prin bogăția formelor și ale cadrului rafinat realizat din lemn prețios de stejar și cireș la stîlpii, arcadele, balustradele și polițele de la sufrageria de vară, deschisă pe terasa de la corpul II de clădire pe nivelul II, cu scară de acces exterioară.

La celelalte două „Case mari” legătura cu bogatul izvor artistic tradițional a fost realizată în chip surprinzător și ingenios printr-un decor efectuat cu remarcabilă măiestrie în două tehnici diferite, tehnici și sisteme decorative strîns legate de același prețios izvor artistic popular: scobirea motivelor decorative liniare și geometrice - cu patrate, romburi și triunghiuri, dinte de ferăstrău, spirale și rozete și motive florale geometrizate - în stratul tencuieiilor din terazi, care le asigură joc de umbre și lumini... Dar și prin alte reliefuri în care s-a folosit motivul arhaic expresiv, al frînghiilor împletite, desfășurate în forme liniare paralele și trifurcate, înălțate de la temelie sau de la nivelul parterului în sus pe fațada casei pînă sub streșină, unele au fost opera boidasilor din țara Oașului, altele, mai ales ale măestrilor neîntrecuți în arta monumentelor din lemn, din „țara” vecină, a Maramureșului - cu valoare estetică incontestabilă și unele și altele...

LEMN ÎNNOBILAT

Ca orice copil crescut în poala pădurii, deprinsese cu mare ușurință meșteșugul ciopliturii lemnului. În Șcheii Brașovului, unde se născuse, alunul creștea la tot pasul și, asemeni altor copii din cartier, se arăta prea puțin interesat de vocația sa artistică. Îi plăcea, pur și simplu, să dea o formă nouă bucății de alun. Nici în școală, nici mai tîrziu, nu avusese parte de un îndrumător. A lucrat după capul lui, exersînd, „făcîndu-și mîna”. De la obiectele cele mai mărunte, pînă la cele mai complicate, și nu era nici urmă de îndoială că avea talent. Îl probase din plin, în urmă cu mai bine de două decenii, cînd, refăcîndu-și casa părintească din Șchei, își lucrase singur, într-un fel anume, toată lemnăria, de la scara interioară la ușa de la intrare, încredințată cu nimic mai prejos decît porțile vechilor case boierești.

Locuința economistului Nicolae Purcărea, cu studii încheiate la Academia comercială din București, pare un muzeu în miniatură, închinat virtuților artistice ale lemnului. Fiecare obiect, migălit cu căldură, își găsește locul potrivit, contribuind la sugerarea unei atmosfere de discretă eleganță. Harul artistic i-a fost repede remarcat: i s-au solicitat lucrări, a fost invitat la expoziții.

Știa că un creator popular trebuie să se prezinte în fața publicului cu tot ce are mai reprezentativ zona folclorică din care, spiritual, face parte. La această cerință răspunsese cu un examen de conștiință: „Un timp, am întrerupt cioplitul. Am început să studiez și să mă documentez prin cîteva sate din Țara Birsei. De-abia după aceea am revenit, cu oarecare sfială, pe scena artiștilor populari”. Nicolae Purcărea era atras nu de latura spectaculară a străvechiului meșteșug, ci de lucrarea de profunzime, făptuită cu sufletul și cu sentimentul grav al responsabilității. „Frămîntările prin care trec atunci cînd mă străduiesc să dau viață bucății de lemn se tocesc în uitate, pentru că știu că bucuria reușitei se transmite celui ce privește obiectul abia terminat. Apreciîndu-mi-se strădaniile, s-a spus că în creație am atins o culme. Se poate, dar de pe culmea pe care am ajuns, mi se deschid în față alte culmi, mai înalte. Năzuința unui artist este să urce atît de sus, încît să ajungă la desăvîrșirea mijloacelor sale de exprimare, spre satisfacția celor care îl privesc, dar, mai cu seamă, spre folosul artei noastre populare”.

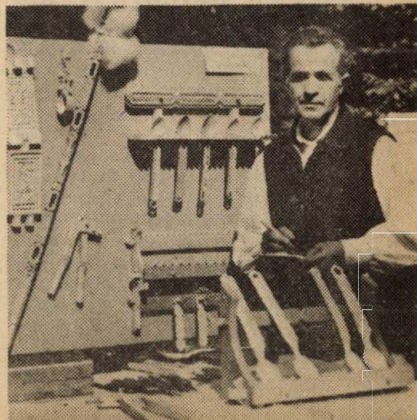
Stăm de vorbă la umbra unui go-

run, în ambianța atît de încîntătoare a Muzeului satului și de artă populară. Nicolae Purcărea se numără printre invitații la o întîlnire tradițională a creatorilor populari. Și-a adus cu el uneltele de lucru și cîteva obiecte, pe care le-a rînduit frumos pe panoul de alături. Linguri, lingurare, un blidar, încă unul, o furcă, un clește de spart nuci... „Acesta este un fel de lingurar, mai degrabă un suport pentru linguri. Lingurilor trebuie să le dau mai întîi această arcuire; numai după aceea le ornamentez. Ceea ce aduc eu original, este stilizarea capului de cal”. „De ce nu are aripi furca?” „În zona Brașovului acesta este modelul specific, fără aripi”. Pe masă, un lingurar. „Tipicul lingurar, cu o plăcuță ornamentală, frecvent înfîlșit la noi, la care tradiția a fost respectată întru totul”. Alături, o solniță și un alt blidar. „O bucată de lemn, careia i-am dat o valoare artistică: am făcut din ea o solniță”. Observă interesul pe care îl arăt blidarului. „Acasă am mai multe tipuri de blidare, cu capac, după modelul dulapurilor în perete, vopsite pe la noi. Am făcut unul cu ușiță, cu balamale de lemn și cu ornamentul la mijloc. Acesta este un ornament de pe un blidar de Bran, aflat la Muzeul Brukenthal”.

Rafinament, sensibilitate, gingășie. Aceste cuvinte îmbracă în veșmîntul pe care îl merită, arta lui Nicolae Purcărea.

„Am ajuns pe o culme, de pe care descopăr mereu alte și alte culmi, îndemîndu-mă să mă apropiu de ele. Numai creatorul le vede, doar el știe cît de greu este urcușul”. Rostirea din finalul discuției noastre era o sinceră profesiune de credință.

NICOLAE DOCSĂNESCU

ALO, SALVAMONT!

„Salvamont Bușteni? Aici familia Ionescu din București... Avem o mare rugămintă. Copilul nostru a plecat în excursie cu oțiva colegi spre Babele; trebuia să fie de aseară acasă, și n-a ajuns nici azi... Puteți afla ceva despre el?...

„Dacă azi mai pot învăța, mai pot asculta muzică, dacă mai scriu versuri și mai urc munții și mai cobor în peșteri, dacă azi într-un cuvânt, mai trăiesc, aceasta se datorează salvamontiştilor din orașul dr. Petru Groza care m-au salvat după un foarte grav accident pe care l-am avut într-o cavitate din Apuseni — scrie Adriana I. studentă din Cluj-Napoca.

„Mulțumesc în mod deosebit membrilor formației Salvamont — Petroșani care timp de două zile și o noapte au luptat în primele rânduri, cu abnegație, alături de alți oameni ai muncii din Valea Jiului, pentru stăvilirea unui uriaș incendiu în pădurile din masivul Retezat ce amenința să cuprindă mii de hectare de „aur verde“ și câteva așezări și obiective economice... aflăm dintr-o altă scrisoare.

Sînt doar trei ipostaze ale multipeilor acțiuni la care participă membrii formațiilor Salvamont ce ființează, de 20 de ani încoace, în numeroase orașe prin care se pătrunde în împărăția de frumusețe a Carpaților. Salvamontiştilor — peste 500 la număr, în toată țara — sînt oameni de aleasă omenie, născuți și crescuți la munte, care imediat s'ar în ajutorul celor care s-au accidentat, rănit, rătăcit prin imensitatea văilor și a masivelor carpatine. TREBUIE SPUS CĂ TOATĂ ACTIVITATEA ÎN CADRUL FORMAȚIILOR SALVAMONT SE FACE PE BAZĂ DE VOLUNTARIAT. Salvamontiştilor au o pregătire cu totul specială, multilaterală pe care și-o însușesc în tabere de iarnă și de vară organizate pe plan județean sau de F.R.T.A. și cu ocazia raliurilor naționale — un fel de concursuri aplicative care relevă, an de an, gradul de specializare a celor ce poartă ecusonul în insigna cu însemnele Salvamont. Aceste „santinele ale omeniei“ din Carpați știu să schieze, să facă alpinism, să șofeze, să minuiască aparatul de radio emi-

sie-recepție, să acorde primajutor medical în orice condiții. Ei au și o condiție fizică de excepție, dobîndită prin antrenamente — permanente și riguroase — căci, adeseori, salvamontiştilor aleargă ore în șir, pe jos sau pe schiuri ori purtînd accidentații în sania-targă într-o cursă contra cronometru în care o viață de om depinde, deseori, de cîteva minute cîștigate. Fiecare formație de salvare montană este dotată cu materialele tehnice necesare salvării celor accidentați pe munte: sanii-targă tip Akja pentru zăpadă sau targa cu o roată, tip Mariner, pentru vară, cu care se transportă spre spitalele cele mai apropiate turiștii răniți sau în stare gravă; corzi de alpinism, piolete, colțari, trolii și alte „scule“ de alpinism, schiuri, aparate de radio, sonde de căutare în zăpadă a celor surprinși de avalanșe, truse de prim-ajutor medical. Mai toate formațiile și-au amenajat, fiecare în zona sa de activitate, cite un refugiu alpin sau mai multe în care funcționează posturi permanente sau semipermanente de prim-ajutor și care sînt, totodată, și punctele de plecare în acțiunile de salvare.

Cine sînt, de fapt, salvamontiştilor care stau de strajă în Carpați — indeobște în timpul lor liber, în concedii și care muncesc din pilin și la întreținerea marcajelor turistice din munții noștri? În viața de toate zilele sînt muncitorii, medicii, ofițeri, ingineri, profesori, asistenți medicali, ba știu chiar și un preot și un pictor care poartă insigna Salvamontului. Cînd se dă alarma într-un colț sau altul al Carpaților ei, imediat, se adună, de e zi sau noapte, și o pornesc în cea mai mare grabă în ajutorul celor ce sînt la ananghie. Dar patrulele Salvamont pot fi întîlnite, mereu, în munți pe traseele cele mai circuluate de turiști — pentru a su-praveghea zonele periculoase și a duce muncă de prevenire a accidentelor — precum și pe toate pîrțile de schi unde intervin operativ în multe cazuri de accidentare a schiorilor.

Iată de ce aș da un sfat celor ce urcă pe munți: să respecte pe cel ce poartă ecusonul Salva-

mont, să le asculte sfaturile și indicațiile, să-l ajute în acțiunile lor de salvare, să protejiască refugile alpine și marcajele turistice pentru care acești bărbați bravi despre care vorbim depun o muncă uriașă.

Vom consemna mai jos, pentru informarea cititorilor noștri, toate localitățile unde există în România formații Salvamont (în paranteză vom nota prefixul telefonic al localității respective și numerele de telefoane la care se poate cere intervenția salvamontiştilor pentru toți cei ce au nevoie de ajutor în munți).

Mai întîl dăm numele președintelui Comisiei centrale Salvamont din cadrul F.R.T.A. și telefoanelor sale: dr.ing. Antonius Bacu, director I.P.S.U.E.R.E.M.-Petroșani tel. 935/43 721; 43 962.

CÎMPULUNG MUSCEL — jud. Argeș (976/11 315; 11 967; 11200); PITEȘTI — jud. Argeș (976/24000; 14 740; 12 250; 14390; 22 057); BRAȘOV — jud. Brașov (921/10777; 16550; 11234); BRAN — jud. Brașov (Interurban 58); RIȘNOV — jud. Brașov (922/30002); ZĂRNEȘTI — jud. Brașov (922/20455) SĂCELE — jud. Brașov (922/71 216); PREDEAL — jud. Brașov (922/56552; 56541); VICTORIA — jud. Brașov (922/41501; 41234) SLĂNIC MOLDOVA — jud. Bacău (931/48 129; 48101); CARANSEBES — jud. Caraș-Severin (965/11420; 31131; 15 237); CLUJ-NAPOCA — jud. Cluj (951/16188; 39321; 42 953); TÎRGOVIȘTE — jud. Dimbovița (926/11030; 11045; 11 727; 13434); TÎRGU JIU — jud. Gorj (929/11191); MIERCUREA CIUC — jud. Harghita (958/11606; 12101; 12115); HUNEDOARA — jud. Hunedoara (957/11313; 13846); LUPENI — jud. Hunedoara (957/60113; 60402); PETROȘANI — jud. Hunedoara (935/41 164; 44462; 43721); BORȘA — jud. Maramureș (50470; 50338); BAIA MARE — jud. Maramureș (994/15001; 12 888; 14 742); PIATRA NEAMȚ — jud. Neamț (994/12892; 12020; 17692); BUȘTENI — jud. Prahova (973/20091; 20092); SÎNAIA — jud. Prahova (973/13131; 14 235); SIBIU — jud. Sibiu (924/17383; 33301; 13052 Interior 161); CÎMPULUNG MOLDOVE-NEȘC — jud. Suceava (988/12312; 06; 12023); VATRA DORNEI — jud. Suceava (988/71921; 72815).

ION PREDA

TREI BLAZOANE ALE PĂLTINIȘULUI

A nins din nou în munți. Avionul care în mai puțin de o oră acoperă distanța București — Sibiu survolează cetea zăpezilor nesfârșite a munților Făgăraș, răsrîntă în baroca oglină de gheață a lacului de acumulare de la Vidraru-Argeș. Deasupra lor veghează suspendate în văzduh formele bizare ale norilor ca niște uriașe baloane albe și pufoase, pe lângă care trecem punându-ne la încercare imaginația spre a „vedea” în ele cele mai fantastice păsări ori animale. E un spațiu al măreșiei frigului și al domniei liniștii, netulburat nici o clipă de umbra minusculă a avionului nostru protectat pe versanții strălucitori, alunecînd fantomatic — ca o prefigurare a bucuriilor schiului ce ne așteaptă — peste turnurile nebiruite ale virfurilor Negoitului și Moldoveanu, cele mai înalte din țară, după cum și stațiunea spre care ne îndreptăm este cea mai înaltă din România: 1450 metri altitudine. Acesta este primul blazon al Păltinișului.

Austerul burg al Sibiului istoric a prins iar conturul alb al castelelor din basme spre bucuria copiilor și a turiștilor îndrăgostiți de fotografii romantice cu atmosferă medievală. Echipați pînă în dinți cu cele mai perfecționate schiuri și legături, îmbrăcați cu cele mai exuberante costume ale vacanțelor hibernale, tinerii, de la copii la bunici, se îndreaptă pînă la toate colțurile orașului spre gara din fața căreia pleacă autobuzele cu care vor gusta din plin feeria serpentinelor pînă în stațiune. 30 de kilometri urcă drumul asfaltat printre stejari, fagi, pașjiști alpine, brazi și molizi, descoperind privitorului nemaipomenite panorame de-o parte și de alta a versanților și a culmilor ce le străbate pînă sub virful Oncești care ocrotește cu blindețe Păltinișul, visul alb al munților Cîmbulului, ferindu-l de capriciile vîntului montan. Pretutindeni pe pantele muntelui sînt locuri pentru schiat și sîniuș cuprinse într-un hățis de poteci și alei de promenadă pe sub candelabrele acoperite de cristale ale brazilor. Răspîndite printre trunchiurile falnice, în lumișuri însoțite se zăresc siluetele tipice ale vilelor pudrate cu zăpadă ca niște căsuțe din poveștile cu reni ale lui Andersen. Farmecul stațiunii e sporit de intimitatea cu natura blindă a locurilor de o splendidă frumusețe, grandioasă și calmă totodată. Acesta este cel de al doilea blazon al Păltinișului.

Păltinișul are locul său în visele de iarnă ale schiorilor. Pe lângă marea pîrtie a Onceștiului (lungime 1.660 m., lățime 25 m. diferență de nivel 240 m. și pantă medie 26°), deservită din 1972 de mult fotografiatul telescaun sibian (360 persoane/h, durată 8 min.) și accesibilă tuturor schiorilor, „avansații” beneficiază de încă o pîrtie dificilă de aproape 600 m. cu teleschi (lungime 410 m, diferență de nivel 138 m. durată 3 min.) în prelungirea celei mari, în vreme ce începătorii și copiii au la dispoziție două pîrtii ușoare (de cîte 350 m lungime) cu două baby-schiuri (2x300 persoane/h) cu instructori, școală, monitori de schi și... cu cele mai multe căzături pe metru pătrat. Tuturor acestora li s-a adăugat o nouă pîrtie cu o lungime de 3.800 m pornind de la înălțimea de 2.060 m dinspre virful Bătrîna, unde va fi amplasată stația telegondolei aflată în construcție. Căci stațiunea se află într-un amplu proces de modernizare și dezvoltare, pînă în anul 1995 aici urmînd a fi date în folosință încă trei mari hoteluri de primă categorie. Modernizare necesară, dacă ne gîdim că stațiunea Păltiniș este aproape centenară, primele clădiri, cele din centrul ei, datînd din anul 1894, cum aflăm de la Florin Munteanu, administratorul stațiunii, componenți al unei echipe de lucrători în turism foarte tinere, în jur de 35 de ani, atît cît și Gh. Barbu, șeful stațiunii. „Mult timp, adăugă acesta, aici a fost un sanatoriu vestit pentru proprietățile curative ale aerului ozonat de la această înălțime, apoi, pentru cei sănătoși care își vizitau rudele ori prietenii, s-a construit în 1932 Casa Turiștilor. Administrată în prezent de Viorica Totan, una dintre cele mai bune hoteliere ale Sibiului, cu o vechime de 17 ani în hotelărie, deși nu are decît 37 de ani, vechii Case a Turiștilor (capacitatea 52 de locuri) i s-au adăugat în timp alte două corpuri de clădire cu o capacitate de 127 locuri în camere de confort I cu 1—2 paturi. Pîrțile de schi, excelent amenajate, confortul vilelor, cabanelor și al hotelurilor, diversitatea meniurilor din cele trei restaurante ale stațiunii (Casa Turiștilor, administrat de Dumitru Bischin, Pensiuine, — Mioara Barbu — și Păltiniș — soții Chirilă), cărora li se adaugă vechimea de marcă a tradiției unui turism aproape centenar, constituie cel de al treilea blazon al Păltinișului.

ALEXANDRU CONDEESCU

ASOCIAȚII ȘI SOCIETĂȚI CARPATINE

Bibliografia literaturii pentru turism îi lipsește o lucrare detaliată, de referință, consacrată prezentării contribuției asociațiilor și societăților la dezvoltarea și propășirea turismului românesc de-a lungul timpului. E o lacună suplinită debil de două titluri — și ele singulare — care încearcă investigarea evoluției acestei activități, la noi, din perspectivă istorică. Or, dacă știm că până în 1948, numărul lor ajunsese la 42 și dacă mai vrem să știm că primul club alpin pe teritoriul țării noastre a luat ființă în 1873, la numai 16 ani de la constituirea primului club alpin din lume, cel englez (1857), și înainte cu un an decât cel francez (1874), atunci e drept să ne punem și întrebarea: de ce întârzie actul scrierii și tipării unei cărți dedicate, în exclusivitate, acestor asociații și societăți?

Cea dintâi organizație turistică s-a numit Clubul alpin al Transilvaniei (Siebenburgischer Alpenverein). Ideea constituirii clubului le-a venit inițiatorilor într-o excursie în Piatra Craiului, primăvara. S-a întrupat, prin aprobarea de către oficialități, la 28 iulie 1872. Și a pîlpîit, cînd mai aprinsă, cînd mai stinsă, pînă în 1881. A luminat un program: propagarea în cercuri largi a cunoștințelor despre Carpați, cultul dragostei pentru natură și al sentimentului de prietenie, intenția construirii unor poteci, organizarea excursiilor colective în munți.

În timp ce clubul ce-și stabilise sediul în Brașov organiza excursii de neuit în Piatra Craiului, Munții Ciucas, Postăvaru, pe Măgura Codlei și în Munții Făgărașului, la București, în cadrul **Societății geografilor**, înființată în iunie 1875, se înre-

gistrau primele frămîntări pentru crearea unui **Club Carpatic Român**.

Bucureștenilor le-au luat-o însă înainte sibienii, care s-au strîns în adunarea generală în ziua de 28 noiembrie 1880 și au deliberat asupra **Statutului** propriei lor organizații, numită **Societatea Carpatină a Turistilor** (S.K.V.). Se punea, astfel, piatra de temelie a celei mai puternice, mai dinamice și mai serioase societăți turistice născute în secolul trecut. S-a stins după o activitate neîntreruptă de peste 60 de ani, în 1944, dar a lăsat urme pe rene în istoria turismului în Munții Carpați: a construit primele cabane, primele drumuri de acces în munte, primele marceaje. Iar **Anuarul S.K.V.** (1881—1944) a fost cea dintîi tipăritură de tip enciclopedic, în cuprinsul căreia n-a fost niciodată trădat programul pe care și-l fixaseră inițiatorii prin **Statutul** elaborat în 1880: „Scopul Societății Carpatine Ardelene a Turistilor este de a face accesibili Carpații Transilvaniei și ținuturile învecinate, de a-i cerceta din punct de vedere științific, de a-i descrie și de a răspîndi rezultatele astfel obținute, de a facilita accesul în diferite locuri interesante de aici, în special de a intensifica și a răspîndi interesul pentru acești munți.”

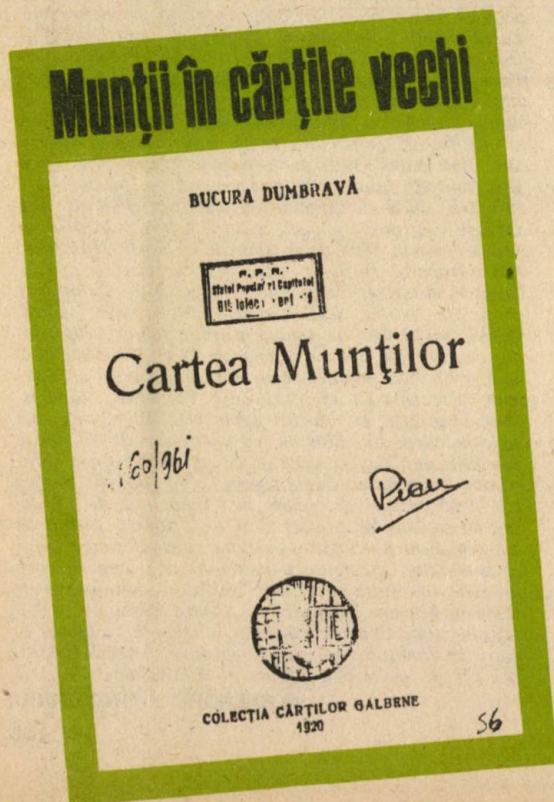
De fapt, ne-am pripi dacă i-am considera pe sibieni singurii turiști capabili de o dragoste atît de frumoasă, de pură, de constantă pentru munți. Ne-am pripi, deoarece propoziția: „Ca mijloc de locomoție se adoptă piciorul...”, desprinsă din **Statutul Cercului excursioniștilor** (București, 1 ianuarie 1891), ce alt sentiment exprimă? Ce alt program? Oare nu tot dragoste pentru cunoașterea adîncită a teritoriului țării? Nu intenția pipăirii lui, cu toate simțurile și de visu?

Dar întemeietorii **Societății Carpatine „Sinala”**, fondată la 11 martie 1893, n-au fost stăpîniți de sentimente similare?

Iată începutul unui articol din **Statut**: „Scopul Societății este de a înlesni și propaga cunoașterea munților din împrejurimi, a faunei și florei lor. (...) de a construi poteci pe munți și a înființa stațiuni (adăposturi) Carpatine...”. Sînăienii nu se mulțumeau cu atît! Aveau și alte ambiții nobile: protejarea faunei regiunii muntoase, în special cerbii, căprioarele, păstrăvii apelor repezi, păsările rare. Și, ca un corolar, ideea atît de actuală și astăzi, după aproape un secol: „crearea unei biblioteci și a unui muzeu de colecțiuni”.

Din păcate, **Societatea Carpatină „Sinala”** n-a putut concretiza biblioteca și muzeul. În schimb, a construit cîteva „stațiuni carpatice” sau „pavilioane”, a organizat excursii colective, a inițiat un ciclu de conferințe pentru cunoașterea Bucegilor, a hotărît (1912) zidirea casei de la Virful Omu, ce urma să țină locul celei pustiite în incendiul din luna octombrie 1911.

În ordine cronologică, după organizația turistică a sînăienilor, a urmat cea a ieșenilor: **Societatea de Gimnastică, Sport și Muzică**, înființată în 1902 pe temelia unei prestigioase tradiții de drumeție moldavă. Și-a propus, ca program, printre altele, organizarea unor excursii în Ceahlău și înzestrarea acestui masiv montan cu un embrion de **bază turistică**: adăpostul zidit în 1908 pe locul ac-

tualei cabane Dochia; cabana din beton armat (inaugurată în 1914); refacerea acestui adăpost în 1922. În 1932, ieșenii au publicat, sub egida societății, primul ghid consacrat masivului, însoțit de o schiță cartografică. După alți patru ani, în 1936, apare harta turistică **Ceahlăul și Chelle Biczului**, la scara 1 : 50 000, tipărită la Brașov. Bla-jinii moldoveni au inaugurat în Ceahlău și o frumoașă tradiție: au declarat ziua de 6 august a fiecărui an drept „Ziua muntelui”. Se aduna atunci, de pe tot cuprinsul Moldovei și Bucovinei, mulțime de oameni cu flacăra dragostei de înălțimi alpestre în suflete. Era un ceremonial emoționant...

Bucureștenii n-au rămas în urma ieșenilor, decît cu... un singur an! În 1903 (24 ianuarie) și-au unit forțele și au proclamat entuziaști alcătuirea **Societății Turistilor din România**. Inițiatorii cei mai activi ai noii organizații au fost Ludovic Mrazec și Alexandru Tzigara — Samurcaș, dar comitetul de conducere număra și alte personalități ale științei și literelor românești: Grigore Antipa, Simion Mehedinți, G. Munteanu-Murgoci, Alexandru Vlahuță, dr. Alceu Urechia.

În **Statute**, S.T.R. își exprima rostul instituirii: „Cunoașterea frumuseților țării românești și de a întări astfel iubirea de patrie și de neam”. Itinerele propuse de S.T.R. nu vizau numai muntele, dar cele mai multe excursii de dorul acestui vrăjitor au fost pornite. Încît, în cei 13 ani de activitate efectivă, membrii societății au drumețit în Bucegi, Făgăraș, Piatra Craiului, în munții Arpașului, ai Mehedințiului, ai Gorjului, în Retezat. Au construit chiar două cabane: una în Piatra Craiului, inaugurată la 8 iunie 1908, și alta (cabana Po-deanu), situată la poalele Negoiului (18 august 1908).

Dar realizarea cea mai deosebită a S.T.R. a fost, cu siguranță, elaborarea **Anuarului S.T.R.**: o carte reprezentînd informații variate, enciclopedice, descripții de natură, itinere, note de călătorie.

Anuarul S.T.R. rivaliza, prin calitatea conținutului său, cu **Anuarul S.K.V.** Va fi egalat, în publicistica românească pentru turism din prima jumătate a secolului nostru, doar de **Calendarul săptămînal** (1934) și de continuatoarea acestuia, **Enciclopedia turistică românească** (1941), publicații ale **Turing-Clubului Român**, conduse competent de Mihai Haret și Valeriu Pușcariu.

Turing-Clubul Român a fost, de fapt, continuatorul **Hanului Drumeților** (25 decembrie 1920), o grupare de mai mică amploare, dar cu ambiții înalte: „Societate anonimă pe acțiuni, avînd scop cultural, educativ, moral patriotic și sportiv (...), asociație patriotică pentru răspîndirea turismului și crearea de parcuri naționale în România, a iubitorilor naturii României” (**Statut**). Pentru munte, **Hanul Drumeților** și-a făcut simțită prezența: a construit casa Peștera din Bucegi (1923), a înființat, la Sinaia, **Secția alpină a Bucegilor** (1924), a inițiat o bibliotecă în cadrul căreia a publicat cîteva titluri (**Cartea munților**, de Bucura Dumbravă, ediția a II-a, 1924; **Peștera Ialomiței** și **Casa Peștera** de Mihai Haret, 1924; **Castelul Peșei** de Mihai Haret, 1924 și altele). **Hanul Drumeților** nu corespundea, însă, multitudinii sarcinilor ce stăteau în fața turismului românesc în evidentă ascensiune. Și, din această cauză, s-a hotărît transformarea lui în **Turing — Clubul Român**, la 10 iunie 1925, hotărîre recunoscută oficial în ziua de 2 aprilie 1926.

Cît a funcționat (1926—1948), **T.C.R.** a încercat și a reușit să dinamizeze mișcarea turistică din întreaga țară, a avut performanțe demne de re-

Munții în cărțile vechi

MICHAEL I. GOLD-HARET
NATURALIST AMATOR, VITICULTOR
MEMBRU AL CLUBULUI ALPIN FRANKEZ AL P.M. BUCUREȘTI, ROMÂNIA DE ÎNDRĂGĂȘIT
AL SOC. TURISTILOR SI AL SOCIETĂȚII ROMÂNIEI DE ÎNDRĂGĂȘIT

O Excursie în Bucegi în 1839

ALTE DESCRIERI DE EXCURSIUNI

Articole extrase din „Anuarul Societății Turistilor Români”,
vol. XIII, anul 1915

Cu două hărți-înaltă și cu patru vederi fotografice

BUCUREȘTI
TIPOGRAFIA PROFESIONALĂ, DIM. C. IONESCU
9, — Strada Cămpului, — 9.
1910

morat: amenajarea, mărirea și înzestrarea Casei Peștera (1925), terminarea construcției Casei Omu (1926), construirea Casei Piscul Cîinelui (1929); construirea Casei Surul (1939); închirierea, pentru uzul turiștilor, a Casei Bircaci (1942); repararea și marcarea potecilor în munți; propagarea cunoștințelor pentru protecția naturii; organizarea excursiilor. Sub egida T.C.R. au apărut mai multe titluri consacrate Munților Carpați, din șirul cărora menționăm: **Le massif de Bucegi**, de Mihai Haret, 1931; **Tăul Roșu** de Valeriu Pușcariu, 1934; **Casa de adăpost și drumul marcat** de Emil Teposu și Valeriu Pușcariu, 1942; **Valea Arieșului**, de Vasile I. Rusu, 1947, precum și hărți imprimate de Institutul „Unirea” din Brașov — **Bucegi și Girbova**, **Postăvarul și Piatra Mare**, **Piatra Craiului** etc.

Alături de T.C.R., în perioada dintre cele două războaie s-au mai remarcat și alte asociații și societăți turistice: **Frăția Munteană**, înființată la Cluj de Emil Racoviță în 1920, în scopul cercetării și cunoașterii Munților Apuseni; **La drum** (Arad 1924), **Clubul Alpin Român** (București 1934); **Asociația Drumeților din Munții Iubiți ai României** (ADMIR, Cabana Padina, 1929), **Asociația România Pitorească**, (București 1930); **Clubul Turistic Bănănean** (Caransebeș 1935); **Hal la Drum** (București, 1939) și altele. De fapt, acestea s-au impus prin dinamism, prin realizări în spațiul munților noștri. Pe deasupra, ele au intrat, pînă acuma, în atenția celor cîțiva grăbiți dar și ignorați benedictini ai istoriei turismului nostru. Celelalte (multe) asociații, societăți și grupări turistice nu s-au bucurat de cercetări arhivistice corespunzătoare. Cîtorva abia dacă li se cunosc numele. Iar altele, mai cu seamă grupări din orașele provinciei, vor trebui, de acum încolo, descoperite.

Iată o invitație la o muncă de migală, anonimă, dar care poate sfîrși frumos. Cei cărora le-am consacra-o, merită efortul...

VALENTIN BORDA

UNDE? CÎND? ÎNCOTRO?

Turismul în general și cel montan în special, mai ales în țările europene cu potențial natural, au cunoscut o dezvoltare din ce în ce mai rapidă la sfîrșitul secolului trecut și la începutul secolului nostru. În acea perioadă asistăm la înființarea de cluburi, societăți ori asociații turistice, al căror obiectiv principal îl constituia circulația turistică.

Și în spațiul românesc au luat ființă la diverse date, asemenea cluburi sau societăți, de o parte și de alta a arcului carpatic, bine înzestrat cu zone de altitudine, care să stîrnească interesul pentru promovarea și încurajarea excursiilor montane, cu tot cortegiul de măsuri necesare de natură să asigure evitarea oricărui accidente.

Un tur de orizont al statutelor primelor societăți de turism înființate la noi degajă o concluzie: toate, fără nici o excepție, și-au propus, indiferent de alte scopuri și pe acela de a construi **case de adăpost**, de a asigura și chiar de a pregăti călăuzele necesare și nu în ultimul rînd — de a amenaja **drumuri și poteci** de acces, pentru zonele de altitudine. Cîteva extrase din statute ne vor confirma afirmațiile de mai sus. Astfel **Clubul Alpin al Transilvaniei** (1873) își propunea „Construirea drumurilor de acces și de cazare... organizarea activității călăuzelor”; **Clubul Carpaților Transilvaniei** (1880) „îmbunătățirea și întreținerea drumurilor de comunicație, clădirea de refugiu contra intemperiilor, instalarea de indicatoare, reglementarea profesiei de călăuză”; **Societatea Carpatină Sinaia** (1893) „construiri și întrețineri de adăposturi și poteci de munte”; **Societatea Turistilor din România** (1903) „însemnarea de drumuri, întrețineri de poteci, clădirea de adăposturi, organizarea de călăuze, publicarea de itinerarii și călăuze” etc.

Cercetînd, în continuare, publicațiile vremii, se constată cu ușurință că prevederile statute, menționate mai sus, nu au rămas simple notații pe hîrtie, ci au fost traduse în viață, încă din primii ani de activitate.

Așa, spre exemplu, primele cabane construite au fost: **Negoiul** — în 1881; **Godian** — în 1881; **Piatra Craiului** — în 1881, **Mălăești** — în 1882; **Tărița** — în 1885, **Viștea Mare** — în 1887, **Paring** — în 1887 și altele.

Fără a putea preciza anul construcției fiecărui „pavilion” în parte, știm însă că la 1903, Societatea carpatină Sinaia avea șapte asemenea pavilioane la **Piscul Ciinelui**, **Zgarbura**, **Virful cu Dor**, **Furnica**, **Fintina Davilla**, **Sfînta Ana** și **Omu**.

Societatea Turistilor din România a construit puține case de adăpost: doar **Negoiul** (1908) pe versantul sudic al Făgărașului, **Piatra Craiului** (1908) în partea maseleeană a masivului și a contribuit cu fonduri la reconstruirea cabanei **Dochia** (1914) în Ceahlău.

Încă din 1888, secțiile Clubului Carpaților Transilvaniei (S.K.V.) aveau 21 case de adăpost și în evidență circa 40 de călăuze, specializate pe trasee, iar pentru Bucegi, îi găsim menționați pe ciobanul Ștefan, N. Jilipeanu (sau Gelepeanu), N. Butmăloi, Gh. Ion Marin Văsii, Turcu David și alții.

În Bucegi călăuzele erau folosite numai pe trasee de mare dificultate (Bucșoiu-Moraru, Valea Albă, Cuptorul lui Răducu etc) deoarece pînă în jurul anului 1900, existau drumuri amenajate, de la Sinaia și de la Bușteni pînă la Omu sau în Valea Ialomiței, cu atingerea locurilor unde erau amenajate „pavilioane”.

Carpații noștri, atît de darnici în frumusețe, au inspirat pe mulți dintre cei care i-au colindat, să aștearnă pe hîrtie și să tipărească, nu numai impresiile culese în călătoriile lor, ci chiar adevărate descrieri de trasee, ceea ce noi astăzi numim „ghiduri turistice”. Dintre numeroasele descrieri menționăm pe cele mai importante: **Itinerar la muntele Plon** (1840); **Itinerar sau Cărțile pentru călătorie în Transilvania**, de Friederich Fabiani (1848); **Izvoarele minerale de la Dorna Vatra și Poiana Negril în Bucovina** de dr. Karl Denarevsky (1868); **Băile lui Ercole sau scadele de la Meedla** de dr. Alexandru Popoviciu (1872); **Îndrumător pentru excursii în munții din jurul Brașovului** (1890); **Băile lui Ercole sau scadele de la Meedla** de dr. Alexandru Popoviciu (1872); **Îndrumător pentru excursii în munții din jurul Brașovului** (1890); **Sinaia și împrejurimile** de Alexandru Gălășescu (1903); **În Munții Neamțului** de C. Calmschi (1903); **În munții Sinaiei, Rucărului și Branului** de Mihai-Gold Haret (1910) și altele. Un șir de anuare completeau cu succes primele „ghiduri” turistice. Primul (și singurul, n.n.) **Anuar al Societății Alpine a Transilvaniei** (1876), **Anuarul SKV** (de la 1881) și **Anuarul STR** (de la 1903) au publicat în mod frecvent, descrieri de excursii cu atîtea amănunte, încît articolele respective constituiau — și ele — prețioase surse de informații pentru cei care doreau să facă acele excursii.

După cunoștințele noastre, cea mai veche **hartă de turism montan** a fost aceea întocmită de ing. Singiorzan pentru Munții Bucegi, anexată la volumul **Sinaia și împrejurimile** de Alexandru Gălășescu (1903), iar ceva mai tîrziu, fără a putea preciza anul, în orice caz înainte de 1914, a fost tipărită la Viena o hartă a **Munților Postăvarul și Piatra Mare**, sub egida Secției Brașov a SKV-ului. Secția Sibiu a SKV-ului a tipărit primele două hărți în anul 1921, pentru **Munții Făgăraș** (partea nordică) și pentru **Munții Cibinului**. Cu toate acestea, s-ar părea că totuși cea mai veche hartă turistică a fost tipărită și anexată la **Îndrumătorul pentru excursii în Munții din jurul Brașovului** (1890), carte menționată mai sus, deoarece pe copertă se precizează textual „cu o hartă în culori”.

Dacă — așa cum am arătat, — **Societatea Carpatină Sinaia** amenajase și poteci care excludeau posibilitatea rătăcirii, iar Secția S.K.V. Sibiu utiliza aproape în exclusivitate călăuzele în excursiile pe care le organiza (și fotografiile de epocă sînt mărturie în acest sens, fiecare grup de excursioniști fotografiat la o cabană, avînd în preajmă și călăuza sau călăuzele care îl însoțise), **primele marcaje turistice** s-au datorat **Secției SKV Brașov**. În același **Îndrumător pentru excursii în Munții din jurul Brașovului** găsim marcaje în Munții Postăvar (roșu, roșu-alb, albastru, albastru-alb și alb); în anul 1904 existau marcaje turistice și pe traseele avute în grijă de Secția SKV Făgăraș, iar

în anul 1910 apare în plus și Secția SKV — Bistrița Năsăud cu trasee marcate, în afară de cele vechi, respectiv Brașov și Făgăraș.

În Bucegi apar marcaje turistice abia în anul 1925, efectuate de nou înființata societate **Touring-Clubul Român** (T.C.R.)

Toate aceste date, în legătură cu evoluția turismului românesc în zonele de altitudine ale Carpaților, având la bază numai surse documentare certe, nu trebuie să fie primite exhaustiv, ci doar exemplificativ, activitatea societăților de turism menționate fiind mult mai bogată, după cum este cazul să precizăm că au existat și alte cluburi și societăți de turism, pe teritoriul țării (la Iași, la Cluj, în Banat, la Arad), ale căror preocupări turistice deși s-au limitat mai mult la zonele din împrejurimi (Ceahlău, Apuseni, Semenice sau Zărand) au fost la fel de meritorii.

Pe măsură ce formele organizatorice se modificau, odată cu trecerea timpului, dar și cu dezvoltarea gustului pentru turismul montan de altitudine, respectiv de la excursiile în grupuri mai mari sau mai mici, până la excursiile de masă, cu trenuri speciale sau coloane de autocare, **casele de adăpost** (chiar dacă au devenit „cabane”) și **călăuzele** (chiar dacă au devenit „ghizi”), și-au păstrat rolul și funcția lor socială. Au continuat să apară descrieri de excursii în publicațiile societăților și asociațiilor de turism (Anuarul SKV până în 1944, **Anuarul TCR** 1926—1928 ori **Calendarul** săptămânal devenit **Enciclopedia Turistică TCR** 1934—1948, **Buletinul ADMIR** 1933—1940), pentru a le menționa pe cele mai cunoscute. Primul ghid, în adevărată accepție a cuvântului, după cel al lui Mihai Gold-Haret din 1910 (**În munții Sinaiei-Rucărului și Branului**), a fost **Bucegii și Piatra Craiului — călăuză turistică**, de Ion Ionescu Dunăreanu (1936), ajungându-se ca în perioada 1958—1968 să apară o utilă colecție de ghiduri, **Călăuză turistică**, iar începând din 1975 să se publice colecția **Munții noștri**.

Cu privire la **hărțile turistice montane** în afara celor apărute în perioadă interbelică, anexate la periodicele societăților de turism (**Abruptul prahovean al Bucegilor** la **Anuarul STR** 1928; **Iezer-Păpușa** și **Făgărașul-parte de sudică** la **Buletinul ADMIR**), ori în afara schițelor de traseu care însoțeau, în marea majoritate a cazurilor, descrie-

rile de excursii apărute în periodicele Societăților turistice, de o mare valoare și utilitate, au fost hărțile-color publicate de **Institutul cartografic „Unirea”** din Brașov împreună cu **Touring-Clubul Român (Bucegi-Girbova, Retezatul, Ceahlăul, Făgărașul, Piatra Craiului, Postăvarul-Piatra Mare)** și de către **ADMIR (Piatra Craiului)**, toate în deceniul '30, păstrându-și actualitatea până la sfârșitul deceniului '50, când a apărut colecția **Călăuză turistică** cu hărțile masivelor respectivi în alb-negru.

După cum nu se poate concepe circulația turistică în zona montană fără **case de adăpost-cabane**, fără **călăuze-ghizi**, fără **hărți** și fără **ghiduri**, tot așa nu se poate concepe parcurgerea unor trasee la altitudine fără **marcaje turistice**. Acestea, începând din 1948—1950, și până la preocuparea actualiei **Comisii Centrale de Marcaje** din cadrul **Federației Române de Turism-Alpinism**, au constituit o problemă de primă însemnătate. **Poteca marcată** este singura certitudine că, pornind dintr-un loc, ajungi în alt loc, fără riscul rătăcirii. Că marcajele turistice nu sînt totdeauna bine întreținute, că sînt deteriorate sau schimbate, aceasta este o chestiune care nu afectează cu nimic caracterul de **necesitate absolută** a marcărilor traseelor montane.

Desigur că rîndurile de față nu și-au propus să prezinte vreo nouă în legătură cu acest adevărat fenomen social care este **circulația turistică în zona montană de altitudine**, dar ele au urmărit două obiective: să demonstreze că, pe de o parte, **casele de adăpost și călăuzele** au apărut odată cu **turismul organizat**, ca de altfel și **hărțile**, chiar dacă la început ele au existat sub forma sumară a unor **schite de traseu** și ceva mai tirziu, dar cu aceeași valoare **marcajele turistice**; să atragă atenția, pe de altă parte, că numai privindu-le **împreună** și nu pe fiecare în parte, se poate asigura o circulație turistică civilizată, eliminându-se orice posibilitate de accident montan.

Înțelegînd bine rîndurile de față, la realele lor dimensiuni, se obține o importantă concluzie: să avem grijă de casele de adăpost și de marcaje, să pregătim bine călăuzele, să redactăm hărți și ghiduri fără greșeli, să fim turiști montani în înțelesul nobil al acestei noțiuni.

MIRCEA DUMITRESCU

O PERFORMANȚĂ ÎN CARAIMAN

Pasiunea pentru automobilism și performanțe în acest domeniu, îi determină pe soții Butculescu să încerce escaladarea Munților Bucegi, cu mașina lor marca „Citroën”. Obiectivul: Monumentul de pe Caraiman. În acest scop, au plecat la 17 iulie 1927 din orașul Sinaia, urcînd, până în seara aceleiași zile, munții Păduchiosul, Dichiu și Cocora. Au înnoptat pe munte în apropierea Pădurii Jepilor, înghețați de frig și pătrunși de umezeală, sub rafalele unei ploii torențiale care nu mai înceta. A doua zi de dimineață au parcurs cu mașina pla-

toul Babelor și apoi șeaua Caraimanului, ajungînd cu bine la Monumentul de pe Caraiman. Timpul: 18 ore de la plecarea din orașul Sinaia. În toată această nemaipomenită cursă de coastă și de escaladare a munților automobilul s-a comportat admirabil, fără nici o defecțiune de motor. În aceleași condiții nefavorabile, de ploaie, alunecări și vînt temerarii au coborît Munții Bucegi, de la Caraiman, în orașul Sinaia, cu aceeași medie orară. Performanța automobilistică a stîrnit o mare senzație și un larg interes: zărele vremii nu mai

conțineau cu fel de fel de aprecieri elogiase la adresa soților Butculescu. Dacă automobilul s-a remarcat avînd o rezistență și forță deosebită, nu se poate vorbi tot astfel despre regimul de viteză în deplasarea mașinii pe distanța Sinaia — Caraiman și retur—traseul era străbătut la vremea respectivă de către turiștii amatori „per pedes” în 8—10 ore — dar performanța a fost și a rămas, se pare, unică în istoria automobilului — pe patru roți — în escaladarea Munților Carpați cu mașina.

IULIAN CIUBOTARU

Acești cabanieri minunați și cabanele lor primitive

Ce sentiment mai plăcut pentru un călător istovit de drum sau înfrigurat de stihile potrivnice ale vremii decât cel de a zări la capătul peregrinărilor sale clădirea ori luminile unei cabane așteptându-l primitoare ca o casă caldă a popasurilor și odihnei alpine?! Inimă adevărată a turismului montan, nici nu se mai pot închipui astăzi munții noștri fără reperul atitor itinerare și ținta atitor excursii — cabana. Așezate la poalele masivului, deschizând larg poarta drumeției alpine, ori sus pe creste, sprijinind cerul și răsplătindu-i pe îndrăzneți cu omenia ospetiei românești, cabanele, ca și stațiunile Carpaților, sînt cu atît mai importante și iau parte cu atît mai intens la viața turistică cu cît orașele din vecinătate ocupă un loc de seamă pe harta țării. Și ce oraș este mai mare și mai important decât Capitala?! Iată de ce Bucegii — dîncolo de frumusețea lor — sînt și munții cei mai frecvențați iar cabanele lor cele mai solicitate din țară. Dintre ele, cele mai vestite sînt cele de pe platou, cu cei mai mulți bucușteni pe metru pătrat (dar să nu-i uităm pe ploieșteni — cei mai în drept să urce platoul prahovean, nu? — pe țîrgovișteni, buzoieni, piteșteni și alți iubitori de munte din orașe mai mult sau mai puțin îndepărtate ca Bacău, Galați, Constanța, Craiova și altele. Dînd deci cearulul ce-i al cearulului, gîndul nostru de călător cu pasul, mințea și inima pe cărările Carpaților românești se îndreaptă acum spre cabanele „arundate” platoului Bucegilor, cabane aflate mereu printre primele în „top”-ul celor 144 de cabane ale Ministerului Turismului, număr care, după cum se știe, se va dubla în viitorul nu prea îndepărtat.

Să luăm însă lucrurile de la început, or, la început în Bucegi au fost Sinaia și Bușteni. Aici, la 21 februarie 1893 s-a hotărît înființarea primului club alpin din Principatele Unite, club care s-a constituit la 11 martie 1893 sub numele de *Societatea carpatină și de tir „Sinaia”*, aceasta cu sprijinul membrilor din întreaga Românie, s-a dedicat în exclusi-

vităte muntelui cînd a renunțat la tir și alte activități neturistice devenind în anul 1897, Societatea carpatină „Sinaia” și propunîdu-și expres, printre altele „construirii și întreținerii de adăposturi și poteci pe munți”. Și cît a ființat, pînă în 1912, societatea și-a respectat programul: în același an chiar a construit un pavilion la Virful cu Dor (cota 2006 metri), unul la izvorul Davila (cota 1374 metri) și altul la cota 1347 metri, cu numele Furnica. Pe versantul celălalt al Văii Prahovei au fost ridicate două pavilioane turistice, unul la Piscul Cîinelui, pe locul actualei cabane, și altul la gol alpin, mai sus. Tot în acel an, deosebit de bogat în realizări pentru turismul românesc aflat la început de drum, societatea a trecut și Valea Ialomiței, unde, cum aflăm din *Buletinul Inginerilor și Industriașilor de Mine*, a desfundat peștera Ialomița prin săparea unui tunel lung de 13 metri, mărind-o de la 110 metri la aproape 500 și înzestrînd-o cu „scări, poduri, balustrade, table indicatoare, lămpi de petrol și manta de cauciuc pentru protecțarea vizitatorilor”. (vezi și în R.P. 1983 articolul lui N. Baticu). În anii 1898–1899 a fost construită cabana din Șaua Caramanului (pe locul actualei cabane) și s-a dotat pentru turism o casă în Poiana Coroba. În 1900 s-a constituit și cabana din lemn de pe virful Omu. Ultimul proiect al Societății Carpatine „Sinaia” datează din 1912, și-l aflăm publicat în ziarul „Bucegii”, din Bușteni: „Societatea Carpatină „Sinaia” a hotărît construirea unei case de adăpost pe culmea munților Bucegi la virful Omu în locul celei arse în toamna trecută”. Cabana nu a mai fost construită însă decât după primul război mondial, în 1927, cînd România reîntregită a început să-și dezvolte baza turistică la nivelul cerințelor europene. În perioada interbelică au fost construite și majoritatea cabanelor de pe platoul Bucegilor, astăzi modernizate și multe reconstruite din temelie, aflate în dotarea O.J.T. Prahova, în atenția permanentă a inimoșilor amfitrioni din Sinaia și Bușteni.

Pe parcursul ultimilor ani nu am întîlnit nicăieri în țară întreprindere de turism cu o preocupare la fel de mare pentru cabanele sale ca O. J. T. Prahova și nici cu o grijă mai serioasă pentru formarea unor cabanieri din pepinieră proprie. Căci o cabană, oricît ar fi de modernă, de frumoasă și de bine situată la marile drumuri turistice, este ocolită de turiști dacă nu are și un cabanier pe măsură. De calitatea serviciilor oferite de cabanieri depinde, mai mult chiar decât de baza materială, peisaj și confort, atractivitatea, rentabilitatea și renumele unei cabane. Spre deosebire de alte unități turistice, gospodărite de un colectiv mai mult sau mai puțin anonim pentru marele public, la o cabană numele și persoana gazdei, ca la hanurile de odinioară, dau farmec și garanții, influențînd nemijlocit dispoziția oaspeților, hotărîrea lor de a reveni în viitor în același loc. Pentru a fi cabanier e necesar să ai vocație, căci nu e o meserie oarecare. Viața la cabană e plină de greutăți, munca e foarte dură, în schimb există o frumusețe aspră a ospetiei alpine și pe care numai cei aleși o înțeleg și i se dăruiesc cu toată energia. Ospetia montană are legile ei, deloc idilice, iar aici activitatea nu cunoaște întreruperi, din zori pînă noaptea tirziiu, ținînd nu o dată 20 din 24 de ore și uneori poate mai mult. Zi de odihnă nu există — nici duminică, nici luni — iar concediile (dacă și le mai iau) sînt la vremea ploilor de toamnă/primăvară cînd se rărește cumva afluența oaspeților. Dar pe lîngă o bună gazdă, un cabanier trebuie să fie și un bucătar priceput, un mecanic de întreținere sau un electrician îndemînat, un cunoscător perfect al traseelor și posibilităților de agrement din zona sa turistică, un crescător de animale norocos și un negustor abil, un salvamontist de nădejde, un om care să știe să facă față la tot felul de situații neprevăzute pe care să le rezolve singur (căci cine să ajungă în timp util acolo sus!), să asigure în același timp (care timp?!) o cită mai bună aprovizi-

zionare și cîte altele care se ivesc la o cabană. Despre toate acestea, turistul nu știe nimic și poate nici nu trebuie să știe cît efort se ascunde în spatele caldei primiri pe care un bun cabanier e capabil întotdeauna să i-o facă cu zîmbetul pe buze. Tocmai acest lucru îl știe O. J. T. Prahova și de aceea, ca în spor-

gilor nu poate fi făcut fără a „cita pe ordinea de zi” și numele bravilor cabanieri. Să pornim deci pe „triunghiul cabanelor” Bușteni — creastă — Sinaia: la Căminul Alpin din Bușteni cabanierii *Popa Ionuț* și *Maria*, mezinii echipei; la Gura Diham, cabanierul cu cea mai mare vechime și experiență pe munte dintre ti-

pe lîngă primirea oaspeților au în grijă și supravegherea șantie-rului alpin. Lîngă telecabina Cota 2000 modernă cabana Miorița, este locul predilect al schiorilor atrași atît de ospitalitatea cabanierilor *Gherghiceanu Adrian* și *Petra* cît și de bucatele pregătite de *Neagu Eugen* și *Chirilă Dan*, bucătari la

Decembrie 1989 - absolvenții primului curs de cabanieri

tul de performanță, grija pentru creșterea unor tinere talente a dat numai roade bune la cabanele din Bucegi. Astăzi se vorbește pe bună dreptate de excelențele „performanțe” profesionale ale Noului Val de cabanieri de pe versantul prahovean ajuns acum la deplina maturitate și de care depinde în bună măsură destinul de acum și de mîine al drumeției din zonă. Sînt familii tinere încă, bine închegate și sprijinindu-se în fața greutăților și pe care cu adevărat dragostea de munte le unește determinîndu-i să înfrunte toate dificultățile inconfundabilei lor meserii în tradiția faimoșilor cabanieri de odinioară, iar turul de orizont al primitoarelor cabane ale Buce-

nerii cabanieri, *Luca Ion* și soția sa *Paulina*; la *Poiana Izvoarelor*, cabanierii *Tătăroiu Ion* și *Camelia* unul dintre cei mai buni dintre cei buni în meserie; la *Om* se luptă cu altitudine și greutățile (pe unele le cară cu spatele) cabanierii *Popa Gheorghe* și *Maria*; la *Babele*, o adevărată placă turnantă a excursiilor cu sau fără telecabină (de unde și singura linie de autoservire de la cabanele noastre) sînt gata să-și primească oaspeții cabanierii *Caramalău Lică* și *Elena*; deasupra văii *Jepilor*, la *Caraiman*, soții *Mazilu*, *Camelia* și *Adrian*; la *Piatra Arsă*, viitor complex hotelier ale cărui lucrări se vor încheia în acest an, cabanierii *Casandrescu Mihai* și *Zenovia*

înălțime. Pe versantul opus, chiar lîngă stația telescaunului, cea mai nouă cabană a zonei, *Valea Dorului*, s-a impus deja atenției turiștilor asemenea gospodărilor ei *Florea Elena* și *Ion*. Coborîm spre *Sinaia* fie pe la *Cuibul Dorului*, fie pe la *Valea cu Brazi*, pe oricare dintre trasee, căci în ambele locuri vom întîlni pe unii dintre cei mai buni cabanieri, mereu candidați la locul I: *Bălan Elena* și *Ion* și respectiv la *Cota 1500 Mocanu Gheorghe* și *Viorica*. Sînt tot atîtea nume pentru o posibilă *Carte de Onoare* a lucrătorilor noștri din turism: orice popas la cabanele Bucegilor o poate confirma!

ALEXANDRU CONDEESCU

A fi cabanier **FAMILIA MUȘAT**

N-au trecut nici zece luni de când **Ion Mușat** a luat în primire cabana Clăbucet-Plecure și se spune despre el că e „omul anului”. Iar când afirmația aceasta o face exigentul director al O.J.T. Brașov, **Mădălina Mustață**, desigur că ciulești urechea. „Omul anului?”, întreb nedumerit. „Da, Ion Mușat și vrednica lui soție, Constanța, sînt gospodari de prima clasă. Cabanieri înnașcuți. Au cele mai bune rezultate economice. În puțină vreme au făcut din cabana lor o unitate exemplară, cu o rentabilitate excelentă, căutată de oameni din toată țara. Așa cabanieri ne-am tot dori...”

Doar spre seară pot sta de vorbă, pe-ndelete, cu Ion și Constanța Mușat. El, toată ziua aleargă cu treburi. Ea, de cu dimineață pînă-n amurg, se zbate în căldura bucătăriei — nu-i ușor să prepari sute de porții pe zi. Căci în afara de cei pe care cabana îi găzduiește, se perindă sute și sute de drumeți — dinspre Gîrbova, dinspre munții Baiului, dinspre Susai sau cei ce urcă din Valea Prahovei cu telescaunele ca să ajungă pe „coama” Clăbucetului Taurului de unde se poate vedea pînă hăt-depart marea Bucegilor, a Pietrei Craiului, Pietrei Mari, Postăvarului sau Cristianului Mare.

Îmi povestește acest bărbat solid, înalt, cu ochi luminoși și voce caldă cum de s-a făcut cabanier. Tatăl său, pădurar o viață la Bușteni, l-a crescut în iubirea de codru și de munte. Din copilărie a început să schieze și toată adolescența și tinerețea sa a făcut schi de performanță. S-a tot răsucit și-ntr-o zi i-a spus tatălui său: „Eu mă duc să muncesc undeva, la munte!”. Și a ucenicit din greu, căci la o cabană munca nu-i deloc ușoară; a învățat cum se cară cu spatele alimente pe viscol, cum să îi omenos cu oamenii, cum să bucătărești, cum să reperi o ușă sau o cișmea, cum să servești la masă. De-abia mai apoi s-a calificat ca ospătar și barman...

Și-ntr-o zi i s-a propus să devină cabanier la Piatra Mare, o cabană îndepărtată, „grea”. N-avea decît 23 de ani atunci — mulți spuneau că n-o să se descurce. Dar a muncit cu îndrîjire și ani la rînd a gospodărit în așa fel încît turiștii făceau drum greu pînă la Piatra Mare doar ca să adaste cîteva zile la cabana lui. Norocul său cel mare e că a găsit o femeie pe măsura lui: harnică, iubitoare de munte și de semeni. Iar cînd au preluat Gîrbova — cabană unde erau condiții mai bune ca la Piatra Mare — soții Mușat au început să se „desfășoare”: au înființat o gospodărie anexă în care creșteau porci, vaci și păsări, au amenajat o pivniță și camere încăpătoare, au făcut multe modernizări în cabană; culegeau bureți și îi marinau, preparau, conserve de le ajungeau toată iarna.

Și-acum vreo zece luni i s-a dat în primire Clăbucet-Plecure. La început n-a vrut să preia cabana. Cabanierul care fusese aici înaintea sa o gospodărise prost fără tragere de inimă... Drumeții ocoleau cabana. Dar cineva a avut ideea să-i zgîndărească ambiția: „Un om ca dumneata, crescut pe munte, cu o experiență de 16 ani în munca de cabanier poate scoate din impas Clăbucet-Plecure...” Au zis da, s-au mutat la noua cabană și s-au pus pe muncă cu îndrîjire, zi și noapte. Au reînființat o gospodărie anexă, o garderobă de schi; soba a prins să duduie toată ziua „păzită” de neobosită sa consoartă. Și iată, în cîteva luni de zile cabana a devenit neîncăpătoare.

— Mă gîndesc — se destăinuiește Ion Mușat — la o anexă la sala de mese care de acum e cu totul necorespunzătoare, apoi la o saună; căci cabana este de-acum căutată și de loturi sportive care fac, aici, la mare altitudine, cantonamente și antrenamente. Ne-am apucat, noi cei de la cabană, cu forțe proprii, să facem un teren de tenis, o popicarie, cîteva leagăne și tobogane pentru copii; am adus și o masă de biliard și una de ping-pong. În salonul de masă oferim mereu muzică organizăm și seri de cabană cu dans și veselie...

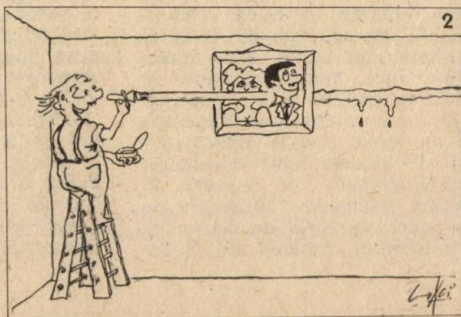
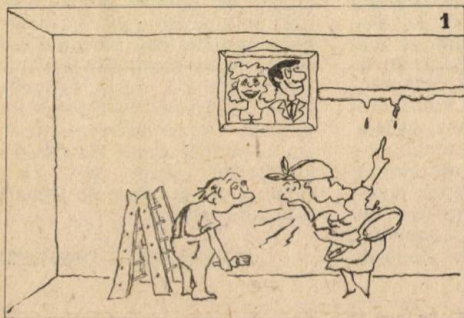
Cînd au soții Mușat timp să se ocupe de toate? Căci ei, alături de ceilalți muncitori de la cabană, culeg și fructe de pădure, prepară siropuri și ceaiuri, adună bureți pe care îi bagă la cămară, cară toată ziua „marfă” din Predeal, fac curățenie în fiecare zi, repară îndată ce se strică ceva...

Am făcut o socoteală. În cabană muncesc 18 oameni. Sînt găzduiți — conform evidenței de cazare — cam 3 000 de turiști pe lună, ceea ce înseamnă peste 35 000 de oaspeți cu casă și masă într-un an. Și încă cel puțin atîția vin la cabană într-un an doar ca să mănînce. Deci vreo 70 000 de oameni pe an spun soților Mușat și celorlalți 16 lucrători din cabană „mulțumesc” pentru casă sau masă.

E mult, e puțin? — judecați și dumneavoastră cîtă muncă, cîtă dăruire, cît sacrificiu trebuie făcut ca niciunul dintre cei 70 000 să nu scrie măcar o reclamație în „caietul consumatorului”; ci doar cuvinte de laudă...

Cînd să plec am aflat că și fata cea mare, bacalaureată, a soților Mușat muncеște în cabană alături de părinți. Iar mezină a intrat la liceul de turism din Predeal și va veni, la absolvire, și ea, la Clăbucet-Plecure. Iar, astfel, naștere o nouă familie de cabanieri? Așa cum a mai dat Bușteniul multe familii de cabanieri vestiți decenii la rînd, buni gospodari pe la cabanele din jur: Stănilă, Moiceanu, Rîșnoveanu, Cîmpeanu, Cozneau.

ION PREDĂ

STÎNA

La Nereju, în Vrancea, gospodarii ridică în stînga porților lor mîndare, niște dulăpioare fără uși, pe rafturile cărora așază merinde pentru călători.

- Odihniți-vă și ospătați! Și dacă vreți să ne cunoașteți, îndrăzniți. Iar călătorul intră.

Între Putna și Sucevița, pe o muncă de obcină am intrat pentru prima dată în viața mea într-o stîna. O odaie mică, o tindă și o bucătărioară de vară. Ciobanul ne-a îmblat ca și gospodarii din Nereju: „Odihniți-vă și ospătați!” Ne-a adus apoi pe coji de brad caș și urdă, în străchini de pămînt ne-a făcut salată. Am mîncat cu linguri de lemn spălate în zer proaspăt. Un prieten de-al meu spunea că nu suportă mirosul de brînză, dar de mîncat a mîncat din toate felurile și a cerut, spre bucuria gazdei, să bea lapte de oaie...

Știam despre Șirnea că este un sat de oieri, așezat într-o regiune foarte frumoasă la poalele Pietrei Craiului, aproape de versantul său sudic, numit Zîna Munților. Oferă, spun îndeobște ghizii, o largă vedere spre Zărnești, Măgura Codlei, spre castelul Bran și Cetatea Rîșnovului, spre Bucegi și Leaota, spre cheile Dimbovicioarei și Brusturetului. Dar, drept să vă spun, atunci cînd, dîndu-mă jos din autocar, am văzut sâniile și caii care urmau să ne ducă în inima satului, de-a lungul întinderilor immaculate de zăpadă, n-am mai putut fi

atentă la nimic altceva. Zurgălăii cailor sunau, zăpada țîșnea de sub copitele lor în bulgărași care se fărimău pe bluzoanele noastre de schi, iar surugii strigau cit îi ținea pieptul:

- Hai, Puiule, hai, mai repede, arată ce poți, să vadă orașenii aceștia ce înseamnă muntele!

Nici nu știu cînd am ajuns în fața paharelor cu vin fierț și a cîrnăciorilor care abureau, nici nu știu cînd am vizitat muzeul satului și casele oierilor, nici nu știu cînd ne-am întors. Mi-amintesc un singur lucru că era un ger de crăpau pietrele, iar bătaile noastre cu bulgări ori lupta cu zăpada pînă la briu, ce străjuia potecuțele serpuitoare, nu ne încălzeau nicidecum. Și atunci a apărut ea, **Nela Dudu**, o femeie micuță, rotofeie, cu două ionatane în obraji ca laptele. Se rostogolea prin zăpadă ca să-l ajungă pe Mihai Cosmovici, micuțul din București, care, venind să vadă stîna, înghețase în brațele părinților.

- Uitați, aici, lapte cald, dar nu, mai bine veniți sus, în casă. Îi scot încălțările, îi pun ciorapi de lînă de la cel mic al meu și-l înfășor în blană. Oți vedea atunci de-o mai plinge. Haideti, că vă fac vin fierț cu scortîșoară. Doar n-oți pleca neomeniți de la casa mea.

Nici n-au avut timp Mihaela și Em. Cosmovici să înțeleagă ce le spusese, că Nela Dudu și purta copilul spre cuptorul cald din casă.

Cînd am intrat, Mihai sufla în cana cu lapte și ridea ușor, gilgîit. Pe masă, din oala cu vin ieșeau aburi, iar tîgaia de pe plită sfîrșia.

- No, acum ședeți și poftiți de luați!

Am mîncat friptură de miel și mămăligă ciobănească, făcută cu ou, lapte și brînză.

Într-un tirziu, cînd ne-a simțit sătui, Nela Dudu s-a aplecat și a ridicat din greu un oloi de lemn.

- Sînt sigură că n-ați auzit ce-i aceea borșeică, ne-a spus, zîmbind șăgalnic. Aiasta-i. Puse oloiul pe masă, turnă în el o cană cu apă și apucîndu-se să-l frece, continuă:

- Vedeți, domniile voastre, la oraș te duci la piață și iei borș. Și eu cînd mă duc la Zărnești ori la Rîșnov cu alte treburi, vînd în piață două-trei borșeici. Lumea se inghesuie să ia de la mine, că-i bună și roșcalie, mai altfel decît la celelalte. Căci eu sînt de prin părțile Rădăuțiului. Și acolo așa se face. Moi țările de secară cu apă rece, torni peste ele uncrop clocoțit, le amesteci bine și le lași puțin să se răcorească; pe urmă pui husce în borșeică - poate n-oți ști ce-s acelea? Păi să tot fie țările ce au rămas de la un borș de mai înainte înăcrit, așa că pui huscele în borșeică, anume ca borșul umplut să dospească și să se înăcrească repede, vreau să spun, mai repede. Apoi pui frunzele curate de vișin, ca borșul să aibă gust. Și mai pui o felioară de ste-

CARPAȚII PE COMPUTER

PASURI (LA ALTITUDINI DE PESTE 1 000 m)

Urdele - Paring 2 020; Vilcan - Vilcan 1 621; Lotru - Paring/Lotru 1 575; Prislop - Rodnei/Maramureș 1 416; Rotunda - Rodnei/Suhard 1 271; Giuvăla - Culoarul Rucar - Bran 1 290; Bucin - Gurghiu 1 287; Bratocea - Ciucaș 1 263; Bicaz/Pingarați - Giurgeu/Hașmaș 1 257; Chioșrezu Mic - Giurgeu 1 250; Prislop - Bihor/Vladeasa 1 240; Tabla Butii - Tataru 1 237; Stinișoara Halaucă 1 235; Tihuța - Birgau 1 201; Târnița - M. Stanișoarei 1 161; Ghimeș - Hașmaș-Ciuc 1 159; Vîrtop - Bihor 1 152; Borsec - Giurgeu 1 105; Ciurmira - Obcina Mare 1 100; Mestecăniș - Obcina Mestecăniș/Giumalău 1 096; Uz - Nemira 1 085; Căvnic - Munții Lăpuș 1 080; Boncuța - Ciucaș/Tataru 1 078; Neteđa / Gutin/Lăpuș 1 039; Ditrau - Giurgeu 1 036; Predeal - Clăbucetele Predealului 1 033; Tulgheș - Giurgeu 1 025; Larion - Birgau 1 010 m.

DEFILEURI (DENUMIREA, LUNGIMEA, MUNȚII)

Dunării 144 km. M. Locvei/M. Almaj, Oltului (Tr. Roșu-Cozia) 60 km. M. Făgăraș, M. Cozia/M. Cindrel, M. Capăținei, Mureșului (Toplița-Deda) 44 km. Caliman/Gurghiu, Cernei 40 km. M. Cernei/ M. Mehedinți, Jiului 30 km. M. Paring/ M. Vilcan, Arieșului 30 km. M. Metaliferi/ Muntele Mare, Mureșului (Deva-Lipova) 26 km. M. Metaliferi/ M. Poiana Rusca, Crișului Negru (Uileac-Soimi) 18 km. M. Codru Moma, Oltului (Racos-Augustin) 17 km. M. Perșani, Oltului (Tușnad) 10 km. M. Harghita, Crișului Alb (Leasa-Aciuta) 10 km. M. Zarand/M. Codru Moma, Buzăului 10 km. M. Buzăului, Crișului Repede 6 km. M. Vlădeasa/M. Padurea Craiului.

cia roșie, ca să tie roșcaliu. După ce ai făcut toate acestea,iei borșeica și o pui, undeva, mai ferită, să stea nemiscată pînă simbătă, c-atuncea, vinerea seara spre simbătă, gustă nenumitul, iar cel ce bea după el face plescaită, niște bubuțe care ies pe picioare și pe miini, la început sînt albe, ca cele de urzici, iar pe urmă capătă coajă și trec. După ce s-a uscat un rînd, vine altul și nu mai poți scăpa de ele. Să Țineți minte și să știți că dacă umpleți borșul marțea, cînd s-a început lumea, sau vinerea, simbăta sau duminica, adică zilele surori cu ea, atuncea e rău: Demult, un bărbat de la mine din sat, din Scheia Rădăuțului, se prinsese cu alții că el îi va veni de hac nenumitul și că scapă satul de plescaită. Și a luat juvețul din brăcinarul de mire și s-a dus să stea la pîndă lîngă borșeica. Dar, vedeți domniile voastre, că era olecută bătut și a pus nenumitul mina pe el și mi Ți l-a hărțuit de a jurat bietul om că nu mai pune în viața lui gura pe vin sau orice altă băutură inveseleitoare. De atunci, tot neamul lui de parte bărbătească n-a mai bătut. Dar astea-s povești. Femeile de aici zic că îl alungă pe nenumitul cu cărbuni,

dară ele limpezesc numai borșul, care e mult mai bun astfel. După ce s-a umplut borșul, începe jocul. Femeia se prefăce minioasă, apucă pe o copilă sau un băiet, care dintre ei îi pică în mină și zice: „Două husce se bătea/ Borșu-mi se oțetea../ Cite vinuri și oțeturi/ Sînt în țara cea de jos/ Toate le-au adus/ Și le-au pus/ În borșeica mea cu borș/ Și-au pus/ S-aibe grije de oțet/ Că fetele de măritat...” Și tot așa mai departe. Dar, ce vă spun eu domniilor voastre, că tot îmi stric gura degeaba. Dar una tot v-o mai zic. Se spune că cine suflă primul în borș, va minca borșul în pace, dacă suflă stăpîna casei mai întii, atunci e bine, dacă nu, are să i se întimplă cine știe ce supărare pe vremea cit Ține borșul. Și de obicei se supără. Supărările sînt multe, dar nu din pricină că n-a suflat ea prima în borș. Poate de aici și vorba care umblă prin toată lumea „Iacătă și cumătra aiașta a noastră a venit pe la noi să ne sufle în borș”, adică să ne prevestească rele. De, așa-i omu! Da, mai luați și dumneavoastră, niscăi caș ori urdă, ca așa-i la stîna. Mai spui o vorba, mai faci un foc la afumătoare, mai cureți o borșeică...

Bistricioara mea

O naștere de apă e ca o prevestire. A Dunării, mi-o inchipui misterioasă. A Prutului, zbuciumată. A Tisei, domoală. Cea a Bistricioarei este un descintec șoptit de brazi albi. Se ivește ca o lacrimă pe care un suspin al pămîntului o îndeamnă la plîns. Dacii boceau pruncul care vedea lumina zilei, dar își conduceau morții în chiote de bucurie. Căci viața era pentru ei o vale a plîngerii, iar moartea, întîlnirea cu Zamolxe. Bistricioara se naște și moare ca un dac. În leagănul de cetini, numele ei de alint e prevestire unei patimi care sfîrșește maiestuos.

...Bilbor. Primul popas al Bistricioarei într-o așezare omenească. Aici riul se strecoară discret spălînd poalele finetelor și își murmură sieși fiorul întîlnirii zgomotoase. Sînt zorii zilei. Sub sălcii, fetele innălbesc pinza. În dreapta, pe o bucată de pășune, doi bătrîni cosesc. Dincolo, pe coastă, cițiva copilandri se hirjonesc păzind o vacă pătată roșcat. Se aude în răstimpuri tipătul ascuțit al unui terastrau. Bistricioara intra în atmosferă. Își zvîrle în aer pletele albe și curcubeie stravezii tremura în soare. Se zbate și strîga sugrumata de două coline, astfel do-

moale, dar care par a-i Ține calea. Clăcotește, sfărîmîndu-se de bolovani și pleacă hăulînd pe vale. Dar numai un sfîrt de ceas, căci apoi e limpede și potolită, ca o oglindă culcată într-o ramă verde.

De la Bilbor în sus, malurile se sălbătesc. Valea se îngustează. Munții acoperiți cu coame de cetini se unesc și inchid zarea. Tăcerea este atît de adîncă încît înaintezi cu sfială. Ca într-o catedrală. Bistricioara răsună cu armonii de orgă. În fața ei, se ridică soarele, imens, iar brazii cad în falduri grele pînă la marginea apei. Dacă există undeva lăcașul sufletului de început și al celor mai frumoase visuri de pe urmă, atunci acesta trebuie să fie.

...Pereții se desfac. Lungi dire de grohotiș, năruite din coastele Budacului, deschid valea și lărgesc matca Bistricioarei. Suliți de aur înțepă adînc pinza lată, lucie, a riului. Între două ziduri de codru, Bistricioara dansează. Piruete lungi pe sub poduri, „pas de deux” printre casele albe și un zbor lin pe sub cerul albit de căldură. Înainte de a intra în Corbu, baletrina ațipește ostentă, în miros de fineață. Bistricioara se subțiază, răsfrîndu-se.

Corbu este un sat liniștit, cu case albe și scoarțe colorate. Femeile mai torc lână pe fusele bunicelor, dar flăcăii croiesc mobilă stil într-o fabrică din Tulgheș. Bogăția locului e laptele. Gras și dulce. Sus, pe munte, sînt stîne mari de vaci. E frumos la Corbu. Flori, vegetație exuberantă, mișme de sulcină și dubravnic, saturație de lumină, reverie. Pămîntul se spală aici de trecut și memoria satului se salvează de naufragiul despărțirii. Căci numai la cîteva kilometri trecea granița care împărțea România în două. Corbu e amintirea dureroasă a Bistricioarei.

...Tulgheșul nu-i departe. Se alcătuește într-un orașel, dincolo de pod. Spre el, Bistricioara pășeste calm. De-o parte și de alta, prăbușiri dechise, ca niște rîni. Munții Toacăi. Riuf imbrățișează orașelul dinspre dreapta. De aici, pînă la Bicaz, apa e un pic mai adîncă și ceva mai largă. O poți porni pe firul ei în caiac. Eu am plecat într-un caiac dublu, cu un sportiv. Venise, cu o mașină de canotori, să padeleze pe Bistricioara, apă mică și repede.

- Dă-i drumul, a strigat din spațele meu băiatul.

Am desprins padela sprijinită pe piciorul podului sub care mă imbarcasem și i-am dat drumul... Nici nu știu cînd s-a șters în urma

noastră tulgheșul. Pe obraz simteam, ca pe o adiere de vînt, răsuflarea răcoroasă a mișcării. Cu brațele încordate pe coada scurtă a padelei, adusă puțin de spate, încerc să cumpănesc caiacul.

- Spre șosea, strigă sportivul, cînd trebuie să mă abat spre stînga.

- Spre cîmp, i-o întorc eu cînd caiacul se cere îndrumat spre dreapta.

La cotituri, țin un pic pietrele apei cu padela și poruncesc privești!

- Sălcii! Pod! Fineată!

Alunecăm ușor sau trecem ca săgeata. Ne hîrșim de colții pietrelor și stăm. Jur-împrejur valurile foșnesc. În stînga, sus, șoseaua se incolăcește ca un șarpe. La dreapta, o curte de verdeată continuă și undeva, pierdute în lanul de iarbă, acoperșuri de sindrila se arată din cînd în cînd. Închid ochii. Am pornit din nou. Trecem pe sub podul care leagă cele două maluri din Grînties. Lunecăm prin mijlocul satului. Din fundul apei, un popor de pietre zgîrie cu sete burta albă a caiacului. Pe lături, se mușuroiesc din nou măguri greoaie, apăsătoare. Bistricioara le imbrînțește și, deodată, în fața noastră, falnic, sfînt, Ceahlăul își înalță trupul din apa unui lac artificial. În pragul lui, Bistricioara descalecă.

- Sintem la Bicaz!

CELE MAI LUNGI SECTOARE DE CHEI

Caras (M. Aninei) 19 km; Nerei (M. Aninei/Locvei) 18 km; Miniș (M. Aninei) 14 km; Bicaz (M. Hășmaș-/Ceahlău) 10 km; Videi (M. Padurea Craiului) 10 km; Gîrlistei (M. Aninei) 9 km; Dimbovicioarei (Cul. Rucar-Bran) 8 km; Jietului (M. Paring) 8 km; Buhui (M. Aninei) 8 km; Dimboviței (Cul. Rucar-Bran) 6 km; Galbeni (M. Bihor) 6 km; Oltețului (M. Căpaținei) 5 km.

CELE MAI LUNGI PEȘTERI DIN CARPAȚI

Vintului (M. Padurea Craiului) 30,65 km; Peștera din pîriul Hodobanei (M. Bihor) 20,5 km; Neagra Zapodie (M. Bihor) 12,048 km; Peștera din Dealul Cornilor (M. Padurea Craiului) 10,06 km; Peștera de la Izvoru Taușoarelor (M. Rodnei) 9,52 km; Polovragi (M. Căpaținei) 9,171 km; Ponorici - Cioclovina cu Apa (M. Șureanu) 7,89 km; Micula (M. Padurea Craiului) 7,316 km; Ratei (M. Leaota) 6,494 km; Cioba Mare-Cioba Mica (M. Bihor) 5,890 km; Comarnic (M. Aninei) 5,229 km; Ciurului Ponor (M. Padurea Craiului) 5,196 km; Meziad (M. Padurea Craiului) 4,750 km; Grota Zinelor (M. Rodnei) 4,269 km; Martel (M. Mehedinți) 4,133 km; Peștera Urșilor de pe Valea cu Brazi (M. Retezat) 4 km.

PEȘTERI ȘI AVENE PURTĂTOARE DE GHEȚARI ȘI FIRN

Scărișoara (M. Bihor) 50 000 m³; Focu Vii 24 900 m³; Avenul din Bortig 3 600 m³; Avenul Ghețarului 450 m³; Borșa 133 m³; Avenul Solitudinii 70 m³; Zapodie 60 m³; Virtop 3 m³; Peștera cu gheață (M. Piatra Mare) firn; Avenu cu gheață (M. Aninei) firn; Avenu cu gheață (M. Godeanu) firn; Avenu Bătrîna (M. Bihor) firn.

Primiți cerbul ?

- Primiți cerbul? întrebă mai marele alaiului.

- Primim! răspunde gospodarul și își saltă pe umeri cojocul. În tînda casei a ieșit în așteptare întreaga familie. În poartă, un chiot.

"Țăranul", cel care conduce alaiul cerbului, este îmbrăcat în costum național și are un semn distinctiv, fluierul, cu care cheamă colindătorii. În centrul alaiului, îmbrăcat într-o scoarță țărănească, un om poartă masca cerbului. Îl străjuiesc doisprezece, paisprezece colindători care bat ritmic din tobețe, dirijînd mișcările sacadate ale jocului. Sînt îmbrăcați țărănește. Cu opinci din piele de porc, la care sînt atîrnați ciucuri și clopoței. De-a latul cămășii, birneata cu tricolorul. Pe cap, un coif ascuțit, împodobit cu mărgelile și paiete, de care atîrnă ciucuri și franjuri.

În spatele cerbului, două personaje simbolice, o pereche de bătrîni. Ea ține în brațe un copil înfășat, Anul Nou, o furcă și un fus - munca diurnă a femeii, dar și simbolul depășirii timpului. El are pe cap o căciulă albă și poartă un cojoc întors...Leroilero! / Cerb s-a lădat / Și s-a nourat / La margini de sat /

Că nimeni nu știe / Unde iarba-mi paste / Și apă că bea / Și Gheorghie-ăl voinic / Pe-acolo-mi trecea / Pe cerb îl zărea / Acas-alerga / Arcul mi-l luara / Arcul și-o săgeată / La vinat să-mi iasă / Joi de dimineață / Pe nori și pe ceață...

Tobețe bat sacadat. Cerbul joacă, moare, și prin vrajă este readus la viață. Tobețe bat. Colindătorii sînt cuprinși de o adevărată euforie a dansului.

Fluierarul doinește a jale, moșul și baba se mișcă greoi, o clipă de încremînire...

Fluierarul începe să doinească a bucurie. Moșul și baba întineresc. Intră în joc ursarii, căldărarii, irozi...

Oamenii dansează.

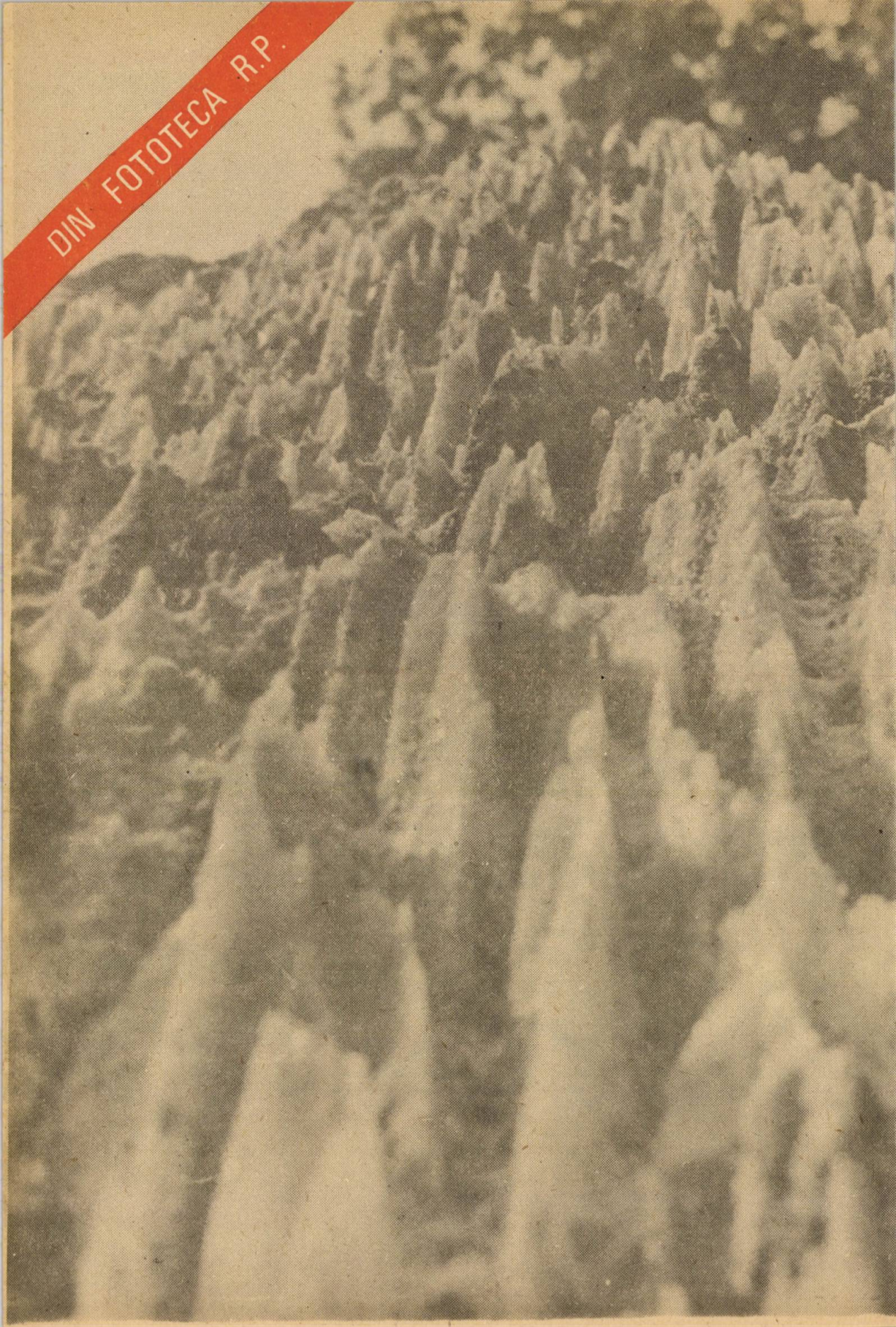
Cînd măștile au fost scoase, cînd dansul prinde laolaltă gospodari și oaspeți, "Țăranul" dă semnalul de plecare. Alaiul se îndreaptă spre o altă gospodărie.

- Primiți cerbul?

- Primim!

În prima zi a anului, tot Vicovul de Jos, la fel și Vicovul de Sus primește. privește sau așteaptă cerbul.

LUMINIȚA DOJA

DIN FOTOTECA R.P.

Roata morii se-nvîrtește...

Rîșorul își cîntă susurul veșnic. Căii formăie aburi în aerul rece al dimineții și dincolo de iazul morii se-aud trîluri de privighetori. Oamenii tăifăsuiesc neostoiti. Aici, la moară e locul unde se vînd toate noutățile — ce mai e prin sat, prin vecini și prin lumea largă.

— Alu-la rînd! strigă morarul, un bărbat oacheș, cu păr aurit cu făină de porumb. Bărbații se reped, îcnesc și saci dolidora se revarsă în coșul morii care își învîrte pietrele mereu flămînde, minate de roata ce se zbu-ciumă fără istov sub șuvoiul de apă argintie. O moară de apă străveche funcționează din plin în acest secol al zborurilor interplanetare! — iată de ce am venit, aici, la Drajna de Sus un sat prahovean de la poalele munților Siriu.

Tot sînd și admirînd această biju-terie de tehnică jărdnească, constru-ită numai din lemn, de o simplitate genială în alcătuirea și funcționarea ei, nici nu vîd cînd a sosit un bătrîn. Toți se scoală de pe prispa morii, respectuoși, și dau binețe.

— Am venit să vîd cum merge moara mea — îl aud pe omul cu plete albe...

Mai apoi, la primărie, am aflat că-l cheamă **Gheorghe Muc**, și că, nici vorbă, moara nu-i a lui și nici n-a fost vreodată.

Primar la Drajna e un om de-al locu-lui, în floarea vieții. Doar în cîteva mi-nute îmi prezintă toată existența isto-rică, economică și socială a comunei. Cînd bagă de seamă că mă interesez de istoricul așezării îmi oferă neașteptat de multe amănunte. Despre castrul ro-man de la Drajna știe totul: cîna s-a construit, în ce scop, ce legiuni erau cantonate în el. Ba mi-a produs și o mare surpriză — m-a condus la școală și mi-a arătat o machetă a castrului precizînd că exact așa era pe vremea romanilor! Macheta fusese realizată (după cercetările făcute aici de Grigore Tocilescu și Gh. Ștefan) de profesorul Gh. Covaci-Ștefănescu și înfățișează cea mai estică cetate de pe vremea Daciei romane.

— Dar cu moara cum e? întrebăm.

— Să nu credeți că e a lui bădia **Gheorghe Muc**. El n-are decît vreo 80 de ani. Moara e bătrînă de secole. A fost construită în 1780. Dar de cîteva decenii n-a mai funcționat. Fu-se declarată monument de arhitec-tură veche, jărdnească — dar era de-teriorată, uitată de toți. Pînă într-o zi cînd a venit la primărie un grup de bătrîni drăjeneni — cu bădia Gheor-

ghé Muc în frunte. Mai erau Alexan-dru Călnoiu, Gheorghe Vlăsceanu, Ion Drăgănoiu.

— Primarule, am venit c-o rugă-minte, mi-au spus ei. Să pornim ia-răși moara de apă, cea veche. Noi bătrînii n-am mai găsit nicăieri mălai bun și gustos cum măcina odată pie-trele ei. Și-apoi putem măcina fără nici o cheltuială — nu se consumă nici motorină, nici curent electric. Curge apa, torîi porumbul și iese mălaiul.

M-am sucit eu, m-am răsucit și le-am spus-o pe șleau: moara e ve-che, putreziată, are acoperișul căzut, costă o groază de parale ca s-o refa-cem.

— N-o să ne coste nimic, noi o re-parăm! au hotărît bătrînii.

Și s-au apucat de treabă. Cînd i-au văzut muncînd pe bătrîni, toți sâtenii în frunte cu cei mai harnici (Dumitru Iorgoiu, Silvestru Popa, Ion Viroagă, Gheorghe Praf, Ioan Gușă, Stan Spînu, Trandafir Taporea), au sărit la muncă. S-au refăcut — sub supra-veghearea muzeografilor din Ploiești — toate piesele putrezite, întocmai ca cele originale. Cînd să-i punem acoperiș nou ne-am dat seama că nu mai avem meșteri în șifă. Și am cău-tat pînă am găsit unul tocmai la Slo-n, un sat dinspre munte, care i-a învățat pe-ai noștri să taie și să așe-ze draniș. Refacerea morii a devenit un fel de ambiție a întregii comune. Cînd totul a fost gata, primul măci-niș a fost un fel de sărbătoare a tutu-ror drăjenilor. Iar acum, iată, la în-trarea în comună moara stă pe ve-chiul ei loc unde a durat vreme de mai bine de 200 de ani și unde și-au măcinat porumbul bunii și străbunii noștri. Ba, moara noastră a ajuns și „vedetă” de cinema: în cadrul ei pei-sagistic s-au turnat trei filme artis-tice printre care și „Frații Jderi”.

Stau de vorbă îndelung cu morarul: **Ilie Gavrîlă** e dintr-o mare familie de morari — tatăl său, vreo trei unchi și doi frați tot cu morăritul se ocupă. El are în grijă două mori — una ac-tionată electric, din satul Ogretin, și moara de apă cea veche din Drajna. La aceasta muncește cu cel mai mare drag. De ce? „Scoate mălaiul cel mai bun, e simplă, economicoasă; și, drept să spun, parcă ți se încălzește sufletul să știi că moara cea veche, la care au măcinat părinții și străbunii noștri, merge iarăși ca pe vremea lor”. Îmi arată instalația morii — scocul de apă, stăvilarele, roata, pie-trele — una se cheamă zăcătoare, cealaltă alergătoare — veșca (adică

înelitoarea pietrelor), coșul — în care se toarnă grăunțele — postava — un fel de lădoi în care curge mă-laiul dintre pietre — lopățica cu care se ia făina de porumb din postavă și se toarnă în saci. Moara aceasta bi-centenară macină cam 250 kg po-rumb pe oră. Pietrele cu care merge acum sînt franțuzești, au peste 60 de ani și încă-s bune. Din cînd în cînd, el, morarul, ferecă pietrele, adică le bate fețele ce se freacă între ele cu un ciocan special din oțel, treabă care durează o zi—două. Dacă are de lucru? Nu are timp liber!

Vin și pleacă mereu cărușele. Oa-menii își așteaptă rîndul, vorbesc des-pre ce-i nou pe lume, își încarcă sacii și i-au drumul spre casă. Roata morii se-nvîrtește fără odihnă. Și mereu **Gheorghe Muc**, octogenarul, vine și-ntreabă pe morar: „Merge bine moara mea?”.

Și ce dacă nu-i a lui? E a satului în care s-a născut și trăiește de o viață, e o moștenire primită de demult pen-tru care și-a sumes într-o zi mincile și a asudat ca s-o repare, ca să meargă mereu, alte cîteva sute de ani să macine mereu bătrîna moară care face mălai gustos cum altul nu-i, pen-tru copiii, nepoții și strănepoții lui și-ai altora din Drajna.

ION PEDA

CASA BUNICILOR

ACOLO E CASA, E PATRIA, E CĂMINUL

Pînă la 12 ani am fost convins că țara este locul în care trăiesc bunicii mei. Țin minte că, într-o vară, unul din prietenii de joacă mi-a mărturisit că peste o săptămînă pleacă la țară cu părinții săi. Am sărit în sus de bucurie, spunîndu-i că și eu plec peste cîteva zile, tot la țară, și tot cu părinții: fiind convins că este vorba de aceeași „țară”, aveam certitudinea că ne vom întîlni. Pînă la plecare am avut vreme să plănuiam toate jocurile pe care ni le-am putut imagina, jurînd să ne întîlnim de îndată ce ultimul dintre noi va ajunge. Am fost consternat să constat că prietenul meu nu a dat curs întîlnirii. Nu m-a pus pe gînduri nici faptul că bunicii mei nu au zis că de părinții aceluia băiat, de care am întrebant în dreapta și în stînga imediat cum am ajuns la țară, în sat. L-am așteptat în zadar toată vara. Dar ideea că țara nu poate fi decît acolo unde trăiesc bunicii mei nu a putut fi clintită.

Desigur, eram destul de mirat, la școală, să aflu că țara noastră este România, în timp ce „țara mea” se numea în mod clar Adîncata. Dar credeam că România este un nume mai sofisticat pentru Adîncata. În fine, copilăria nu se împiedică de cuvinte. Eu trăiam, la țară, realitatea vie a fericirii. Or, cine e fericit nu se întreabă dacă fericirea lui e justificată. În acest fel și-a trăit fiecare dintre noi copilăria.

Casa buniciilor mei era rătăcită undeva într-o palmă de deal de la poalele Carpaților. Drumul pînă la ei era o aventură. Coboram din tren în oraș. Aici, printre îmbrînceli și strîmbături zgomoase, așteptam un camion prăpădit, cu prelată, în care ne înghesuiau pînă la pierderea respirației. Nu reușeam să înțeleg motivul pentru care satul nu fusese ridicat chiar lîngă peron: mi se părea, atunci, o soluție mai rezonabilă decît aruncarea lui la poalele unui deal îndepărtat.

Pînă să ajungem, străbăteam lanuri uriașe de griu și porumbi, și islazuri de verde și grasă luncă; cîmpii mînoase cu brazda despicată mustind de negrul cernoziomului, și pustiuri prăfuite, sfredelite în toate direcțiile de vînturi circulare care păreau niște cuiburi de păsări transformate de mîini invizibile în titireze, pe care i le arătam mamei, strigînd de plăcere. Drumeagul hurducat ne ducea printre vii despletite terasat pe costîșe, printre pături rare de zăvoi, tîind uneori pîlcuri dese de copaci cu trunchiuri enorme, și printre casele care se asemlau perfect tuturor acestor arături ale lumii...

Ei, și în sfîrșit mama mă trăgea spre geamlicul din spatele șoferului, să îmi arate plopii de la cooperativă. Începeam să mă sufoc de nerăbdare: plopii de la cooperativă erau semnalul că pînă la

casa buniciilor mai erau doar doi kilometri, astfel că doi kilometri, măsurați doar cu două degete, mi se părea puțin. Dar în acești doi kilometri camionul avea două opriri. Mașina era atît de aglomerată, încît, după fiecare oprire, credeam că nu va mai putea porni. Eram îngrijorat de fiecare încetinire de viteză, de fiecare pocnitură suspectă (toate mi se păreau suspecte). În fine, zăream pe dreapta clădirea galbenă a „matului”, fîntina din cărămizi tocite care era semnul de ospitalitate al satului, și îi indica centrul, apoi urma ultima curbă, spre stînga: casa buniciilor era a treia.

Simțeam că am ajuns în sfîrșit în singurul loc de pe pămînt unde merită să îți trăiești viața. Eram deja adolescent și încă nu concepam că aș putea trăi în altă parte decît la țară...

Era în primul rînd curtea. Ierburile se amestecau cu bătătura de-a valma, într-o dezordine plină de viață, și foarte gospodărească. Găini cu priviri întoarse cotcodăceau bănuitor și se fereau de primejdii mulîndu-și grațios mișcarea gîtului după avansul pașilor, cînd unul din picioare era cu prețiozitate ridicat în sus, rămînînd suspendat, cu cele trei gheare împăturate. Puii lărmaiau peste tot, asurzindu-se între ei și luîndu-se la hîrjoană. Se rătăceau deseori sub pîntenii țănoși ai vreunui cocoș înmărmurit de vanitate, care îi privea distant și cu alică dezaprobare. Pisicile casei pășeau unduioase printre orătânii, cu ochii făcuți plînie după vrăbiuțe și porumbi. Regatul lor era tînda, unde leneveau la soare ori de cîte ori bucătăria era goală. În schimb, cînd bunica gătea, neamul de mițe miorlăia scîncit în jurul ei, implorînd servil și ipocrit resturi licite. Spun ipocrit, pentru că rare erau zilele cînd mama-mare nu le huida cu coada măturii prin curte, pentru furturi ingenioase din avutul fabulos al pivniței. Acum îmi dau seama că pisicile simlău conștient starea endemică de foame, pentru a ascunde jaful practicat împotriva proviziilor secrete ale buniciilor. Așa mi-o amintesc pe mama-mare: ciucită pe un scaun scund, în bucătăria de vară, despicînd trupuri de pui, și mereu înconjurată de un cor servil de miorlăituri cerșetore.

În fundul ogrăzii, lîngă gardul care despărțea bătătura de curtea vacilor, erau aciuat curcile. Prezența lor mă înveselea în fiecare an peste măsură, căci le pricepusem prostia. Fluieram spre ele cu un sadism binevoitor dar sarcastic, iar ele, fără să înțeleagă, se înfuriau ca la comandă. Reacția lor mecanică, de furie complet lipsită de obiect, ca și aspectul lor plouat, mă făceau să izbucnesc în ris. Lîngă ele îmi plăcea să cioplesc lemnele din care îmi făceam corăbii, avioane sau săbii cu tăis lat, delectîndu-mă să le arunc drept

hrană exotică așchile lucioase și umede care țineau de sub lama cuțitului meu, răspîndind un miros pătrunzător de lemn proaspăt, așchii pe care curcile, în prostia lor nemărginită, le ciuguleau înversunat, cu obstinație moronă.

Spun „cuțitul meu”, dar cuțitul pe care îl foloseam era furat de la bucătărie, de sub ochii slăbiți ai bunicii, care umbla exasperată după el prin toată curtea, crezînd că o lăsase memoria. Eu aruncam cu el la țintă, ciobindu-i vîrfurile nu de puține ori, în nucul din spatele magaziei, care avea miezul moale și lesnicios la crestat. Acolo se învîrtea livada pe care noi o numeam „în pruni” alcătuită din meri, caiși, piersici, corcoduși, cițiva pruni răzlețiți și nuci. Tata-mare sădise la nașterea fiecărui nepot cîte un nuc, și, nu știu cum, nucii erau fala casei noastre. Al meu se despicase, după ce crescuse cam un metru, în două, dezvoltîndu-se apoi, delicat și fosnitor, în trunchiuri gemene care se împreunau la bază sub forma unui crăcan. Mă gîndeam să fac din el o praștie uriașă cu care să țintesc luna, dar luna, mi-a dezvăluit un vîr de al meu, nu este decît o oglindă în care se oglindesc munții și continentele. Deși am fost uimit, a trebuit să îi dau dreptate, căci, era limpede, luna se vedea mereu pătată de niște desene care în mod clar închipuiau continentele. Am abandonat planul de a o ținti numai cînd am înțeles că așa putea să o sparg, or teama de geamuri sparte o aveam bine întipărită în minte, de cînd fusesem pedepsit pentru tirul asupra ferestrelor babei Rița, pe care le făcusem țîndări, spre încîntarea mea, cu minim de proiectile. Din dudul care creștea la drum rupeam lungi crengi cu fibra zvichitoare, din care îmi confecționam arcuri încordate cu împletitură de rafie, pe care o șterpe-

leam din pivniță, din cuiul unde tata-mare o rînduise, gospodărește. Vîrfuri îmi procuram știrbînd de dinți daracul, iar săgeți îmi făceam din trestia care acoperea magazia. De atîtea săgeți cîte am aruncat spre clopotul de cristal al vîzduhului, bietul acoperiș chelea de la an la an într-atît, încît tata-mare observînd cauzele împutinării, a hotărît să îl înlocuiască cu țigla roșie, pe care mai apoi am început să o folosesc la clădirea unui bordei miniatural, în care intram pe brînci, tocmai în vale, sub sălcii care separau pămîntul nostru de islazul Amaradiiei. În cele din urmă tata-mare a înlocuit țigla, și ea împutinată, cu tablă zincată, pe care însă nu am mai avut vreme să o folosesc la ceva, căci crescusem. Dar pînă să cresc, cîte se mai puteau face!

La gîndan mergeam cu luare aminte, căci aveam superstiția broaștelor uriașe și a șerpilor de baltă, pe care mi-i închipuiau de dimensiunile anacondei. Dar ochiul de apă mă fascina. Stăteam ceasuri întregi aplecat peste gura năpădită de ierburi tăioase, din care răzbăteau gilgițuri misterioase, produse de bășicile gazului care dospea în nămol și se spargeau la suprafață, ca într-o retortă de vrăjitoare, și unde săgetări repezi de lumină îmi indicau prezența acelor fături stranii de care imaginația mea era însetată. Ascultam sîșiiții șerpilor și flori de groază mă năpădeau simțindu-mă atins de limba lor despicată. Eram speriat, dar îmi doream aventura, și rămîneam agățat de buza gîldanului, hipnotizat.

Cel mai ascuțit ac din casă, luat dintre acele mașini de cusut a bunicii, mi-a servit drept cîrlig pentru momeala cu ajutorul căreia încercam să prind „monstrul”. Am folosit mămăligă, pește, bărzăuni vii, rîme culese din brazde adînci, piept

Buldozerele tiranului nu au ajuns pînă la leud

de pui înmuiat în muștele pe care îl servea mama-mare, în fine, chiar și mormoloci de broască, luați din apa străvezie a malurilor ripoase ale Amaradiiei. Spre uimirea mea întărită, gildanul nu foșnea decît de supurările apei. Afleam însă că anumiți pești nu pot fi prinși decît noaptea, la felinar. Am scobit deci peste zi un bostan lătăreț, deșertindu-i măruntaiele la rădăcina unui butuc de viță, dosit, i-am dat găuri prin coajă sub formă de gură și ochi, iar noaptea l-am agățat, cu o luminare înăuntru, deasupra gurii gildanului. Acolo m-a găsit mama-mare, după ce descoperise așternutul gol cînd trecuse să mă învelească, noaptea tîrziu, stînd ciucit pe vine și bolborosind des-cîntece pentru conjurarea loștrilor, cu ochii țintă la oglindirile tremurate ale apei, din care nu răzbăteau decît suspinele ei.

Dar copilăria nu este de nimic înfrîntă. A doua zi plecam să găsesc ieie și spiriduși în zăvoii de sălcii din cotul drept al Amaradiiei. Murmurul apei ajungea aici suav amestecat cu susurul frunzelor prin care se legăna vîntul, acel vînt care era fratele meu, și care îmi aducea pe piele și în urechi țipetele subțiri și delicate ale necunoscutelor păsări, care țîrliuau dimpreună cu greierii, ascunse. Un lăstăriș fin și tînr năpădise covorul de iarbă prăfoasă al luminii, care era înțepat din loc în loc de juponul roșu al țijelor păroase de mac. Bondari leneși îmi treceau pe lîngă obraji, mîngîindu-mi fața cu răcoarele fluieri de aer care li se plimbau pe sub aripi. Libelule cu ochi încremeniți îmi zbirniiau pe lîngă glezne. Cînd încercam să le mîngîi, dispăreau. Pe bondari însă îi prindeam cu ușurință: le legam o ață de picior, iar de ață agățam o bucată de hîrtie care nu le permitea decît un zbor supravegheat. Se țirau la rasul pămîntului, greoi, sfredelind aerul cu bîzîitul lor de locomotivă electrică, trenînd după ei un arc de ață cu răvaș. Îmi imaginam că sunt zmei îmblîziți de mine. Eram mîndru de curajul meu.

Într-o zi am pîndit veverița. Îi pusesem un laț în cale, unde o văzusem deunăzi că țopăise, în același timp nepăsătoare și prudentă. Îmi țineam respirația. Cînd a apărut, la numai cîțiva pași de ascunzișul meu, am fost imediat fermecat de delicatețea ei zglobie, și am socotit că nu poate fi decît zîna deghețată despre care baba Rița îmi spusese că cercetează noaptea visele copiilor. O priveam fascinat și am început să-i vorbesc, ca în descîntec (uitasem pentru ce o pîndisem): era o rugăciune naivă și castă, în care o rugam pe zîna să arunce un puhoi de ape peste București să îi împiedice pe părinții mei să mai vină să mă ia de la țară, și să rămîn alături de ea toată vacanța. Stătea la pîndă, cu un ochi răsucit în sus, ascultîndu-mă. Era chiar în laț. La sfîrșit am rugat-o să iasă din cercul capcanei. Că a fost într-adevăr zîna și nu o veveriță oarecare, am știut după acest semn: cînd am rugat-o să iasă din cercul capcanei s-a uitat brusc în jos, parcă dîndu-și deodată seama unde se află; apoi a rotit capul după forma lațului, a făcut doi pași repezi în afara lui, înfîindu-și majestuos coada bogată, și în cele din urmă, după ce m-a privit cu un ochi amuzat, a zbughit-o în salturi neregulate spre un plop de zăvoi cu frunza mată, unde s-a pierdut printre frunze.

Întîmplarea m-a umplut de gravitate. Am fugit după mama-mare să îi spun că văzusem zîna. Mama-mare certa gîstele, care intraseră în porumbii unei vecine, dar m-a ascultat cu luare-aminte, lucru pentru care vreau să îi mulțumesc azi. Apoi mi-a spus:

— Du-te muică la tac-tu mare și zi-i să nu mă oțărăască vaca aia și să pună mîna să-ți cioplească un fluier din salcie tîneră, din al de are, vorba

ăluia, trei sufluri în el. Mai e, vezi bine, o zîna în zăvoi, la cotul Amărădiei, și vine după fluier, la cîntătură, din bulboana. Mergi tu și la babă-ta Rița să-ți tîlmăcească de lucruri, că de la ea le afli ca pe degete.

Am plecat chiuind la tata-mare. De unde eram, lîngă fîntînă, se deschidea în fața mea priveliștea minunată a văii Amărădiei, așa cum se vede ea în dreptul vechiului pod de birne de la Pometești. Acolo era patria, căminul, locul pe care bunicii mei îl sfîșiseră cu sfințenia lor. Ajuns la tata-mare nu i-am mai spus de vacă, cum zisese mama-mare, să n-o oțărăască, ci l-am rugat șuguiet să-mi facă un fluier de chemat zînele, din acelea cu trei sufluri, ca în poveștile babei. Și tata mare, Dumnezeu să-l odihnească, mi-a făcut.

H.—R. PATAPIEVICI

MESTERII BISTRITEI AURII

Elementele primare ale arhitecturii din Țara Dornelor, geneza și evoluția lor, sînt expresia unui mod concret de adaptabilitate a omului la natură, constituie exemple ilustrative ale unei originale culturi populare. În decursul veacurilor, omul Dornelor și-a fundamentat viziunea arhitecturală pe structuri de maximă vigoare și rigoare geometrică, a conceput și a judecat forma definită a proporțiilor și a volumelor construite în funcție de necesitățile și dimensiunile universului său familial și ocupațional, de particularitățile de mediu și condițiile sociale. În casa țărănească de Dorna, se întrupează, modelează și umanizează un peisaj montan de un netăgăduit interes arhitectonic, se țese o realitate spirituală de veche origine, o lume a viziunilor cutezătoare armonios transpuse în concepția spațială a Dornelor. Expresie a coexistenței lemnului cu piatra și lutul, casa razeșului dornean reprezintă o trecere gradată, o utilă reasezare de la o epocă la alta. Artă de a construi a omului din Dorne coexistă și se împletește cu străvechi credințe și obiceiuri.

În spațiul geografic al Țării Dornelor au existat, din cele mai vechi timpuri, reale condiții pentru dezvoltarea factorilor de stabilitate umană. Descoperirile arheologice de la Poiana Negrii pun în lumină convingătoare urme ale civilizației pietre în zona Dornelor. Toponimul Călimani (calea manilor) și megaliti cu gravuri din acest masiv muntos, sînt evidente reminiscențe ale unei originale și dezvoltate culturi predacice, dacice și daco-romane.

Mediul construit în ruralul străvechilor Dorne nu a făcut obiectul unor proiecte și n-a fost dirijat de arhitecți. Ansamblul arhitectural al zonei este rezultatul concepției și creației populare, reprezintă materializarea unor vechi tradiții, a năzuințelor și idealurilor omului, a vredniciei brațelor sale. În cîmpul de apre-

cieri și de valori al arhitecturii populare dornene, un loc aparte îl ocupă concepția și obiceiurile cu privire la alegerea vetrei de locuire. Locuința răzeșului dornean era chemată să satisfacă nevoile unui anumit mod de trai, privit în dinamica sa, pe de o parte, și pe cele izvorite din nescrisele legi ale firii, din tainice și intime resorturi sufletești, pe de altă parte. Pentru a oferi fertile condiții de materializare a năzuințelor și idealurilor de viață, locuința trebuia să fie amplasată într-un loc bun, luminos și sănătos, într-un spațiu natural cu sacre valențe și proprietăți. Locul destinat ca vatră de locuire umană trebuia să aibă pantă de scurgere a apelor, să fie orientat spre soare. Scăldată în nimbul nepieritor al obiceiurilor, alegerea locului de casă constituia un eveniment de rezonanță comunitară cu sensibile răsfringeri în șirul relațiilor de tip răzeșesc.

Universul echilibrului, al volumelor și proporțiilor arhitecturii populare dornene își fundamentează unitatea prin diversitatea ambiției și soluțiilor construite în lemn. Arhitectura Dornelor, definită printr-un tradițional și monumental sistem constructiv, este arhitectura lemnului de brad în toate componentele sale constructive și sculpturale. Casa trănească, expresie a rostului și atitudinii omului într-un anumit timp și loc, a făcut obiectul unor statornicie obiceiuri și preocupări, a fost și este axul fundamental, un semn definitoriu al existenței și statorniciei locuitorilor din această zonă. Alegerea și prelucrarea materialelor de construcție, se desfășurau și ele după un original ritual care a constituit una din modalitățile de exprimare a unei străvechi concepții de manifestare a spiritului în domeniul arhitecturii populare. De aceea, pentru necesitățile de construcție ale edificiului gospodăriei sale se alegeau numai brazii drepti „ca luminarea”, al căror vîrf erect avea o conformație naturală tipică. Se preferau copacii ale căror trunchiuri și coronele găzduiau furnici, albine și păsări cîntătoare, cu excepția cucului. În acțiunea de selecționare a „lemnului de casă” se înlăturau arborii care erau „stufoși” (bolnavi) și cei care aveau pe trunchi diferite concrescențe naturale (bube), ciuperci sau plante parazite (mătreață, iască, visc etc.). În procesul doborîrii copacilor, al selecționării și cioplierii buștenilor, prin tradiționale și riguroase testări, se urmăreau depistarea și înlăturarea „iescarilor” (arbori fluorescenți), a buștenilor cu două inimi și a celor atinși de trăsnet. Cioplieră buștenilor, debitarea în cherestea, în buturi pentru șpani și a șpanilor în draniță se realiza, de asemenea, cu respectarea strictă a unor norme și obiceiuri rituale, a unor rigori meșteșugărești precis definite. Piatra necesară zidirii temeliei casei se procura din riuri și piraie, ori de pe suprafețele de răsuni și fi a fi piatra de rîu acoperită cu mătasea broastei (alge), a fi piatra de rîu acoperită cu mătreața broastei (alge), cea din zone cu o bogată faună acvatică (pești ori broaște) ori cea care se afla în tovărășia unor plante din flora spontană.

Pentru a se statua în noua casă sentimentul durabilității și al statorniciei, un vechi obicei dornean cerea jertfirea unei ființe vii. În ziua hărăzită începerii construcției se sacrifică un cocoș al cărui cap se îngropa într-un anumit loc din interiorul viitoarei vetre de locuire. Carnea cocoșului-jertfă se prepara, într-un anumit mod, consumîndu-se apoi după străvechi canoane și rînduiri pe locul destinat ca vatră a noului edificiu. La ospăt participau familia, meșterii, vecinii și alți locuitori ai așezării.

După tradiționalul ospăt, la un semn al stăpînului casei și la indicațiile meșterilor, asistența, supunîndu-se unor reguli, ajuta efectiv la fundarea pietrelor în temelie. Piatra, de dimensiuni și forme potrivite, pregătită din timp și după străbune datini, era așezată în poziția ei definitivă cu respectarea anumitor reguli; se așeza mai întîi piatra de pe linia fatadei principale. În-

cepînd cu colțul de sud-est, se continua apoi cu celelalte puncte de fundare, fără a se face calea întoarsă, pînă se încheia cu colțul din nord-vestul clădirii. Operațiile de zidire a temeliei aveau același sens de execuție. După fundarea pietrelor de colț și a celor de pe liniile mediane, se așezau tălpile din birne solide, rotunde sau - începînd cu a doua jumătate a secolului al XIX-lea - cioplite în patru muchii. Încheierea definitivă a tălpiilor casei se realiza în prezența și cu contribuția tuturor participanților.

După consumarea momentului solemn al începerii construirii casei, meșterii populari își derulau tacticos, molcom și statornic tainele meseriei lor. În Țara Dornelor arta și știința construirii în lemn s-au bazat, și se mai bazează, pe elemente de mare simplitate și pe soluții de cert efect estetic, în același timp. Precizia simetriei, a îmbinării și finisării, căldura și tonul sugestiv al forme substituite arta sculpturală în simplitatea și monumentală ei devenire. În tot ce concepe omul Dornelor pe treptele vieții sale este o desăvîrșită congruență între unghiurile fibrei lemnului de brad supus prelucrării, ale tehnicii de execuție privită în devenirea și perfecțiunea ei și ale complexității funcționalității spațiilor interioare și a celor exterioare. În edificarea masei volumetrice a casei din Dorne se întrepătrund și se intercondiționează riguroase proporții matematice cu elevate trasee geometrice în organica lor relație și succesiune cu definire materială pe cele trei structuri fundamentale ale clădirii: temelia, pereții și acoperișul. Meșterul anonim al Dornelor, excluzînd cuiele din arta îmbinării structurilor în lemn, a asigurat întotdeauna perfecțiunea execuției din precizia mînuirii toporului, a înscris valențele măiestriei sale în domeniul esteticului desăvîrșit, al monumentalității în simplitatea sa. Echilibrarea raporturilor dintre orizontalitatea și verticalitatea spațiului construit a avut și are menirea să asigure o perfectă armonizare a clădirii cu mediul ambiant al Dornelor. Executat în patru table și cu învelitori la colțuri, acoperișul casei se distinge prin perfecțiunea execuției, printr-o pantă moderată și o expresivă lărgime a streșinilor. Pe fațada principală, acoperișul este străpuns de două-tri fumare ale căror curbe adaugă un plus de frumusețe și armonie edificiului dornean. Începînd cu a doua jumătate a sec. al XIX-lea arhaica prispă a generat virtua-

CARPAȚII ÎN LITERATURĂ

„De-acum urcăm de-a dreptul coasta Ceahlăului. Nu mai putem de oboseală. Dar în sfîrșit ajungem pe cea dintîi înălțime, în poiană la „Fin-tinele” și ne oprim în popas. Priveliștea, ce se desfășoară de aici, e uimitoare. Încolo, cît îți cu desfășoară munții Ardealului: Pleșul, Hîochii, se desfășoară în urma alburii se vad ghișul. În fund, rămași în urma alburii se vad munții Bistriței, Pietrosul, Roșia, Grentieșul, ale căror virfuri se ridică unele peste umeri bătrîni ai celorlalți; parcă ar fi pornit cu toții spre Ceahlău, și la un semn al uriasului ar fi încremenit acolo. Spre dreapta de tot, munții ingenuchează, și deasupra lor cerul se întinde ca o mare lîmpe, albastră, bătînd în vioriu, pe luciul căreia, nouri rotunzi, rumeniți de soare, par insule plutitoare, acoperite de trandafiri.

Cu greu ne smulgem acestei priveliști fermecătoare”.

(Emil Gârleanu, „Priveliști din țară”)

lele potențe ale foisorului. Prisca, apoi cerdacul și foisorul, exprimau, prin deschiderea lor o anumită atitudine, o ospitalieră viziune spre lumea exterioară a comunității.

Prin însăși esența sa, gospodăria omului din Dorne reprezintă un original complex arhitectural de factură țărănească. În aria de interes familial și ocupațional se grupează, după criterii funcționale și de estetică arhitecturală casa astăzi „cu etaj” de locuit și anexele gospodărești. Bordeii sau căsuța, mai recent bucătăria de vară, sînt destinate unor treburi de interes gospodăresc pe timpul sezonului cald. Rațiunea unor asemenea așezăminte de folosință temporară rezidă din necesitatea apărării casei de locuit de eventualele incendii (acoperiș fără horn), a păstrării curățeniei și a unui mediu ambiant sănătos, nepoluat. După amenajarea spațiilor destinate cămării în corpul casei de locuit, bordeiele au dispărut în cea mai mare parte. Din rațiuni de economie, de estetică și modernizare, coliba a avut aceeași soartă; în forma ei tradițională astăzi se mai găsește destul de rar. În străvechimea perioadei de stabulație liberă pe timp de iarnă se folosea, ca adăpost pentru animale, *bradu-țarc*, apoi *bradu-corlă*; o îmbinare dintre un brad a cărui creștere era dirijată pentru a servi ca acoperiș și o îngrăditură din birne cu rol de securitate și protecție.

Începînd cu a doua jumătate a sec. al XIX-lea gospodăria dorneană s-a îmbogățit cu noi elemente; s-au construit grajduri încăpătoare și cu un confort termic sporit. Grajdurile, prin durabilitatea soluției lor constructive, servesc și ca finare (podul), factor ce amplifică confortul termic din interiorul clădirii. Alături de clădirile de bază se aliniază prisaca, coșmeliile pentru păsări, cotîrnețele pentru porci (cotete), lemnarele sau șurile pentru depozitarea lemnului de foc, a căruței, saniei sau carului, a uneltelor agricole etc.

Delimitarea complexului arhitectural al gospodăriei din Dorna s-a realizat printr-un gard de araci, de o anumită dimensiune și ingenios confecționat. Prin armonia ordonării lor, grădina cu pomi, cea cu legume și grădinița cu flori degajau o notă de estetică peisagistică bine conturată. Adevărate arcuri de triumf, superbe cupole de curcubeie arhitecturale, portile, prin simplitatea lor monumentală, asigură intrarea în această părădiziacă citadelă a civilizației dornene: gospodăria.

În contextul structurii și texturii ocupaționale a omului din Dorne, gospodăria din vatra satului, în organica-i definire, se constituie ca un centru gravitațional al permanenței vieții familiale, al diverselor preocupări cu caracter ocupațional. În contextul economiei rurale de tip răzeșesc, în Dorna s-au dezvoltat, din vremuri imemorabile, trainice nuclee pastorale cu caracter sezonier. Determinată de cerințele concrete ale vieții pastorale, pendularea cu caracter temporar între

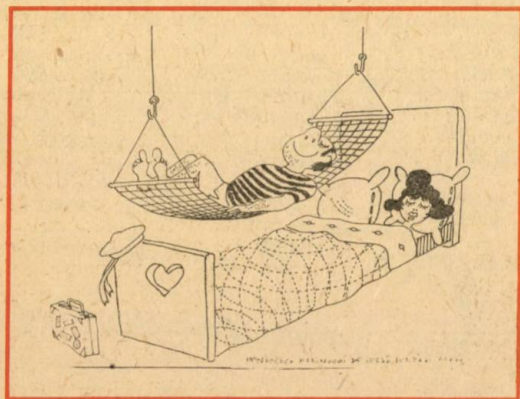
gospodăria din vatra satului și așezările de pe versanții muntoși reprezintă un fenomen al civilizației tradiționale din Dorne. Sfîna al cărui loc de amplasare și mod de edificare respectă, ca și la casă, riguroase criterii, este un interesant obiectiv al arhitecturii populare de factură pastorală, asigură popularea măgurilor și culmilor montane pînă în zona alpină. Ea este constituită din bordei, colibă, strungă, nimă și țarcuri (ocale). Așezarea cu caracter pastoral care întrunește condițiile de confort pentru iernare la mari înălțimi (cu scopul de a se țîrli locul) se numește *tîrlă* și reprezintă o formă particulară, mai evoluată a sfîinii. *Văcăria*, mai rar odaia, un adăpost pastoral asemănător sfîinii ca soluție constructivă, este destinat activităților cu caracter temporar din zonele de joasă altitudine care au ca obiect „vărătul vacilor”.

Rezultat al îmbinării dintre linia arhaică a vechilor case și a influenței citadine, cu o tot mai evoluată viziune spațială, alături de exemplarele unice și de mare străvechime ale arhitecturii populare din Țara Dornelor, se înscrie evoluția spectaculoasă a noilor soluții constructive. Alternarea soluțiilor cu zidărie din cărămidă la parter și cu structuri din lemn la nivelurile superioare asigură durabilitatea și farmecul noilor case înalte și luminoase care populează peisajul dornean. În ultima vreme își face loc din ce în ce mai mult alternanța dintre zidăria din cărămidă și cea din piatră, soluții care facilitează un decor arhitectonic de o expresivă individualitate și o încadrare bine meritată în mediul natural al Dornelor. Scara interioară din lemn, element de legătură pe verticalitatea spațiilor construite, înlocuiește arhaica soluție a scării cu fuscei, conferă o notă de modernitate și de originalitate pentru ruralul Dornelor. Îmbinarea elementelor constructive ale prispei și ale cerdacului cu cele ale foisorului și balconului imprimă și ea o notă de beneficiă eleganță, asigură un confort funcțional și rezonanțe estetice de primă importanță.

Exponent al spiritului creator dornean, meșteșul popular se interpune, prin talent și muncă neobosită, confluențelor căutări ale trecutului și ale prezentului, își impune valoarea și forța meșteșugului său în operele prezentului. Ca urmare, meșteșul de azi, valorificînd străvechiul filon al experienței constructorilor de case, este chemat să izvodească frumosul și eleganța, confortul și funcționalitatea prin prisma cerințelor și rezolvărilor contemporane. Considerîndu-și experiența în meserie ca un fenomen supus înnoirii, meșteșul de case plămăște forma, dă viață armoniei și echilibrului în construcție prin realizarea unor lucrări de remarcabilă valoare arhitectonică. Rezultatul muncii sale reprezintă un tărîm de manifestare în viața comunității; aprecierile celor din jur constituie o stimulentă recompensă morală ce-i potențează spiritul creator al meșteșugului său. Patina cu caracter popular a frizelor de pe casa țărănească din Ciocănești, cromatica, sculptura și traforajul de Dorna, casele mari și luminoase de la Dorna Arini, Panaci, Dorna Candrenilor, sînt dovezi convingătoare ale unei fecunde ambianțe de lucru, editare și sociale în același timp.

Dornele, leagăn de străveche viețuire autohtonă, și-au înscris, și prin specificul arhitecturii populare, contribuția lor originală în procesul polimorf de făurire și dezvoltare a civilizației românești în spațiul carpa-to-dunăreano-pontic. Omul Dornelor a împletit existențialitatea lui cu fenomenele potente ale mediului natural, îngemănare care a generat certe valori de forță civilizatoare. Descifrarea terminologiei specifice, a obiceiurilor cu acțiune în domeniul arhitecturii dornene, oferă numeroase argumente în prospectarea, explicarea și înțelegerea fenomenologiei cu privire la originea, vechimea și continuitatea românilor pe aceste frumoase meleaguri montane.

dr. PETRU ȚĂRANU

CAROL DAVILA LA CĂLIMĂNEȘTI

El a venit în Țara Românească în 13 martie 1853, la chemarea domnitorului Barbu Știrbei (1849-1856), pentru a organiza serviciul militar sanitar. În cei 31 de ani (1853-1884), cât a trăit și a lucrat în țara noastră, a făcut lucruri deosebite în domeniul sanitar și al învățămîntului medical. Dr. Carol Davila s-a ocupat intens și de apele minerale din stațiunile balneare românești.

În ziua de 27 mai 1855, dr. C. Davila, însoțit de Costache Zugrăvescu, din partea ocîrmuirii județului Vîlcea, a vizitat Călimăneștii, Căciulata și Cozia; a rămas plăcut impresionat de pitorescul așezării geografice, de izvoarele minerale diseminate de-a lungul șoselei ce lega Rm. Vîlcea cu Sibiu, precum și de importante vestigii din istoria poporului român existente aici. Dr. C. Davila, împreună cu o echipă

de specialiști, a studiat în acel an apele minerale din stațiunea Călimănești-Căciulata și primele rezultate au fost încurajatoare: „Explorația aceasta fu încoronată de cel mai brillant succes, pentru că se găsiră (și) la Cozia felurite izvoare minerale foarte puternice, care merită a se lua în osebă băgare de seamă și a se așeza un stabiliment sanitar”. El propunea ca la Cozia să fie construit un stabiliment cu „50 încăperi de băi și alte osebite încăperi de locuință”. Apa izvoarelor minerale din această stațiune a fost apoi analizată în laboratorul de chimie al Colegiului național Sf. Sava din București.

În calitate sa de inspector general a serviciului sanitar civil, dr. C. Davila a trimis în 1860 Eforiei spitalelor adresa nr. 2559, prin care solicita ca în sezonul de vară „să se trimită un număr

de bolnavi cu patimi cronice la una din băile țării”... Tot în această adresă, le propunea cercetarea farmacodinamică a apelor minerale și organizarea stațiunilor noastre balneare după modelul celor din alte țări. Tot renumitul medic s-a preocupat și de popularizarea izvoarelor minerale de la Călimănești-Căciulata-Cozia, în țară și peste hotare. El a recomandat izvorul Căciulata 1 împăratului Napoleon al III-lea, care suferea de litiază urinară; i s-a trimis cu diligența la Paris apă din acest izvor. De asemenea, C. Davila a prezentat apele minerale din această stațiune la Expoziția internațională de la Viena, în anul 1873, care au fost apreciate și medaliat.

dr. GH. MĂMULARU

BALNEOLOGIE CARPATINĂ

Un fluviu cu apă minerală...

Un teritoriu înzestrat cu cîteva mii de izvoare naturale de ape minerale, despre a căror utilizare balneară există mărturii ce se întind pe mai bine de două mii de ani, poate fi numit în mod justificat „Țara apelor minerale”.

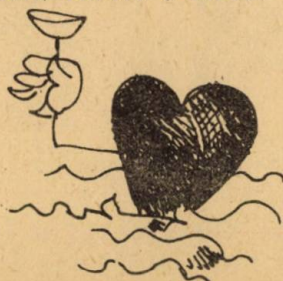
Structura geologică complexă a teritoriilor carpatice a determinat existența unei zestre variate de factori naturali de cură, reprezentați prin ape minerale, de diverse tipuri hidrochimice, gaze mofetice și nămoluri terapeutice, denumite de către specialiști *substanțe minerale terapeutice*. Această bogăție naturală a stat la baza putericei dezvoltări a turismului balnear al României, a creării unei mari industrii de îmbuteliere a apelor de masă și medicinale. Cele aproape 100 zăcămintă hidrominerale pot produce zilnic circa 100 000 m³ apă minerală și termominerală și peste 10 000 m³ de gaz mofetic. Această bogată sursă de materii prime este utilizată în cele 81 unități balneare și în numeroase fabrici de îmbuteliere răspindite de-a lungul lanțului carpatic.

Caracteristica specifică a apelor noastre minerale este marea lor varietate hidrochimică. Astfel,

Carpații și unitățile morfologice adiacente găzduiesc ape de tip carbogazos, sulfuros și clorurat, în concentrații și combinații foarte diversificate.

Apele carbogazoase se întîlesc pe teritorii ce însumează peste 7 000 km², remarcîndu-se drept cel mai mare „spațiu mineral” din Europa. Aceștia îi aparțin, în Carpații Orientali, stațiunile Sîngeorz-Băi, Vatra Dornei, Borsec, Băile Tușnad, Covasna, Slănic Moldova ș.a. iar în Munții Apuseni și vecinătatea lor, stațiunile Lipova, Buziaș și Tinca.

Apele sulfuroase aparțin, în general, zonelor subcarpatice și au ca stațiuni reprezentative cele trei perle ale Văii Oltului: Călimănești-Căciulata, Olănești și Govora, apoi micile stațiuni Pucioasa, Vulcană și Brădet.

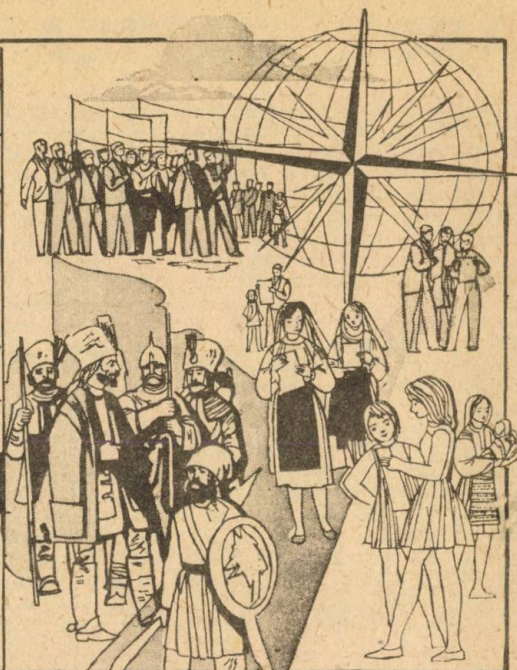
Apele sărate, avînd o mare răspîndire, mai ales în zonele petroliere, sînt reprezentate de stațiunile Govora, Bazna, Monteoru, cu ape subterane și Sovata, Ocna Sibiului, Ocna Mureșului, Slănic Prahova ș.a. cu lacuri sărate, al căror specific este existența fenomenului de helioterapie.

În zonele cu anomalii geotermice, apele minerale de diverse tipuri chimice, primesc caracter termal. Exemple concludente: apele sărate de la Băile Herculane, cele bicarbonatate de la Băile Felix, Gărmășara și Moneasa, precum și cele sulfuroase de la Mangalia și Călimănești.

Analiza zestrei de substanțe minerale terapeutice a țării evidențiază necesitatea exploatarea rațională a zăcămintelor existente, protecția acestora față de sursele perturbante și poluante, asigurarea cu factori de cură a actualelor baze de tratament și a celor prevăzute a se construi. Să facem ca „fluviul mineral” care izvorăște din Carpați să curgă continuu și limpede spre binele și sănătatea oamenilor.

ARTEMIU PRICĂJAN

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1		C	O	F	E	T	A	R		B	A	M
2	T	A	P	I	N	A	R		D	E	C	A
3	O	T	E	L	A	R		M	O	R	A	R
4	B	A	R	A		A	L	A	M	A	R	I
5	O	R	A	T	A	N	I		R	I	N	
6	S	A	T	A	N		P	O	P	I		A
7	A	T	O	R		M	I	R	I		O	R
8	R	O	R		M	A	T	I	S	O	R	I
9		R		C	A	S	O		A	L	A	
10	C		C	A	S	A	R	I		A	T	A
11	A	S	E	S	O	R	I		E	R	O	U
12	V	A	C	A	R	I		E	M	I	R	I

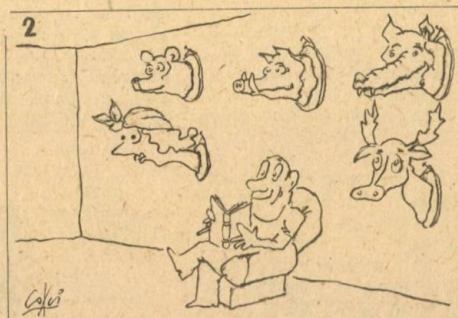

ORIZONTAL: 1. Unul cu o meserie... dulce - Între „bim” și „bum”. 2. Muncitori la BUȘTENI!... înzestrați cu o țapină - Un prefix aproape decan. 3. Elaborează șarje de oțel - Un meșter bun!... (trage din lulea tutun) 4. Între... și cei doi stilpi - Meseria lor aduce a... lamă. 5. Păsări de curte...? - Fluviul de 1326 km unde s-a înecat LORELEI. 6. Unul cu legendare responsabilități de tortură - Unul care face pe prostul cu „uite,... nu e...!”, cel mai mare la popice (pl.). 7. Zeitate egipteană... identificată de greci cu Afrodita - Unul care și-a găsit nasul (pl.) - În port la Andora. 8. Introduse în proră - Muncitori care finisează o țesătură de mătase. 9. Insulă grecească în M. Egee - Acela... din halat! 10. Cel care prepară cașul la stîină (pl.) - Fir din mătase! 11. Reprezentanți ai oamenilor muncii în unele complete de judecată - Persoană care se distinge prin vitejie, prin abnegație deosebită în alte împrejurări grele ori în muncă. 12. Păzitori de vaci - Guvernatori prin țări musulmane.

VERTICAL: 1. Unul care adună lumea bătînd toba - Cavalerie (abrev.). 2. Un alpinist care practică ascensiuni, escaladînd mai ales părțile greu accesibile - Scaunul unui călăreț. 3. Muncitor calificat care supraveghează funcționarea unei mașini - Ordin de plată. 4. Muncitor care realizează fileture la o piesă - O clădire locuibilă. 5. Trena unui senator - 1989 - Un specialist în practicarea masajului. 6. Lucrător pe ogoare - I se mai spune stoler, dulgher, lemnar, timplar (reg.). 7. Care n-are ce! - Viețuitoare acvatice. 8. Grad superior (pl.). 9. Clădire monumentală - Verbul unui pisălog - În temă! 10. Specialiști în fabricarea berii - ... Și alții în fabricarea oalelor. 11. Ceferiști din neamul lui... Păun - Meșter în discursuri în public. 12. Fac parte din echipajul unui vehicul ce se deplasează pe mișcătoare cărări - A răsună prelung.

Cuvinte rare: BAM, ATOR, CASO, ENA, AUI

VIRGIL CIOTLOȘ (Alba Iulia)

Gîste, șerpi și un... semn bun

Continuînd cercetările etnografice din Munții Apuseni și din zona Porților de Fier, în vara anului 1969 m-am îndreptat spre așezările de pe culmile domoale ce coborau din Munții Almăjului spre Dunăre, pe o rețea de plaiuri întinse. Peregrinam prin cele 17 sate ale comunei Sichevița, cea mai mare așezare din Clisură... La Ravensca, „sat adunat”, zăresc mai multe cîrduri mari de gîste, care își plimbau eleganța penelor albe legănate ușor prin mijlocul satului. Era o zi senină de toamnă, dar spre seară gîstele au început să zboare într-o larmă care pironise toate privirile; se agitău ca în fața unei primejdii, într-un zbucium continuu, valuri albe de aripi plutind deasupra pămîntului, coborînd o clipă și reluîndu-și larma în zbor. Cîrduri de gîste pe toate ulițele.

- Ce au gîstele?... de ce aleargă cu larma asta, am întrebat mirată.

- Așa fac ele cînd vine vremea rea; mîine ninge! În dimineața următoare, am coborît pe o culme grăbind pasul înaintea ca fulgii ce cădeau ușor să-mi ascundă poteca strecurată printre tufișuri și arbuști, care duceau sigur la Berzasca; era calea pe care, de obicei, coborau femeile din Ravensca, cu produse lactate, la tîrgul săptămînal.

Gîstele anunțau un buletin meteorologic pe care mersul vremii nu l-a dezmințit. În masivul Almăjului, ele luau legătura directă cu cosmosul, avînd rol premonitoriu, pentru schimbări ale presiunii atmosferice, umidității și temperaturii. Cu larma lor avertizau oamenii. Rol de mesager între cer și pămînt l-au avut și gîstele sălbatice în simbolistica egipteană și chineză. De asemenea, în Roma antică „gîstele sacre ale Junonei”, de pe Capitoliu, și-au îndeplinit misiunea avertizatoare; ele au prevenit primejdia și au dat alarma cînd galii au încercat, în anul 380 î.e.n., într-un atac nocturn, să ia cu asalt Capitoliul, dealul fortificat din centrul Romei, pe care se găseau templele lui Jupiter, ale Junonei și Minervei. „Previziunea” meteorologică a gîstelor de la Ravensca m-a ajutat în cercetarea așezărilor de pe culmile înalte al Almăjului, înainte de a se așterne o iarnă timpurie...

În anul 1972, am rămas mai multe zile în Munții Orăștiei, unde mă atrăgeau „satele risipite” din zona cetăților dacice. Am poposit în satul Cioclovina, pe Platforma Luncanilor. Așezările de înălțime păstrează urme vii, transmise din generație în generație, de milenii, urme spirituale ale vieții permanente a omului pe culmile netede carpatice. M-am oprit în gospodăria lui Miron Onu. Era ea însăși oglinda capacității omului de a modela natura după nevoile familiei și de a se adapta caracteristicilor geografice și biologice. Casa, construcție din 1954, era ieșită în întregime din priceperea minilor lui Miron, care prelucrase întregul material lemnos al birnelor, al ușilor și ferestrelor, al mobilierului din cele două camere. Față de tipul tradițio-

nal, adăugase acum materiale noi: țiglă pe acoperiș, iar în locul arhaicei vetre la sol, casa avea sobă de cărămidă cu plită deasupra. Cercetînd activitățile complexe ale acestei gospodării, ajungeam mereu la obiceiuri arhaice, respectate la anumite date considerate sacre, cronometrînd trecerea timpului din cursul unui an; cu tot caracterul lor calendaristic, aceste date stabileau perioade bine determinate ale anului agricol legate de activitățile economice ale gospodăriei. Cercetarea etnografică trebuia deci să surprindă toate aspectele: economice, sociale și spirituale. În fiecare gospodărie, se conturau obiceiuri străvechi, practici și simboluri respectate de întreaga colectivitate. Calendarul cu sărbătorile creștine se stratificase pe arhaicele sărbători ale daco-romanilor, incifrînd miturile unui larg fond indoeuropean.

Semnificații străvechi avea sărbătoarea din ziua de 9 martie, numită popular „Simți”, adică a celor 40 de mucenici. În acea zi, dis-de-dimineață se aprindea un foc în ocolul casei; cu jar fumegînd se înconjura casa și toate adăposturile vitelor. „Așa-i bine, să faci fum pe acolo nu umbălă șerpii; nu trebuie să-i pomenești”. Practicile convergeau spre bunăstarea întregii gospodării. Forța focului purificator devenea simbolul luptei împotriva întinericului, a șerpilor ce vor ieși acum din pămînt.

Cu șerpii - cei vizibili - mă obișnuisem la Cioclovina; treb' a să mă feresc, îi puteam întîlni prin finețe. Șerpii erau o primejdie pînă toamna; „Umbălă pe pămînt - îmi spunea Ioana Stanciu, în vîrstă de 54 ani - pînă la 14 octombrie, apoi intră în pămînt. Care rămîne nu mai poate intra; se face balaur, intră în Tău Bucura, la Retezat”. Cioclovina adăpostea așadar nu numai podoabe de bronz sau de aur în adîncurile ei subterane, ci și relice folclorice. Am adăugat în notele mele două momente ale reînvierii ciclice a vieții, a naturii: apariția șarpelui la echinocliul de primăvară și dispariția lui la echinocliul de toamnă. Balaurul acvatic și-a păstrat simbolistica din mitul șarpelui original, dragonul cosmic unind pămîntul și apele.

În același an 1972, de la Cioclovina am trecut în satul Alunu, în preajma cetății dacice de la Piatra Roșie, în casa familiei Grecu Mihăilă. Am dormit într-o cameră cu mobilier modern; natura vibra în jur prin toate vietățile pământului. Studioul confortabil, perna și plapuma mi-au asigurat odihna în noățile cu lună plină, cu lumini de basm în frăgezimea ierburilor pline de aroma verii. Dormeam cu fereastra deschisă. Într-o noapte, plutind pe aripa de vrajă a unui somn liniștit, am simțit trecând pe obraz un corp rece, ca de șarpe; atingerea aceea de gheață m-a trezit, am deschis ochii atrasă de o mișcare la marginea patului, lângă perete, unde se oprise un cap hidos, strecurat sub pat.

- Un șarpe e în cameră sub pat - am anunțat neliștită în miez de noapte, pe cei din camera alăturată.

- Un șarpe...?

Cu prudență, gazdele au ridicat canapeaua și, spre surpriza noastră, dintr-un colț ne privea, cu ochi verzi, scilpitori... o broască. Întrușa a fost luată și aruncată pe fereastră în imperiul ei. Au rămas doar întrebările noastre: Cum a ajuns în casă? A intrat pe ușa deschisă în timpul zilei sau pe fereastră, noaptea, sub lumina strălucitoare a lunii? Ce a căutat tocmai pe obrazul meu? Semn bun... semn rău? Îmi plăcea să cred, așa cum se credea, în Japonia, că broasca atrage norocul, e protectoarea drumetilor. Într-adevăr, mi-a fost de bun augur în Alunu și mai departe prin satele Luncanilor, dar tot n-am înțeles ce a căutat broasca pe fața mea: avea ea luciul apei în lumina lunii din noaptea aceea? Vorba românului: „Lac să fie, că broaște se găsec”.

Pe Platforma Luncanilor am trecut în satul Tîrsa, cuprinzînd pământul bine așezat pentru a fi vatră sta-tornică, încercare a vredniciei și iscusinței omului în rînduirea rosturilor de împlinit în armonie cu forțele

naturii, cu năzuințele spre mai bine. Ce putea fi mai surprinzător decît casă lui Pătruț Filimonescu, casa făcută în întregime de el, construită în 1967, prima din Tîrsa realizată cu elemente tehnice și materiale specifice modernismului, avînd pereții de cărămidă, acoperișul cu țiglă. Locuința cu trei camere mari avea și o cameră de baie cu duș, cazan pentru încălzirea apei și o chiuvetă de faianță. Elementul ingenios consta în instalația de apă curentă. Săpînd fundația, Pătruț descoperise un izvor; a realizat o fîntînă cimentată pe locul devenit pivnița casei, unde a instalat o pompă cumpărată de la Călan; în podul casei, a făcut un bazin din tablă; pomparea se făcea manual. Civilizația nu venise din import; fusese creată local, integrînd elementele urbane la condițiile și resursele muntelui, ca un produs autohton ieșit chiar din mîinile producătorului, cu aportul ingeniozității lui.

În grădina casei, își încheia veacul o casă bătrînă; acoperișul înalt cu șindriă se înclinase, apropiindu-se de pămînt. Tărîțul cu stîlpii primitivi te cheamă în tindă și în casă. În fața casei mai stăruiau mormintele, doar cinci mai aveau cruci vechi de lemn cu creștături, repetînd o floare cu cinci petale închisă în cercul eternității; se mai putea citi pe una anul: 1898. Bătrîna casă mai avea birnele întregi ale pereților. Grinzile își mai păstrau luciul și tăria lemnului meșteșugit ales în pădure. Acum era părăsită. Toată lumea știa că într-o casă părăsită nu se intră; toate rămîneau așa cum le-a lăsat omul cînd a locuit-o, fie că a plecat în altă parte sau și-a făcut casă nouă, fie că s-a stins din viață... Casa părăsită nu poate fi dărîmată, va cădea singură, măcinată de vreme...

Am zăbovit pe platoul Tîrsei prin multe case, oprindu-mă în fiecare atît la înțelepciunea unor vorbe din străbuni, a unor gînduri de taină, cît și a creștăturilor

în lemnul grinzilor, a furcilor de tors și a bitelor de drum; peste tot căutam casa, aceasta părea a fi un centru al lumii, casa unind toate drumurile vieții, toate fețele, modulul de trai, toate năzuințele spre bine și frumos. În Tirsa, ca și în celelalte sate de pe Platforma Luncanilor, mă opream mereu la casa tradițională lucrată din lemn și sprijinită pe piatră, care dura câteva generații. Ideea de durabilitate, legată de rezistența materialului și de tehnica de lucru, putea fi găsită și în semnificațiile spirituale, în simbolurile exprimând ideea de statornicie a casei, ca centru al gospodăriei, al vieții familiei.

Casa păstra arhaice credințe legate de sacrificiile aduse la construcția ei, pentru a-i asigura durabilitate; lucrul nou făcut era considerat primejdios și pentru a dura trebuia să fie sacrificială și să fie consacrată. Prin singele unei viețuitoare se insufla noii construcții viață și durată. Capul unei viețuți sacrificate se pune pe prima piatră sub talpa casei, la intrare, chiar sub prag. Talpa

casei, prima birnă așezată pe pământ sprijinită pe piatră avea multe valențe spirituale. Pământul de sub talpa casei menținea ideea de succesiune a generațiilor, concentra obiceiuri și simboluri legate de naștere. Cele două momente esențiale din ciclul vieții - nașterea și moartea - aveau locuri bine stabilite în pământul gospodăriei; cei ce au ieșit din viață rămneau în pământul din grădina casei; cei ce intrau în viață lăsaau urmele nașterii ascunse în pământul de sub talpa casei, ascunse în matricea familiei, a neamului; sub talpa casei, adânc în pământ, se așezau toate urmele nașterii copilului. Talpa și pragul casei legate de activitățile complexe agro-pastorale și de străvechi mitologii, s-au afirmat ca simboluri în repetate cazuri. Obiceiurile, practicile și simbolurile specifice vechii civilizații agricole, de milenii, s-au transmis din generație în generație, de-a lungul secolelor, ca dovezi ale statorniciei și iubirii de vatră.

dr. LUCIA APOLZAN

Să-l mîncăm sănătoși

Miroase a lăpadă, ba parcă începe să se audă și stinger zvon de zurgălăi, așa că, nu mai încapă nici o îndoială, coboară ceasul datinilor cu brad împodobit și mese îmbelșugate! Mese pline cu fripură și cîrnați, cu caltaboși și sîngerete, cu tobă și piftie, cu colaci și vinuri care mai de care mai de ispravă. Numai că, pentru mai toate dintre acestea, luna lui Iudrea sau Undrea, cum au botezat-o bătrînii, are o zi „cap de pod”, cunoscută sub numele de Ignat. În această zi de 20 decembrie, după ce se face seama la grăsunii, se petrece la noi - poate și prin alte zări - un obicei cărui a se zice din vechime „pomana”, „praznicul” ori „cina” porcului. În treacăt fie spus, sărbătoarea Ignatului nu-i creștinească de neamul ei, ci își are rădăcinile mult mai adînci în timp, constituindu-se inițial într-un ritual păgîn închinat măreției focului. De altminteri, mai mult sau mai puțin laice, sărbătorile noastre tradiționale - și nu numai ale noastre - au fost și rămîn, în alcătuirea și substanța lor concretă, festinuri gastronomice. Nu-i mai puțin adevărat, însă, întregul calendar - chibzuit presărat cu asemenea evenimente - se dovedește o izbită cură alimentară a medicinei populare, credincioșilor bolnavi - ce argument în plus? - îngăduindu-li-se bucatele de „frupt” în plin post! Dar să nu ne îndepărțăm de „pomana”, și să isprăvim repede secvențele ce întruchi-pează ele însele, după tipicuri păstrate strașnic, datina tăierii porcului. Adică, în preziua sacrificării, grăsunului nu i se dă nimic de mîncare, în afară de apă cît mai multă, în care se pune

sare rară masura, ca să spele resturile ce întîrzie în stomacul și intestinalele bietului animal. Asta, desigur, nu din vreo credință anume, ci pentru a-i fi mai lesne gospodinei la curățirea mațelor necesare în pregătirea cîrnaților. În ziua sorocită, grăsunul, oricît de dobitoc l-am crede, nu-și dezmințe însă inteligența și presimte că ceva nu-i în regulă, motiv pentru care se ascunde tocmai în fundul cotețului. Pînă la urmă, se lasă ademenit, spre a întări încă o dată portretul ce i-l-a croit înțelepciunea populară: „Porcul, îl bați, și el zice că-l scarpini!” Și vine, astfel, clipa năpraznică a înjunghierii, gospodina, cu vata în urechi adesea, adunînd într-o cratiță singele ce se revărsă, în care presară și un pumn de sare, tot amestecîndu-l cu o lingură spre a nu-l lăsa să se închege. După ce își va fi irosit, odată cu duhul, și presimțirea și resemnarea, „rîmătorul” se înfășoară în paie cărora li se dă foc, stîrnindu-se îndată un miros atît de irezistibil, cum numai șoricul cald pentru proaspăt îl are, încît, oriunde s-ar afla, și pisicile dau năvală. Bătrînii spun că sfîntul Ignat, care șade în ceruri, nu se mai satură de o așa mireasmă. Îl cred și eu! Urmează, iertată-mi fie pedanteria, dar e păcat să uităm un asemenea ritual, urmează deci, se înțelege, spălarea cu apă caldă a porcului pîrlit - înainte vreme se jupuia, pielea folosindu-se știm noi la ce - și, după ce este urcat pe o ușă scoasă din țîțina surii ori așezat pe o scară zdryană, începe tranșarea. Cine nu știe că întîi se desprinde slănina, în afară de șunci și spată, care se lasă cu

grasime pe ele?

Apoi se scot șuncile, se taie capul și picioarele și se împarte carnea după legile ei. Dar să nu ne ducem prea departe cu munca, fiindcă de acum începe să fie pregătită „pomana porcului”. Gospodarul alege suficientă carne slabă, învîrstă de slănină, care ia calea tigăii largi, așezate la foc mai puțin grăbit decît pofta celor ce mai au încă treabă cu mîntuirea alcătuirii lumestii și trecătoare a grăsunului. Cît se frige carnea tăiată bucăți ceva mai mici și se reumple cofa cu vin golită între timp - pe la unii vinul își face apariția tîrziu de tot, nu însă și la moldoveni - se desprinde de grumaz capul porcului, nu înainte de a se fi tras cu cuțitul o cruce adîncă, pornită dintre urechi și coborîtă pînă spre sfîrlă, și-apoi de-a curmezișul, pe sub ochi, lucrare întovărită de urarea: „Să-l mîncăm sănătoși!”. De-acum, datina și-a intrat în drepturile ei, ceea ce înseamnă că cenușa de la pîrlitul porcului se împrăsteie numai cu mătură nouă, dar nu de sorg, ci din plante de grădină, pregătite din vreme; că numai după cinci-șase zile se despică, numai de către femeie, capul porcului și i se scot creierii din care, odată fripti, se vor înfrupta toți membrii familiei. Există credința, în unele sate românești, că cei ce mîncă creierii unor animale capătă puterea acestora, la fel cum mai spun bătrînii că nu-i nevoie să mîncîni de-a binelea, ci numai să guști din creierii unui animal ca să „întri” în mintea lui. (Savanții au ajuns la concluzia că alcătuirea creierului de porc este cea mai apropiată de a omului!) Dar înainte de creieri, cu mare atenție se umblă cu fierea, și nu numai fiindcă dacă s-ar sparge ar amărî carnea peste care s-ar revărsa, ci și din pricină că fierea de porc este fo-

losită ca leac la tămăduirea roșăturilor pe care le fac vacile la cerbice, la fel cum tot cu ea se vindecă icterul - „boala ce îngălbenește de tot albul ochilor” - ori constipația. Atenție este cercetată, tot acum, splina, despre care se spune că dacă este groasă în partea din urmă e semn că va fi iarnă lungă și grea, iar vara mai toată, fiindcă partea ei din față se arată mult mai subțire. După ce bărbaiții sfîrșesc în a-și da cu părerea despre cum vor fi anotimpurile ce vin, splina rămîne apoi în seama gospodinelor, care știu ele de demult că dacă o vor mîncă fetele lor,

acestora le va crește părul lung și mătăsos...

Între timp carnea s-a fript în tigaie, grăsunul a fost pus și el la locul lui, iar bărbaiții, îmbujorați de ger ori mai mult de gura paharului, încep „pomana porcului”, prolog al ospetărilor din sărbătorile ce bat la ușă. Petrecerea, de cele mai multe ori, se întinde pînă la cîntatul cocoșilor, răstimp în care vinul, țuica ori horinca așază în convingerea bărbaiților, din toate credințele posibile, una singură: fuduliile de porc sporesc vlaga bărbătească!

Însă abia de-acum priceperea

și vrednicia gospodinelor pornesc să scrie, în cronica fără seamăn a bucatelor românești, un nou episod atît de plăcut cerului gurii, și încă ceva mai la vale. Fiindcă fără seamăn sînt, la ceasul omătului proaspăt, și datinile noastre. Ba parcă se și aude: „Nu ieși cu mîna goală, / Numai cu colaci în poală / Și cîrnați la subțioară, / Și cu caltaboși în oală, / Că ni-i murgul ciumpăgit / Și-ar fi bun de potcovit / Cu potcoave de colaci / Și cu cuie de cîrnați...”

MIHAI OGRINJI

Oale de Săcel

Un film de cîteva minute, proiectat la un „tîrg al olarilor”, ne aducea în casa lui Tănase Cocean, în atelierul său de lucru. „Bătrînul” din Săcelul Maramureșului cu bunătatea întipărită pe chip nu dădea mai tinerilor săi tovarăși de breaslă o lecție despre meșteșugul pe care s-a trezit împlinindu-l cu har încă din pruncie. El depăna, cu ajutorul mîinilor, minunata poveste a însuflețirii bulgărului de lut, al transformării lui în cînițe, oluri și ulcioare, nelipsite din nici o casă de pe malurile Izei sau ale Vișeuului.

Filmul, chiar așa începea, cu mîinile încă vîinoase ale meșterului în prim plan, trîntind cu sete boțul de pămînt pe platanul roșii. Roata olarului, descoperire epocală a omului preistoric, pornea să se învîrtă, în timp ce mîinile, acum liniștite, desăvîrșeau forma vasului. Veți spune că pînă aici, toți olarii procedează întocmai. Este adevărat, dar nici modelele plămădite pe roată, nici tehnica de lucru moștenită la Săcel nu au asemănare cu a nici unui alt centru din țară. Pe ecran se vedeau oale pentru fierț sarmale, ulcioare, crățiți cu două toarte, ulcele și ulcioare de apă, bocăițe pentru lapte prins, tigăite cu trei picioare pentru fript slănină în gura sobei, strecurătoare, blide, oale pentru flori... Fiecare primea o ultimă mîngiere înainte de a fi desprinsă de pe roată și pusă cu grijă la uscat pe polițele suspendate din atelier.

Chiar și din simpla înșiruire a repertoriului ceramic conceput în nordica așezare maramureșeană se poate vedea că Tănase Cocean rămîne credincios tradiției. El nu a cîntit nimic din ceea ce a preluat de la înaintașii săi. Aceștia, la rîndul lor, au tot

coborît pe treptele timpului, pînă ce au ajuns la hotarele istoriei. Ceramica de Săcel este unică, inconfundabilă, splendidă în simplitatea ei. Înainte de a fi arsă, este decorată fie prin lustruire, fie prin pictare. Tancred Bănățeanu o considera una din cele mai interesante din țară, „dovada materială pertinentă a autohtoniei și continuității etnice a poporului nostru, un document încă viu de arheo-civilizație”, în care se identifică forme descinse din mîndelul ceramicii dacice și ornamente dintre cele mai arhaice.

Olarii, pe cînd erau mai mulți, locuiau în Prund, pe malul Bistriței. Într-un capăt al satului. Acolo au trăit și strămoșii, olari din tată-n fiu, ai lui Tănase Cocean. Taică-său, Ion Cocean, fusese printre cei mai buni; pe „moșul” tatii l-a chemat Cozma. Dintre cei trei flăcăi ai artistului, ajuns în pragul anului șaptezeci, doi s-au desprins de casa părintească. A rămas cel mic, Tănase, ales și după nume să-l urmeze. Două categorii de pămînt, unul albastru, gras și unul sec, galben, se amestecă în proporții doar de meșter știute, pentru a se obține compoziția capabilă să reziste la proba temperaturilor înalte și, înainte de aceasta, să facă posibilă desfășurarea fanteziei decoratorului. El își desăvîrșește opera după cum îi este voia: frecînd cu o piatră pereții vasului, pînă ce-i acoperă cu volute și linii desenate de mișcarea circulară a mîinii sau trăgînd de citeva ori cu pensula din lînă de oaie linii groase, paralele, zimțate ori vălurite, cu o vopsea extrasă din Valea Glodului, din coloranți naturali.

Tehnica lustruirii cu piatra de rîu își are originea în La Tène-ul

dacic, înainte de era noastră, de cînd dăinuie și olurile, aproape neschimbate pînă astăzi, zămislite de strămoșii noștri. În schimb, cuptorul în care își arde moroșanul vasele, o semisferă ovoidală, este replica destul de fidelă a cuptoarelor romane, rezevînd faptul că în zona de contact dintre cultura dacilor și cea a noilor stăpînitori s-au întîlnit și au fost asimilate influențe reciproce, consecință a unei conviețuirii armonioase. Vechimea acestui centru este legată de vechimea așezării. Descoperirile arheologice o atestă în epoca bronzului; prima știre scrisă, din 1453, îi confirmă existența neîntreruptă.

Secvența următoare ni-l arată pe Cocean așezîndu-și oalele în cuptor. Ceea ce vedeam era, de fapt, repetarea unui ritual ancestral. Pentru ca bocăițele, ulcelele și cînițele să iasă la lumina zilei atît de roșii și atît de rezistente, le pusesese între două drumuri de foc. Lemnele scurte trebuiau să ardă în față, spre a da voie cuptorului să se încălzească treptat. La momentul potrivit, începea arderea lemnului lungi, introduse cu știință pe drumurile de foc. Două zile și o noapte veghease moșul puterea focului. Apoi, în amurgul celei de a doua zi, se întinsese fericit pe o laviță, așteptînd în somn răsăritul soarelui. În jurul său, risipite prin atelier, parcă obosite și ele, zăceau uneltele: maiul de bătut pămîntul, vîtraul, fățușul, malaxorul pentru frămîntat, pensula, sîrma pentru desprins de pe roată, roata de învîrtit cu piciorul, polițele, acum goale și puse...

NICOLAE DOCSĂNESCU

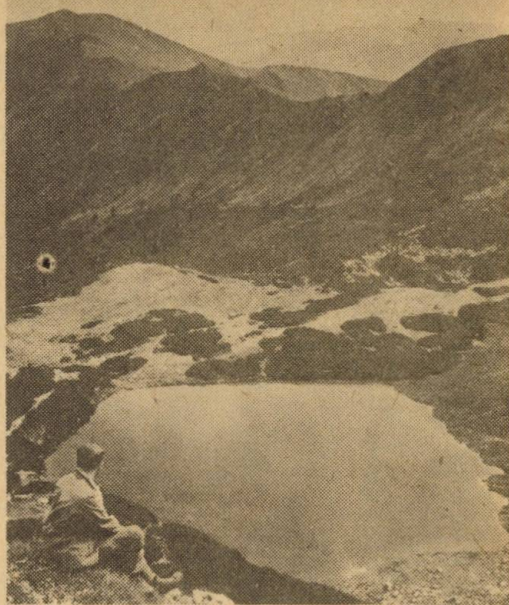
CARPAȚII în «Înalta societate»

Carpații, munții noștri, atât de dragi, au ei, oare, ceva ce-i diferențiază de principalele lanțuri muntoase din Europa sau de pe alte continente? - iată o întrebare care numai ne fulgeră sau chiar ne frământă aproape fără să vrem. Răspunsul se poate cristaliza destul de ușor dacă apelăm la aprecierile în domeniu făcute de unii oameni de știință - îndeosebi naturaliști, - atât români, cât și străini.

Spre deosebire de alte lanțuri muntoase europene - între care Alpii, Pirineii, Apeninii, Stara Planina ș.a. - și chiar de aiurea, Carpații Românești au, în primul rând, o mai mare diversitate geografică, răsfriată fericit în varietatea peisajelor: întinse pajiști înflorate și codri grei de molizi și brazi ori de fagi și alte foioase - dar și stîncării lipsite parcă de însemnele vieții, mulțimea izvoarelor ce susură plînd prin văi abia prefigurate, dar și drumuri fără pulbere ce și-au tăiat văi adînci - uneori pînă aproape la temelii munților - în chei sau canioane de pe fundul cărora abia se zărește un petec de cer. Si antiteza ar putea continua.

O altă notă specifică o constituie mulțimea depresiunilor și văilor care înlesnesc circulația și, evident, legăturile. Cununa munților a deschis, pe drumuri de ape în principal porți de legătură între incinta centrală și ținuturile de dincolo de munți, „înlesnind schimburile de mărfuri și de valori culturale proprii, iar în vremuri de restriște - adăpost și regupări la frați de același sînge“, cum, pe bună dreptate, consemnează geograful Victor Tefescu. (Popasuri prin țară). Aceste porți au însemnat atît trecători, pentru cei de același neam, cît și locuri de apărare, cum s-au și păstrat, de altfel, în toponimie: Poarta Orientală, Poarta de Fier a Transilvaniei, Poarta Meseșului ș.a. În plus, aspect deosebit de important pentru niște munți impozanți, totuși, au înlesnit legăturile dintr-o parte în alta a lor nu numai prin trecători și văi, ci chiar și peste culmile largi, atât de caracteristice Carpaților Românești. Este vorba de faptul că înălțimile carpatice sînt, cu precădere, constituite din culmi largi, atît de frumos numite *plaiuri* - termen care pare a rivaliza, ca putere de sugestie, cu intraductibilul *dor* -, în multe cazuri niște suprafețe extrem de netede, pe care mergi ca la șes și care, primăvara, cînd se umplu de flori, îți oferă cu adevărat o imagine de basm și îți amintesc de versurile mioritice „pe-un picior de pîi, pe-o gură de rai...“. Întinsele suprafețe netede de la înălțime explică, de pildă, de ce toponimia Carpaților cuprinde un important număr de termeni ca Muntele Șes, Neteda, Masa, Podurile, Poiana ș.a. Tot existența acestor plaiuri explică și de ce plafonul așezărilor permanente urcă mai sus de 1 200 m. - pe alocuri chiar la 1 600 m - iar al celor sezoniere (pastorale) pînă la peste 1 800 m.

Aceste culmi largi, uneori ușor vălurite, au fost folosite diferențiat: cele mai înalte pentru pășunatul oilor, cele mijlocii (cu finețe) pentru creșterea vitelor mari, iar cele ceva mai joase chiar pentru agricultură, la fel ca depresiunile. Tocmai pe o asemenea culme, pe Platforma Luncanilor, s-au dezvoltat cetățile dacice din Munții Orăștiei - ceea ce spune foarte mult.

Și pentru că am amintit de păstorit, să-i dăm cuvîntul unui glas autorizat, geograful George Vălsan, ale cărui aprecieri privind importanța acestei străvechi indeletniciri din munții noștri, comparativ cu alte lanțuri muntoase, deși făcute în urmă cu vreo 60 de ani (*Neveile de pe culmile Carpaților*), își mențin încă, în bună măsură, actualitatea:

„Carpații Românești păstrează încă o viață păstoraască de oieri neobișnuit de dezvoltată. Poate nici un lanț de munți din Europa, nu li se poate asemana în această privință“ (subl.n.).

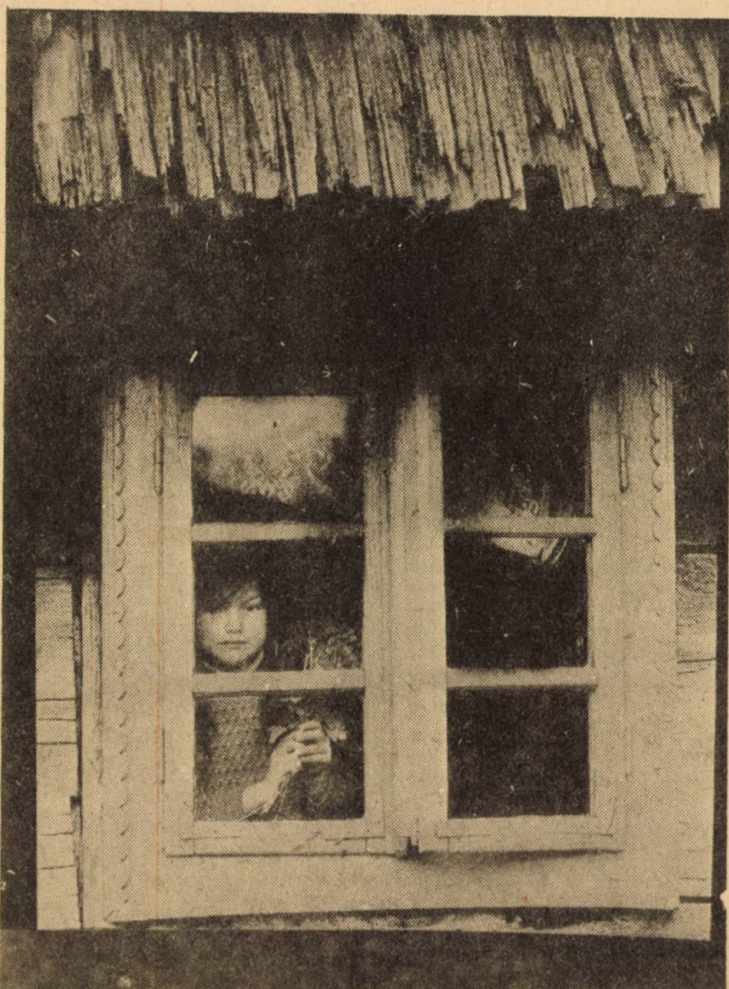
Această intensă viață păstorească a Carpaților Românești a păstrat obiceiuri foarte vechi, pe care nu le mai întîlnim aiurea... Păstorii noștri au alcătuit întotdeauna tovarășii asemănătoare confrerilor medievale, cu organizație viguroasă, cu datini precise pentru fiecare epocă a anului, cu o lume de credințe în care, sub vălul ocrotitor, dar străvezii, al religiei creștine, se ghicesc ritualuri mult mai vechi și de o ținută morală deosebit de înaltă.

Un alt aspect, ce imprimă aproape o notă de specificitate potrivit multor aprecieri, îl constituie marea întindere a pajiștilor bogate și smălțuite cu flori. Astfel, un mare naturalist și, totodată, un foarte bun cunoscător al peisajului montan european, l-am numit pe Ion Simionescu, după ce explică modul cum „se lămuște variația în frumusețe a pajiștilor noastre de munte“ - respectiv „Carpații noștri se găsesc la îmbinare de clime. În ei se stinge boarea slabă a valului mediteran, dar în pieptul lor se răsfrînge și furia crivățului dinspre nord. Pămîntul variat din care sînt constituiți dă hrană felurită plantelor“ -, continuă cu această interesantă apreciere:

„Alpii biruiesc prin contraste. Alături de strălucirea morții din omete e hohotul bucuriei de viață a degetarului care biruie pavăza gheții. Cînd ai în față ghețarul Cambrena din grupa Alpilor Bernina, cu bolovănișul morenelor încinse de împletitura florilor, se înțelege că tufele de linariță - liliachii, de *ranunculus* - aurii, de *geranium* - trandafirii, dau locului un decor mai bogat. În Carpați frumusețea stă în covoarele întinse, fin țesute una cît vezi cu ochii, cît și în intensitatea și strălucirea mai deosebită a culorilor. E o tonalitate proprie (subl. n.) Un suflăt, altul, mai curat, mai chemător“ (Pe vîrf de munte).

Dar nu numai de aceea ne iubim noi Carpații!...

SILVIU NEGUȚ

Cine este MIYA?

Prima oară am auzit de el în casa lui Nicoară Hotea, faimosul „artist-cojocar” din Șugatag, a cărui soție este ea însăși o „artistă cu acul”. Stăteam la masă și Victoria zice, în chipul cel mai firesc: „Măi Nicoa, a trecut dimineață Mia și-o lăsat niște aparate, că vine peste câteva zile să stea la noi”. „Bine-a și”, i-a răspuns bărbatul obișnuit să-și știe casa plină de vizitatori, să aibă oaspeți când nici nu te gindești; apoi, către mine: „E un japonez, care bate Maramureșul de vreo 10 ani, face fotografii, grăiește ca noi, mîncă slană, bea horincă, mere la coasă, doarme-n șopru, cîntă la nuni cu noi și scrie, scrie într-un caiet tot felul de minuni. Bag samă că l-ai întîlnit !”

Asta se întîmpla pe la sfîrșitul deceniului opt, și drumurile noastre, prin Nordul românesc, nu se întretălaseră, pentru ca în 1987 Kosei Miya să vină în redacție, cu un superb album fotografic, intitulat **Maramureș** — **The center of the world** (adică, **CENTRUL LUMII**), avînd un cu-

prinzător text în limbile japoneză și engleză. De atunci, am stat deseori de vorbă, bineînțeles despre „Maramureșul meu”, cum îi place să spună, unde are cei mai mulți prieteni-fracți, unde a învățat românește în graiul locului, de la țărani, care sînt „cei mai buni profesori, ca acel țăran din leud, Ștefan Balea, un filozof, sută la sută deștept, poet și scriitor, aproape academician”.

Pentru acest japonez (născut în Tokio, la 26 septembrie 1937), din 1968 toate drumurile duc în Maramureș (prima oară a venit în România în 1965 și întâmplător a ajuns la Sighetu Marmăției), indiferent că străbate Nepalul sau vestul Europei, că vizitează Moscova sau Viena. Deci, de peste două decenii, **Mia**, precum îl numesc sutele de maramureșeni cunoscuți, este un statornic îndrăgostit de acele meleaguri voievodale, zicînd despre el: „Am devenit sută la sută **româniac**. Eu nu mai sînt japonez tipic: îmi place petrecerea, am devenit iremediabil optimist, plîng cînd mă despart de prieteni, beau cu oamenii de omenie, dorm cu ciobanii la stîna și zic **musai**, adică trebuie, și zic „Doamne ajută!”, cînd plec la drum. Și le zic japonezilor, pe care-i aduc să viziteze Maramureșul: Hai la noi!”

Scriitor și artist fotograf internațional, Kosei Miya a publicat, din 1970, numeroase cărți și al-

bume, în majoritatea cazurilor despre Maramureș-România, de la reportaje și eseuri pînă la proză fantastică și povești pentru copii. Fin observator, el descoperă aici un univers tot atît de bogat în istorie, mitologie și origini ancestrale cit și în virtuți ale oamenilor prezentului, alături de care se simte mereu acasă și în

casele cărora a cunoscut cea-s ospitalitatea și dragostea de vatră.

V. HOSSU-LONGIN

P.S. Publicăm în premieră românească o parte din imaginile maramureșene, în viziunea unui japonez îndrăgostit de meleagurile noastre.

Mapamond

„Acoperșul lumii”, Everestul pare a nu mai vrea să aibă secrete. S-au împlinit deja, iată, mai bine de patru ani de cînd alpinistii au reușit să treacă prin „furcile caudine” ale celei din urmă rute de-a lungul crestei de nord - est - către piscul celui mai înalt masiv muntos al lumii.

Începută în martie 1985, aventura s-a sfîrșit în mai, același an, cînd prognoza meteo indica condiții climatice „optime”: temperatura de -36°C, iar viteza vîntului pe creastă de circa 60 m/h. Asaltul final al muntelui a început la Lhasa, în Tibet și a fost punctat, pe parcursul său, de două adăposturi săpate în zăpadă și două campuri în bivouacuri. Cine sînt autorii performanței? 16 tineri temerari, membri ai unei expediții britanice avînd la activ, înaintea Everestului, mai bine de 40 de expediții importante. Camera de luat vederi i-a surprins pe o parte din ei la Glencoe, în munții Scoției, unde a avut loc familiarizarea cu echipamentul și studierea planurilor ascensiunii. În imagine, de la stînga

Ultima rută spre Everest

la dreapta, în rîndul din față David Bricknell, Liz Duff, soția conducătorului expediției, Tony Brindle, Mal Duff, liderul expediției și Julie Tullis, prima femeie britanică, care a încercat să escaladeze Everestul; în rînd

dul din spate: Chris Watts, Andy Greig, Allen Tyffe, Nick Kekus, Kurt Diemberger, Rick Allen, Sarah Squibb și Andy Nesbit.

ADRIAN POP

HIMALAIA SUB PICIOARELE NOASTRE

Ca să știi cum e Himalaia trebuie să-ți închipui că mergi vreo două săptămâni printr-o Dobrogea ceva mai uscată și mai accidentată, așezată la 2000—2500 m. După asta urmează, în sus, un Făgăraș de-al nostru, vara. Iar peste el, și mai sus, încă un Făgăraș de-al nostru, iarna. Noi ne aflăm acum la limita dintre vară și iarnă, în Tabăra de Bază Avansată, instalată pe un tăpșan cu iarbă verde-gălbuie la 4700 m. Am făcut și ultimul transport de la tabăra anterioară (4100 m), i-am lăsat lui Cornel un bilet cu indicații pentru porțiunea de Făgăraș vara (Cornel trebuie să vină cu un transport de alimente) și ne pregătim să facem prima incursiune în peretele sudic.

Avem în rucsaci un prim transport — nu prea greu — de materiale tehnice: pitoane de stincă și de gheață, ancore, corzi, pioleți și ciocane-piolet. Am luat câte puțin din toate, neștiind încă de ce o să avem nevoie.

Plecăm peste tăpșanul verde călcând cu bocancii grei pe pernițele de iarbă sirmoasă ca pe niște arcuiri. Trecem de șaua largă dinaintea începutului crestei lui Konabon, pe lângă momiia de pietre ridicată aici la recunoașterea traseului pînă în acest punct.

Emoție? Puțină teamă? Curiozitate? Greu de descris sentimentul cu care trec dincolo de ultimul loc atins de pași de om. Poate că o mare parte din ce se petrece în mintea mea e ceva impus — îmi spun „Nimeni nu a mai călcat pe aici” și îmi doresc să am pentru asta un sentiment special, așa cum la Histria îmi spun „Cineva a cioplit piatra asta acum peste două mii de ani” sau lângă Voroneț mă gîndesc „Ja culorile astea s-a uitat și Petru Rareș” și simt cumva că am datorita să mă emoționez. Dar în mod sigur e și ceva spontan, un sentiment intens și pur care cel mai mult seamănă cu ce simțeam în copilărie cînd umblam prin locuri virane cu dărîmături și bălării primejdioase și căutam găuri de pivniță ascunzînd ne-maipomenite comori de cioburi, bețe și reviste mucegăite — un sentiment cu totul special pe care, după ce m-am făcut om mare, l-am regăsit citeodată pe munte.

Cu acest sentiment greu de numit, merg la deal alături de Emil și de Cezar, pe spinarea la început rotunjită a crestei lui Konabon. Trecem un briu de grohotiș nesuferit format din pietre plate, negricioase, care te silesc să faci cîte trei pași la deal în loc de unul, apoi mergem multă vreme pe lângă melci uriași de piatră galbenă bătuți de aburii cețurilor gri care fierb în hăul Ghurmei Khola. Din cînd în cînd nu se mai vede nimic, și atunci ne oprim puțin.

Ajungem la baza unei fețe stîncioase care o ia mai tare în sus: prima problemă serioasă, primul „punct” din traseu. „Stîncă” e formată din straturi minuscule, nisipoase, atît de moale că dacă bați cu vîrfu bocancului rămîne urmă. Ca o halva uitată în frigider. Nici o problemă! N-ai prize — ți le faci! (numai să nu stai prea mult pe ele). Iar sus — o plăcere! Fața se termină într-o muchie de cuțit, mai încolo se vede continuarea crestei după o coborîre pe un bloc mare, înclinat, acoperit cu gheață neagră — atenție la stînga, un kilometru pînă jos unde se aude vîind ceva — apă, avalanșă — nu se știe precis în ceată asta.

Pe la prînz ajungem sub seracurile primului ghețar suspendat. De fapt nu se prea vede nimic pentru că peste ceață a început să ningă, un fel de mazărice — dar materia verzuie care se întrezărește tîind perspectiva în sus este fără nici un dubiu gheață de cea mai bună calitate. O porțiune aproape orizontală de doi pe doi — prima bucată orizontală de cînd am plecat de jos — se transformă sub tropăilele noastre într-o platformă unde depozităm într-un sac de plastic albastru electric tot ce am adus în rucsaci. Eu sînt mulțumit cu ce-am realizat pe ziua de azi, mi-e foame și propun să ne întoarcem. Dar băieții nu. Ei își pun colțarii și încep să urce vajnic creștulița de după platformă, ascuțită ca într-un film de groază, și încep să se învîrtească pe fețele de sub seracuri, căutînd — probabil după miros, că de văzut nu se vede — cel mai bun punct de atac al peretelui de gheață. Simt că-mi lipsește ceea ce îi face pe ei să meargă acum înainte — desigur, un atribut al masculinității. Ce o fi, perseverență sau

lipsă de măsură? Răspunsul depinde de cât de tare bate vîntul. Mă rog, eu stau cuminte și îngheț încă vreo oră, după care îmi pierd răbdarea și intervin energic: „Măăă? Voi v-ați prosti? Dați-vă jos de-acolo!” „Ceee?” „Dați-vă jooooo!” În sfîrșit, îi văd coborînd. Era și cazul, pentru că ninsoarea s-a întetit îngrijorător. Mă gîndesc cu satisfacție destructivă că acum, din cauza încăpățînării lor, n-o să putem cobori.

Curge de sus potop de mazărice mărunță-mărunță, deasă, uscată, zgrunțuroasă, răpaie pe stînci și pe fețele de gheață ca pe fețele unui uriaș acoperiș de tablă, se formează mici torente albe, curg de peste tot, se întîlnesc în șuvoaie care se aud și aproape și departe, în stînga, în sus, cu diferențe de tonalitate care delinesc planurile și distanțele și pe care vîntul ba le ridică ba le amestecă într-un uruit surd, continuu. Tot ce era depărtare e un alb adînc, iar ce era contur s-a șters — nu se mai știe dacă umbra e bloc de stîncă sau abis. Pe tot ce ține cît de cît zăpada s-a pus un strat alb cam de douăzeci de centimetri.

În aceste condiții coborîrea pe creastă, mai ales în punctele mai delicate, a devenit într-adevăr o problemă, și la început n-a fost deloc ușoară — traversarea unei fețișoare friabile deasupra unui culoar cu săritori antipatice, unde nu se mai vedea nici urmă de priză (nu-i nimic, ne-am făcut noi prize în stîncă, ne facem și în mazărice, tot cu vîrfurile bocancului), apoi o spinare cu „rulment”, înclinată spre marele hău al Ghurmei și unde n-aveai altceva de făcut decît să patinezi la vale, cu grijă să n-o lei prea repede și să ratezi jumătatea de metru unde se putea trece într-un culoar rezonabil, un fel de Valea Gălbenele. Pe urmă am ținut-o tot pe vîlcele, ceea ce s-a dovedit de-a dreptul plăcut. Zăpada mare care căzuse (și care continua să toarne din zece mii de saci întorși cu fundul în sus deasupra capetelor noastre) nu prezenta pericol de avalanșă pentru simplul motiv că era... curgătoare, sistemul de vîlcele fiind suficient de înclinat ca să nu rabde o cantitate prea mare de zăpadă. Singura problemă la o astfel de coborîre este să nu te lași răsturnat de zăpada care curge cu tine, pe lîngă tine, peste tine.

Tehnica de coborîre cere ca în timp ce-ți dai cu călcîiul de la un picior în ceafă să încerci neapărat să-ți dai cu genunchiul de la celălalt picior în barbă. Numai în felul acesta eviți să te pomenesci pe burtă cu capul în jos și reușești să te menții deasupra, călare pe mica ta avalanșă personală pe care o folosești ca mijloc de locomoție.

Am ajuns înapoi la pantele de grohotiș care acum nu mai fugea de sub picior fiind „ținut” de zăpadă, așa că am parcurs foarte ușor curba de nivel în șa, apoi în continuare spre tabara de bază. În locul întinderii de iarbă verde-gălbui găseam un peisaj de iarnă autentică. Am notat în jurnal: „Jos la cort, în peisajul alb și sumbru mincăm cocoțați pe pietroaie în ninsoare. S-ar zice că sîntem în elementul nostru”.

Mă gîndesc la Carpații noștri. Asociez sosirea „acasă” de atunci cu un episod aproape hazliu petrecut la cabana Vîrfuri cu Dor: după o noapte de viscol, Emil, privind afară printr-un locșor rîciit cu greu în gheața de pe geam, a văzut chiar acolo lîngă fereastră un ciine ciobănesc stînd colac în zăpadă; avea botul ascuns în coadă, fruntea brumată cu alb, rafalele de vînt îi răsirau blana pe spinare; „Săracul de el” am zis eu, miloasă, „hai să-l băgăm înăuntru”, și am bătut în geam. Ciinele a tresărit, s-a sculat în cele patru picioare, s-a întins tacticos — „ce somn bun dor-

meam eu” — cîscînd îndelung drept în viscol, și s-a culcat la loc. Mila mea era cu totul deplasată. Poate așa ne-ar fi căinat și pe noi cineva știindu-ne așezați în vînt, pe niște pietre reci, cu căciuliile trase pînă la nas și zgribuliți în pufoaice, cu degetele umflate de zgîrîieturi, de udeală și de frig, înfulecînd mîncare rece, fără pîine. Dar noi ne simțeam bine, ca niște dulăi cu blană mare căroara nu le pasă de viscol.

Într-una din zilele în care făceam transporturi pe această porțiune cu puțin înainte de a ajunge jos în tabără am avut parte de o bucurie stranie. Ninsoarea de după-amiază stătuse. Mergeam obosiți prin zăpada grea, într-o mohoreală rece — totul în alb-negru, muntele ascuns în cețuri, o lumină cenușie care scădea a înserare. Și deodată, ca un vis, ca ceva dorit și nesperat — o deschidere în sus prin neguri spre un ochi de cer albastru în care era tăiat limpede vîrfurile Dhaulagiri înroșit de soarele apusului. Cu mirare, aproape cu teamă, primeam iradierea acelor culori, atît de altfel decît tot ce era în jurul nostru.

Am făcut atunci cîteva diapozitive color — dar în evenimentele de după expediție s-a întîmplat ca ele, împreună cu celelalte poze din perete, să nu rămînă la noi. După mult timp am văzut unul la o proiecție. Era nepermis de frumos: totul în întuneric, cu excepția a două colțuri opuse: jos două siluete negre, Emil și Cezar, într-o lumină roșatică venind foarte de sus, din tunelul spre altă lume deschis în nori. Nu regret că întîmplarea a făcut să se înstrăineze acea imagine — cred că nu m-aș simți în liniște s-o știu în casă. Astfel de viziuni se revoltă la ideea de posesiune.

TAINA DUȚESCU-COLIBAN

HOBITA

din Montparnasse

A existat, la Paris, în plin centrul capitalei Franței, un loc în care Constantin Brâncuși, „părintele sculpturii moderne”, cum i-au zis contemporanii, a creat o frântură de basm coborâtă din Carpații noștri. Un loc care îi amintea de Hobita natală de la poalele Munților Vilcan, de meleagurile unde, copil fiind, locuise el, viitorul „cioban-sculptor”, cum îi zicea în glumă prietenul său, Mihail Romanov. Mobilierul acestei oaze carpatine a fost creat de „măinile sale de aur” – vorba lui badea Sofrone, rotarul satului, cel care aducea în atelierul lui Brâncuși, „mirosul pădurii și al muntelui semeț”, cel care îl învățase care e rășina de brad sau de pin pe care putea s-o mestece, ca să aibă gura parfumată și să-i treacă setea pe munte.

Primul lui atelier parizian l-a avut în Rue de Montparnasse, într-un fost șopron-prăvălie. Strada pornea din Boulevard Raspail și se oprea la poarta cimitirului Montparnasse, unde peste ani va fi instalat „Sărutul” și unde, la capătul vieții, se va odihni și Brâncuși, condus de marii artiști ai vremii, care-l socoteau „bunicul nostru al tuturor”.

După ce închiriasse acest șopron, muncise timp de o săptămână, ca un autentic cioban care-și face sălașul la munte, dotându-l cu cele necesare traiului unui cioban transhumant, care știa să cioplească lemnul ca un bun fiu al Carpaților, pentru care lemnul ce creștea pe versanții muntelui, este „tată și mamă al tuturor începuturilor”. „Am lucrat atunci ca un Hercule, cel care a curățat grajdurile lui Augias”, spunea el. Din chereștea veche a făcut un pat de scinduri, fără saltea, așa cum dormise ani în șir pe vremea când se tocmise cioban pe munte, la păcurarii veniți din Transilvania. La cap și la picioare a pus două trunchiuri de copac, „pentru a-mi sprijini tîmpla și tălpile”. Apoi, tot din lemn, și-a făcut o masă rotundă, cu trei picioare, pe care, ca acasă la Hobita, putea să răstoarne mămăliga din ceaun și să mănince în tihnă cu Modigliani, care savura „polenta”. Și-a făcut și polițe, și scăunele cu trei picioare, dar și unele care prefigurau pe cele ce le va dăltui pentru „masa tăcerii” de la Tîrgu Jiu. A confecționat și dulapuri, și lavițe, și linguri și sărărițe – tot din lemn – și o lingură mare cu coada crestată în chip de dragobete. Ca muntenii din Carpații noștri, și-a făcut un căuc sculptat pentru a-și servi oaspeții cu apă („care din căuc miroase ca apa din izvoarele adumbrite de mușchiul pădurilor noastre carpatine”), cum spunea el.

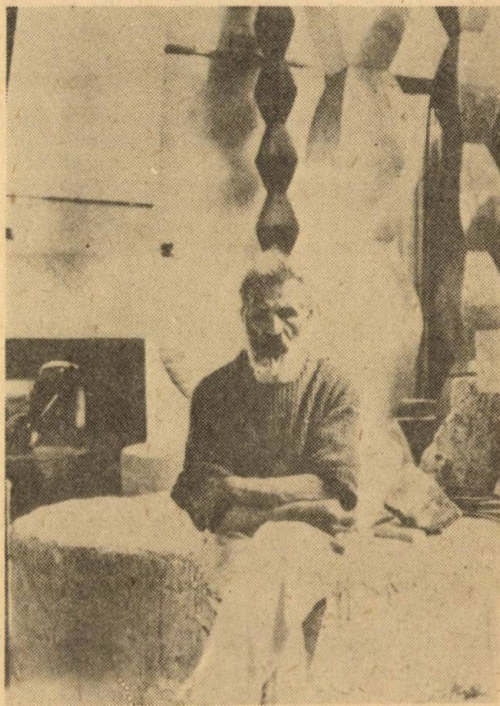
Pentru a-și încălzi instrumentele de lucru și a ține mîncarea caldă, „ca mama la Hobita”, își făcuse un cuptor din cărămizi, „așa cum își fac oierii la munte”, spunea el. Brâncuși n-a uitat niciodată că a fost mai întîi „cioplit în lemn”. De aceea, meșteșugea lemnul și la Paris, unde ucenicise la un tîmplar, pentru a câștiga bani de mîncare. Cu vremea, șopronul își întărise pereții și devenise casa lui de locuit, în care se simțea ca un veritabil țaran de la munte.

Cît de tare îl măcina nostalgia meleagurilor natale se vede și din faptul că șervetele țărănești, cergile, pernele și fețele de masă proveneau de la Hobita, din satul de la poalele Carpaților (toate îi fuseseră trimise de Varvara, sora lui, care-i scrisese, parcă pentru a-i ațîța dorul, că „ștergarul de trup fusese bătut cu maiul la pîrîl Runcului”, care vine grăbit din munte și e aspru „dar sugă apa ca un cîine însetat”. Blidele și oalele erau de la Horezu, „și le țîn cu gura în jos, cum fac băcițele ciobanilor din munții noștri, pentru că altfel oalele pot vorbi și pot destăinui secretele casei”, cum zicea Brâncuși. Sora lui îi trimisese și un ulcior în care, de obicei ținea vin roșu, „puterea ursului”, care în ulcior „nu este nici cald nici rece, tomna bun de băut”, cum spunea el.

Brâncuși își crease o lume a lui, un cuib carpatin, lumea satului de la poalele Vilcanului și Parîngului, pe care o va duce cu sine prin toate casele pe care le va locui la Paris. Avea în casă și fluier, pe care îl purta vîrît într-un buzunar al hainei anume croit, și din care cînta uneori la întîlnirile cu prietenii săi în cartierul artiștilor, „chiar dacă aici, cum spunea el, nu stau lîngă izvor cu apă de cleștar, ca acasă la mine, la poala pădurii”.

În casa lui Brâncuși avea și un bucișum, instrument care reprezenta Apusenii. Dovada? Într-o zi, Modigliani, în fruntea unui grup de artiști, printre care se afla Apollinaire și Rousseau – Vameșul, venind să-l ia pe Brâncuși la un carnaval, i-a pus în mînă un tulnic găsit rezemat de un perete. Iar pentru ca sculptorul să fie „Mai-marele păstorilor din Carpați” cum a vrut „Modi”, acesta i-a pus în față și în spațe două cergi, luate de pe patul de lemn, fără saltea și cu butuci la cap și la picioare.

Interesantă ni se pare descrierea acestui cuib de „urs” carpatin pe care o face Peter Neagoe templului

brâncușian de la Paris, în acel timp. „Pe podea se aflau mese joase, înconjurate de butuci încrustați și acoperiți cu perne, o laviță și polițe pline cu de toate. O scară cu balustradă ducea la o terasă închisă, ca la culele oltenesti”.

Elaine Feyre, o bogată americană, care va vizita locuința lui Brâncuși va exclama: „Seamănă cu un templu druid!” Ca la o autentică stînă din Carpați, bucătăria avea toate cele necesare: tigaie și ceaun, linguri de lemn, grătar și blide, în care fiecărui vizitator i se servea sarmăluțe, iar pe mici funduri de lemn - mititei prăjiți pe grătar.

Pentru spălat, Brâncuși făcuse o instalație ca pe muntele unde fusese cu oile. Legase stropitoarea de un câprior al casei și trăgea de o sfoară. Apa curgea după pofta inimii. Încăperea era luminată de o lampă cu petrol, deși avea și instalație electrică. Înainte de culcare, lua lampa din cuiul bătut în grindă și o așeza pe noptiera cioplită de el.

„Aș vrea să am pămînt pe jos, în loc de podea. Sau cum au sărăcanii din marginea Parisului”, zicea uneori. „La noi casele cresc parcă din pămînt și, ca orice plantă, suie la deal, la munte, închizînd între pereții lor generații după generații - istoria oamenilor care au trăit acolo”, spunea Brâncuși, cuprins de nostalgia melegurilor natale.

Spre sfîrșitul vieții, sculptorul poseda un atelier pe care prietenii săi îl socoteau „princiar”, pe Rue de Vaugirard. Parte din pereți erau din aluminiu și sticlă. Acolo și locuia. Avea bani destui pentru a putea să-și cumpere mobilă modernă. Dar Brâncuși își păstrase mobilele pe care și le lucrase singur. Mai apăruse ceva nou: un fotoliu cioplit de el însuși, în care îi plăcea să se odihnească. Alături de acest fotoliu zăcea, de obicei, Polaire, un cîine alb, adus din nordul scandinav, care semăna, după cum spuneau prietenii lui Brâncuși, cu un cîine ciobănesc, din cei care păzesc turmele de oi pe poienile Carpaților. Culoarea albă a lui Polaire se asorta cu barba și veșmintele stăpînului, care erau albe și ele.

Cu Polaire petrecuse cîteva luni în Pădurea Vincennes, de lîngă Paris, unde-și făcuse un atelier în aer liber, pe vremea cînd, în 1916, germanii bombardau Parisul. În pădure se simțea mult mai liniștit și își stăpînea mai ușor gîndurile. „Se născuse în mijlocul naturii și era fericit în sinul ei”, scrie Peter Neagoe, în cartea „Sfîntul din Montparnasse”. Îi plăcea să zacă pe un covor oltenesc, într-o poiană, și să privească copacii, „care parcă sprijineau cerul”, cum spunea el. Așa i-a venit într-o zi ideea „coloanei infinite”. Pentru a-i stabili lungimea și echilibrul, forma și modelul, avea să taie copaci și avea să-i cioplească în diferite forme, cu gîndul la stîlpii ce sprijineau casele cătărate pe dealurile-contraforturi ale Carpaților Olteniei.

Cînd se mutase în Rue de Vaugirard hotărîse să se izoleze de exteriorul zgomotos. Și, ca orice țărăn maramureșan sau din alt colț de țară, care-și duce traiul în munte, și-a sculptat o ușă de lemn groasă, așa cum aveau boierii mehedinteni sau gorjenii la culele lor. Era o poartă încrustată, la care lucrase mult timp, amintindu-și de vremea cînd fusese ucenic tîmplar la Craiova și făcuse rame sculptate.

Venise la Paris și locuise mai întîi într-un imobil la etajul șase. De cum putuse, își făurise, cu mîinile lui, o „oază a liniștii”, pe care o purtase cu sine peste tot, un interior cu mobilier de casă țărănească de la poalele Carpaților Olteniei, din care nu lipseau decît bu-nica lui, cu basmele copilăriei.

...Brâncuși a durat, la Paris, un crîmpei de basm carpatin, purtînd mereu în suflet dorul după munții și pădurile țării sale.

SEVER NORAN

Străvechimi ÎN ȚARA LĂPUȘULUI

Așezarea geografică a Țării Lăpușului, condițiile istorice și social-economice specifice acestui spațiu românesc au favorizat conservarea, aproape neștirbită, a numeroase forme vechi etnoculturale și etnoartistice: obiceiurile sînt izbitoare prin caracterul lor arhaic bine marcat de numeroase rituri, elemente etnografice, care le conferă un pronunțat caracter de individualitate. Obiceiurile legate de momentele cruciale ale vieții omului sînt cele mai impresionante, prin arhaicitatea și complexitatea lor, care ne fac să pătrundem într-o lume fabuloasă rămasă parcă neschimbată de mii de ani.

Din suita prescripțiilor rituale legate de naștere, amintim doar că la Cupșeni era îndătinat ca viitoarea mamă să nască pe pămîntul gol, din casele nepodite; la Lăpușul Românesc, femeile își doreau să nască pe cîmp, una dintre informatoarele lămurindu-ne că „așa era obiceiul lor”. Această prescripție are un caracter magic și se pare că a fost mai răspîndită la români: cercetările arată că în zona Chioarului, la Boiul Mare, femeile obișnuiau să nască în fața casei, pe pămînt, sau pe pămîntul gol din mijlocul unei încăperi lipite cu pămînt. Situația a fost atestată și de către Ion Pop Rețeganul, prin părțile Bistriței, pe care o discută sub aspectul semnificației: „Atunci cînd vine ora nașterii, viitoarea mamă e culcată jos, ca pămîntul, ca mamă a tuturor, să primească el mai înții pe noul născut”. Părerile acestea este susținute și de alți cercetători; Traian Herseni susține, ca urmare a unor multiple dovezi, că s-a păstrat în credințele antice ideea originii preistorice a unui pămînt-mamă, care asigură deopotrivă fertilitatea cîmpurilor și fecunditatea animalelor și oamenilor, pentru că se credea că tot ce se naște porcede din Gee.

Ceremonialul funebru din Lăpuș este uluitor de bine conservat pînă astăzi, impresiunînd și el prin numeroase practici ritual-magice de mare interes, prezentîndu-ne indicii sigure ale unei mari vechimi. Din suita acestuia, un loc aparte ocupă datul „macăului” peste sicriu. Se înțelege prin „macău”, în graiul locului, orice obiect ceremonial în alcătuirea căruia intră o botă; „macău” poartă denumirea și botele chemătorilor împodobite într-un anumit chip și avînd formă de baltag, cu care se invită la nunță. Ritul este viu încă în multe sate, precum Rogoz, Cupșeni, Ungureni, Libotin, Costeni etc; împreună cu „macăul” se dă un colac mare ca un inel, care este legat de botă cu o sfoară și un ștergar tradițional brodat, trecut prin golul colacului. În capătul botei se face o creștătură în care se pun bani și se dă unui bătrîn de regulă celui mai vîrstnic din sat, căruia i se spune: „Hai, moșule, și ie 'bota”. La Rogoz, se pun în sicriu două „macău”, unul de-a stînga și unul de-a dreapta; cel din urmă se ia și se dăruiește, cel din stînga se îngroapă cu mortul.

Datul botei peste sicriu este de o apreciabilă vechime, prezent și în alte părți. În „Tipologia folclorului”, întocmită de Ovidiu Birlea și Ion Mușlea, după răspunsurile la chestionarele lui B.P. Hasdeu, bota este atestată printre obiectele ce se dau pomană peste groapă în Moldova, iar Adrian Fochi descoperă bota printre obiectele ce se dăruie și în Ardeal și Banat. În „Înmormîntarea la români”, Simion Florea Marian, referindu-se la Munții Apuseni, arată că bota, de mărimea mortului, crestată la un capăt, în care se pun bani, este îngropată cu defunctul, precum a întîlnit și Florea Bobu Florescu în Maramureșul istoric (în textul „O înmormîntare în Cuhea lui Dragoș”, 1942).

CARPAȚII ÎN LITERATURĂ

„Ca într-o minunată panoramă ni se arată acum, de jur împrejur, indoiurile Carpaților, cu crestele încununate de raze, cu văile adînci și întunecoase, spintecate de izvoare repezi și umbrite de păduri seculare. Mă uit uimit la vîrfurile acestor stîncose ce se înalță-n cer ca niște falnice turnuri de cetăți, și gîndul mă duce cu sute de ani în urmă, în trecutul viforos al neamului nostru. Din cîte primejdii nu ne-au scăpat pe vremuri munții și codrii acestor aici, în întăriturile acestea zidite de Dumnezeu, au stat adăpostiți aproape o mie de ani strămoșii noștri, cînd prin șesurile Dunării curgeau puhoaiile de barbari (...) În munții aceștia s-a închegat țaria și unitatea neamului românesc. Ei au fost ocrotirea și scăparea noastră în zilele de groază cetatea sfîntă în care s-au păstrat așa de curate credințele și limba și datinile poporului nostru. În locurile acestea tainuite, pe veci îngradite de străjile Carpaților, plutesc umbrele strămoșilor noștri de-nainte de descălecătoare. Aici, în șoptitul izvoarelor și scăpărilor codrilor, a răsunat pentru întia oară frumoasa noastră doină, și nu e pirău, nici plai de care să nu fie legată o amintire scumpă sufletului nostru, nu e vîrf de munte, în tot cuprinsul acesta, care să nu-și aibă povestea și cîntecul lui. Mai tîrziu, după ce-au conținut năvălirile și s-au scoborit ai noștri iar la șesuri, de cîte ori o primejdie mare ne-a amenințat, munții ne-au chemat în adăposurile lor, și vai de dușmanul care ne-a urmărit în întăriturile cetății noastre!”

(Alexandru Vlahuță –
„România pitorească”
capitolul „Pe coama Mohorului”)

Sub aspectul semnificației, informatorii ne-au sugerat că se dă bota pentru mort să-i fie drept sprijin în lunga călătorie, pe care se presupune că o face din „lumea albă” în „lumea neagră”; aceeași semnificație o întîlnim în lucrarea lui Adrian Fochi: „să aibă reazem pe drum”. Trebuie să remarcăm că această explicație ar putea fi acceptată doar în situația în care bota se pune în sicriu, ea mergînd cu mortul, însoțindu-l. În zona Lăpușului, exceptînd localitatea Rogoz, bota se dă de regulă celui mai bătrîn om din sat; acest fapt ne îndreaptă către o altă semnificație. Ritul ne conduce, probabil, în vremuri cînd la cîrma colectivității se aflau bătrîinii, care acționau pe linia etico-juridică și magico-mitologică, a strămoșilor. În această situație, bota ar fi o conotație, un semn, ea marcînd o funcție socială sau poate era investită și cu putere ritualică. Este posibil ca în moment ce dispărea un individ din grupul de bătrîni-conducători bota se transmitea celui care îi lua locul: în acest sens „macăul” ar fi o „botă de obște”. Evident nu putem face decît supoziții. În vremuri vechi a existat o „botă rituală” pe care probabil bătrîinii o purtau, ca și paharul ritual, în diferite ocazii și la sărbători. Urmele ei nî s-au transmis prin imaginile colindelor laice: iată cel în care

se dezvoltă motivul părinților cu trei fii, trei meșteri mari: „Avu gazda tri feciori/ Și tăi tri i meșteri mari./ Cel mai mare-i făurari./ Celălalt îi păcurari./ Cel mai mic îi traucic./ Traucic, dragul tatii./ Fă-m o cirje-ntrauriță./ Să mă duc la beserică./ Oamenii m-or întreba: Cine ți-o făcut cirja./ Oare mie face-mă?/ Nu știu ție faceți-a./ Da vină la Sintilie./ În postu Sintă Mărie./ Faguru s-a dejdeja./ Țiie cirje faceți-a”. Colinda mai circula rar astăzi în zona Codrului. Obiceiul ca tinerii să facă cirje pentru bătrâni mai stăruie și astăzi în memoria sătenilor din Cupșeni.

Obiceiurile din Lăpuș sînt marcate poetic de o poezie de mare frumusețe, care conține unele motive, elemente etnografice, și ele un indiciu sigur al considerabilei vechimi. Putem să exemplificăm, pe această linie, bocetul la tînăr nelumit, descoperit de noi la Rogoz, cules de la o informatoare care la data anchetării avea 97 de ani. Motivul inițial al bocetului ne sugerează că slăcîul nelumit nu pleacă fără a-și îndeplini cea mai mare obligație tradițională: căsătoria care a generat numeroase credințe, el căsătorindu-se mitic în sfera cosmosului folcloric: „Vai, puiuc, dragu mamii!/ Vai, bine te-ai însurat!/ Fată din sat n-ai luat./ Da din poarta raiului/ Pă fa-ta-mpăratului”. Cel de al doilea motiv narează nunta cosmică a tînărului răpus înainte de a fi lumit: „Soarele ți-i nănaș mare/ Și luna ți nănașita./ Găinușa, socăcița/ Și fușteii, feciorii/ Și steliile, fetile, (drustele)/ Și luce-nii (luceferii), gosdoneii”. Renumitul etnolog prof. univ. Mihai Pop consideră că această metaforă a nunții mirifice este o soluție catarctică în situație de extremă dificultate, cunoscută din textul „Mioriței”. Mircea Eliade afirma că avem aici un cosmos transfigurat: moartea, spune el, nu este considerată o simplă nuntă, ci o nuntă de proporții și de structură cosmice. Nu este vorba de un panteism, pentru că acel cosmos nu este sacru, prin el însuși, prin felul lui de a fi, ci este sanctificată prin participarea la misterul nunții. Balada „Miorița” ne revelează o solidaritate mistică între om și natură, care nu mai este accesibilă omului modern. Trebuie să subliniem că prezența acestui bocet la slăcîu nelumit, ar pu-

CARPAȚII ÎN LITERATURĂ

„Am văzut deseori oameni comparînd Carpații noștri cu munții Svițerei, deși cei care spuneau asta n-au văzut niciodată, nici măcar în vis, frumoasa Elveție. Eu ce să spun? Într-adevăr munții noștri sînt frumoși, mareți, arătînd mii de vederi pitorești, dar singuratic, care-ți plac numai dacă ești într-adevăr îndrăgostit de așa ceva, și acoperești într-adevăr îndrăgostit de melancolie, care alirte de valul acela nebulos de melancolie, care alirte, catuiește deosebirea peisagiilor noastre, vederi, dar nu tablouri largi, puncte, cînd strînse și încădrate parca anume, cînd desfașurîndu-se în depărtare cu pașunile lor grase, așa cum natura le-a semănat în Elveția. Este și marea și sublim în fața acestora ochiul ramine uimit, judecata nepuțîndu-se să înțeleagă. În fața munților noștri sufletul se lasă tîncioasa. În fața munților noștri sufletul se lasă dus de visare, ca-ntr-o elegie fără sfîrșit. Parcă-ai vedea marii cazute, ori suflete rănite de atingerea lumii, care au încercat dezamăgirile vieții.”

(Alec Russo
„Scrieri alese” - Piatra Teiului)

tea slui drept argument în plus în susținerea unor păreri despre geneza „Mioriței”, între care cele ale lui Constantin Brăiloiu, care arată că pentru a înțelege „Miorița” trebuie să pătrundem mai întîi miturile, simbolurile și credințele românești legate de ceremonialul funebru.

Dintre formele etnoartistice, un interes aparte îl suscită reprezentarea calului în arta populară din Țara Lăpușului. Consolele de la biserica de lemn din Rogoz, datînd de la anul 1600, au la fiecare capăt stilizate capete de cai, care conferă monumentului valoare de unicat. În arta populară din zonă, calul apare frecvent; el înîlînim mai ales la instalațiile jărnănești. La una dintre morile de apă din Ungureni, calul apare stilizat la „pîrpărișă”, care în timpul funcționării instalației sugerează calul în mișcare. Calul este stilizat deseori și la căucele ciobănești, alături de motivul șarpelui, și la ustensile de trebură casnică, unde înîlînim o formă care suscită un interes cu totul aparte și care poartă denumirea de cal „înjemănat”, adică un cai cu un singur trup și două capete: forma ne amintește de „șarpele înjemănat” care-i reprezentat pe lingurile de hăci ori cele de uz casnic, din Maramureșul istoric. Capetele de cai erau sculptate și în cele două cosoroabe ale tîndei bordeiului, în dreapta și în stînga intrării, cum se poate observa și la bordeiele din Muzeul satului și de artă populară din București. Calul apare sculptat pe acoperișurile caselor obișnuite și ale bordeielor. Capetele de cai erau trasorate în bolduri după semnificația magică-mitică și sensul apotropaic, cu care erau investite. Cu capete de cai erau ornamentate sîntinile caselor dar și terfoagele pentru drumeți. În datinile poporului român, arată Romulus Vulcănescu, aceste simulacre de capete de cai simbolizau cursierii solari ai casei și gospodăriei. Reprezentarea calului în arta populară, în folclor în general, a îndeplinit mai multe funcții. Romulus Vuia arată că din folclorul nostru funcția de „demon al vegetației” s-a pierdut și calul a luat atributele unui „demon al sănătății”. În cadrul obiceiurilor și miturilor românești, rolul calului variază; el a fost pus în legătura cu cultul solar, fiind însoțitor al zeului sau jertfit lui. În vechile culturi agrare, era considerat și „demon al fertilității”, de care depinde soarta recoltei și sănătatea animalelor. De asemenea, calul a fost pus în legătură cu credința despre zine, de care depinde sănătatea omului.

PAMFIL BILȚIU

Munții în cărțile vechi

IN MUNTII
SINAEI, RUCĂRULUI
ȘI
BRANULUI

CĂLĂUZĂ PRACTICĂ ȘI DESCRIPTIVĂ
A MUNTILOR ȘI LOCALITĂȚILOR COPRINSE
INTRE EI

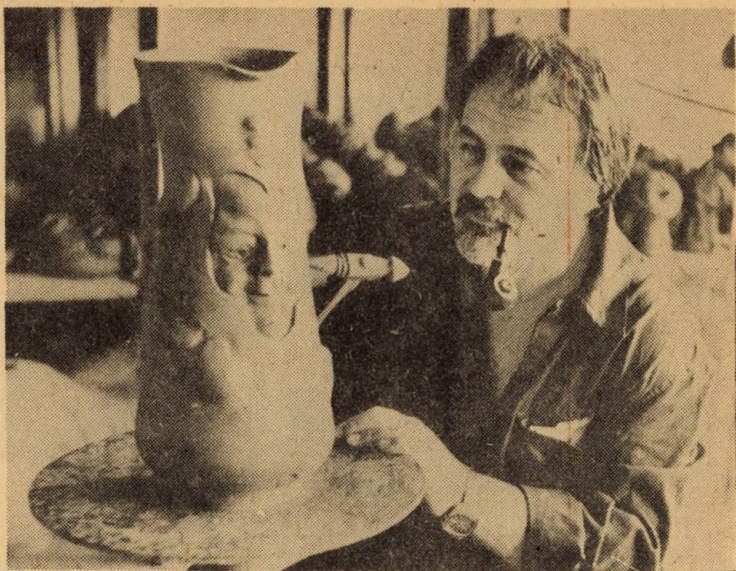
MICHAI GOLD

CU 25 REPRODUCERI FOTOGRAFICE ȘI O HARTĂ

BUCUREȘTI
Intitl. de Artă Grafică CAROL GÖBL E-sor I. St. Rosdencu
10, Strada Domanol, 10
1910

CERAMICĂ PECETATĂ

Apă și foc... Pământ și Talent..., iată elementele primordiale din care se poate naște o lume. O lume a ceramicii. Ne aflăm în orașul Miercurea Ciuc de la poalele Munților Harghitei și Ciucului, mai exact în atelierele Cooperativei „Arta Harghitei”, o adevărată fabrică de frumos. Ar trebui însă să vedeți mîinile tinerelor ceramiste Alice, Maria sau Iren pentru a înțelege cum se naște frumosul: din grație, meșteșug și vocație. De fapt, ar trebui privite mîinile tuturor tinerelor și tinerilor care lucrează aici și ale căror nume ar fi imposibil de înșălat: sînt peste două sute. Domeniul lor de definiție: *ceramica pecetată*. Caracteristica lor principală: și-au depășit condiția de simpli meșteșugari, devenind adevărați artiști ai lutului.

Dar ce este ceramica pecetată?...

Cel mai autorizat răspuns îl primim de la chiar inițiatorul acestui gen aparte, și anume ceramistul *Imre Santha*. „E un gen de ceramică ornamentată prin ștampilare. Toți cei care lucrează în atelierele cooperativei au fost ucenicii mei. În urmă cu mai bine de douăzeci de ani am fost la rîndul meu ucenic. Am colindat țara, pe la diferiți meșteri olari, încercînd să prind de la fiecare „secretul”. Din toate aceste „secrete” s-a născut „secretul” pe care l-am împărtășit apoi elevilor mei. Și astfel secretul s-a transformat în școală. Școala ceramiștilor din Miercurea Ciuc. El constă în maniera în care abordezi tradiția. Unii i se supun ca unui canon. Personal, am considerat că tradiția de mîine se formează azi, de aceea ea nu trebuie considerată ca fiind ceva static, imuabil, ci - dimpotrivă - viu, în mișcare, apt să suporte inovația”.

Sub aspect manufacturier, ceramica pecetată constă într-o anume tehnică de ornamentare a fiecărui obiect în parte. Sub aspect estetic - este o pledoarie pentru înnoire. Pecițile folosite sînt tot atîtea simboluri ușor descifrabile: soarele, apele, păsările și diferite animale, plantele, inima, ochii etc. Iar pentru a vedea cum prind viață aceste peceti - așa cum mai spuneam - ar trebui să vedeți degetele acelor tinere. Un adevărat dans, fascinant prin ritm, grație, măiestrie. Sub zbaterea lor ritualică lutul se modelează, se pierde pe sine ca materie primă devenind obiect al unei încîntări vizuale. Obiect de contemplație, dar și - dacă vreți - de uz gospodăresc.

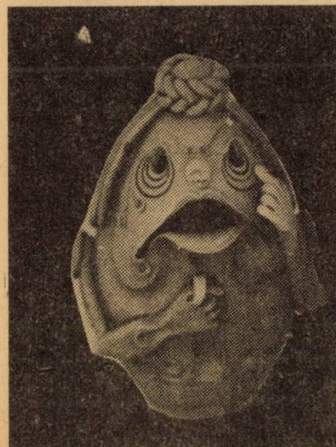
Joviale sau grave, groțesti sau stranii, înțelepte sau puse pe hartă, ingenue ori persiflante, vasele-totem ale lui *Imre Santha* devin astfel per-

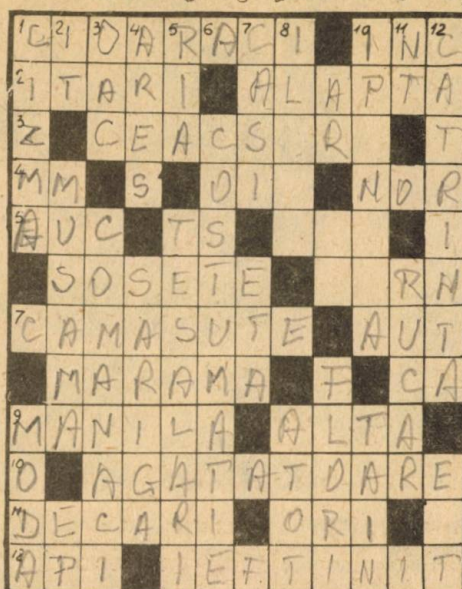
sonaje ale unei lumi ce respiră în straie de lut. Sînt chipuri, sînt măști, sînt arhetipuri. Ori - uneori - simple pușculițe, vase de flori, blide, ulcioare, căni.

Ele decorează astăzi interioarele din Munchen și Moscova, din Belgrad, Budapesta sau Viena. Chiar și din Tokio. Farmecul lor sui-generis le-a deschis calea.

**Text, fotografiile și colajele
MIRCEA ȘONCUTEANU**

VESTIMENTAȚIE ROMÂNESCĂ

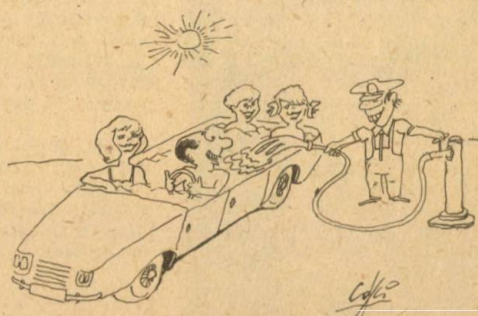
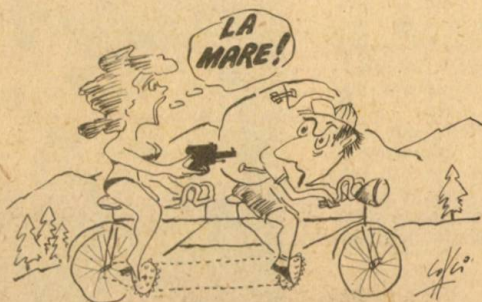
ORIZONTAL: 1. Pantaloni țărănești strinși pe picior, din pânură groasă de lână (asemănători celor purtați de daci) - Poftă de ris și joc. 2. Pantaloni țărănești strinși și încrețiți pe picior, din pinză de bumbac, specifici portului popular românesc - A da să sugă lapte. 3. Pantaloni largi de origine turcească (inv.). 4. Monom, pe margini! - Sufix în chimia organică - Acoperă cerul (sing.). 5. Ab Urbe condita (= de la întemeierea orașului Roma) - Tuns! - Unitate de lucru mecanic în sistemul C.G.S. 6. Ciorapi scurți care acoperă piciorul până deasupra gleznei - Fără luciu, spălăcit (livr.). 7. Imbrăcăminte ce acoperă partea superioară a corpului, din pinză, matase, etc. (diminutiv) - În afara terenului de joc (sport). 8. Voal cu franjuri (mai ales în Oltenia și Muntenia) care acoperă capul femeilor când se îmbracă în costum național - Întrebare în... orice ceas! 9. Fibră textilă folosită la fabricarea frînghiilor - Nu mai este aceeași. 10. Gaică (!). 11. „Unitate de măsură” egală cu zece ari (pl.) - Înflorite sau sporite! 12. Joc de culori făcut în lumină de unele obiecte lucioase - S-a redus prețul.

VERTICAL: 1. Imbrăcăminte de piele sau cauciuc cu carimbul înalt - Această deprindere colectivă... trebuie s-o urmezi ca să-i fii credincios. 2. Țel! - Pinză im-

permeabilă prin ceruire - În orice crepon și orice crepidă. 3. Strigătul broaștelor - Căciuliță din stofă scumpă, purtată odinioară de femei și chiar de domnitori (pl.). 4. Zeul războiului în mitologia greacă - Manta țărănească, lungă și mîtoasă, purtată îndeosebi de oamenii de la munte. 5. Țarm marin format prin pătrunderea apelor prin văile riurilor - A curăța pielea unui animal cu o perie specială (subst. pl.). 6. Imbrăcăminte specială pentru o piesă de teatru sau un bal mascat. 7. Nalbă mică (reg. botanică) - A șaptea literă a alfabetului grec. 8. Pieptar țărănesc, fără mîneci, cu revere, din postav roșu sau negru (pl.) - Prefix românesc cu sens de „pe deplin”, complet. 9. Capătul unui ștergar! - Scrise într-o parte a cărții! - Broderie, cusătură ornamentală în culori pe o anumită imbrăcăminte (pl.). 10. Manta bărbătească din postav, cu glugă și găietane (în trecut) - Rație. 11. Ante (pe la mijloc!) - Sat în jud. Argeș, odinioară punct de vamă, cu un deosebit de pitoresc port popular. 12. Piesă de costum popular, purtată de femei, cu dungi sau alesături.

Cuvinte rare: ÎNC, AUC, RIA, CĂSI, ETA.

VIRGIL CIOTLOȘ

DRUMURI PRIN VII

Vă invităm și în acest almanah pe drumurile viei și vinului. Sint drumuri cu adâncimea mileniilor, încărcate cu însemnele ingeniozității și trudei îndelungi ale unei remarcabile civilizații materiale și spirituale.

Podgoria sau via... de sub munte

Pe întinsul pământului românesc via a fost statornică precum munții. E un adevăr dovedit cu prisosință atât de zestrea lingvistică, cât și de uneltele și construcțiile viti-vinicole. Trei din termenii esențiali — strugure, butuc și curpen — sint de sorginte dacică. Alții, mult mai numeroși, i-am moștenit din limba latină: vie de la *vinea*, viță de la *vitis*, poamă (cu înțelesul de strugure) de la *poma*, must de la *mustum*, vin de la *vinum*, călcător de la *calcatorium*, bețiv de la *bibitivus*... Multe denumiri — mai ales ale unor soiuri de viță de vie — s-au născut în sinul limbii române: Tămioasă, Crăcană (Băbească), Coarnă, Păsărească (Fetească), Crimpoșie, Bășicată, Berbecel, Plăvaie. Un adevărat poem de „limbă veche și înțeleaptă”, savuros ca înseși licorile pe care le zămislesc varietățile ce poartă aceste nume. Există, în limbajul nostru viti-vinicol, și denumiri slave, precum teasc, pivniță, poloboc, drojdie ori tescovină. Tot de aceeași obârșie este și podgoria. Podgorie este un cuvânt compus din *pod* și *gorii*, și înseamnă *sub munte*. Specialiștii s-au oprit mai puțin asupra acestui termen. Fără să definească, în aparență, un element specific acestui domeniu, bine delimitat — „sub munte” ne poate lăsa gîndul în prea multă libertate — podgoria, în realitate, păstrează un înțeles al începuturilor. În studiul său despre „Originile viticulturii la români”, Bogdan Petriceicu Hasdeu ne avertizează: „Podgoria, literalmente „sub-munte”, s-a furișat în limba română prin hrîsoave, de pe cînd Curtea și Biserica din Suceava și din Tîrgoviște vorbeau slavonește, astfel că-n secolul XVI grămăticii noștri nu știau ei înșiși cum să-l pronunțe mai bine: „podgorie” sau „podgore”. Tot el însă, chiar în deschiderea aceluiași studiu, subliniază neclintitul adevăr cum că, retrăgîndu-se din fața năvălitorilor, în munți, românii n-au încetat „a se ocupa cu viticultura, a căria sferă de predilecțiune este tocmai acea zonă subalpină, acele înverzite poale ale Carpaților, unde, după poezia populară, „vița se căsătorește cu bradul”. Este cît se poate de limpede, în valea vremilor împărțită viilor se întindea — dacă nu în exclusivitate, atunci oricum mai mult decît astăzi — „sub munte”. De aici și podgorie, care chît că nu desemna un element strict viti-vinicol, nu era însă defel rupt de domeniu, precizînd un factor esențial al îndeletnicirii: locul viilor.

Într-adevăr, în urmă vreme, harta viticolă a țării avea, într-o oarecare măsură, o altă configurație. Viile, ca niște capre negre, se cățarau și la înălțimi mai mari — sub munte — și în zone mai septentrionale. Documentele sint edificatoare. Într-un act din 1389. Mircea cel Batrin daruia manastirii

Cozia o parte din ocina de la Jiblea, pe care se aflau și vii. Un alt hrisov din 1419 întărea bunurile mănăstirilor Vodița și Tismana cu „... satele și toate hotarele ce au și viile și moșiile și nucii și livezile”. Sint pomenite de asemenea, tot în acte vechi, viile din părțile Neamțului, apreciate și cunoscute mai bine, pesemne, în acele timpuri.

Cu toate că astăzi nu puține sint plantațiile care dăinuiesc „sub munte” — bunăoară cele de la Jiblea ori cele de la Barațca și Miniș, de sub poalele Munților Zarandului — de mai multă vreme, din diverse motive, viile au coborît... pe dealuri, și adesea chiar prea la șes. Pricina acestei „transhumante” se datorează în primul rînd, susțin specialiștii, modificărilor pe care le-a înregistrat oenoclimatul meleagurilor noastre. Se mai prea poate ca și o parte dintre vechile soiuri autohtone — unele dintre ele chiar au și dispărut de-a lungul timpului ori au fost puternic afectate de filoxera de la sfîrșitul veacului trecut — să-și mai fi slăbit „fibra”, să-și mai fi pierdut din vigoarea unei normale viețuiri în preajma munților. Cert este că termenul de podgorie pare să fie depășit. Nu poți zice, în plină cîmpie — ca la Dăbuleni, bunăoară — că mergi la... podgorie. De altfel, în limbajul curent nici nu auzim așa ceva. Nu încapă nici o îndoială că avem de-a face cu o noțiune livrescă. Dintotdeauna, la Jidvei și la Vinju Mare, la Drăgășani și la Niculițel, la Cotnari și la Huși, viticultorii au spus că merg la vie. Mai exact, sus în deal, la vie.

Pivnița bună face vinul bun!

Oarecum insolite prin „pățaniile” lor, pivnițele reprezintă o categorie aparte în rîndul celor mai vechi construcții de la noi. Vîrsta matusalemică a unora dintre ele grăiește de la sine despre vocația „eminamente vinicolă”, „fără nici o întrerupere”, a românilor. Este sugestivă, sub acest aspect, și sumedenia de sinonime care au dăinuit pentru un astfel de tip de construcție: pimniță, beci, hrubă, zemnic, bașcă... La rîndul ei, vestita noastră ospitalitate și-a avut în vin un aliat statornic și fidel. „Odinioară, pe dealurile Pietroasei - ne spunea ing. Nicolae Vameșu, directorul I.V.P.S. Buzău - nu era petec de vie care să fie lipsită de pivniță. Toamna tîrziu, după ce lucrările specifice se mîntuiau, toate uneltele erau rînduite într-un colț, iar în butoaie vinul își muncea, în liniște și întuneric, trupul și virtuțile. Ușile acestor pivnițe nu erau zăvorîte niciodată. Așezată la vedere, o cană de lut aștepta călătorii dornici să-și astîmpe setea și curiozitatea în tihnă, invitația la o astfel de degustare - mai scurtă ori mai lungă - fiind o frumoașă lege nescrisă a pămîntului nostru. Cîntea și omenia se arătau tefere, și vorbeau cu prișosință despre ce fel de oameni erau și unii, și alții”.

Cele mai bătrîne pivnițe se întîlnesc însă în Moldova. Este și motivul pentru care am purtat o discuție cu unul dintre cei mai vestiți viticultori ai acestui meleag, dr. ing. Ioan Neamțu, directorul I.A.S. Huși.

- Vierii, ne spunea domnia sa, au o vorbă: pivnița bună face vinul bun. E un adevăr de-o seamă cu vîile, dacă se poate zice așa. Există numeroase „surete și izvoade” în care dăm peste fel de fel de amănunte privitoare la pivnițe, beciuri ori hrube. Chiar dacă nu ne oprim asupra acestor documente, n-aș vrea, în schimb, să-l omitem pe Dimitrie Cantemir, cel care ne-a lăsat neprețuita „Descriere a Moldovei”. Referindu-se la vinul cel mai ales, cel de Cotnari, printul-cărturar nota: „Cînd este păstrat în pivnițe adînci și boltite, cum se obișnuiește la noi în țară, și este ținut trei ani, în cel de-al patrulea capătă o asemenea tărie încît arde ca vinul fierbinte”. O astfel de pivniță, veche cam de jumătate de mileniu - legenda o atribuie lui Ștefan cel Mare - dăinuie și astăzi la Cotnari. De-o vîrstă cu aceasta - tradiția le pune tot pe seama celui mai viteaz voievod al Moldovei - par să fie și hrubele din vîile Panciului. Totalizînd, ca lungime, aproape două mii de metri, aceste galerii au fost acoperite, un timp îndelungat, de uitate. Întîmplarea le-a dat în vileag: un viător, la ceas de iarnă, urmărea o vulpe rînită care, dintr-o dată, a intrat în pămînt. O așa vîzuină, mai rar... Și totuși ne mai putem aștepta la asemenea surprize. Am convingerea că astfel de hrube - chiar dacă nu de proporțiile acestora - mai există. Beciuri „de cînd lumea” sînt mai multe: la Odobesti, la Deleni și

Ceplenița, tot prin părțile Cotnariului, la mînăstirile Golia, Bîrnova, Cetățuia, Galata, Sf. Spiridon și multe altele.

- De fapt, ce este, în cîteva cuvinte, o pivniță?

- Pînă vom intra în cîteva sumare detalii tehnice, problema trebuie privită, oarecum, nuanțat. Într-un fel sau altul, fiecare gospodărie a avut pivniță. Ea era fie săpată în pămînt sub casă, fie construită direct afară, cu pereți din piatră ori birne. În aceste încăperi țaranii își păstrau murăturile, legumele, diverse alte produse, precum și vinul. Dacă un specialist aude că vinul este depozitat alături de murături, imediat sare în sus de indignare. Din păcate, prin multe locuri, așa au stat și încă mai stau lucrurile. Vrem nu vrem, și beciurile erau în strînsă legătură cu posibilitățile materiale ale fiecărui gospodar în parte. Desigur, cei înstăriți și buni vieri nu comiteau astfel de sacrilegii. În privința pivnițelor întîlnim „practici” și în funcție de zonele țării. Există melea-guri în Transilvania - la Șiria și Covășinț, în apropierea Aradului, la Șimleu Silvaniei, în Sălaj, ca și prin alte ținuturi - unde pivnițele se amenajau în afara satului, fiind săpate, ca niște scurte gale-rii, în piatra versanților. În alte așezări viticole, dacă pivnița era construită în curte, ușa de acces a acesteia, din motive comerciale, era îndreptată ori se găsea cît mai aproape de stradă. La Jidvei, bunăoară, mai pot fi întîlnite și astăzi cîteva pivnițe cu o asemenea orientare.

- Să revenim la pivnițele Moldovei.

- Este lesne de înțeles că pivnițele, cramele și hrubele din vestitele vîile ale Moldovei erau destinate exclusiv vinificării și depozitării vinurilor. Cele de demult au mai fost folosite de oameni și ca adăposturi pentru situații mai puțin plăcute. La construirea lor cu sfințenie se ținea cont de o serie de amănunte hotărîtoare în privința rostului pe care urmau să-l îndeplinească. Se alegeau pentru amplasarea lor terenuri sănătoase și ferite de drumuri circulate intens ori de căile ferate, pentru a se evita posibilele zguduiri; pentru menținerea unei temperaturi constante se avea în mare grijă orientarea adecvată a stabilimentelor, ca și structura și lungimea căilor de acces; materialul de construcție, la rîndul lui, nu era nici el luat la întîmplare, cărămida și piatra fiind dintre cele mai potrivite, și multe, multe alte „precepte” care se respectau întocmai.

- Ne aflăm la Huși, „țara” de vin a Zgîharel și a Busuioacei

de Bohotin, și n-am pomenit nimic despre pivnițele lui.

- Poate mai mult decât oricare alt oraș românesc, istoria Hușului se îngemănează cu vrednicia dintotdeauna a viței de vie. Îndeletnicirea este tot atât de veche ca și așezarea. Chiar în oraș, sub clădirea Muzeului, înfruntă vremile, de jumătate de mileniu, o pivniță construită pe vremea lui Ștefan cel Mare. Prin 1965, în apropierea actualului combinat de vinificație, o surprare întâmplătoare ne-a ajutat să dăm peste un beci, alcătuit din două galerii.

despre care nu se știa până atunci absolut nimic. Una dintre cele mai mari pivnițe ale noastre se află la Averestii. O treime din ea este veche, restul fiind amenajat de întreprindere. Cum pivnițele n-au lipsit nici din oraș, constructorii hușeni nu de puține ori au probleme cu fundațiile clădirilor pe care pornesc să le ridice...

- Mai pot fi folosite aceste construcții atât de vechi?

- Mai începe vorba? Dincolo de secolele pe care le-au adunat la sine, hrubele și-au păstrat in-

tru totul virtuțile lor inegalabile. Sînt cele mai potrivite și rentabile spații pentru depozitare și învechire. Personal rămîn adeptul acestor tradiționale „case” ale vinurilor, preferabile din toate punctele de vedere construcțiilor de suprafață - „moderne”, comode, cu o uzură morală grăbită, costisitoare și, nu în ultimul rînd, prea puțin pe... sufletul licorilor. Noi folosim la maximum pivnițele de demult. Din păcate, ele ne oferă găzduire doar pentru un sfert din producția noastră de vin...

DEALURI „ÎMBRĂCATE” CU VII

Îmi propusesem, de data asta, să nu mai cad pradă ispitelor fără seamăn ale unui pahar de vin tăfăsuît moldovenest. N-am rezistat, și nimeni nu mi-o va lua în nume de rău. Am convingerea asta, și gata! Și-apoi, ar fi fost păcat să părăsesc aceste superbe vii din răsărit de țară fără o degustare fie ea și în picioare. Am ales, pentru un astfel de ceremonial, Galațiul. Nu voi înșirui toate motivele. Poate e suficient să spun că meleagul din sudul Moldovei este, în privința suprafeței, al doilea județ viticol al țării și că vinurile lui sînt oarecum mai puțin cunoscute. Ori că, Oficiul Județean de Turism organizează sistematic, cu mușafirii locului, o acțiune care se cheamă așa: turul viilor gălățene. O ispravă frumoasă nu are nevoie însă de prea multe vorbe. Să pornim, deci, la treabă. (De-și închipuie cineva că degustarea nu-i una dintre lucrurile cele mai dificile se înșală amarnic! Îl privește...)

Cum încă ne găsim la Huși, văd invităm să coborîm, pînă la Galați, pe Valea Prutului. Și nu ca turcii odinioară ori, mă rog, ca ienicerii și spahi, că totuna e, ci cu drag și înțelegere pentru aceste coline de-a dreptul fascinante. Cine s-a născut în Moldova știe să privească în zarea dealurilor. De-i iarnă, și atunci i se par fără egal, fiindcă și aduce repede în gînd sania potnită prin pragul unor ani cu care nu se va mai întîlni niciodată, și zboară cu ea din colină în colină. Asta mi-o povestea un moldovean statornic — era să spun rătăcit — în buricul cîmpiei. Să nu fiu suspectat că umblu cu joaldă, deschid repede o paranteză. Bătrîni moldoveni — Milescu Spătaru și Neculce, Alecsandri și Russo, Vlahuță și Iorga, Sadoveanu și Ion Simionescu — care au întemeiat și-au dat trunchi, într-atîtea lucruri de laudă, și însemnărilor de călătorie, n-au ocolit, cițiva dintre ei, nici această vale. Și dacă din paginile lui Vlahuță, Iorga ori Simionescu nu dă entuziasmul afară, ca aluatul din covată, asta se datorește vremilor cu pricinile lor de atunci... Oricum, lui Ion Simionescu — unul dintre cei mai buni cunosători ai pămîntului de limbă românească — nu-i putea scăpa din bătaia inimii cum că „mai la vale, la Fulgurești, viile se țin lanț una de alta...” Nu se putea altminteri, fiindcă dintotdeauna moldovenii au rămas la fel: cum vād un deal chibzuiesc îndată să-l învelească cu o vie...

Gata cu vorba, deoarece ne apropiem de Galați și nici măcar n-am pomenit cîteva așezări care statornicesc în frumusețe dealurile ce țin ditamai valea. Una dintre legendele meleagului, care îl nemuresc, cu puterile lor, pe vrednicul Petru Ra-

reș, povestește că fiul lui Ștefan cel Mare, tulburat de un drac de fată, ar fi exclamat: „O tatarca mea frumoasă! Cu șuvița ta lucești! Și scar-teiești...” Nu-i legendă văduvă de-a-ntregul de o țiră de adevăr, și aceasta cu atât mai mult. Ca în versurile amintite, se înșiruie unul după altul satele... Tatarca, Șivița, Scintiești, Frumușica, Tu-lucești. Ordinea lor s-ar putea să fie alta, dar nu în astfel de amănunte mă împiedic eu acum, cînd, iată, îl întîlnesc pe patriarhul viilor gălățene, ing. Dragomir Simion. În limbajul curent, domnia-sa este directorul întreprinderii de vinificație și produse spirtoase Galați, unitate ce patronează, să luăm aminte, în jur de 19 000 de hectare cu vii. Mai adaug, ca pentru o paranteză, că ing. Dragomir Simion este moldovean cu bastina undeva mai în susul Moldovei, nu departe de Herța, și că a venit la Galați pe Valea Prutului — și puțin ca dînsul o cunosc și-o prețuiesc atîta: ca orice moldovean sadea, este plin de umor, și, chiar dacă nu se trădează — și bine face! — puțin sentimental. Las însă „chestiile” astea din urmă la o parte, pentru un alt prilej, deoarece treaba-i groasă, mai mai că mi s-a uscat, cu gîndul la degustare, cer-neala în stilou...

— E inutil să mai precizez — ne spunea ing. Dragomir Simion — că viile Galațiului sînt și vechi, și au și o faimă care s-a tot înstărit din veac în veac. Cine nu știe, bunăoară, că la Nicorești s-a împlinit, dintotdeauna, cel mai reductibil vin roșu al Moldovei? Nu-i mai puțin adevărat, pe lîngă viile tradiționale, cu o vîrstă greu și de aproximată, s-au conturat de nu prea mulți ani, plantații noi, dar care nu sînt cu nimic mai prejos în privința calității vinului. Motivele care au stat la baza acestor mai dincoace și ample „întemeieri” viticole au vizat, în primul rînd, valorificarea unor terenuri extrem de accidentate, impropriei altor culturi, dar atît de prielnice viței de vie. În ideea consolidării acestor dealuri puternic erodate, dar și din rațiuni de eficiență strict economică, s-a înființat în 1977, de pildă, și Stațiunea de cercetare și producție viti-vinicolă „Bujorul”.

— Care sînt viile reprezentative — s-au podgориile, cum li se mai spune — ale meleagului?

— În nordul județului, la 12 kilometri de Tecuci, pe malul stîng al Siretului, se întind vestitele vii ale Nicoreștiului. Istoria lor este adîncă. Săpăturile arheologice din satul Poiana, pe teritoriul căruia a fost identificată Piroboridava getică, ne atestă, prin materialele scoase la lumină, și o îndeletnicire viticolă a oamenilor locului veche de peste 2000 de ani. Documentele scrise sînt mai

„tinere”. Din unul dintre acestea, datat „martie 28, 1605”, aflăm: Calin vel-medelnicher cumpără, printre altele, o vie de la Nicoreștii de Jos, cu case, cramă și pivniță, de la Simion și Vasile Mutu pe 20 taleri, un bou și o vacă. 60 de ani mai târziu, la 4 septembrie 1665, Eustatie Dabija — „moș Istrate Voievod”, din poezia eminesciană — dăruia minăstirii Bîrnova două sate și niște vie care sînt la Nicoreștii de Jos, la ținutul Tecuciului. Aceste sate și vie îi fuseseră dăruite lui Dabija prin limbă de moarte de către soția lui, pe cînd el era vel-vornic, ea avîndu-le moștenire de la tatăl ei Calin vel-medelnicher.

Odinioară, vinele Nicoreștilui erau armonios întrupate de cultura celor două faimoase soiuri autohtone: Băbeasca neagră și Feteasca neagră. Astăzi, pe lîngă aceste varietăți, au cîștigat teren Merlotul și Cabernetul Sauvignon.

— Coborînd spre Galați, dăm de vinele Ivestiului.

— Existența lor nu pare să fie tot atît de îndelungată ca a celor de la Nicorești. În schimb, au un specific aparte. Ele sînt plantate pe nisipuri zburătoare. În zona aceasta predomină dunele de nisip, iar via de vie, mai mult decît-oricare altă plantă, le ține locului, le statornicește întru folos. Urmează apoi vinele Covurluiului, cu centrele Fîlești-Smîrdan, Pechea ori Baleni, după care, urcînd pe Valea Prutului, cele cunoscute sub denumirea „Dealurile Bujorului”. Chiar dacă, în această parte a județului, plantațiile sînt de dată mai recentă,

documente mai vechi amintesc de o practică viticolă demnă de luat în seamă. Bunăoară, într-un act din 14 mai 1623 se poate citi: „Gheorghe vel-logofăt a cumpărat cu 100 de ughi satul Tulușești pe Prut cu o vie ce-a fost a lui Vasile, fiul lui Popa”. Deși, cum spuneam, vinele din nord-estul județului sînt oarecum mai tinere, licorile lor n-au întîrziat însă să se impună. De pildă, de o excelență reputație se bucură Merlotul de Oancea. Să vă divulg unul dintre secretele lui. Lacul format de Prut, la Oancea, creează un microclimat extrem de prielnic viei de vie. Prin refracția razelor solare din lac către dealurile din apropiere, încărcate cu vie, soiului Merlot i se înlesnește acumularea unei sporite cantități de zaharuri naturale, care ajunge la 230—240 g/l, de unde, și virtuțile cu totul aparte ale vinurilor de Merlot care se dobîndesc la Oancea.

— Pentru care dintre aceste vie aveți o mai mare slăbiciune?

— Pentru toate. Indiferent cîți copii ar avea, și cu cît mai mulți cu atît mai bine, un părinte adevărat îi îndrăgește pe toți în egală măsură. Un lucru este cert: fiecare dintre aceste vie are personalitatea ei.

— Bănuiesc, totuși, că în privința vinurilor dacă nu sentimental, atunci profesional, țineți unul dintre ele mai aproape de inimă...

— Chiar prea aproape de inimă, dacă e vorba de un vin roșu, dacă ai o anumită vîrstă, se pare că nu-i lucrul cel mai bun. Băbeasca neagră face însă o excepție. Capodoperă — iertată-mi fie eventuala lipsă de modestie — a viilor noastre, acest vechi soi românesc, cu rădăcinile dintii pe meleagurile gălățene, oferă mari satisfacții atît specialistului cît și consumatorului obișnuit. Cu extractul redus și glicerolul în cantități mai mari, elemente ce-i imprimă o anumită corpolență și catifelare, Băbeasca neagră îți dă o plăcută senzație de vin plin și călduros, cu o înnăscută vocație de... lunecare. Dacă este tînăr, remarcabila licoare îți umple cerul gurii cu prospețimea, gustul și aroma strugurilor care i-au dat viață. Prin învechire, își rotunjește finețea, iar buchetul caracteristic soiului capătă un inefabil rafinament. O mie de vorbe însă nu pot avea darul unui pahar cu un asemenea vin.

Mulțumesc împătimatei noastre gazde pentru frumoasa „ardere” întru vrednicia buiritoare a vinurilor gălățene, și pornesc la drum. O iau spre Tecuci. În stînga, munții Măcinului nu mai pot fi deslușiți de la o vreme... Înainte de a ajunge la Ivesti ne iese în cale satul Iești, așezare viticolă, cu o unitate a I.V.P.S. Galați ce gospodărește o mie de hectare cu vie. Șeful acestui centru ing. Dumitru Dima, și el un excelent viticultor, ne spune că plantațiile de aici, toate înrădăcinate pe nisipuri zburătoare, sînt dominate de Băbeasca neagră. După ce îmi mai notez o sumedenie de alte amănunte, care mai de care mai pline de miez... viti-vinicol, îmi amintesc bătrîna vorbă că, dintotdeauna, călătorului i-a stat bine cu drumul... La Tecuci mă răzgîndesc. Amîn pentru altă dată plăcerea de a exclama am fost și eu la Nicorești. Nu mă opun însă savuroasei năvăliri a versurilor lui Păstorel Teodoreanu, neîntrecut în treburile astea cu sufletul vinului: „Sfrijită ca o Sfînta Vineri, / Mi-a spus o babă — la români / Băbeasca place mult la tineri, / Pe cînd Feteasca la bătrîni”. Ce să mai spun? Bine e să fii între două vîrste — dar nu ca semnatarul acestor rînduri într-un negru post al vinului — ca să te bucuri, fără grijă, de-amîndouă...

Grupaj realizat de
MIHAI OGRINJI

Produsele Pell-Amar — formula 2, realizate pe baza unui complex natural, asociază principiile active din nămolurile sapropelice, zăcămintele naturale ale lacurilor din România, cu principiile active existente în extractele vegetale.

● **EMULSIE HIDRATANTĂ.** Curăță fața de impurități și favorizează menținerea echilibrului hidric natural. Se aplică pe un tampon de vată și se șterge fața cu mișcări ascendente.

● **LOȚIUNE TONICĂ.** Special concepută pentru îngrijirea tenurilor normale și sensibile, loțiunea se aplică sub formă de comprese, timp de 10—15 minute după demachierea tenului.

● **CREMĂ HIDRATANTĂ DE ZI** pentru ten gras, pentru ten sensibil. Protejează pielea împotriva factorilor atmosferici prin formarea unui film lipo-hidric. Constituie o excelentă bază de machiaj. Se aplică zilnic, dimineața, cu mișcări ușoare ascendente.

● **CREMĂ NUTRITIVĂ DE NOAPTE.** Cremă hrănitoare și protectoare. Se aplică seara pe fața bine demachiată și curățată.

● **CREMĂ EMOLIENTĂ PENTRU OCHI.** Special realizată pentru protecția și îngrijirea zonei sensibile din jurul ochilor. Se aplică zilnic, dimineața și seara.

● **CREMA PENTRU MASAJ.** Are un conținut optim de substanțe grase emoliente. Redă tonusul natural al epidermei, masind corpul timp de 10—15 minute.

PELL AMAR

PRODUCĂTOR: „MIRAJ” — BUCUREȘTI
CENTRALA DE MEDICAMENTE ȘI PRODUSE COSMETICE

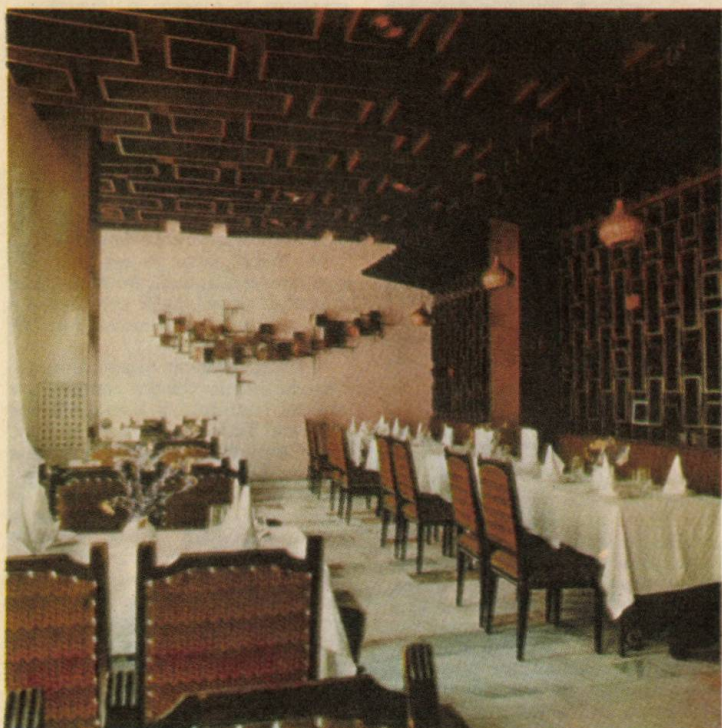

I.A.P.L. CENTRAL

PETRECEȚI O SEARĂ
PLINĂ DE FARMEC
LA RESTAURANTELE

„Opera“, „Cișmigiu“, „Tic-Tac“?,

**rețineți
următoarele
adrese
și telefoane:**

- „OPERA”
Str. Dr. Lister Nr. 1
telefon 13.92.32
- „CÎSMIGIU”
Bdul. Gheorghe Gheorghiu-Dej
Nr. 21-23
Telefon 15.61.70
- „TIC-TAC”
Bdul. Gheorghe Gheorghiu-Dej
Nr. 13,
telefon 13.23.94

MUNTELE MIC REVINE ÎN „TOP“

Puțini turiști își mai amintesc, probabil, de gloria de odinioară a Muntelui Mic. Paradis natural al schiorilor, el a strălucit printre stațiunile noastre de iarnă cită vreme schiul s-a practicat ca pe vremea bunicilor, adică fără pretențiile unui transport pe cablu modern și ale unei cazări confortabile. Pe atunci schiorul urca toată ziua cu schiurile pe pîrtie, făcea două-trei coboriri (pentru că restul timpului urca de zor muntele) iar seara nu-l mai interesa nici gradul de confort al hotelului, nici categoria restaurantului, ci dormea cu simplitate la priciuri, în dormitoare comune ale cabanelor, după ce-și consuma proviziile aduse de-acasă. Odată cu trecerea acestor vremuri de pionierat turistic, părea că s-a stins și faima pîrtilor Muntelui Mic. Iată însă că, din sezonul trecut, O.J.T. Caraș-Severin, lansează din nou pe orbita stațiunilor alpine românești această tradițională bază turistică a bănătenilor, dotînd-o la nivelul cennțelor ultimului deceniu al mileniului II.

Muntele Mic revine astfel în topul stațiunilor, statisticele confirmîndu-i din plin ascensiunea. În studiile la zi, efectuate în 60 de masive muntoase din România, de către cel mai competent centru de cercetare a potențialului turistic din țara noastră, Institutul de economia comerțului interior și al turismului (I.E.C.I.T.) dacă Muntele Mic este plasat pe locul al V-lea din perspectiva „potențialului turistic natural”, după masivi mult mai mari în suprafață ca Retezat, Făgăraș, Bucegi, Paring, în schimb, el se plasează acum pe un onorabil loc IV în clasamentul „potențial turistic + echipare tehnică”, după Munții

Bucegi (cu stațiunile Sinaia și Bușteni), Postăvaru (Poiana Brașov) și Gîrbova (Predeal), fapt care vorbește de la sine despre modernizările acestei stațiuni cu nume mic dar cu perspective mari. Cît despre condițiile de climă, în „ierarhia munților”, masivul Țarcu-Muntele Mic ocupă un excelent loc II (după Munții Rodnei) datorat atît precipitațiilor sub formă de zăpadă, care încep din luna noiembrie și țin pînă în aprilie, temperaturii medii de -13°, lipsei vînturilor jenante în practicarea schiului, insolatiei ridicată îndeosebi în februarie, martie și mai, cît și aerului ozonat cu aerosoli negativi și rășinoși, nealterat de nici o sursă de poluare.

„Un argument decisiv pentru orientarea noastră spre Muntele Mic - ne spune **Gheorghe Cătană**, directorul O.J.T. Caraș-Severin - în vederea realizării unei stațiuni de practicare a sporturilor de iarnă, a fost și existența condițiilor de relief optime pentru schi: altitudinea de 1 500 - 1 800 m este cea mai indicată, fiind cunoscut că în țara noastră cea mai favorabilă altitudine este cea dintre 1 200 - 2 000 m; pajiștea alpină este lipsită de grohotișuri și deci foarte avantajoasă deoarece pîrțiile de schi intră în folosință la zăpezi mici, stratul de zăpadă care are o grosime minimă de 60 cm, permițînd schiorilor să-și desfășoare talentul șase luni pe an! Adăugînd faptul că aceste pante sînt în majoritate orientate spre sud, însoțirea fiind maximă iar nebulozitatea rară, obținem o ecuație întrutotul profitabilă pentru buna dispoziție a vizitatorilor stațiuni.”

Ridicat pînă la 1 800 de metri, ca un avanpost de granit al Munților

Țarcu din extremitatea vestică a Carpaților Meridionali, Muntele Mic se înfățișează privitorilor ascuns aproape în întregime sub haina pădurii de foioase (imaginați-vă culorile toamnei de aici!) avînd numai creștetul descoperit; o imensă calotă învelită în vâlurile moi ale ierburilor alpine ce se apără iarna de frig cu ajutorul straturilor groase de zăpadă sclipind în soare. La ceasul zăpezilor, muntele văzut de sus parcă-i o imensă stea de mare ale cărei brațe se răsfrîă unduioasă spre munții Retezat, valea Bistrei și a Timișului. Clădirile stațiunii plasate pe la 1 600 m, pe versantul sudic, țin loc de „față” a acestei uriașe intruchipări a „adîncurilor”, care nu are nimic fioros, dimpotrivă, caracteristica peisajului fiind nota blîndă, ocrotitoare a pantelor cu o declinitate variabilă între 20 - 40%.

- Ce au adăugat organizatorii turismului nostru datelor naturale ale acestui munte? îl întrebăm pe **Nicolae Tudor**, șeful noii stațiuni.

- Cele patru cabane existente (**Cuntu**, **Țarcu**, **Sebeșel** și **Cabana Centrală** - cu un total de 110 locuri), au fost reamenajate și redată circuitului turistic la parametri unui turism montan civilizat și elegant, ca și restaurantul de la Cabana Centrală, decorat în stil vînațoresc și cu specific culinar local. Tot aici funcționează clubul stațiunii, o adevărată sală a oglinzilor, căci totul este placat cu oglinzi, dotat cu biliard, jocuri de șah, discotecă ș.a. Noutatea principală provine însă din darea în folosință a unui hotel de categoria I-a - „**Sebeș**” - cu o capacitate de 304 locuri de cazare, restaurant, bar de zi, televizoare în cameră etc. Ar urma apoi instalațiile de transport pe cablu: două teleschiuri (410 turiști pe oră) și un baby-schi (150 turiști pe oră), care deservesc trei pîrtii în lungime de 750 m, 550 m, și respectiv, 200 metri pentru diferite categorii de cunosători ale tainelor schiului. Ar mai fi de adăugat că, deocamdată, pînă modernizăm drumul de vară, accesul pe timp de iarnă în stațiune se face tot pe cablu, cu un telescaun care urcă versanții muntelui din șoseaua de la Caransebeș, circa 30 de minute pînă la hotel.

Așezată în apropierea drumului european E-94 care, de la Timișoara face legătura cu partea centrală a Europei, stațiunea Muntele Mic are toate șansele ca prin punerea în valoare turistică a excepționalelor sale daruri naturale să se plaseze în viitorul apropiat în vecinătatea celor „**Trei Mari**”: Poiana Brașov, Sinaia, Predeal, înscriindu-se ca o nouă stea pe firmamentul stațiunilor noastre montane.

ALEXANDRU CONDEESCU

MĂGURA

din TÎRGU OCNA

Orașul de pe Trotuș și-a schimbat aproape complet vechea înfățișare; în locul tirgului cu străzi înguste și întortocheate, cu dughene, băcănii și ateliere a apărut o urbe nouă, modernă și plină de farmec, vizitată de numeroși turiști din țară și de peste hotare. În noul centru civic o construcție originală de culoare roșie, cu balcoane cochete atrage atenția vizitatorilor. Este complexul „Măgura” – unitate polivalentă care a trecut cu succes „perioada de porbă”. Hotelul poate găzdui 240 de persoane în apartamente, camere cu una și două paturi, mobilate cu mult gust și dotate cu radio, televizor, telefon etc. Un restaurant dispus în două săli (400 de locuri) în care se servesc bucate moldovenești, o patiserie, un bar, o cofetărie și

alte unități, completează cu specificul lor, rețeaua de alimentație publică.

În hotel domnește o ambianță plăcută, personalul este plin de solicitudine. Ceasurile electronice de la recepție fac „oculul” pământului indicind cu exactitate orele Bucureștiului, Parisului, Londrei, Beijingului și New Yorkului. „Măgura” se recomandă și ca o importantă unitate balneară. Un indicator ne invită în baza de tratament a Complexului. Aici se execută o paletă de proceduri – aerosoloterapie, termoterapie, dușuri subacvatice, gimnastică medicală etc – care le completează pe cele făcute în „Salină”. În fiecare zi din fața hotelului autobuzele albastre pornesc, prin tunelurile muntelui de sare, spre „Atlantida sănătății”. La o

adâncime de 150 m, într-un microclimat monobaric, puternic ionizat, se tratează cu rezultate remarcabile: astmul bronic alergic, rinita alergică, bronșita cronică astmatiformă, sindromul de suprasolicitare și alte afecțiuni.

Intrarea cu succes a Complexului „Măgura” în circuitul turistic va contribui la transformarea pitorescului oraș moldav, într-un important centru turistic, într-o tot mai cunoscută și solicitată stațiune balneoclimaterică. Pentru tratamentul în „Salină”, pentru organizarea de excursii pe Valea Trotușului rețineți adresele Complexului „Măgura” – Tîrgu Ocna str. Tranșafirilor nr. 1, telefon 933/41 550 – și a Oficiului județean de turism Bacău – str. Nicolae Bălcescu nr 14, telefon 931/46 161.

Unitățile de cooperare și prestări servicii ale cooperăției de producție, achiziții și desfacerea mărfurilor realizează o gamă largă de articole de artizanat și artă populară din lemn, ceramică, sticlă, cristal, fier forjat, precum și cusături, țesături naționale, covoare, cojoace - pieptare, împletituri din răchită și paie, confecții, tricotaje, articole și confecții de broderie manuală și de mașină, articole de uz casnic și gospodăresc și alte produse.

Producător: COOP
Centrala de producție, prestări și construcții
București, Bulevardul Magheru 31,
Tel. 59 20 20 Telex 11201

MAGAZINUL BUCUREȘTI

La kilometrul zero, în inima Capitalei țării, la intrarea în Lipscani, dinspre Curtea Domnească, vad cu o veche tradiție comercială, s-a pus, în urmă cu peste 43 de ani, piatra fundamentală a Magazinului București. În cele peste patru decenii, magazinul și-a dezvoltat profilul universal, devenind o unitate reprezentativă a rețelei noastre comerciale.

La parterul magazinului cumpărătorii pot găsi un larg sortiment de mărfuri oferit cu sollicitudine și „zîmbet comercial” de lucrătorii de la raft: articole foto, aparate de radio și televizoare, mașini de spălat, articole de parfumerie și cosmetică, raion cu

obiecte de gablonț, articole de mercurie.

Etajul I, este rezervat în exclusivitate articolelor pentru cei mici.

Etajul II, este specializat în țesături de mătase, lână și bumbac.

Etajul III, este destinat articolelor de galanterie pentru femei, marochinărie și încălțăminte pentru bărbați.

Etajul IV, are ca profil confecții și încălțăminte pentru femei.

Etajul V, oferă cumpărătorilor confecții pentru bărbați, galanterie, cămăși, pijamale, cravate.

Etajul VI, sînt puse în vânzare decorațiuni interioare, covoare, stoffe de mobilă, perdele.

I.C.S. „București” va deveni o unitate cunoscută și apreciată a comerțului nostru, în continuă dezvoltare și modernizare.

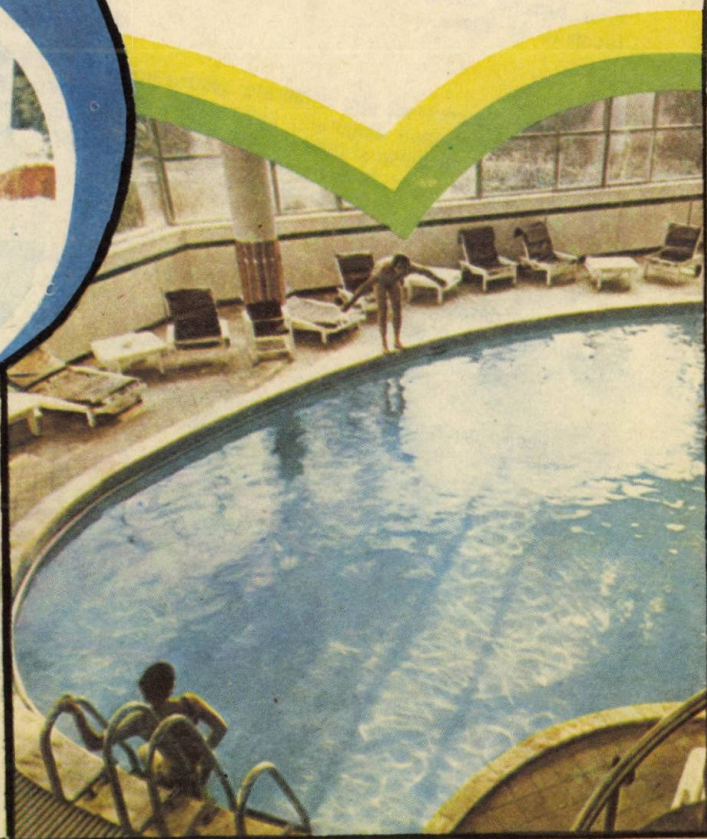
centrala industrială de medicamente și cosmetice

Gerovital formula 2

Linia cosmetică GEROVITAL realizată într-o concepție nouă asigură regenerarea tisulară și celulară a epidermei prevenind îmbătrânirea acesteia.

- Cremă hidratantă de zi
- Cremă emolientă pentru ochi
- Cremă nutritivă de noapte
- Cremă pentru masaj
- Loțiune capilară

Producător:
Întreprinderea de Produse
Cosmetice
„MIRAJ“ București

ASIGURAREA COMPLEXĂ A GOSPODĂRIEI DUMNEAVOASTRĂ

În vederea refacerii bunurilor avariate ca urmare a unor evenimente neprevăzute ce se pot întâmpla într-o gospodărie, cetățenii pot încheia „**Asigurarea facultativă complexă a gospodăriilor.**”

Aceasta este o asigurare combinată, în același contract fiind cuprinse: bunurile din gospodărie; unele cazuri de accidente produse la domiciliu etc.

În această asigurare sînt cuprinse bunuri existente într-o gospodărie, ca: mobilier și alte obiecte casnice; îmbrăcăminte; covoare; aparate de radio, televizoare; mașini de cusut, frigidere, sobe de orice fel; produse agricole, viticole, pomicele și animaliere; combustibil, materiale de construcții pentru uzul gospodăresc și altele.

Sînt cuprinse în asigurare — pentru 20% din suma asigurată — și bunurile asigurabile luate în afara domiciliului.

Administrația Asigurărilor de Stat despăgubește cazurile de pagube la bunurile asigurate, provocate de unele riscuri, ca de exemplu: incendiu, trăsnet, explozie, ploaie torențială, inundație, grindină, furtună, alunecare de teren, avarii accidentale produse la instalațiile de gaze, apă, canal sau încălzire și altele.

Prin același contract sînt asigurate, pentru urmarile accidentelor întîmplate la domiciliul asiguratului următoarele persoane: asiguratul, soția (soțul) asiguratului, precum și părinții și copiii acestora, dacă, în mod statornic, locuiesc și gospodăresc împreună cu asiguratul. Sînt cuprinse în această asigurare accidentele cauzate de unele evenimente, ca: incendiu, trăsnet, explozie, lovire, cadere, alunecare, acțiunea curentului electric, arsura și altele.

Prima de asigurare se stabilește în funcție de mărimea sumei asigurate, solicitată de asigurat pentru bunurile din gospodărie.

Pentru orice informații în legătură cu asigurările, va puteți adresa sucursalelor ADAS, punctelor operative de lucru sau inspectorilor ADAS.

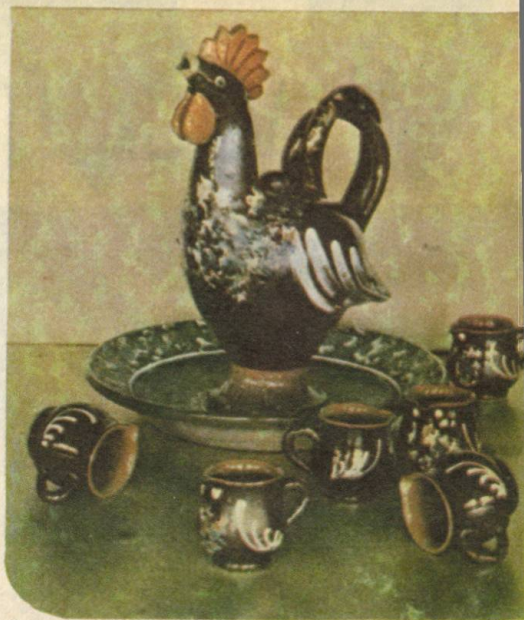
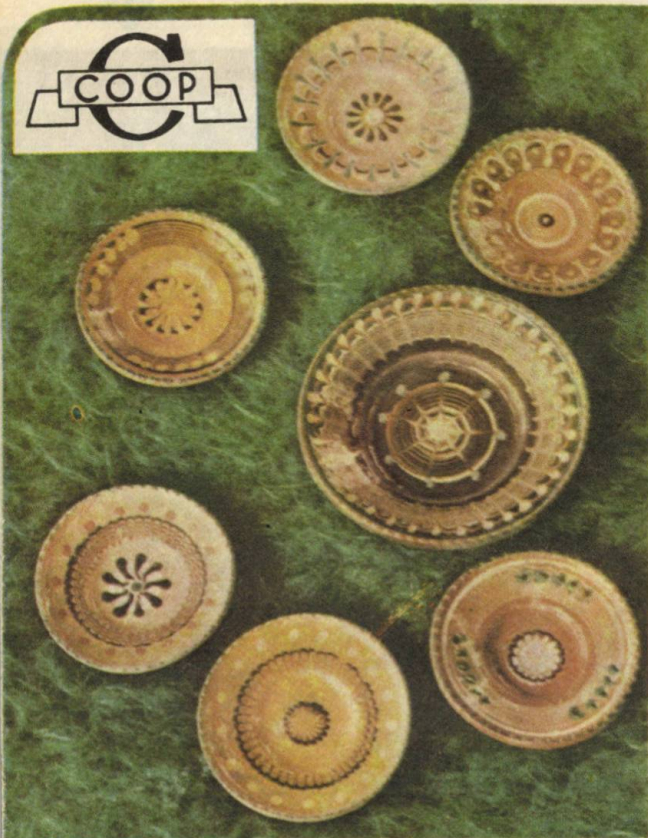
VACANȚĂ PLĂCUTĂ!

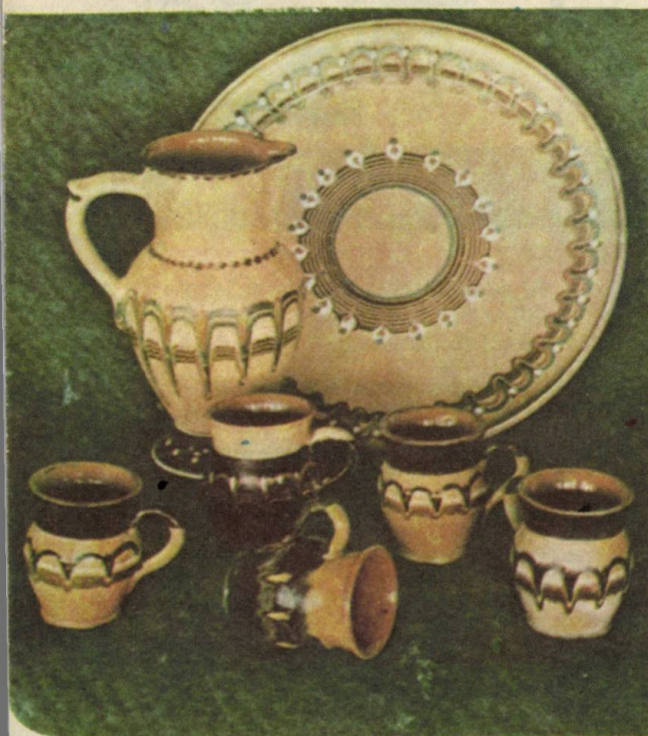
În tot timpul anului, amatorii de drumeții au posibilitatea să beneficieze de condiții de cazare și masă la ospitalierele hanuri și hoteluri amplasate în zone de mare interes turistic:

- Hanul „Ursul Negru” din localitatea Sovata — pe șoseaua națională Miercurea Ciuc — Sovata — Tg. Mureș la 56 km de Tîrgu Mureș: 61 locuri de cazare confort I și restaurant cu terasă.
- Hanul „Izvorul Mureșului” din județul Harghita este o modernă și frumoasă unitate amplasată în renumita stațiune turistică Izvorul Mureșului pe șoseaua națională Miercurea Ciuc — Gheorghieni.
- Hanul „Praid” din localitatea Praid pe șoseaua națională Sovata — Praid — Odorheiul Secuiesc (DN 13 A)
- Cabana „Bucin” din județul Harghita lângă izvoarele Tîrnavei Mici pe șoseaua națională Gheorghieni — Praid (DN 13 B) la 20 km de Gheorghieni.
- Hotel „Someș” este deasemeni o primitoare unitate turistică din județul Bistrița-Năsăud amplasată în orașul Beclean la 32 km de Bistrița.

Producător: COOP
Centrala de producție, prestări și construcții
București, Bulevardul Magheru 31,
Tel. 59 20 20 Telex 11201

Unitățile de cooperatie și prestări servicii ale cooperatiei de producție, achiziții și desfacerea mărfurilor realizează o gamă largă de articole de artizanat și artă populară din lemn, ceramică, sticlă, cristal, fier forjat, precum și cusături, țesături naționale, covoare, cojoace - pieptare, împletituri din răchită și paie, confecții, tricotaje, articole și confecții de broderie manuală și de mașină, articole de uz casnic și gospodăresc și alte produse.

rețineți emblema:

JECO

Jocurile logice, educativ-colective sînt, în ultimul timp, tot mai solicitate de cumpărătorii de toate vîrstele.

Întreaga gamă de jocuri și jucării realizate de CENTROCOOP sub emblema „JECO” este astfel concepută încît să contribuie la stimularea inițiativei, a capacității de creație, a independenței de acțiune și gîndire, la dezvoltarea spiritului de colectivitate.

Jocurile și jucăriile realizate sub emblema „JECO” pot contribui de asemenea la dezvoltarea proceselor de cunoaștere, percepție, reprezentare, limbaj, imaginație, atenție voluntară, urmărind însușirea și consolidarea cunoștințelor, formarea personalității copiilor și, implicit, a unor trasaturi de caracter ca: perseverența, cinstea, harnicia, curajul, spiritul de ordine și disciplină, responsabilitatea.

În București, ultimele noutăți se găsesc la magazinele RECOOP din: B-dul Republicii nr. 80 A, Calea Moșilor 135 și 282, str. 13 Decembrie nr. 26, Calea Victoriei nr. 16-18 (Pasaj), B-dul Gh. Gheorghiu-Dej nr. 95 și micromagazinul din holul Teatrului Ion Creangă.

La cerere, jocurile pot fi expediate la domiciliu prin unitatea „Cartea prin poșta”, str. Sg. Nuțu Ion nr. 8-12, sector 5, cod 76324, București. Se onorează comenzi în valoare totală de minimum 100 lei cu plată ramburs la primirea coletului.

Sugestii privind jocurile lansate sau crearea de noi jocuri, precum și comenzi din partea unităților comerciale, se primesc la RECOOP, str. Sf. Ștefan nr. 21, sector 2, cod 70306, telefon: 13.81.75; 13.62.60 și 15.04.10; telex 10393.

I.A.P.L. COTROCENI

Unitățile Întreprinderii de Alimentație Publică Locală „Cotroceni”

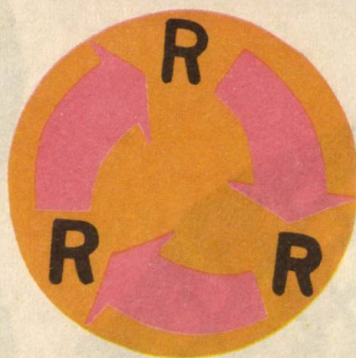
Sectorul 6

Oferă consumatorilor: ● condiții de relaxare plăcută
servicii de înaltă ținută ● preparate la comandă și din
Rețetarul clasic

UNITATEA PENTRU TINERET 717 —
Telefon 25.64.34 — Str. Alexandru Moghloroș Nr. 24,
RESTAURANTUL „ORIZONT” —
Telefon 45.15.20 str. Drumul Taberei Nr. 14.

**Centrul
de recuperare
materialelor
refolosibile**

**Centrul
de recuperare
materialelor
refolosibile**

**Prin punctele
și centrele de recuperare
existente în întreaga țară,
se colectează o gamă largă
de materiale refolosibile
provenite din gospodăriile
dumneavoastră.**

O lectură
pentru călătoriile dumneavoastră
în România cu adevărat liberă!

EVENIMENTUL
FIECĂRUI AN
ALMANAHUL TURISTIC
BUCURIA
FIECĂREI LUNI
ROMÂNIA PITOREASCĂ

Almanahul turistic 1990 editat de revista „România pitorească”
Redacția: Str. Gabriel Péri nr. 8, sector 1, București 70148.

Redactor șef: ANDA RAICU.

Redactor șef adj: ALEXANDRU CONDEESCU

Secretar general de redacție: MIHAI OGRINJI.

Redactori responsabili: TRAIAN CARACIUC, NICOLAE DOCSĂNESCU.

Prezentarea grafică: RADU POPA

Colaboratorii rubricii noastre: „Aniversări” — PAVEL PEREȘ; „Carpații pe computer”
MIHAI JELENICI; Curiozități la... înălțimi — CĂLIN DĂNUȚ; Carpații în literatură
ADRIANA GOGEA, VIRGIL POPESCU; Munții în cărți vechi — MIRCEA DUMITRESCU

Fotografiile și reproducerea au fost executate de: NATALIA DUMITRU, DAN IOAN DINESCU,
CONSTANTIN CIOBOATĂ, HORIA MANTA, PAUL DECEI, ILIE FRATU, ANDREI BELEAUA,
ION NĂDRAG, GH. MOHAN, PETRICĂ LASCĂR și CONSTANTIN DINA

Corectura MIHAI GRIGORESCU

Lei 25

